

АНАЛІЗ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

**АНАЛІЗ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ
СЛУЖБОВЦІВ У КОНТЕКСТІ
РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Лютий 2019

I-24 **Аналіз оплати праці державних службовців у контексті реформування системи державного управління:** збірка досліджень / Волошина О. В., Іванов О. В., к.е.н. Іващенко А. І., Мазярчук В. М., Усар М. І.; [за заг. ред. В.М. Мазярчука]. – Київ, 2019. – 210 с.

ISBN 978-617-7533-42-8

У публікації проаналізовано показники фонду оплати праці державних службовців міністерств, центральних органів виконавчої влади, обласних та районних адміністрацій України протягом 2015–2018 рр. У контексті зміни законодавства України про державну службу фонд оплати праці державних службовців має збільшитися, а також повинна змінитися його структура. Зокрема, посадовий оклад має становити більшу (70%) частину фонду оплати праці, а стимулюючі виплати, відповідно, зменшитися – до 30%. У дослідженні проаналізовано фонд оплати праці державних службовців з 2015 року, коли ще був чинним старий закон, та заробітну плату вже після набуття чинності новим Законом України «Про державну службу» (2016 рік). Подано детальний аналіз показників фонду оплати праці державних службовців різних категорій та груп, різних рівнів органів державної влади протягом 2015–2018 рр., охарактеризовано зміни самого законодавства, витрачання коштів ЄС на реформу державного управління, а також чисельність і структуру державних службовців. Окрім того, проаналізовано систему оплати праці в європейських країнах, зарубіжний досвід нарахування заробітних плат в основних секторах економіки (деякі країни Західної та Східної Європи), державних службовців у країнах ОЕСР.

УДК 352/354.087.4(477)

Автори: Волошина О. В., Іванов О. В., к.е.н. Іващенко А. І., Мазярчук В. М., Усар М. І.
За загальною редакцією В. М. Мазярчука.
Літературний редактор: Мар'яна Добоні.
Верстка і дизайн: Богдан Биконь.

Усі права застережено. Жодна частина цього видання не може бути відтворена у будь-якій формі й будь-якими засобами без попереднього письмового дозволу власника авторських прав.

Думки, висловлені в матеріалах авторів, необов'язково відображають точку зору ОФЕА, його працівників або представників наглядової ради. Автори не є співробітниками, не консультують, не володіють акціями та не отримують фінансування від жодної компанії чи організації, яка б мала користь від цього матеріалу, а також жодним чином з ними не пов'язані.

ISBN 978-617-7533-42-8

© Офіс з фінансового та економічного аналізу
у Верховній Раді України, 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....8

1. ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОГО ЗАКОНУ «ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ»..... 12

1.1. РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ 13

Нормативна база реформи державного управління 13

Джерела фінансування СРДУ 13

Заплановане фінансування..... 14

Фактичне використання 17

Звіт КМУ про виконання СРДУ 18

ДОДАТКИ 19

Додаток 1.1.1 19

Додаток 1.1.2..... 20

1.2. ОЦІНКА РИЗИКІВ ВИКОНАННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ»21

Нормативно-правова база 21

Кількість державних службовців 21

Оптимізація кількості державних службовців..... 23

Заробітні плата та премії державним службовцям. 23

Видатки на реалізацію Закону. 24

Ризики реалізації Закону 25

1.3. ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ»27

Інформація про основний закон, мета та завдання, передбачені ним 27

Категорії державних службовців 27

Чисельність працівників 29

2. АНАЛІЗ ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ31

2.1. ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ МІНІСТЕРСТВ, ІНШИХ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ Й ОБЛАСНИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ.....33

2.1.1. ПОКАЗНИКИ ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ	36	2.7. СТРУКТУРА ТА ОПЛАТА ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СЕКРЕТАРІАТУ КМУ В 2016-2018 РР.	96
2.1.2. СТРУКТУРА ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ	39	2.7.1. ЧИСЕЛЬНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СЕКРЕТАРІАТУ КМУ	96
2.2. ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ МІНІСТЕРСТВ	44	2.7.2. ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СЕКРЕТАРІАТУ КМУ	98
2.2.1. СТРУКТУРА ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ	44	3. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ	101
2.2.2. РОЗМІРИ ЗАРПЛАТ.....	52	3.1. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ.....	102
ДОДАТКИ	53	3.1.1. РІВЕНЬ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ ГЛАВ ДЕРЖАВ У КРАЇНАХ ОЕСР	103
Додаток 2.2.1	53	3.1.2. РІВЕНЬ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ ГЛАВ УРЯДІВ КРАЇН ОЕСР	110
Додаток 2.2.2	57	3.1.3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ ЧЛЕНІВ ПАРЛАМЕНТУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН.....	114
2.3. ПРО ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ.....	59	3.1.4. РІВЕНЬ ПОКРИТТЯ ВИТРАТ ТА ДОДАТКОВИХ БОНУСІВ ДЛЯ ЧЛЕНІВ ПАРЛАМЕНТУ КРАЇН ЄС	117
2.3.1. СТРУКТУРА ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ	61	3.1.5. РІВЕНЬ ЖИТТЯ КРАЇН ЄС НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ СЕРЕДНЬОЇ ТА МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ, А ТАКОЖ ПАРИТЕТУ КУПІВЕЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ	122
2.3.2. РОЗМІРИ ЗАРПЛАТ.....	68	ВИСНОВКИ	126
ДОДАТКИ	70	ДОДАТКИ	128
Додаток 2.3.1	70	Додаток 3.1.1	128
Додаток 2.3.2	74	Додаток 3.1.2.....	129
2.4. ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ОБЛАСНИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ.....	76	Додаток 3.1.3.....	130
2.4.1. СТРУКТУРА ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ	76	Додаток 3.1.4.....	131
2.4.2. РОЗМІРИ ЗАРПЛАТ.....	82	3.2. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НАРАХУВАННЯ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ В ОСНОВНИХ СЕКТОРАХ ЕКОНОМІКИ (ДЕЯКІ КРАЇНИ ЗАХІДНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ).....	132
ДОДАТКИ	83	3.2.1. ОГЛЯД РІВНЯ СЕРЕДНЬОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В КРАЇНАХ ЄС	133
Додаток 2.4.1	83	3.2.2. АНАЛІЗ ОПЛАТИ ПРАЦІ В НАФТОГАЗОВОМУ СЕКТОРІ	135
2.5. ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ РАЙОННИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ.....	84	3.2.3. ОСОБЛИВОСТІ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В СЕКТОРІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ	137
2.5.1. СТРУКТУРА ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ	84	3.2.4. РІВЕНЬ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ОСВІТНЬОМУ СЕКТОРІ.....	138
2.5.2. РОЗМІРИ ЗАРПЛАТ.....	88		
ДОДАТКИ	90		
Додаток 2.5.1	90		
2.6. ОПЛАТА ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ АПРАТУ ВРУ В 2015-2017 РР.	91		
2.6.1. ЧИСЕЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ	91		
2.6.2. ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ	93		

3.2.5. ОСОБЛИВОСТІ ОПЛАТИ ПРАЦІ В МЕДИЧНІЙ СФЕРІ.....	140
ВИСНОВКИ	142
3.3. ЗАРОБІТНА ПЛАТА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ВИЩОГО РІВНЯ В КРАЇНАХ ОЕСР.....	144
3.3.1. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОСАДОВИХ ОBOB'ЯЗКІВ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБИ В КРАЇНАХ ОЕСР	145
3.3.2. ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБИ В КРАЇНАХ ОЕСР	148
3.3.3. ОГЛЯД ЗАГАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБИ СЕРЕД КРАЇН ОЕСР	150
3.3.4. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБИ ВИЩОГО РІВНЯ (ПОСАДИ D1-D2) В КРАЇНАХ ОЕСР	153
ВИСНОВКИ	158
ДОДАТКИ	159
Додаток 3.3.1.....	159
Додаток 3.3.2	160
3.4. ЗАРОБІТНА ПЛАТА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СЕРЕДНЬОГО ТА НИЖЧОГО РІВНІВ У КРАЇНАХ ОЕСР	162
3.4.1. АНАЛІЗ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СЕРЕДНЬОГО РІВНЯ (ПОСАДИ D3-D4) В КРАЇНАХ ОЕСР.....	163
3.4.2. ОПЛАТА ПРАЦІ НА ПОСАДАХ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ НИЖЧОГО РІВНЯ В КРАЇНАХ ОЕСР	169
ВИСНОВКИ	176
ДОДАТКИ	177
Додаток 3.4.1	177
Додаток 3.4.2	178
3.5. РІВЕНЬ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА НА ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ	179
3.5.1. ОГЛЯД ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ	180
Заробітна плата народних депутатів України.....	180
Рівень заробітних плат Президента, Прем'єр-міністра та міністрів в Україні	181
Рівень оплати праці керівників державних підприємств в	

Україні.....	183
3.5.2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПОСАДОВЦІВ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ	186
Оплата праці глав держав.....	186
Рівень оплати праці глав урядів	187
Оплата праці міністрів фінансів	188
Рівень заробітних плат міністрів закордонних справ	189
Заробітні плати міністрів оборони.....	190
Рівень оплати праці міністрів внутрішніх справ	191
Оплата праці міністрів охорони здоров'я	192
Рівень оплати праці членів парламенту.....	194
3.5.3. ВІДМІННОСТІ В РІВНІ ОПЛАТИ ПРАЦІ КЕРІВНИКІВ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ОЕСР	196
Рівень оплати праці керівників підприємств у нафтогазовому секторі.....	196
Заробітна плата керівників державних підприємств залізничного транспорту	197
Рівень оплати праці керівників державних підприємств сектору оборонної промисловості	199
Заробітна плата керівників підприємств метрополітену ..	200
Оплата праці керівництва промислового сектору з виготовлення ракетноносіїв	201
ВИСНОВКИ	202
ДОДАТКИ	204
Додаток 3.5.1.....	204
Додаток 3.5.2	205
Додаток 3.5.3	206
Додаток 3.5.4	207
Додаток 3.5.5	208

ВСТУП

Реформа державного управління є однією з ключових реформ у країнах з перехідною економікою, оскільки від неї залежить дієва система державного управління та чинників конкурентоспроможності країни. Зниження кількості державних службовців, покращення рівня обслуговування населення та надання адміністративних послуг, забезпечення законності та передбачуваності адміністративних дій є одними з основних завдань реформи. Окрім того, ефективна система державного управління – одна з основних передумов демократичного врядування, що ґрунтується на принципах верховенства права.

Публікація складається з трьох розділів, кожний з яких містить окремі підрозділи.

Розділ 1. Впровадження нового Закону України «Про державну службу»

Підрозділ 1.1. Реформування системи державного управління (автори: Олег Іванов, Ольга Волошина)

У підрозділі досліджено законодавче та фінансове забезпечення реалізації Стратегії реформування державного управління. З часу старту реформи системи державного управління минуло більше чотирьох років. Уже понад два роки чинний новий Закон України «Про державну службу» і виконується Стратегія реформування державного управління та План заходів з її реалізації. На реалізацію Стратегії надаються кошти Європейської Комісії. Проте аналіз звітів з виконання Стратегії та Плану заходів дозволяє зробити висновок про неефективне планування та неспроможність використати надані на реалізацію реформи кошти.

1.2. Оцінка ризиків виконання Закону України «Про державну службу» (автор: Віктор Мазярчук)

У підрозділі коротко охарактеризовано чисельність державних службовців, заробітні плати та фінансування видатків державного бюджету станом на 2016 рік, коли були ухвалені зміни до Закону України «Про державну службу». Наголошується на основних ризиках впровадження нового законодавства.

1.3. Впровадження Закону України «Про державну службу» (автори: Олег Іванов, Ольга Волошина)

У підрозділі подано загальну характеристику змін до законодавства. У грудні 2015 року було ухвалено Закон України «Про державну службу». Розроблення Закону передбачалося Угодою про фінансування Контракту для України з розбудови держави, підписаною 13 травня 2014 року, відповідно до якої здійснюється підтримка реформ уряду, зокрема у напрямі реформування системи державного управління. Першим законом, який зобов'язав ВРУ робити системні зміни у боротьбі з корупцією, став закон «Про очищення влади». Він передбачає розробку та внесення на розгляд Верховної Ради України законопроектів про реформу судової системи, «Про прокуратуру», «Про Службу

безпеки України», «Про поліцію», «Про Національне бюро розслідувань», «Про Кабінет Міністрів України», «Про державну службу», які вимагають зміни повноважень та завдань системи органів державної влади (державних органів) на основі загальноєвропейських принципів проходження державної служби, скорочення чисельності державних службовців та збільшення за рахунок цього посадових окладів працівників органів державної влади (державних органів).

Розділ 2. Аналіз фонду оплати праці державних службовців (автори: Олег Іванов, Ольга Волошина)

У цьому розділі детально проаналізовано структуру чисельності і показників фонду оплати праці державних службовців міністерств (окремо – міністерства із директоратами), центральних органів виконавчої влади (окремо – центральні органи виконавчої влади із спеціальним статусом), обласних та районних державних адміністрацій. Аналіз проводився за період 2015–2018 рр. у розрізі різних груп заробітної плати державних службовців.

Розділ складається із семи підрозділів:

2.1. Фонд оплати праці державних службовців міністерств, інших центральних органів виконавчої влади й обласних державних адміністрацій;

2.2. Фонд оплати праці державних службовців міністерств;

2.3. Про фонд оплати праці державних службовців центральних органів виконавчої влади України;

2.4. Фонд оплати праці державних службовців обласних державних адміністрацій;

2.5. Фонд оплати праці державних службовців районних державних адміністрацій;

2.6. Оплата праці державних службовців Апарату ВРУ в 2015–2017 рр.;

2.7. Структура та оплата праці державних службовців секретаріату КМУ в 2016–2018 рр.

Розділ 3. Зарубіжний досвід системи оплати праці (автори: к. е. н. Алла Іващенко, Максим Усар)

Розділ складається з п'яти підрозділів.

3.1. Аналіз системи оплати праці в європейських країнах

У центрі уваги цього підрозділу – заробітна плата посадовців вищих рівнів, зокрема президентів, прем'єр-міністрів та членів парламенту. Проаналізовано рівень оплати праці цих категорій державних управлінців і середня заробітна плата по країні та мінімально встановлений рівень оплати праці.

У більшості досліджуваних країн для посадовців вищих рівнів застосовується система бонусів за роки служби, а також додаткові пільги на проїзд, житло та покриття адміністративних витрат за рахунок парламенту. У багатьох випадках додаткові бонуси не є базою для оподаткування, а парламентарі можуть отримувати дохід не тільки від політичної діяльності, саме тому інформація про кінцевий дохід політиків після сплати податків не є загальнодоступною.

Із зазначених вище причин у дослідженні представлено базові (до оподаткування) зарплати представників парламентів ЄС. У більшості випадків парламентарі мають можливість та заробляють більше за вказану суму, обіймаючи певні посади: спікерів, лідерів політичних груп, міністрів тощо.

3.2 Зарубіжний досвід нарахування заробітних плат в основних секторах економіки (деякі країни Західної та Східної Європи)

У підрозділі проаналізовано рівень оплати праці в основних галузях економіки – нафтогазовій, залізничного транспорту, медичній та освітній. Визначено розрив між рівнем заробітної плати ТОП-керівника підприємства та звичайного робітника та порівняно рівень заробітної плати в галузі в приватному і державному секторах. Переважно аналіз проводився в трьох напрямках: розмір заробітної плати на керівних посадах, заробітна плата працівників середньої та нижньої ланки.

3.3. Заробітна плата державних службовців вищого рівня в країнах ОЕСР

Об'єктом аналізу в підрозділі є оплата праці державних службовців різних рангів відповідно до методології ОЕСР, яка поділяє державну службу на три рівні – вищий, середній та нижчий. Визначено функціональні обов'язки державних службовців відповідно до посади та структуру заробітної плати. Подано огляд середньорічних компенсацій для державних службовців залежно від посади та рангу. Проаналізовано рівень оплати праці державних службовців від рангу D1 до D6 (D1-D2 – державна служба вищого рівня, D3-D4 – державна служба середнього рівня, D5-D6 – державна служба нижчого рівня), при цьому основну увагу приділено оплаті праці державних службовців вищого рівня. Проведено порівняльний аналіз заробітної плати державних службовців та середньої заробітної плати по країні і показника ВВП на душу населення.

3.4. Заробітна плата державних службовців середнього та нижчого рівнів у країнах ОЕСР

У підрозділі проведено порівняння оплати праці державних службовців середнього та нижчого рівнів згідно з методологією ОЕСР. До уваги бралися середньорічні компенсації для державних службовців залежно від посади та рангу в таких країнах ОЕСР, як Австрія, Бельгія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Ісландія, Італія, Литва, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Словенія, Іспанія, Швеція, Велика Британія. Також розраховано рівень співвідношення заробітної плати державних службовців та середньої заробітної плати по країні. Проаналізовано рівень співвідношення зазначених заробітних плат та показника ВВП на душу населення країни.

3.5. Рівень заробітних плат в органах державної влади та на державних підприємствах в Україні та інших європейських країнах

У підрозділі подано порівняння заробітних плат посадовців вищих рівнів, зокрема президентів, прем'єр-міністрів, міністрів та членів парламенту, в Україні та країнах ОЕСР. Окрім того, проаналізовано оплату праці цих категорій державних управлінців і середню заробітну плату по країні та розраховано коефіцієнт перевищення заробітної плати високопосадовців над середнім рівнем оплати праці по країні.

Також проаналізовано рівень оплати праці в основних галузях економіки – нафтогазовій, залізничного транспорту, оборонної промисловості, метрополітену та виготовлення ракетноносіїв, зокрема на державних підприємствах. Визначено розрив між рівнем заробітної плати ТОП-керівників таких підприємств та середньостатистичного працівника в країні.

При порівнянні оплати праці посадовців в Україні та країнах ОЕСР виявлено, що в більшості випадків в Україні найнижчі заробітні плати, але при цьому коефіцієнт перевищення над середньою заробітною платою по країні найбільший серед проаналізованих країн.

1. ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОГО ЗАКОНУ «ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ»

1.1. РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Нормативна база реформи державного управління

Реформа системи державного управління в Україні розпочалася 13 травня 2014 року підписанням Угоди між Урядом України і Європейською Комісією про фінансування Контракту для України з розбудови держави, який передбачає на безоплатній та безповоротній основі фінансування державного бюджету на суму 355 млн євро та підтримку реформ Уряду¹. Здійснення фінансування планувалося шляхом двох траншів – у 2014 і 2015 рр. Відповідно до передбачених в Угоді заходів у грудні 2015 року був ухвалений і 1 травня 2016 року набув чинності Закон України «Про державну службу»² (далі – Закон), у червні 2016 року було розроблено Стратегію реформування державного управління на 2016–2020 рр. (далі – СРДУ) та План заходів з її реалізації³.

Джерела фінансування СРДУ

Відповідно до додатку 1 СРДУ «Орієнтовний обсяг видатків на реалізацію СРДУ» Уряд пропонував дві суми коштів:

925 млн грн – за категоріями виплат ці гроші планується витратити на розроблення методик; впровадження інформаційно-комунікаційних технологій; комунікаційне супроводження; проведення навчання; проведення функціонального обстеження. У 2017 році Уряд розраховував витратити 224,4 млн грн.

3 999,3 млн грн (близько 80% від орієнтовної вартості Стратегії) – на формування групи державних службовців, які несуть відповідальність за проведення ключових національних реформ і мають право на спеціальні умови оплати праці в межах загальної системи оплати праці державних службовців, так звані «реформаторські кадри». Таку суму коштів Уряд розраховував розподілити на міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. У 2017 році планувалося витратити на 2 тис. осіб 496,4 млн грн, у 2018 році на 2,2 тис. осіб – 863,3 млн грн.

Загальна орієнтовна вартість Стратегії запланована на рівні близько 5 млрд грн. Однак

1 Інформація щодо Угоди про фінансування Контракту для України з розбудови держави між Урядом України та Європейською Комісією. Отримано з: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=ae7fcd33-4d66-4cd2-80f9-993316bfd86>.

2 Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 року №889-VII. Отримано з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19/print1474914717821708>.

3 Затверджено Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Деякі питання реформування державного управління України» від 24.06.2016 року №474-р. Отримано з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80/print1511722424278354>. Цей документ також затверджує: 1. Орієнтовний обсяг видатків на реалізацію СРДУ; 2. Пріоритети і завдання СРДУ; 3. План заходів з реалізації СРДУ. Окрім того, 8 лютого 2017 року Уряд схвалив Стратегію реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки (СРСУДФ), Розпорядження КМУ від 08.02.2017 року №142-р. Отримано з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80>. А 24 травня схвалено План заходів з реалізації СРСУДФ на 2017-2020 роки, Розпорядження КМУ від 24.05.2017 року №415-р. Отримано з: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/415-2017-%D1%80>.

не зрозуміло, яким чином зазначені суми розраховувалися. СРДУ не містить детальної інформації про витрачання коштів на окремі заходи, передбачені в Плані, а також джерела фінансування.

Уряд не здійснював фінансування Стратегії відповідно до додатку 1 СРДУ «Орієнтовний обсяг видатків на реалізацію СРДУ». На підтримку України в реалізації СРДУ в межах Програми ЄС «Підтримка комплексної реформи державного управління в Україні» у грудні 2016 року було підписано фінансову угоду⁴ між Урядом України та Європейською Комісією (далі – Угода), яка передбачає за рахунок бюджетної підтримки Європейського Союзу фінансування розміром 104 млн євро (90 млн євро з яких – кошти, що виділяються на компонент підтримки бюджету; до 14 млн євро – для додаткової підтримки).

Відповідно до інформації Секретаріату КМУ⁵ Програма передбачає бюджетну підтримку, зокрема розширений діалог з питань реалізації Стратегії, виділення траншів на основі вибраних показників ефективності та додаткову підтримку для нарощування потенціалу центральних органів виконавчої влади України, відповідальних за реалізацію стратегій реформування державного управління та управління державними фінансами.

Виплата бюджетної підтримки, передбаченої Угодою, здійснюється Європейською Комісією згідно із встановленим у додатку I до Угоди орієнтовним графіком виплат. Зокрема, на 2017 рік згідно з Угодою заплановано виділити 10 млн євро фіксованого траншу.

Таким чином, джерело фінансування видатків за програмою «Підтримка реалізації комплексної реформи державного управління» – кошти бюджетної підтримки ЄС з реформування сфери державного управління, які відповідно до бюджетних призначень, встановлених Законом України «Про Державний бюджет України на 2017 рік»⁶, повинні спрямовуватися на оплату праці фахівців з питань реформ.

Заплановане фінансування

Статтею 30 Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» встановлено, що обсяг видатків, передбачених за бюджетною програмою «Підтримка реалізації комплексної реформи державного управління» (КПКВ 0411140), розподіляється Кабінетом Міністрів України відповідно до визначених ним порядку та умов.

Таким чином, у державному бюджеті України станом на 1 січня 2017 року передбачено 300 млн грн на бюджетну програму «Підтримка реалізації комплексної реформи державного управління», яку мав реалізувати Секретаріат Кабінету Міністрів України. Відповідно до розпису державного бюджету станом на початок року передбачалося, що ці кошти будуть витрачені рівномірно тільки на оплату праці (246 млн грн)

⁴ Угода про фінансування програми «Підтримка комплексного реформування державного управління в Україні» (далі – Угода) (№ENI/2016/039-569). Отримано з: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_002-16.

⁵ Лист Секретаріату Кабінету Міністрів України від 21.07.17 року №6511/0/2-17.

⁶ Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» від 21.12.2016 року №1801-VIII. Отримано з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.

та нарахування на оплату праці (54 млн грн). Видатки за бюджетною програмою планувалося здійснювати рівномірно протягом року, окрім січня та грудня (рис. 1.1.1).

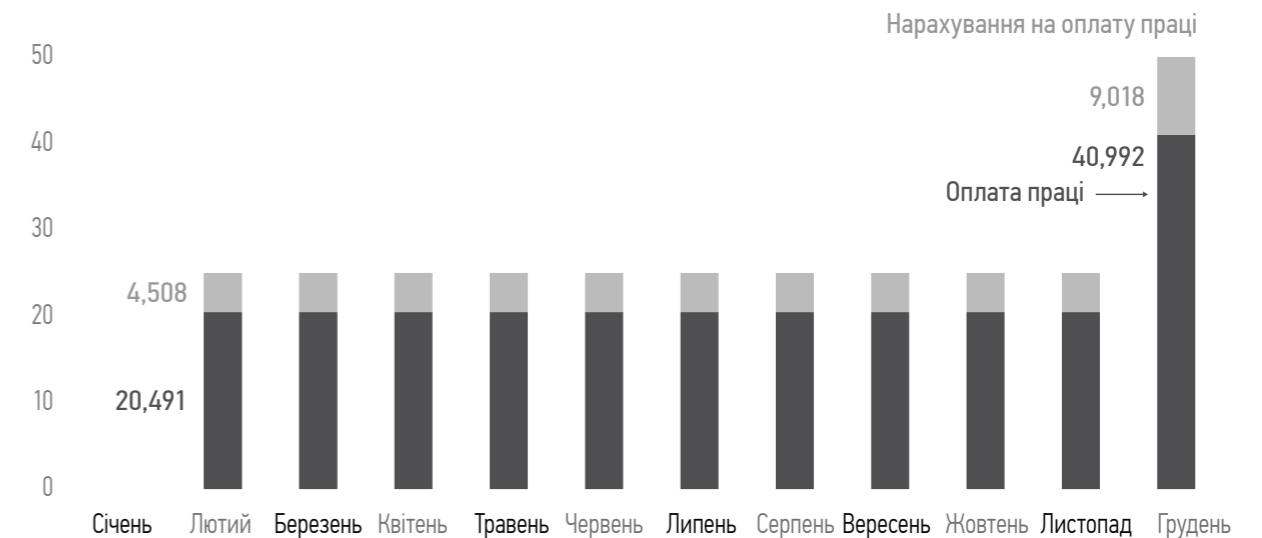

Рис. 1.1.1 Плановий показник розподілу коштів на реформу державної служби на місяць у 2017 році (станом на 01.01.2017 року), млн грн.

Джерело: Міністерство фінансів України.

Фактичне використання коштів, передбачених на реформу державної служби, розпочалося після ухвалення 18 серпня 2017 року двох рішень Уряду (на той момент уже мало бути використано 75 млн грн):

Постанови КМУ №647/2017 «Деякі питання реалізації комплексної реформи державного управління»⁷;

Розпорядження КМУ №581-р/2017 «Про передачу деяких бюджетних призначень, передбачених Господарсько-фінансовому департаменту Секретаріату Кабінету Міністрів України у 2017 році на підтримку реалізації комплексної реформи державного управління»⁸.

Варто зазначити, що в липні 2017 року, коли вже було зрозуміло, що Уряд не встигне використати всі 300 млн грн, народні депутати звернулися до Голови Комітету Верховної Ради України з питань бюджету з вимогою скоротити ці витрати. Відповідно до розподілу помісячного розпису асигнувань державного бюджету України на 2017 рік витрати за цією бюджетною програмою розписані рівномірно щомісяця протягом періоду лютий-листопад розміром 25 млн грн та 50 млн грн у грудні. На момент ухвалення Розпорядження №581 у серпні 2017 року було зрозуміло, що сума невикористаних коштів на заробітну плату становитиме 175 млн грн.

⁷ Постанова КМУ «Деякі питання реалізації комплексної реформи державного управління» від 18.08.2017 року №647. Отримано з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/647-2017-%D0%BF>.

⁸ Розпорядження «Про передачу деяких бюджетних призначень, передбачених Господарсько-фінансовому департаменту Секретаріату Кабінету Міністрів України у 2017 році на підтримку реалізації комплексної реформи державного управління» від 18.08.2017 року №581-р. Отримано з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/581-2017-p>.

Неможливість використати кошти на реформу державної служби спричинили помилки, допущені при її плануванні.

Кошти були виділені Секретаріату КМУ на бюджетну програму, яка не була загальнодержавною. Їх міг використовувати тільки Секретаріат КМУ на свої потреби. З цієї програми не могла оплачуватися заробітна плата новим працівникам, які пройшли конкурс до директоратів різних міністерств. У липні Уряд виправив ситуацію шляхом внесення змін до державного бюджету на 2017 рік.

До бюджету закладалися занадто оптимістичні прогностичні показники щодо кількості працівників, які можуть бути залучені для реалізації реформи державної служби.

У середині року Уряд, розуміючи, що не зможе використати кошти, передбачені на реформу державної служби, ініціював зміни, які були ухвалені Законом України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» від 13 липня 2017 року №2137-VIII. Таким чином, ситуацію було виправлено: програма стала загальнонаціональною, а гроші розподілялися не тільки на заробітну плату, а й купівлю комп'ютерної техніки, меблів та ремонт приміщень (у таблиці 1.1.1). Кошти були розподілені між 13-ма органами виконавчої влади.

Табл. 1.1.1

План розподілу коштів у 2017 році на реалізацію комплексної реформи державного управління

Назва бюджетної програми	Планові видатки, млн грн на	
	01.01.2017	01.09.2017
Підтримка реалізації комплексної реформи державного управління (КПКВ 0421040)	300	0
Підтримка реалізації комплексної реформи державного управління (загальнодержавна програма, КПКВ 0421060)	0	10
Проведення ремонту, реконструкції, облаштування приміщень, створення та впровадження інформаційно-аналітичних систем, придбання техніки, меблів, іншого обладнання, устаткування та інвентарю, їх зберігання в рамках здійснення комплексної реформи державного управління (КПКВ 0411180)	0	155
Обслуговування та організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення діяльності Кабінету Міністрів України (КПКВ 0411010)	0	29
Керівництво та управління у сфері електронного урядування (КПКВ 0416010)	0	3,7
Видатки інших міністерств, пов'язані з реформою державної служби	0	102

Ці фонди були виділені в серпні 2017⁹ року і були цільовими для витрат, пов'язаних із створенням посад фахівців з питань реформ у міністерствах і Секретаріаті КМУ.

Відповідно до Розпорядження КМУ №581 290 млн грн розподіляються вже між 18-

⁹ Постанова КМУ «Деякі питання реалізації комплексної реформи державного управління» від 18.08.2017 року №647. Отримано з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/647-2017-%D0%BF>.

ма міністерствами, Національним агентством України з питань державної служби і Господарсько-фінансовим департаментом Секретаріату КМУ. З 290 млн грн 155 млн грн (53,6%) заплановані на «Проведення ремонту, реконструкції, облаштування приміщень, створення та впровадження інформаційно-аналітичних систем, придбання техніки, меблів, іншого обладнання, устаткування та інвентарю, їх зберігання в рамках здійснення комплексної реформи державного управління».

З решти суми – 135 млн грн – витрати споживання становлять 105 млн грн (78,2%), з яких витрати на оплату праці – 73,5 млн грн (55%).

Фактичне використання

Відповідно до інформації, отриманої від міністерств на відомств, сума використаних коштів становить третину від наданої – приблизно 95-100 млн грн. Відсоток використання по міністерствах варіюється. Міністерства, які отримали малі суми (380-450 тис. грн), використали їх повністю або на 90-95%. По решті міністерств відсоток використання коливається в межах 10-40% (див. додаток 1.1.1).

За програмою (КПКВ 0411180) з 155 млн грн було використано 60,5 млн грн (майже 40%) (розподіл запланованих та витрачених коштів за програмою КПКВ 0411180 див. у додатку 1.1.2). Майже 90% використаних коштів (54 млн грн) були витрачені на придбання обладнання й предметів довгострокового користування (комп'ютери, техніка і т. п.) та ліцензійне програмне забезпечення. Якщо врахувати, що кошти витрачалися на 1 320 фахівців з питань реформ, то в розрахунку на 1 людину на обладнання і техніку було використано 41 тис. грн.

Окрім того, на ремонт було витрачено 6,2% коштів (3,7 млн грн).

Варто також указати на невідповідність та неузгодженість виділених та витрачених коштів на реалізацію СРДУ. Відповідно до Угоди ЄС виділив Україні на 2017 рік 10 млн євро (за курсом НБУ на кінець грудня 1 євро = 27,45 грн, тобто приблизно 275 млн грн). Уряд звітує про використання 300 млн грн, причому в Розпорядженні КМУ №581-р на підтримку реалізації комплексної реформи державного управління на 2017 рік передбачено 290 млн грн.

Водночас у додатку 1.1.2 Угоди (п. 5. 3) зазначено, що поточні витрати, понесені уповноваженим органом Країни-партнера, можуть покриватися за рахунок фінансування ЄС у рамках компоненту кошторису програми, де Країна-партнер є розпорядником коштів. У цьому випадку такі витрати можуть покриватися за рахунок фінансування ЄС протягом усього строку виконання цієї Угоди про фінансування, якщо Статтею 6 Особливих умов не встановлено більш ранній початок строку застосування. Під поточними витратами уповноваженого органу маються на увазі витрати на реалізацію необхідних заходів компоненту програми і включають видатки на оплату роботи місцевого персоналу, комунальних послуг (наприклад, водо-, газо- та електропостачання), оренду приміщень, оплату витратних матеріалів, технічного обслуговування, короткострокових відряджень, пального для транспортних засобів. До

цих витрат не можуть належати витрати на придбання транспортних засобів чи іншого обладнання, так само як інші поточні витрати. Для виставлення рахунків та оплати поточних витрат застосовуються процедури уповноваженого органу Країни-партнера.

Загалом залучення іноземного фінансування та заплановані фінансові внески неочевидні з документів планування реформи державного управління. Відсутність майже будь-якої фінансової інформації та джерел фінансування в Стратегії та Плані заходів з її реалізації обмежує ефективність забезпечення фактичного фінансування для запланованої діяльності.

Звіт КМУ про виконання СРДУ

У жовтні 2017 року КМУ вніс зміни до Плану заходів з реалізації СРДУ¹⁰, відкоригувавши кінцеві терміни її імплементації і видаливши інформацію про вже виконану діяльність. Відповідно до початкового плану було передбачено 157 заходів. У 2017 році після перегляду та актуалізації (виконані заходи прибрані) залишилося 97. Терміни виконання більшості заходів були перенесені на майбутні періоди. Згідно з оригінальним планом близько 45% заходів мали кінцевий термін у 2016 році, й очікувалося, що ще понад 35% заходів будуть завершені до кінця 2017 року. Коригування термінів виконання Плану заходів з реалізації СРДУ вказує на занадто оптимістичний підхід під час його підготовки. А той факт, що відповідно до Звіту Уряду¹¹ лише близько половини заходів (55%) та індикаторів виконання (53%), визначених у скорегованому Плані, на кінець 2017 року виконано, свідчить про занадто оптимістичне планування та неефективне виконання.

Кошти ЄС виділялися відповідно до Угоди для досягнення конкретних якісних вимог та показників ефективності, проте у звіті Уряду з реалізації Стратегії реформування системи державного управління немає прив'язки до вимог Угоди. Тобто звіт КМУ за 2016-2017 рр. лише містить інформацію про виконання конкретних заходів, проте не фокусує увагу на досягненні цілей реформи. Через це під час аналізу Звіту Уряду важко виміряти виконання цілей реформи, вклад кожного виконаного заходу в реалізацію реформи та досягнення цілей, визначених у стратегіях та Угоді з ЄС.

¹⁰ Розпорядження КМУ від 11.10.2017 року №726-р. Отримано з: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/726-2017-%D1%80>.

¹¹ Звіт про виконання у 2016-2017 роках Стратегії реформування державного управління України на 2016-2020 роки. Отримано з: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/pro-vikonannya-u-2016-2017-rokakh-strategii-reformuvannya-derzhavnogo-upravlinnya-ukraini-na-2016-2020-roki.pdf>.

ДОДАТКИ

Додаток 1.1.1

Заплановані та використані кошти на реалізацію реформи державного управління в 2017 році

Найменування головного розпорядника бюджетних коштів	Розпорядження КМУ №581		Використання коштів				Разом використано	Використання коштів, %	Повернуто до державного бюджету
	Виділені кошти	З них оплата праці	Оплата праці	Нарахування на оплату праці	Придбання обладнання, товарів, послуг та ін.				
МВС	388,5	225,0				388,5	100,0	0,0	
МЕРТ	388,5	225,0	142,3	35,6	113,8	328,7	84,6	59,8	
МЗС	333,6	180,0	165,2	36,3	91,6	293,1	87,9	40,5	
МТОТ	388,5	225,0				352,9	90,8	35,6	
Міноборони	388,5	225,0	219,4	55,1	114,0	388,5	100,0	0,0	
Секретаріат КМУ ¹²	28 727,2	15 813,7	1 550,6	341,1	7 638,1	9 529,8	33,2	19 197,4	
Секретаріат КМУ ¹³	155 385,6					60 498,5	38,9	94 887,1	
Секретаріат КМУ ¹⁴	3 657,3	2 087,5	нд	нд	нд	нд	нд	нд	
Міненерговугілля	9 706,7	5 249,7	нд	нд	нд	нд	0,0	9 706,7	
Мінкультури	7 083,9	3 779,6	524,3	69,6	2 107,9	2 701,8	38,1	4 382,1	
МОН	12 193,6	6 569,4	541,2	135,3	2 767,6	3 444,1	28,2	8 749,5	
МОЗ	8 829,3	4 744,1	нд	нд	нд	3 087,6	35,0	5 741,7	
Мінприроди	443,4	270,0	нд	нд	нд	443,4	100,0	0,0	
Мінсоцполітики	13 805,2	7 424,3	527,3	81,7	829,9	1 438,9	10,4	12 366,3	
Мінрегіон	11 097,1	6 064,4	358,2	78,6	2 372,4	2 809,2	25,3	8 287,9	
Мінагрополітики	3 860,6	2 069,8	917,5	201,8	1 115,8	2 235,1	57,9	1 625,5	
Мінінфраструктури	5 527,1	2 969,7	771,6	91,6	1 475,9	2 339,1	42,3	3 188,0	
Мінмолодьспорт	443,4	270,0	270,0	59,4	111,0	440,4	99,3	3,0	
Мінфін	15 203,7	8 347,2	нд	нд	нд	нд	нд	нд	
Мін'юст	9 400,1	5 214,0	404,7	89,0	2 309,3	2 803,0	29,8	6 597,1	
МІП	443,4	270,0	нд	нд	нд	нд	нд	нд	
НАДС	2 304,8	1 260,7	1 101,6	242,4	752,5	2 096,5	91,0	208,3	
РАЗОМ	290 000,0	73 484,1	7 493,9	1 517,5	21 799,8	95 619,1	33,0	194 380,9	

¹² Програма КПКВ 411010 «Обслуговування та організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення діяльності Кабінету Міністрів України».

¹³ Нова бюджетна програма – «Проведення ремонту, реконструкції, облаштування приміщень, створення та впровадження інформаційно-аналітичних систем, придбання техніки, меблів, іншого обладнання, устаткування та інвентарю, їх зберігання в рамках здійснення комплексної реформи державного управління».

¹⁴ Програма КПКВ 416010 «Керівництво та управління у сфері електронного урядування».

Додаток 1.1.2**Розподіл запланованих та витрачених коштів за програмою КПКВ 0411180**

Найменування видатків та розрахунки	Плановий обсяг видатків	Касові видатки	Повернуто до державного бюджету
Усього:	155 385,5	60 498,5	94 887
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	16 937,5	2 710,1	14 227,4
у тому числі:			
для облаштування робочих місць для державних органів, що будуть залучені до реалізації комплексної реформи державного управління (1 320 фахівців з питань реформ):	15 392,3	1 798,7	13 593,6
Побутові товари, обладнання та устаткування	955,2	756,7	198,5
Меблі для облаштування робочих місць	13 287,1		13 287,1
Витратні матеріали для багатофункціональних пристроїв з друкування та копіювання	1150	1042	108
для приміщень з проведення презентаційних, комунікаційних, інформаційних та тренінгових заходів з фахівцями з питань реформ:	1 545,2	911,4	633,8
Побутові товари	915,9	693,3	222,6
Меблі для облаштування приміщень	629,3	218,1	411,2
Оплата послуг (окрім комунальних) – усього:	8 189	8 083,3	105,7
у тому числі:			
Ліцензійне програмне забезпечення: Microsoft Office H&B 2016 Ukr	8184	8078,3	105,7
Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	50 592,9	45 977,6	4 615,3
для облаштування робочих місць для державних органів, що будуть залучені до реалізації комплексної реформи державного управління (1 320 фахівців з питань реформ):	42 167	40 746,7	1 420,3
Комп'ютерне обладнання (комп'ютер/ноутбук)	38 040	36 633,7	1 406,3
Багатофункціональний пристрій	4 127	4 113	14
для приміщень з проведення презентаційних, комунікаційних, інформаційних та тренінгових заходів з фахівцями з питань реформ:	8 425,9	5 230,9	3 195
Комп'ютерне та інше обладнання для навчально-тренінгового центру Секретаріату Кабінету Міністрів України	3 812,9	958,1	2 854,8
Меблі для навчально-тренінгового центру Секретаріату Кабінету Міністрів України	613	312,8	300,2
Серверне обладнання для створення та впровадження інформаційно-аналітичної системи взаємодії новостворених структурних підрозділів	4 000	3 960	40
Капітальний ремонт інших об'єктів	3 850	3 727,5	122,5
Розробка проектно-кошторисної документації для проведення капітального ремонту приміщень зі створення навчально-тренінгового центру Секретаріату Кабінету Міністрів України	280	280	
Капітальний ремонт приміщень зі створення навчально-тренінгового центру Секретаріату Кабінету Міністрів України	1 219	1 127,1	91,9
Капітальний ремонт коридорів та приміщень 5-го поверху Будинку Уряду, де будуть розміщені робочі місця фахівців з питань реформ Секретаріату Кабінету Міністрів	2 351	2 320,4	30,6
Нерозподілені видатки	75 816,1		75 816,1

1.2. ОЦІНКА РИЗИКІВ ВИКОНАННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ»

Реформа державного управління є однією з ключових реформ у країнах з перехідною економікою, оскільки від неї залежить дієва система державного управління та чинників конкурентоспроможності країни. Зниження кількості державних службовців, покращення рівня обслуговування населення та надання адміністративних послуг, забезпечення законності та передбачуваності адміністративних дій є одними з основних завдань реформи. Окрім того, ефективна система державного управління є однією з основних передумов демократичного врядування, що ґрунтується на принципах верховенства права.

Нормативно-правова база

Законом України «Про державну службу» (10.12.2015 – далі Закон) було визначено нові підходи та принципи до формування професійної державної служби в Україні. Законом визначено принципи, правові та організаційні засади забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства, а також порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до державної служби, що базується на їхніх особистих якостях та досягненнях. Даним Законом також змінено перелік посад державних службовців, які підпадають під дію Закону, їх класифікацію та систему оплати праці для них.

Розпорядженням КМУ від 24 червня 2016 р. № 474-р «Деякі питання реформування державного управління України» схвалена Стратегія реформування державного управління в Україні на 2016 – 2020 роки. Даною стратегією передбачені основні етапи реформування державної служби в Україні, в тому числі і скорочення кількості службовців на 10% до 2020 року.

Кількість державних службовців

На початок 2016 року в Україні всього 351,8 тисяч державних службовців і працівників органів місцевого самоврядування, з яких 268,4 тисячі державних службовців та 83,4 тисячі працівники органів місцевого самоврядування (рис. 1.2.1). Починаючи з 2014 року офіційна кількість службовців стрімко скорочується і це скорочення пов'язане з необхідністю скорочення великої кількості працівників державної служби. Скорочення відбувається практично по всіх регіонах, за виключенням Донецької, Луганської областей та міста Києва.

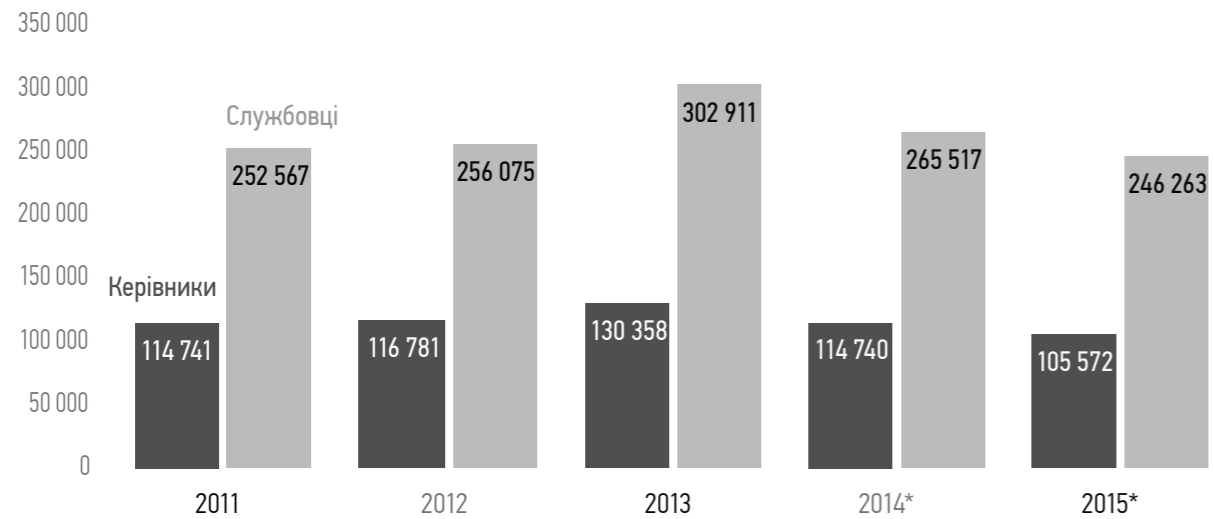

Рис. 1.2.1. Кількість державних службовців в розрізі категорій посад (керівники – службовці), осіб 2011-2015 рр.

Джерело: Державний комітет статистики України. Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

Аналізуючи структуру державних службовців слід відзначити, що 75% (203 тис.осіб) всіх державних службовців мають 6 та 7 категорію державної служби та працюють в місцевих органах влади (рис. 1.2.2). В Україні є 166,5 тис. державних службовці органів місцевої влади 6 та 7 категорії державної служби, що становить 62% від загальної чисельності всіх державних службовців.

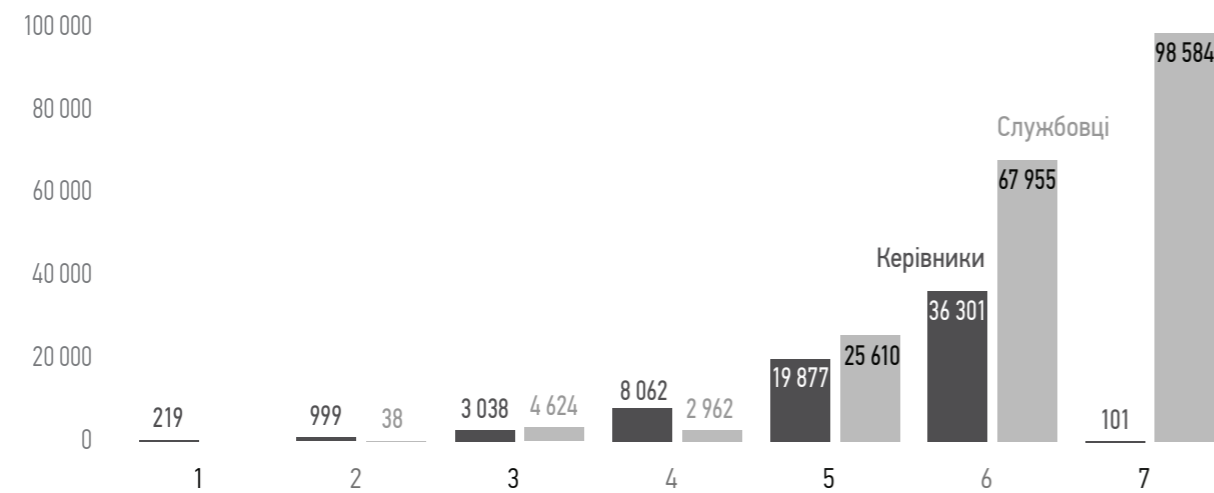

Рис. 1.2.2. Кількість державних службовців в розрізі категорій посад, осіб станом на 31 грудня 2015 року.

Джерело: Державний комітет статистики України.

Іншою особливістю, яка характеризує державну службу в Україні є те, що переважна більшість її працівників мають значний стаж роботи на державній службі. 51% всіх її працівників мають стаж роботи більше 10 років. Тільки 26% державних службовців маю стаж роботи менше ніж 5 років. Дана особливість формує структуру видатків на заробітну плату працівників.

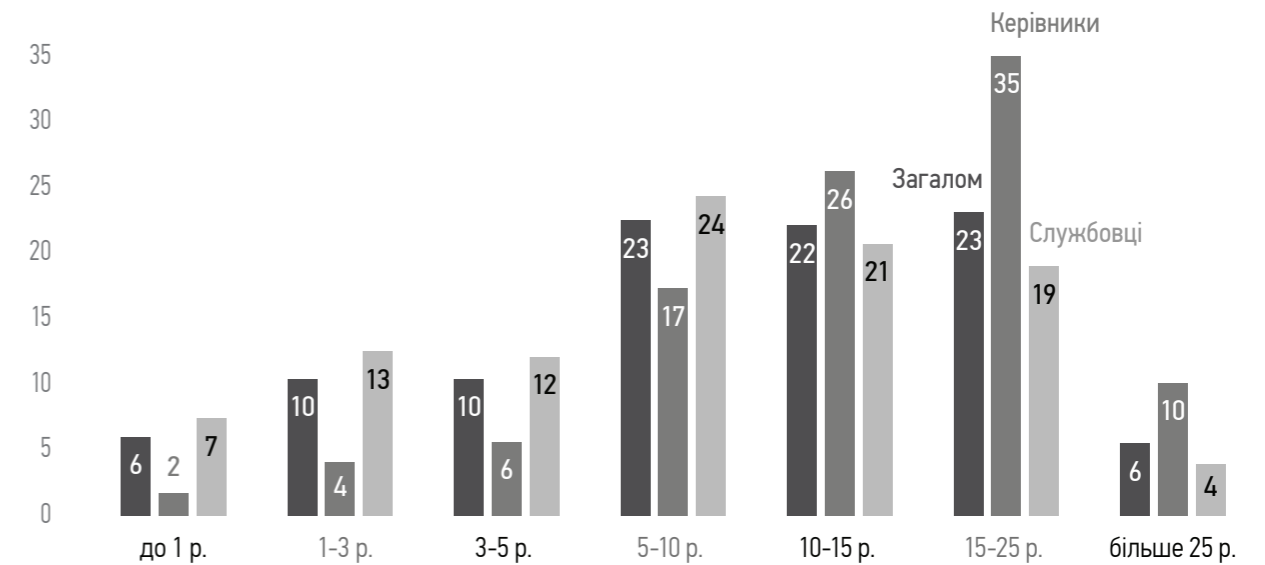

Рис. 1.2.3. Розподіл службовців (державна служба та органи місцевого самоврядування) за стажем державної служби за категоріями посад, % (01.01.2016 р.)

Джерело: Державний комітет статистики України.

Оптимізація кількості державних службовців.

Відповідно до Стратегії реформування державної служби передбачається оптимізація та автоматизація внутрішніх процесів в органах влади, реформа системи надання адміністративних послуг, що сприятиме скороченню протягом 2017-2020 років у державних органах чисельності державних службовців та працівників, які виконують функції з обслуговування, не менш як на 10 відсотків, порівняно з чисельністю таких працівників станом на 1 січня 2016 року. Протягом наступних 5 років передбачається скорочення 26,8 тисяч державних службовців.

Окрім цього, очікується, що протягом 2016 року близько 10-15 відсотків державних службовців може бути переведено на посади працівників державних органів, які виконують функції з обслуговування¹⁵. Оскільки їхні посади не підпадають під дію Закону.

Заробітні плата та премії державним службовцям.

Закон України «Про державну службу» передбачає проведення реформування системи оплати праці державних службовців з метою забезпечення її конкурентоспроможності на ринку праці, підвищення рівня прозорості, передбачуваності та справедливості. Встановлення конкурентоспроможного рівня заробітної плати сприятиме залученню кращих фахівців, що є важливою складовою частиною реформування системи державного управління в Україні. Проведення реформування може бути успішним за умови забезпечення збалансованості державного бюджету у середньостроковій

¹⁵ Розпорядженням КМУ «Деякі питання реформування державного управління України» від 24 червня 2016 року № 474-р.

перспективі.

Статею 50 Закону визначено, що заробітна плата державного службовця складається з:

- 1) посадового окладу¹⁶;
- 2) надбавки за вислугу років¹⁷;
- 3) надбавки за ранг державного службовця;
- 4) виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків тимчасово відсутнього державного службовця у розмірі 50 відсотків посадового окладу тимчасово відсутнього державного службовця;
- 5) виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків за вакантною посадою державної служби за рахунок економії фонду посадового окладу за відповідною посадою;
- 6) премії (фонд встановлюється на рівні 20% загального фонду посадових окладів за рік та економії фонду оплати праці.):

- премія за результатами щорічного оцінювання службової діяльності;
- місячна або квартальна премія відповідно до особистого внеску державного службовця в загальний результат роботи державного органу. Загальний розмір премій не може перевищувати 30 відсотків фонду його посадового окладу за рік.

Окрім цього, відповідно до 54 статті Закону державному службовцю може надаватися матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань у розмірі середньомісячної заробітної плати¹⁸.

Видатки на реалізацію Закону.

Відповідно до Прикінцевих та перехідних положень Закону видатки на реалізацію положень цього Закону у 2016 році здійснюються в межах коштів, передбачених Законом України «Про Державний бюджет України на 2016 рік». Враховуючи дане обмеження, коштів передбачених державним бюджетом на 2016 рік має бути достатньо для недопущення утворення заборгованостей по виплаті заробітної плати державним службовцям та утворення нової кредиторської заборгованості.

За інформацією Міністерства фінансів у Державному бюджеті на 2016 рік передбачено фінансування фонду оплати праці державним службовцям у розмірі 20,5 млрд.грн. У той час, як у пояснювальній записці до проекту Закону України «Про державний бюджет України на 2017 рік» (реєстр. 5000) зазначено, що для реалізації у 2017 році вищезазначених заходів передбачено збільшення фонду оплати праці близько на 39,6 млрд. гривень, порівняно з врахованим в бюджеті на 2016 рік¹⁹.

¹⁶ Розмір посадового окладу, надбавки за ранг державного службовця встановлюється постановою КМУ «Деякі питання оплати праці державних службовців у 2016 році» від 06.04.2016 року № 292 .

¹⁷ Надбавка встановлюється на рівні 3% посадового окладу державного службовця за кожний календарний рік стажу державної служби, але не більше 50% посадового окладу.

¹⁸ Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання державним службовцям матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань» від 08.08.2016 року № 500.

¹⁹ Проект Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 рік».

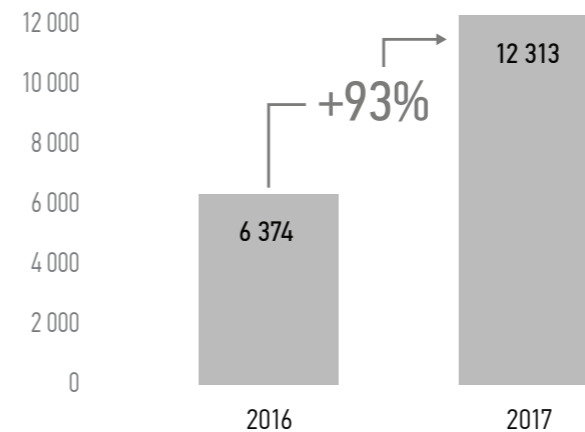

Рис. 1.2.4. Середній рівень фонду оплати праці (заробітна плата та податки) на одного державного службовця в місяць, 2016 – 2017 рр, грн.

Джерело: розрахунки автора.

На рисунку 1.2.4 представлено середній рівень фонду оплати праці на одного державного службовця в 2016 та 2017 роках. За рахунок зміни формули нарахування заробітної плати та премії для державних службовців відбувається збільшення фонду практично в два рази при не значній зміні кількості службовців.

Враховуючи той факт, що Закон діє протягом 7 місяців 2016 року, окремі відомства здійснили виконання Закону без врахування норм його прикінцевих положень, існують серйозні ризики в кінці року отримати відсутність фінансування на оплату праці державним службовцям. Установи, які здійснили підвищення оплати праці працівникам, могли здійснити зміни до своїх кошторисів та «приблизили» видатки на заробітну плату з листопада-грудня місяців на попередні місяці для здійснення відповідних розрахунків.

Ризики реалізації Закону

Відсутність коштів на виплату заробітної плати державним службовцям в окремих відомствах, як результат виконання Закону та підвищення рівня заробітної плати працівникам в травні-грудні 2016 року. Цей ризик буде спостерігатися у відомствах з обласними осередками та великою кількістю працівників у них. Перекіс сформується через необхідність збільшення заробітної плати та значного підвищення виплат за вислугу років. Велика частина працівників у цих відомствах працюють довгий час (деталі рис. 1.2.3), тому відповідно до Закону, надбавки можуть сягати до 50%. Зокрема, ризики можуть спостерігатися в таких відомствах: Державна казначейська служба; Державна фінансова інспекція; Державний комітет статистики; Міністерство юстиції; Державний фонд майна; Державна екологічна інспекція; Державна ветеринарна та фітосанітарна служба; Державна служба з питань праці; Антимонопольний комітет; Пенсійний фонд (в межах власного кошторису); інші.

В окремих відомствах касовий розрив може становити до 20% від суми бюджетних призначень, що можуть досягати до 100 млн.грн.

За даними Міністерства фінансів України, станом на середину вересня 2016 року поточна заборгованість із виплат заробітної плати державним службовцям становила ~250 млн.грн., у тому числі 1 млн.грн. прострочена заборгованість. Потреба в додаткових коштах на виконання вимог Закону в 2016 році становить 1,8 млрд.грн.

Відсутність детальних та коректних розрахунків, необхідних для розрахунку видатків у 2017 та наступних роках (відсутні дані про кількість державних службовців за категоріями, рангами та вислугою років). На сьогодні відсутні офіційні дані про кількість державних службовців в Нацдержслужбі станом на середину 2016 року. Дані, що існують станом на середину 2016 року, містять багато погрешностей та неточностей, оскільки установи та відомства несистемно виконують вимоги Нацдержслужби. Для прикладу: не всі відомства подали звітність про кількість та структуру державних службовців; якість даних підлягає сумніву – у тих відомствах, які подали звітність, фактична чисельність державних службовців перевищує штатну (табл. 1.2.1).

Таблиця 1.2.1

Кількість державних службовців ЦОВВ за категоріями посад державної служби «А», «Б», «В» за останній звітний період, станом на 1 липня 2016 року

Категорія	За штатним розписом	Фактична чисельність
А	437	444
Б	25 206	25 427
В	59 191	61 456
Всього	84 834	87 327

Розрахунки Міністерства фінансів України можуть містити суб'єктивні та некоректні гіпотези і, як наслідок, представлена інформація може не відповідати дійсності. Причина – некоректні вихідні дані. Для перевірки цього ризику необхідно отримати відповідні розрахунки від Міністерства фінансів України. Офіс фінансового та економічного аналізу у ВРУ офіційно звернувся до Міністерства фінансів України з проханням надати розрахунки. Станом на 20 вересня 2016 року розрахунки не отримано. Було надіслано тільки презентацію на відповідну тематику. Після отримання розрахунків будуть надані відповідні уточнення та коментарі з цього питання.

Розрахунки Міністерства фінансів України не відповідають жодній з трьох моделей²⁰ розрахунків, здійснених компанією PwC Україна²¹.

²⁰ Без зміни кількості працівників, скорочення кількості працівників протягом 5 років на 10% та скорочення кількості працівників на 50%.

²¹ До всіх розроблених моделей є суттєві зауваження щодо коректності вихідних даних та гіпотез відповідно до яких здійснювалися розрахунки.

1.3. ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ»

Інформація про основний закон, мета та завдання, передбачені ним

У грудні 2015 року було ухвалено Закон України «Про державну службу». Розроблення Закону передбачалося Угодою про фінансування Контракту для України з розбудови держави, підписаною 13 травня 2014 року, відповідно до якої здійснюється підтримка реформ Уряду, зокрема в напрямі реформування системи державного управління²².

Згідно з контрактом, Україна отримує на безоплатній та безповоротній основі фінансування розміром 355 млн євро. Ці гроші підуть на підтримку, зокрема, реформ у системі державного управління (реформа державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, системи управління державними фінансами, системи надання адміністративних послуг, також з посилення боротьби з корупцією). Перше зобов'язання України відповідно до Контракту – досягнення суттєвого прогресу в боротьбі з корупцією.

Першим законом, який зобов'язав ВРУ робити системні зміни у боротьбі з корупцією, став закон «Про очищення влади». Він передбачає розробку та внесення на розгляд Верховної Ради України законопроектів про реформу судової системи, «Про прокуратуру», «Про Службу безпеки України», «Про поліцію», «Про Національне бюро розслідувань», «Про Кабінет Міністрів України», «Про державну службу», які вимагають зміни повноважень та завдань системи органів державної влади (державних органів) на основі загальноєвропейських принципів проходження державної служби, скорочення чисельності державних службовців та збільшення за рахунок цього посадових окладів працівників органів державної влади (державних органів)²³.

Категорії державних службовців

Відповідно до Закону передбачено 3 категорії – «А», «Б» та «В», та 9 рангів державних службовців залежно від посади. На відміну від попередньої редакції²⁴ Закону України «Про державну службу» (1993 року), скорочено градацію державних службовців на 4 категорії (були 1-7 категорії) та зменшено на 6 рангів градацію їхніх рангів (1-15 ранги). Важливою особливістю Закону є те, що категорії/ранги державним службовцям присвоюються з огляду на посаду, а не відповідно до місця роботи (АПУ, КМУ, ВРУ, ЦОВВ або інше відомство). У Таблиці 1.3.1 подано порівняльні характеристики посад відповідно до попередньої та нової редакції Закону України «Про державну службу» – від 1993 та 2015 рр.

²² Представництво України при Європейському союзі та Європейському співтоваристві з атомної енергії. Отримано з: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/eu-policy/assistance>.

²³ Отримано з: <http://eidos.org.ua/novyny/kontrakt-z-rozbudovy-derzhavy-borotba-z-koruptsiyeu/>.

²⁴ Закон України «Про державну службу» від 16.12.1993 року № 3723-XII. Отримано з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3723-12/print1474914717821708>.

Таблиця 1.3.1

Порівняння категорій та рангів у новій та попередній редакціях Закону України про державу службу

Категорія	Ранг	Назва посади за ЗУ «Про державну службу» від 1993 року	Категорія	Ранг	Назва посади за ЗУ «Про державну службу» від 2015 року
1	1-3	Посади перших заступників міністрів, керівників ЦОБВ, які не є членами Уряду, їх перших заступників, голів та членів державних колегіальних органів, Постійного Представника Президента України в АРК, голів обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, керівників АП, Апарату ВРУ, заступників керівників АП, Апарату ВРУ, інші прирівняні до них посади.	А	1	Керівники державних органів і прирівняні до них
2	3-5	Посади керівників секретаріатів комітетів ВРУ, структурних підрозділів АПУ, Апарату ВРУ, Секретаріату КМУ, радників та помічників Президента, Голови ВРУ, Прем'єр-міністра, заступників міністрів, заступників інших керівників ЦОБВ, першого заступника Постійного Представника Президента України в АРК, перших заступників голів обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій та інші прирівняні до них посади.		2	Перші заступники керівників державних органів і прирівняні до них
3	5-7	Посади заступників керівників структурних підрозділів, завідувачів секторів, головних спеціалістів, експертів, консультантів АПУ, Апарату ВРУ і Секретаріату КМУ, заступників Постійного Представника Президента в АРК, заступників голів обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а також голів районних, районних у м. Києві та Севастополі державних адміністрацій, начальників управлінь, самостійних відділів у складі ЦОБВ, державних колегіальних органів, інші прирівняні до них посади.	Б	3	Заступники керівників державних органів і прирівняні до них
4	7-9	Посади спеціалістів АПУ, Апарату ВРУ і Секретаріату КМУ, заступників начальників управлінь, самостійних відділів (підвідділів) ЦОБВ, державних колегіальних органів, керівників управлінь, відділів, служб обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, інші прирівняні до них посади.		4	Керівники самостійних структурних підрозділів державних органів і прирівняні до них
5	9-11	Посади спеціалістів ЦОБВ, державних колегіальних органів, заступників голів районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, заступників керівників управлінь, відділів, служб обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, спеціалістів апарату цих адміністрацій, інші прирівняні до них посади.		5	Заступники керівників самостійних структурних підрозділів державних органів і прирівняні до них

Продовження таблиці 1.3.1

Категорія	Ранг	Назва посади за ЗУ «Про державну службу» від 1993 року	Категорія	Ранг	Назва посади за ЗУ «Про державну службу» від 2015 року
6	11-13	Посади керівників управлінь, відділів, служб районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, спеціалісти управлінь, відділів, служб обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, інші прирівняні до них посади.	В	6	Керівники підрозділів у складі самостійних структурних підрозділів державних органів, їх заступників і прирівняні до них
7	13-15	Посади спеціалістів районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, їх управлінь і відділів, інші прирівняні до них посади.		7	Головні спеціалісти державних органів і прирівняні до них
				8	Провідні спеціалісти державних органів і прирівняні до них
				9	Спеціалісти державних органів і прирівняні до них

Чисельність працівників

Станом на 1 січня 2017 року фактична чисельність державних службовців, які працюють, становила 200 202 особи, загальна кількість посад державної служби за штатним розписом – 234 756 осіб (на 01.01.2016 року було 268 370 державних службовців)²⁵.

Станом на 1 січня 2018 року, фактична чисельність становила 207 252 особи (за штатним розписом – 242 028)²⁶. Працівників категорії «А» – 587, категорії «Б» – 63 656, категорії «В» – 177 785 осіб. Структура кількості державних службовців у розрізі державних органів влади показана в табл. 1.3.2.

Станом на 1 липня 2018 року кількість посад державної служби за штатним розписом становить 240 473 особи (фактична чисельність – 206 707 осіб)²⁷, з них за категоріями посад: «А» – 189, «Б» – 62 454, «В» – 177 830 осіб.

Стратегією реформування державного управління, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України «Деякі питання реформування державного управління України» від 24 червня 2016 року № 474²⁸, передбачено оптимізацію та автоматизацію внутрішніх процесів в органах влади. Відповідно до Стратегії оптимізація та автоматизація

²⁵ Звіт про виконання у 2016 році Стратегії реформування державного управління на 2016-2020 роки.

²⁶ Звіт Національного агентства України з питань державної служби за 2017 рік. Отримано з: <https://nads.gov.ua/sites/default/files/imce/zvit%20%282%29.pdf>

²⁷ Лист НАДС від 20.07.2018 року №5345/50-18.

²⁸ Отримано з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80>.

внутрішніх процесів, реформа системи надання адміністративних послуг сприятимуть скороченню протягом 2017–2020 рр. у державних органах чисельності державних службовців та працівників, які виконують функції з обслуговування, не менш як на 10% порівняно з чисельністю таких працівників станом на 1 січня 2016 року.

До 2020 року передбачається поступове скорочення чисельності державних службовців та працівників центральних органів виконавчої влади та державних службовців місцевих держадміністрацій шляхом децентралізації функцій та зменшення кількості адміністративно-територіальних одиниць.

Окрім того, Стратегією передбачено, що критерієм, за яким проводиться оцінка прозорості та справедливості оплати праці, є співвідношення між посадовим окладом та розміром премії у середній заробітній платі державного службовця. Частка посадового окладу повинна становити у 2019 році не менше 70 %, а премії - не більше 30 %. Зменшення частки доплат та премій сприятиме запобіганню встановленню роботодавцем розміру заробітної плати на власний розсуд, а також зниженню ризику політизації державних службовців.

Таблиця 1.3.2

Структура державних службовців в розрізі органів державної влади

Державні органи	за штатним розписом	% від загальної кількості	фактична	% від загальної кількості
Держоргани, що забезпечують повноваження Президента України, ВРУ та КМУ	2 313	1,0	1 938	0,9
Міністерства	28 692	11,9	25 015	12,1
ЦОВВ (у т.ч. їх територіальні органи)	117 741	48,6	99 681	48,1
ЦОВВ із спеціальним статусом (у т.ч. їх територіальні органи)	2 954	1,2	2 560	1,2
Колегіальні органи	1 508	0,6	1 120	0,5
Органи судової влади та прокуратури	4 645	1,9	3 847	1,9
Інші державні органи (у т.ч. їх територіальні органи)	2 435	1,0	2 017	1,0
Координуючі, наукові, консультативні та дорадчі органи (у т.ч. їх територіальні органи)	526	0,2	470	0,2
Новоутворені	916	0,4	387	0,2
ОДА, КМДА (у т.ч. РДА)	62 921	26,0	55 242	26,7
Суди спецпідпорядкування (апеляційні, окружні, адміністративні, господарські)	6 333	2,6	4 845	2,3
Міські, районні та міськрайонні суди	11 044	4,6	10 130	4,9
Разом	242 028	100	2072 52	100

2. АНАЛІЗ ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

2.1. ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ МІНІСТЕРСТВ, ІНШИХ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ Й ОБЛАСНИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ

СЛОВНИК АБРЕВІАТУР ТА ТЛУМАЧЕННЯ

Абревіатури

ВРУ – Верховна Рада України;
КМУ – Кабінет Міністрів України;
ЦОВВ – центральні органи виконавчої влади;
ФОП – фонд оплати праці;
ПО – посадовий оклад.

Тлумачення

Групи оплати праці державних службовців:

1 група – керівник державного органу;

2 група – перший заступник керівника державного органу;

3 група – заступник керівника державного органу;

4 група – генеральний директор директорату, директор генерального департаменту, генеральний директор урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції, керівник департаменту, головного управління, служби, керівник апарату місцевої держадміністрації, керівник самостійного управління, служби, керівник самостійного відділу, служби, завідувач самостійного сектору;

5 група – заступник керівника директорату, урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції, департаменту, головного управління, служби, заступник керівника апарату місцевої держадміністрації, заступник керівника самостійного управління, служби, заступник керівника самостійного відділу, служби;

6 група – керівник управління у складі департаменту, головного управління, служби, заступник керівника управління у складі департаменту, головного управління, служби, керівник експертної групи у складі директорату, генерального департаменту, урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції, керівник відділу у складі департаменту, головного управління, служби, самостійного управління, заступник керівника відділу у складі департаменту, головного управління, служби, самостійного управління, завідувач сектору у складі департаменту, головного управління, служби,

самостійного управління та відділу, керівник експертної підгрупи у складі експертної групи директорату, урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції;

7 група – державний експерт, державний експерт директорату, генерального департаменту, урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції, головний спеціаліст державного органу, адміністратор;

8 група – провідний спеціаліст державного органу;

9 група – спеціаліст державного органу.

1 травня 2016 року набув чинності новий Закон України «Про державну службу»¹ (далі – Закон), яким передбачалося підвищення соціального та матеріального захисту державних службовців. На виконання Закону Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову «Питання оплати праці працівників державних органів»² від 18.01.2017 року №15 (далі – Постанова №15), якою визначив мінімальний розмір посадового окладу на посадах державної служби з 1 січня 2017 року, підвищив посадові оклади державних службовців та інших категорій працівників державних органів й упорядкував віднесення посад державної служби до відповідних груп оплати праці.

Відповідно до статті 50 Закону заробітна плата державного службовця складається з: 1) посадового окладу; 2) надбавки за вислугу років; 3) надбавки за ранг державного службовця; 4) виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків тимчасово відсутнього державного службовця розміром 50% від посадового окладу тимчасово відсутнього державного службовця; 5) виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків за вакантною посадою державної служби за рахунок економії фонду посадового окладу за відповідною посадою; 6) премії: премія за результатами щорічного оцінювання службової діяльності; місячна або квартальна премія відповідно до особистого внеску державного службовця в загальний результат роботи державного органу.

Окрім того, статтею 50 Закону встановлено, що загальний розмір премій, які може отримати державний службовець за рік, не може перевищувати 30% від фонду його посадового окладу за рік. Ця норма набуває чинності з 1 січня 2019 року.

Також відповідно до Стратегії реформування державного управління³ (далі – Стратегія) передбачено, що «критерієм, за яким проводиться оцінка прозорості та справедливості оплати праці, є співвідношення між посадовим окладом та розміром премії у середній заробітній платі державного службовця. Частка посадового окладу повинна становити у 2019 році не менше 70%, а премії – не більше 30%. Зменшення частки доплат та премій сприятиме запобіганню встановленню роботодавцем розміру заробітної плати на власний розсуд, а також зниженню ризику політизації державних службовців».

У дослідженні коротко охарактеризовано структуру фонду оплати праці державних службовців міністерств, центральних органів виконавчої влади, обласних державних адміністрацій. Детальна інформація по міністерствах, центральних органах виконавчої влади й обласних державних адміністраціях представлена в інших документах. Загалом дослідження охоплює станом на 1 півріччя 2018 року близько 22 тис. державних службовців міністерств і ЦОВВ, 9 тис. працівників ОДА і 34 тис. РДА.

1 Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 року №889-VII. Отримано з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19/print1474914717821708>.

2 Постанова КМУ «Питання оплати праці працівників державних органів» від 18.01.2017 року №15. Отримано з: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249668347>.

3 Розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання реформування державного управління України» від 24.06.2016 року №474. Отримано з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80>.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

1) Дослідження охоплює інформацію, надану з міністерств і центральних органів виконавчої влади (без територіальних органів), об'єднану інформацію обласних та районних державних адміністрацій. Це становить приблизно чверть усіх державних службовців.

Окремі міністерства, інші ЦОВВ, ОДА, РДА не надали інформацію. Інформація щодо міністерств та інших ЦОВВ не завжди є за всіма роками або за всіма категоріями.

2) Різні підходи в розрахунку показників. У різних дослідженнях показники за 2017 і 2018 рр. не є фактичними, звідси йде певна плутанина під час підрахунку штатної та середньооблікової чисельності працівників. Деякі міністерства та інші ЦОВВ прирівнювали штатну чисельність до середньооблікової чисельності, а деякі надавали орієнтовану (очікувану) середньооблікову чисельність працівників. Це спричинило, на наш погляд, великий розрив між мінімальним та максимальним значеннями показників фонду оплати праці в розрахунку середнього розміру виплати на 1 особу на місяць. Під час розрахунку даних від міністерств, інших ЦОВВ, ОДА бралася штатна чисельність працівників (у дослідженні враховувалася тільки середньооблікова чисельність працівників), оскільки середньооблікової чисельності на момент підготовки документа немає.

Наприклад у Державіаслужбі через розбіжності в штатній (3 особи) та середньообліковій (1 особа) чисельності фонд оплати праці (максимальний) на 1 особу за один місяць становить 158 тис. грн. Така чисельність (штатна і середньооблікова) в Державіаслужбі була зафіксована й у 2015 й 2016 рр.

З іншого боку, для певних груп працівників зафіксовано посадовий оклад у розрахунку середнього розміру виплати на 1 особу на місяць на рівні 900 грн при премії майже в 4 рази більшій за посадовий оклад - 3,4 тис. грн. Такі винятки були зафіксовані під час розрахунку максимальних та мінімальних значень показників.

Також варто зауважити, що під час розрахунку середніх значень показників такі винятки не вплинули значною мірою на результати.

3) Різноманітна статистична база для аналізу. Інформація про заробітні плати надходила двічі: один раз у 2017 році за три роки: 2015, 2016, 2017 рр. Другий раз – у 2018 році за 2017, 2018 (I півріччя) рр. і 2018 рік – планові показники. Дані подаються в річному вимірі. Щодо 2017 року в одному дослідженні і в 2018 році в іншому зазначаються планові показники, які можуть не бути досягнуті або перевиконані.

2.1.1. ПОКАЗНИКИ ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Відповідно до Постанови №15 на 2017 та 2018 рр. були затверджені схеми посадових окладів на посадах державної служби за групами оплати праці в центральних органах виконавчої влади по всій Україні (таблиця 2.1.1), обласних державних адміністраціях (таблиця 2.1.2), районних державних адміністрацій (таблиця 2.1.3).

Таблиця 2.1.1

Схема посадових окладів на посадах державної служби за групами оплати праці в міністерствах і ЦОВВ

Група оплати праці	Розміри посадових окладів на 2017 рік ⁴	Розміри посадових окладів на 2018 рік	Діапазон значень посадового окладу працівників міністерств і ЦОВВ	
			2017 рік ⁵	I півріччя 2018 року
1	13 000	18 000	6 400 – 12 500	13 600 – 18 000
2	12 000	15 800		
3	11 000	14 500		
4	7 500 – 9 115	8 900 – 12 000	4 400 – 8 200	8 800 – 16 800
5	7 464 – 8 250	9 800 – 10 900	5 000 – 8 300	8 800 – 15 700
6	6 400 – 7 300	8 200 – 10 000	4 000 – 8 200	6 100 – 11 300
7	5 900 – 6 000	7 500 – 7 700	3 300 – 5 900	4 600 – 9 000
8	4 600	6 000	2 100 – 6 000	4 800 – 7 200
9	4 200	5 500	2 300 – 3 900	4 600 – 5 800

Джерело: розрахунки автора на основі даних з міністерств, ЦОВВ.

Відповідно до Постанови №15 посадові оклади державних службовців Апарату Верховної Ради України, Адміністрації Президента України, допоміжних органів, утворених Президентом України, Апарату Ради національної безпеки і оборони України, Секретаріату Кабінету Міністрів України, Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, апарату Рахункової палати, апарату Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, передбачені цією схемою, підвищуються на **25%**, а посадові оклади керівних працівників, державних експертів, головних спеціалістів, які здійснюють підготовку висновків до проектів нормативно-правових актів та/або проводять фахову, наукову, юридичну експертизу проектів таких актів, та державних службовців, які безпосередньо виконують функції із забезпечення кібербезпеки, кіберзахисту та безпеки інформаційних технологій, роботи з розроблення програмного забезпечення, адміністрування баз даних, впровадження та підтримки новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в Апараті Верховної Ради України, Адміністрації Президента України, Апараті Ради національної безпеки і оборони України, Секретаріаті Кабінету Міністрів України, передбачені цією схемою, підвищуються на **45%**. Посадові оклади державних службовців міністерств, передбачені цією схемою, підвищуються на **20%**.

4 Показники на 2017 рік було визначено редакцією Постанови №15 від 18.01.2017 року, показники на 2018 рік змінено відповідно до змін до Постанови №15 від 25.01.2018 року.

5 Показники посадового окладу взято із даних фондів оплати праці, надісланих з міністерств та ЦОВВ.

Таблиця 2.1.2

Схема посадових окладів на посадах державної служби за групами оплати праці в ОДА

Група оплати праці	Розміри посадових окладів на 2017 рік ⁶	Розміри посадових окладів на 2018 рік	Діапазон значень посадового окладу працівників ОДА	
			2017 рік ⁷	I півріччя 2018 року
4	5 600 – 7 100	6 500 – 10 400	4 800 – 8 300	6 100 – 11 900
5	5 500 – 6 250	6 500 – 9 000	4 200 – 9 600	5 900 – 11 200
6	4 100 – 5 300	5 400 – 7 300	3 600 – 6 000	5 000 – 6 900
7	3 801	4 800	3 000 – 4 100	3 900 – 5 700
8	3 352	4 400	2 200 – 3 400	2 700 – 4 400
9	2 750	3 600	1 400 – 3 400	1 700 – 4 300

Джерело: розрахунки автора на основі даних ОДА.

Таблиця 2.1.3

Схема посадових окладів на посадах державної служби за групами оплати праці в РДА

Група оплати праці	Розміри посадових окладів на 2017 рік ⁸	Розміри посадових окладів на 2018 рік	Діапазон значень посадового окладу працівників РДА	
			2017 рік ⁹	I півріччя 2018 року
4	4 300 – 5 830	5 300 – 8 400	4 200 – 5 600	5 600 – 8 000
5	4 200 – 4 700	5 300 – 6 600	3 900 – 5 000	5 200 – 6 300
6	3 100 – 3 900	5 200 – 5 500	3 400 – 3 800	4 600 – 5 900
7	3 085 – 3 801	4 100 – 4 800	2 600 – 3 600	3 600 – 4 700
8	2 649	3 500	2 100 – 2 800	2 800 – 3 900
9		2 643	1 500 – 2 500	2 000 – 3 500

Джерело: розрахунки автора на основі даних РДА.

Середні значення фонду оплати праці (ФОП) та посадового окладу (ПО) в міністерствах, інших ЦОВВ, ОДА та РДА з розрахунку на одну особу на місяць станом на I півріччя 2018 року наведені в таблиці 2.1.4.

Таблиця 2.1.4

Середні значення ФОП та ПО з розрахунку на одну особу на місяць за I півріччя 2018 року (тис. грн)

Групи працівників	Міністерства		ЦОВВ		ОДА		РДА	
	ФОП	ПО	ФОП	ПО	ФОП	ПО	ФОП	ПО
1-3 групи	69,8	15,5	49,1	15,4				
4 група	40,7	11,9	34,6	9,9	23,5	8,0	13,5	6,4
5 група	33,5	11,5	30,3	9,3	21,7	7,6	12,4	5,6
6 група	25,4	8,9	23,9	7,8	15,6	5,6	10,8	5,2

6 Показники на 2017 рік було визначено редакцією Постанови №15 від 18.01.2017 року, показники на 2018 рік змінено відповідно до змін до Постанови №15 від 25.01.2018 року.

7 Показники посадового окладу взяті із даних фондів оплати праці, надісланих з ОДА.

8 Показники на 2017 рік було визначено редакцією Постанови №15 від 18.01.2017 року, показники на 2018 рік змінено відповідно до змін до Постанови №15 від 25.01.2018 року.

9 Показники посадового окладу взяті із даних фондів оплати праці, надісланих з РДА.

Продовження таблиці 2.1.4

Групи працівників	Міністерства		ЦОВВ		ОДА		РДА	
	ФОП	ПО	ФОП	ПО	ФОП	ПО	ФОП	ПО
7 група	19,5	7,5	17,7	6,7	11,4	4,5	7,9	4,0
8 група	15,4	6,0	13,1	5,2	8,7	3,8	6,1	3,3
9 група	13,9	5,4	10,3	4,2	7,1	3,1	4,8	2,5

Джерело: розрахунки автора на основі даних з міністерств, ЦОВВ, ОДА, РДА.

Для порівняння слід зауважити, що відповідно до даних¹⁰ Державної служби статистики України середній розмір заробітної плати за червень 2018 року становив:

- усього по Україні – 9,1 тис. грн;
- у м. Києві – 13,6 тис. грн;
- у регіонах України – від 7,3 до 9,7 тис. грн.
- у с/г – 7,5 тис. грн;
- у торгівлі – 9,4 тис. грн;
- у промисловості – 9,6 тис. грн;
- у транспорті – 9,8 тис. грн;
- у сфері державного управління та оборони – 13,5 тис. грн;
- у науковій діяльності – 11,7 тис. грн;
- в інформації та телекомунікаціях – 15,6 тис. грн;
- у фінансовій та страховій діяльності – 12,4 тис. грн.

Середні значення фонду оплати праці державних службовців по всіх групах у міністерствах та по 1-7 групах ЦОВВ та ОДА переважно більші за середній розмір заробітної плати в різних сферах економічної діяльності України.

¹⁰ Середня заробітна плата за видами економічної діяльності за місяць у 2018 році. Отримано з: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/Zarp_ek_m/Zp_ek_m_u/arh_zpm_u.html.

2.1.2. СТРУКТУРА ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ

У структурі фонду оплати праці міністерств і ЦОВВ за 2016–2018 рр. помітні суттєві зрушення. По міністерствах (рис. 2.1.1) спостерігається збільшення частки посадового окладу в структурі ФОП з 29% у 2016 році до 36% станом на I півріччя 2018 року (до 37% згідно з планом на 2018 рік).

Збільшилася питома вага надбавок (+4%) та матеріальної допомоги (+2%). Протягом двох років відбулося суттєве зниження питомої ваги премій (з 26% у 2016 році до 16% у 2018 році).

Частка інших виплат¹¹ протягом 2016 – I півріччя 2018 рр. залишається незмінною – 12%. Лише в планах на 2018 рік передбачено зниження частки інших виплат до 7%.

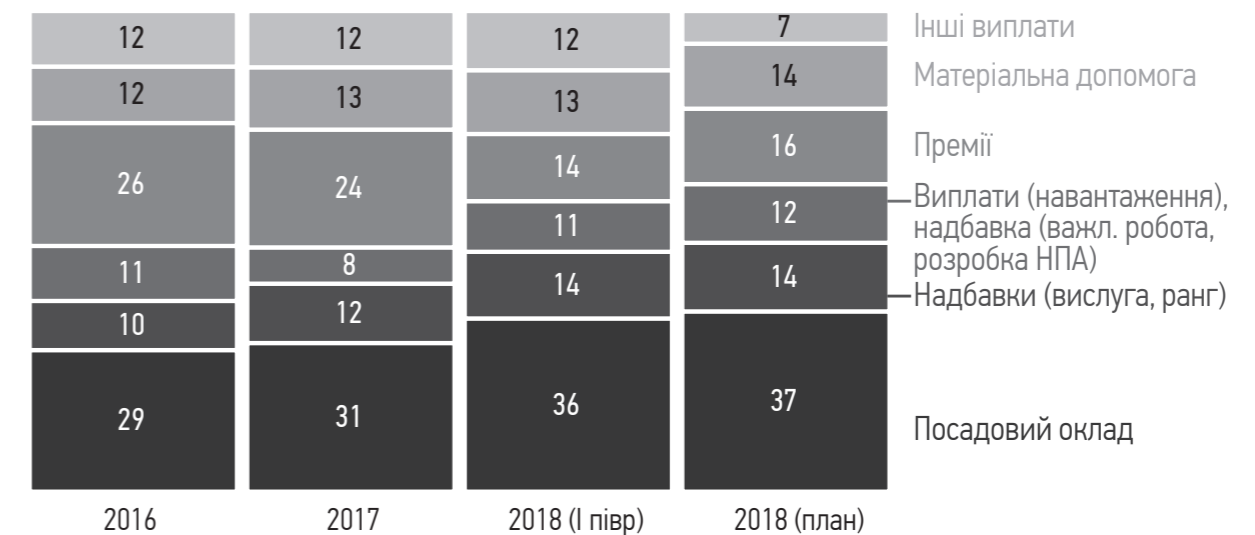

Рис. 2.1.1. Зміна структури ФОП працівників міністерств протягом 2016–2018 рр., %.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з міністерств.

У структурі ЦОВВ (рис. 2.1.2) спостерігається збільшення (після падіння з 2016 року – з 37%) частки посадового окладу в структурі ФОП з 32% у 2017 році до 35% станом на I півріччя 2018 року (до 41% згідно з планом на 2018 рік).

Незначно збільшилася питома вага надбавок та матеріальної допомоги по всіх ЦОВВ, які досліджувалися, – на 1-2%. Протягом двох років відбулося зниження питомої ваги премій (з 23% у 2017 році до 13% у 2018 році).

Частка інших виплат¹² протягом 2016 – I півріччя 2018 рр. коливається в межах від 9 до 16%.

¹¹ Включають такі показники: надбавка за інтенсивність, надбавка за виконання особливо важливої роботи, надбавка за виконання особливо важливої роботи (фахівців з питань реформ), надбавка за секретність, відпускні, лікарняні, індексація, підвищення кваліфікації та інші виплати.

¹² Інші виплати: надбавка за інтенсивність, надбавка за виконання особливо важливої роботи, надбавка за виконання особливо важливої роботи (фахівців з питань реформ), надбавка за секретність, відпускні, лікарняні, індексація, підвищення кваліфікації та інших виплат, індексація заробітної плати, навчальна відпустка, основна та додаткова щорічна відпустка, відпустка постраждалим унаслідок аварії на ЧАЕС, грошова компенсація за невикористану відпустку, надбавка за роботу в умовах режимних обмежень, таємність, тимчасова непрацездатність

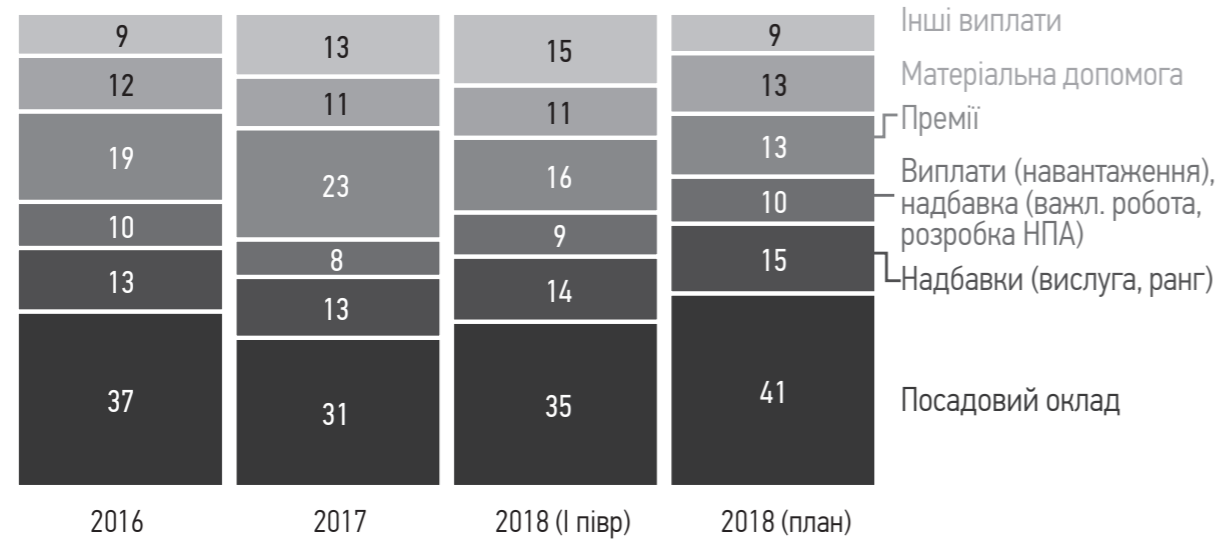

Рис. 2.1.2. Зміна структури ФОП працівників ЦОВВ протягом 2016–2018 рр., %.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з ЦОВВ.

Окрім того, якщо порівнювати структур ФОП міністерств та центральних органів виконавчої влади у проміжку з 2015-2018 року, в контексті планових показників (за 2017 і 2018 роки) і фактичних даних за 2015-2017, 2018 (I півріччя)) можна помітити суттєву різницю між плановими та фактичними даними. В планових показниках органи влади закладають структуру, яка більше наближена до вимог законодавства, а саме до співвідношення між фіксованими і стимулюючими виплатами (див. рис.2.1.3).

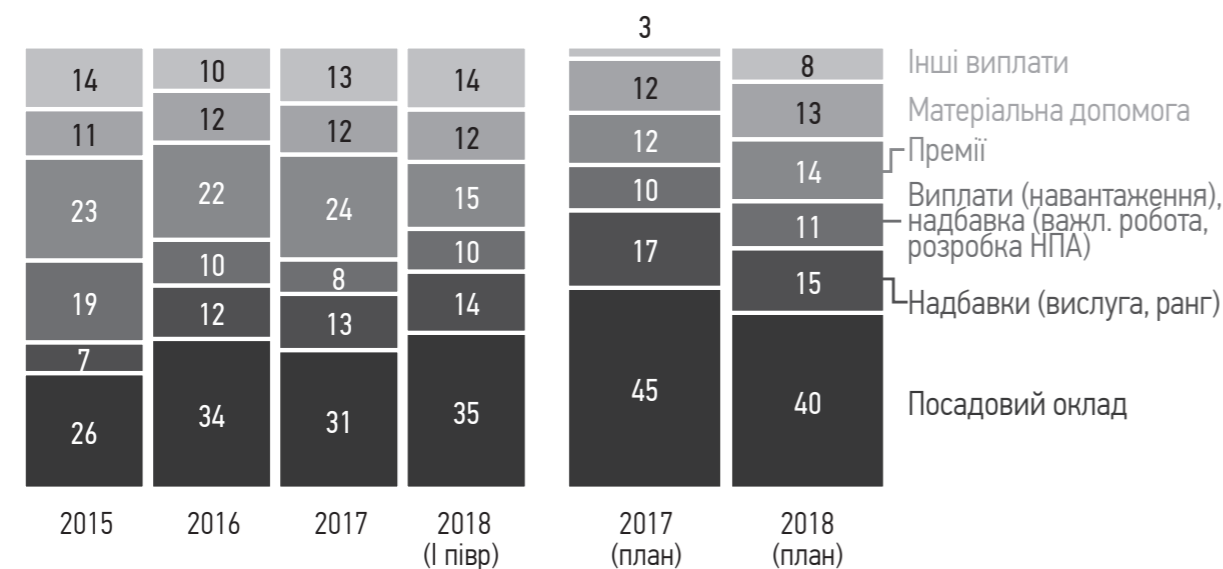

Рис. 2.1.3. Зміна структури ФОП працівників міністерств та інших ЦОВВ протягом 2015–2018 рр., планові та фактичні дані, у %.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з Міністерств та ЦОВВ.

ФОП, тимчасова непрацездатність ФСС, тимчасова непрацездатність по догляду за дитиною, тимчасова непрацездатність по вагітності та пологах, вихідна допомога при звільненні по скороченню, заробітна плата мобілізованим працівникам, подарунки на свято держслужбовця (оподаткований дохід), доплата за роботу у вихідні, середня зарплата (відрядження).

Як видно з рис. 2.1.3 державні в міністерствах та ЦОВВ у 2017 році планувалося, що посадовий оклад разом з надбавками за ранг і вислугу років становитиме 52% а премії – 12%, інші виплати – 3% у структурі фонду оплати праці. В той же час по факту у 2017 році посадовий оклад разом з надбавками склали 44%, премії – 24%, інші виплати – 13%. Схожі розбіжності є у планових показниках ФОП на 2018 рік, і фактичних за перше півріччя 2018 року.

У структурі фонду оплати праці ОДА помітні певні зрушення протягом 2017–2018 рр. (рис. 2.1.4). Спостерігається збільшення частки посадового окладу у структурі ФОП з 39% у 2017 році до 40% станом на I півріччя 2018 року (до 44% згідно з планом на 2018 рік).

Незмінною залишилася вага матеріальної допомоги по всіх ОДА, які досліджувалися. На 1-2% зростають надбавки та різного роду виплати. Протягом двох років знизилася питома вага премій (з 18% у 2017 році до 14% у 2018 році).

Частка інших виплат протягом 2017 – I півріччя 2018 рр. коливається в межах від 9%.

Рис. 2.1.4. Зміна структури ФОП працівників ОДА протягом 2017–2018 рр., %.

Джерело: розрахунки автора на основі даних ОДА.

У структурі фонду оплати праці РДА помітні певні зрушення протягом 2017–2018 рр. (рис. 2.1.5). Зменшується частка посадового окладу в структурі ФОП з 51% у 2017 році до 49% згідно з планом на 2018 рік.

Рис. 2.1.5. Зміна структури ФОП працівників РДА протягом 2017–2018 рр., %.

Джерело: розрахунки автора на основі даних по РДА.

Незмінною залишилася вага надбавок за вислугу і ранг, матеріальної допомоги та інших виплат¹³ в усіх РДА, які досліджувалися. Незмінною залишається частка премій – 7-8%.

Зростає частка виплат за навантаження на надбавок за важливу роботу протягом 2017 – I півріччя 2018 року з 7% до 9%.

На рисунку 2.1.6 зображена тенденція зміни структури фонду оплати праці в ОДА разом з РДА за 2015-2018 (I півр.), а також планові показники на 2017 та 2018 роки. Як і у випадку із плановими та фактичними показниками структури ФОП у міністерствах і ЦОВВ (рис. 2.1.3) планові показники були більш «оптимістичними» ніж фактичними, зокрема планувалося збільшити частку посадового окладу і виплат за ранг та вислугу років до 71% у 2017 року, хоча по факту частка цих показників становила 68%. Також не відповідають планові показники структури ФОП на 2018 рік із фактичними за I півріччя 2018 року.

¹³ Інші виплати: надбавка за інтенсивність, надбавка за виконання особливо важливої роботи, надбавка за виконання особливо важливої роботи (фахівці з питань реформ), надбавка за секретність, відпускні, лікарняні, індексація, підвищення кваліфікації та інших виплат, індексація заробітної плати, навчальна відпустка, основна та додаткова щорічна відпустка, відпустка постраждалим внаслідок аварії на ЧАЕС, грошова компенсація за невикористану відпустку, надбавка за роботу в умовах режимних обмежень, таємність, тимчасова непрацездатність ФОП, тимчасова непрацездатність ФСС, тимчасова непрацездатність по догляду за дитиною, тимчасова непрацездатність по вагітності та пологах, вихідна допомога при звільненні по скороченню, заробітна плата мобілізованим працівникам, подарунки на свято держслужбовця (оподаткований дохід), доплата за роботу у вихідні, середня зарплата (відрядження).

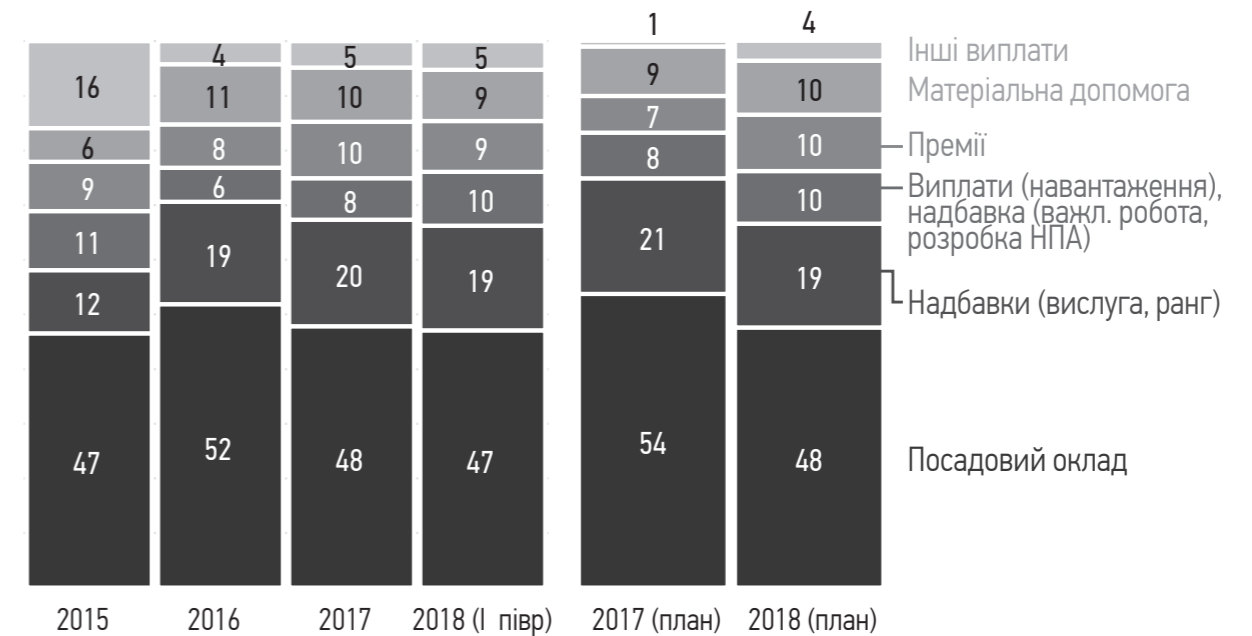

Рис. 2.1.6. Зміна структури ФОП працівників ОДА та РДА протягом 2015–2018 рр., планові та фактичні дані, у %.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з ОДА та РДА.

На основі результатів проведеного аналізу структури фондів оплати праці державних службовців у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади й обласних державних адміністрацій можна зробити висновок, що законодавча вимога – пропорція премій до посадового окладу 30 до 70% – не виконується.

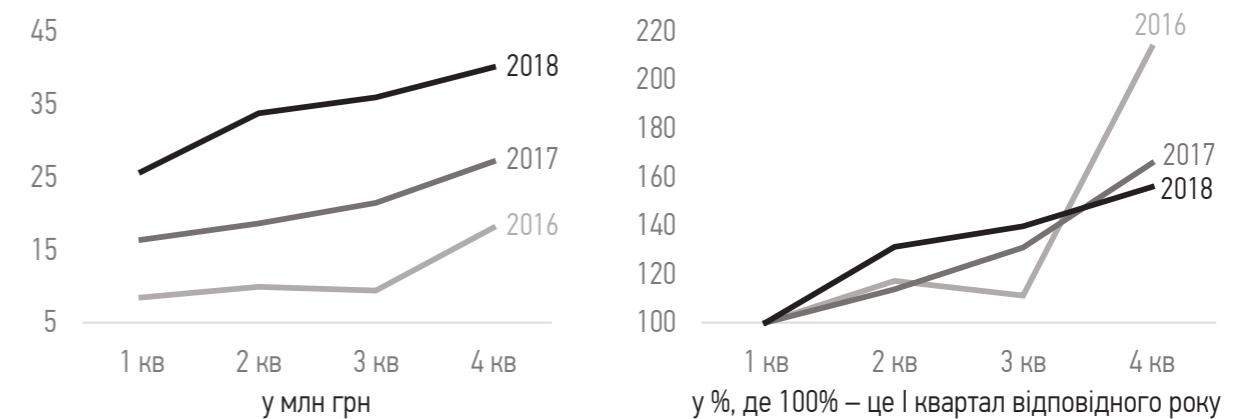

Рис. 2.1.7. Середні значення виплат на оплату праці міністерств¹⁴ за 2016–2018 рр., млн грн.

Джерело: дані Державної казначейської служби України.

Показники ФОП за 2018 рік планові, але навіть вони не відповідають пропорції 30 до 70%. Окрім того, більша частина виплат ФОП, особливо премії та інші стимулюючі виплати, здійснюється у 4 кварталі (рис. 2.1.7). З огляду на це можна припустити, що фактичні показники за 2018 рік будуть іншими, ніж представлені в дослідженні.

¹⁴ Дані Державної казначейської служби України по всіх міністерствах, окрім Міністерства юстиції України, Міністерства культури України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерства оборони України, середні значення.

2.2. ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ МІНІСТЕРСТВ

У цьому розділі проаналізовано показники фонду оплати праці державних службовців 16 міністерств¹⁵ за 2016–2018 рр. на предмет їх наближення до законодавчих вимог¹⁶. Дані за 2018 рік – планові, за 2016, 2017, I півріччя 2018 рр. – фактичні.

Загальна чисельність штатних працівників міністерств, які досліджувалися, на I півріччя 2018 року становила 6 600 осіб, середньооблікова – 5 821 особа. До відома, штатна чисельність цих міністерств у 2017 році – 6 575 осіб, середньооблікова – 5 620 осіб.

2.2.1. СТРУКТУРА ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ

У структурі фонду оплати праці помітні суттєві зрушення протягом 2016–2018 рр. (рис. 2.2.1). Частка посадового окладу у структурі ФОП збільшилася з 29% у 2016 році до 36% станом на I півріччя 2018 року (до 37% згідно з планом на 2018 рік).

Збільшилася питома вага надбавок (+4%) та матеріальної допомоги (+2%). Протягом двох років суттєво знизилася питома вага премій (з 26% у 2016 році до 16% у 2018 році).

Частка інших виплат¹⁷ протягом 2016 – I півріччя 2018 рр. залишається незмінною – 12%. Лише в планах на 2018 рік передбачено зниження частки інших виплат до 7%.

12	12	12	7	Інші виплати
12	13	13	14	Матеріальна допомога
26	24	14	16	Премії
		11	12	Виплати (навантаження), надбавка (важл. робота, розробка НПА)
11	8	14	14	Надбавки (вслуга, ранг)
10	12			
29	31	36	37	Посадовий оклад
2016	2017	2018 (I півр)	2018 (план)	

Рис. 2.2.1. Зміна структури ФОП працівників міністерств протягом 2016–2018 рр., %.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з міністерств.

Під час аналізу даних міністерств окремо було виділено міністерства, у яких створені директорати¹⁸. Таких міністерств 10, однак через відсутність інформації від Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та Міністерства юстиції України в дослідженні вони не враховувалися.

Структура фонду оплати праці протягом 2016–2018 рр. має суттєві відмінності (див. рис. 2.2.2).

¹⁵ Міністерство юстиції України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України вчасно не надали інформацію, тому дослідження не охоплює дані по них.

¹⁶ Статтею 50 України Закону України «Про державну службу» встановлено, що загальний розмір премій, які може отримати державний службовець за рік, не може перевищувати 30% від фонду його посадового окладу за рік. Ця норма набуває чинності з 1 січня 2019 року. Також відповідно до Стратегії реформування державного управління передбачено: критерієм, за яким проводиться оцінка прозорості та справедливості оплати праці, є співвідношення між посадовим окладом та розміром премії у середній заробітній платі державного службовця. Частка посадового окладу повинна становити у 2019 році не менше 70%, а премії – не більше 30%.

¹⁷ Включають такі показники: надбавка за інтенсивність, надбавка за виконання особливо важливої роботи, надбавка за виконання особливо важливої роботи (фахівці з питань реформ), надбавка за секретність, відпускні, лікарняні, індексація, підвищення кваліфікації та інші виплати.

¹⁸ Відповідно до Постанови КМУ «Деякі питання упорядкування структури Секретаріату Кабінету Міністрів України, апарату міністерств та інших центральних органів виконавчої влади» від 18.08.2017 року №644. Отримано з: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644-2017-%D0%BF>. До цих міністерств належать: Міністерство аграрної політики та продовольства, Міністерство енергетики та вугільної промисловості, Міністерство інфраструктури, Міністерство культури, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство освіти і науки, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Міністерство соціальної політики, Міністерство фінансів та Міністерство юстиції.

Рис. 2.2.2. Структура фонду оплати праці в міністерствах з директоратами та міністерствах без директоратів.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з міністерств.

При скороченні часток посадового окладу, надбавок за заслугу та ранг у міністерствах з директоратами значно більші частки виплат за навантаження та надбавки за виконання важливої роботи, проведення фахової експертизи¹⁹ та інші виплати.

Зміна часток складових фонду оплати праці по різних групах відбувалася нерівномірно (Додаток 2.2.1). За 2016–2018 рр. по всіх групах, окрім 1-3, спостерігається зростання частки посадового окладу в структурі ФОП та зниження частки премій.

¹⁹ Виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків тимчасово відсутнього державного службовця розміром 50% від посадового окладу тимчасово відсутнього державного службовця;

Виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків за вакантною посадою державної служби за рахунок економії фонду посадового окладу за відповідною посадою;

Надбавка за високі досягнення у праці і виконання особливо важливої роботи;

Надбавка за правову, фінансово-економічну, фахову експертизу та/або розроблення чи редагування пропозицій з формування державної політики, проектів нормативно-правових актів.

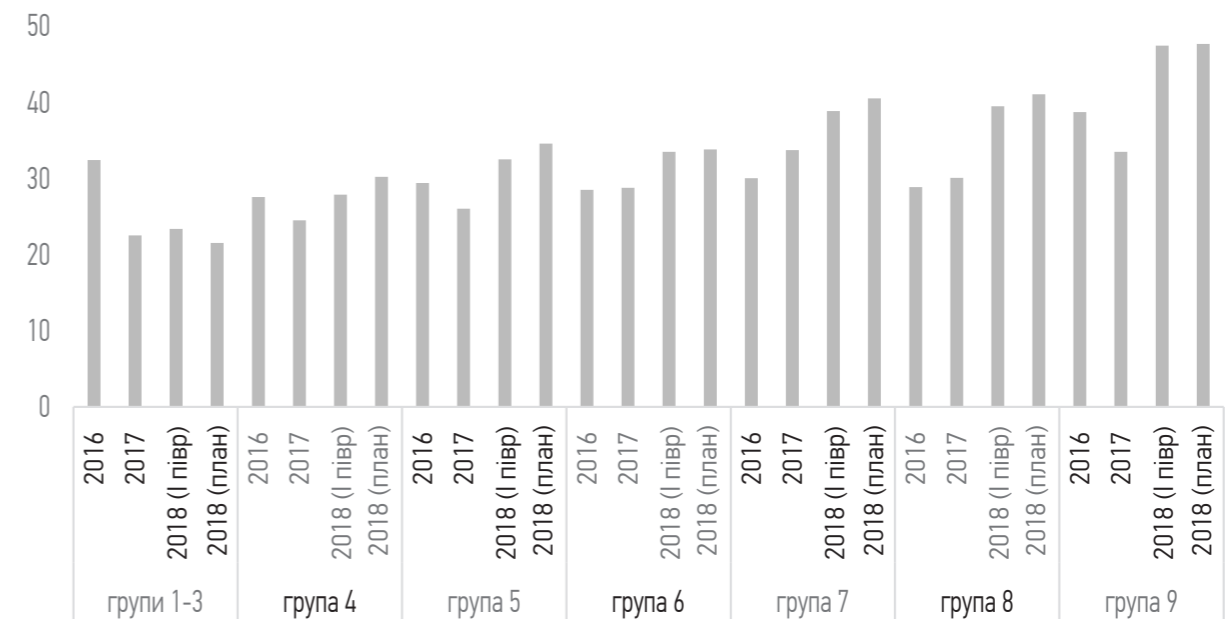

Рис. 2.2.3. Співвідношення посадового окладу до фонду оплати праці в 2016–2018 рр., %.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з міністерств.

Окрім того, відповідно до надісланих даних усіх міністерств в плановому 2018 році частка посадового окладу буде збільшуватися по всіх групах.

Однак, незважаючи на ці тенденції, вимога Закону про забезпечення пропорції між посадовим окладом (фіксовані виплати²⁰) і стимулюючими виплатами 70 до 30% не забезпечується (див. рис. 2.2.4).

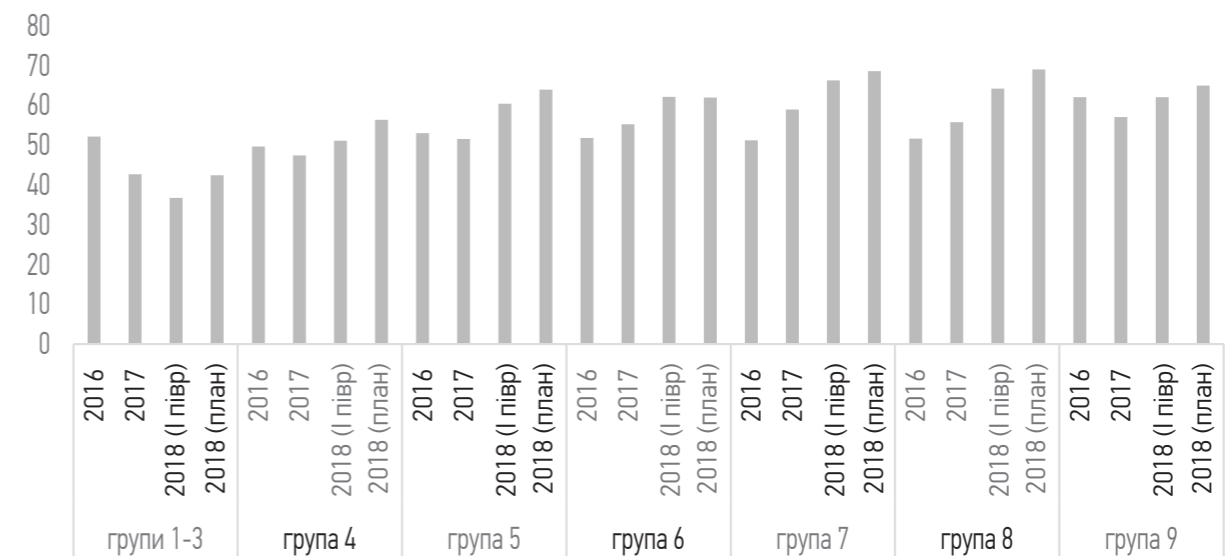

Рис. 2.2.4. Співвідношення фіксованих виплат до фонду оплати праці в 2016–2018 рр., %.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з міністерств.

²⁰ До фіксованих виплат належать ті виплати, які згідно з чинним законодавством є незмінними і виплачуються державному службовцю відповідно до його стажу і рангу. Фіксовані виплати включають: посадовий оклад, надбавку за заслугу років, надбавку за ранг державного службовця, матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань, матеріальну допомогу для оздоровлення.

Вимога статті 50 Закону, якою встановлено, що загальний розмір премій, які може отримати державний службовець за рік, не може перевищувати 30% від фонду його посадового окладу за рік, також не виконується (див. рис. 2.2.5).

Враховуючи те, що ця вимога Закону набуває чинності з 1 січня 2019 року, у 2018 році порівняно з 2017 роком спостерігається наближення до цієї пропорції.

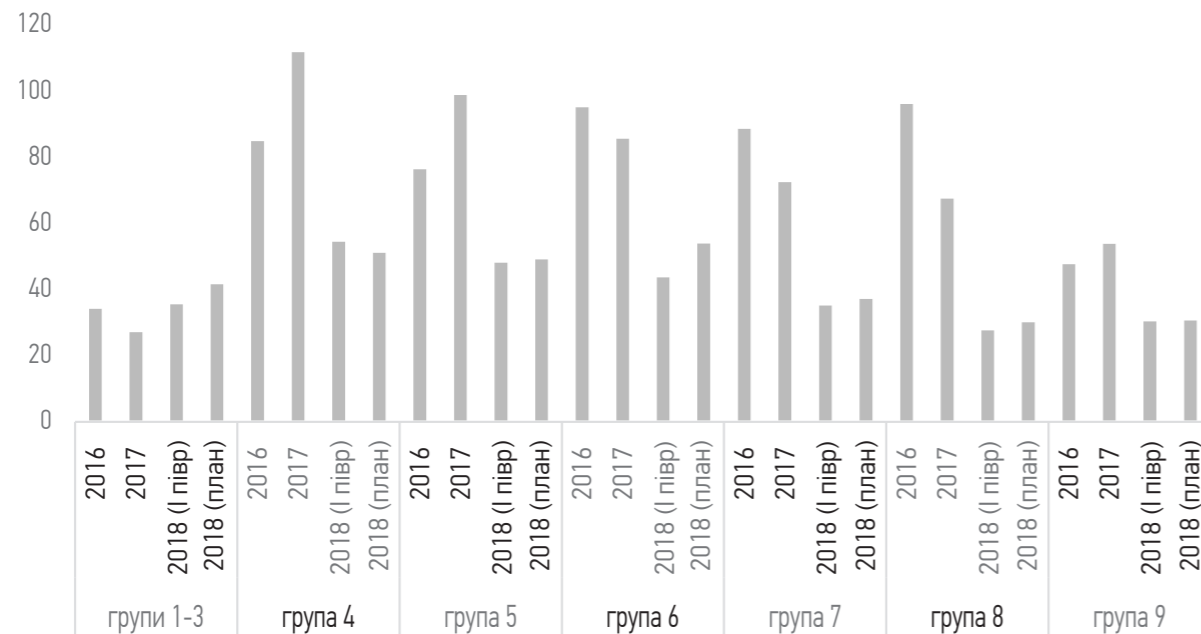

Рис. 2.2.5. Співвідношення премій до фонду посадового окладу в 2016–2018 рр., %.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з міністерств.

Якщо аналізувати дані в розрізі окремих груп й окремих міністерств, то вимога забезпечення 30% премій від фонду посадового окладу в рази перевищується. На рис. 2.2.6 зображено співвідношення премій до фонду посадового окладу в 2017 році, показник яких перевищує 50%. На рис. 2.2.7 зображено це ж співвідношення в розрізі міністерств і різних груп, яке перевищує 50% за I півріччя 2018 року.

Різницю у відносних показниках (відношення посадового окладу до фонду оплати праці; відношення фіксованих показників до фонду оплати праці і відношення премій до посадового окладу) по міністерствах із директоратами і без подано в Додатку 2.2.2.

Як видно з рисунків, розмір премій по деяких категоріях державних службовців перевищує 100, а подекуди 200, 300%.

Відповідно до фактичних даних за I півріччя 2018 року (рис. 2.2.7) співвідношення премій до посадового окладу значно знизилася. Лише по деяких міністерствах для окремих категорій державних службовців виділялися премії більше 30%.

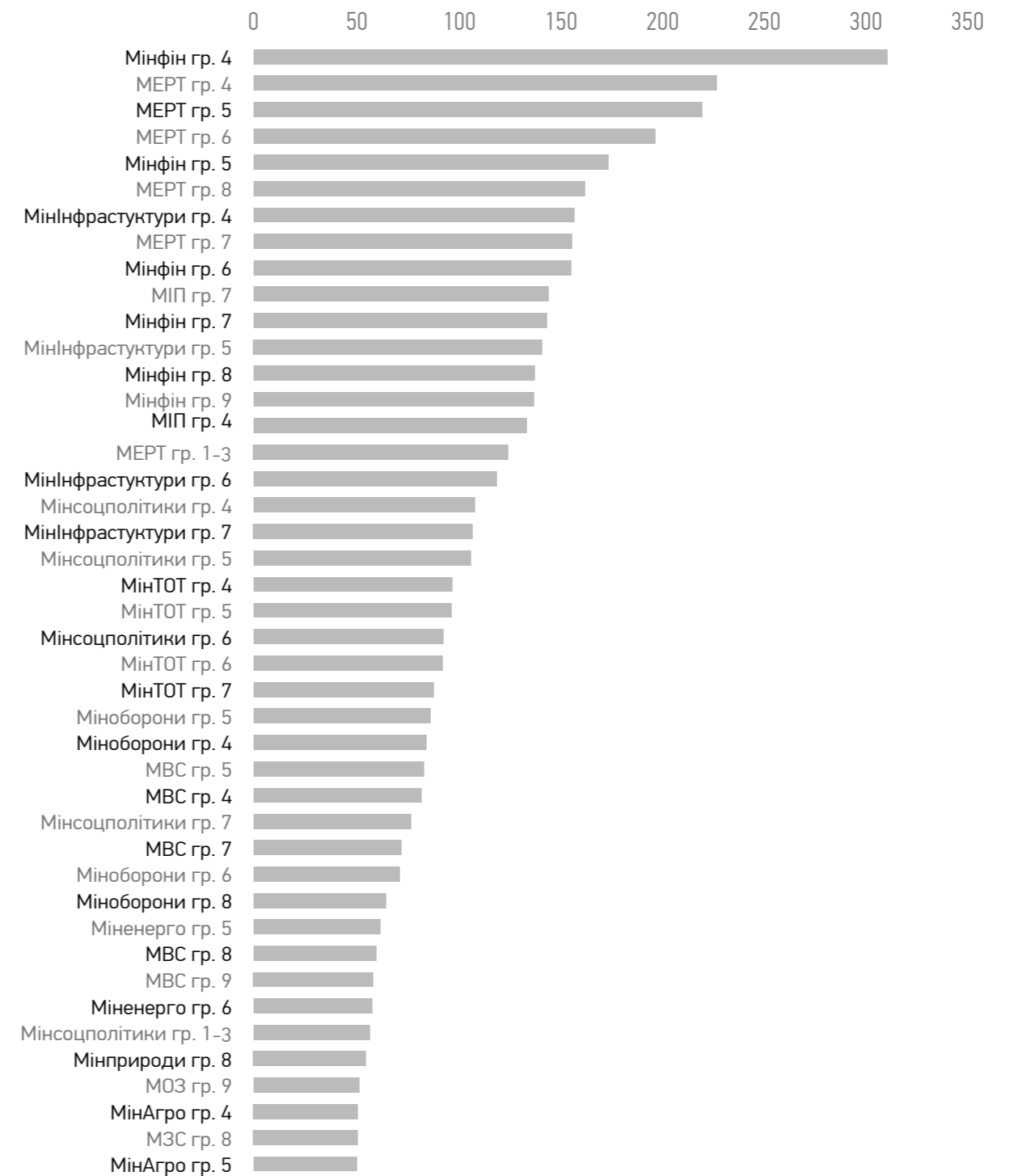

Рис. 2.2.6. Співвідношення премій до фонду посадового окладу в 2017 році, % (більше 50%), у розрізі окремих груп міністерств.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з міністерств.

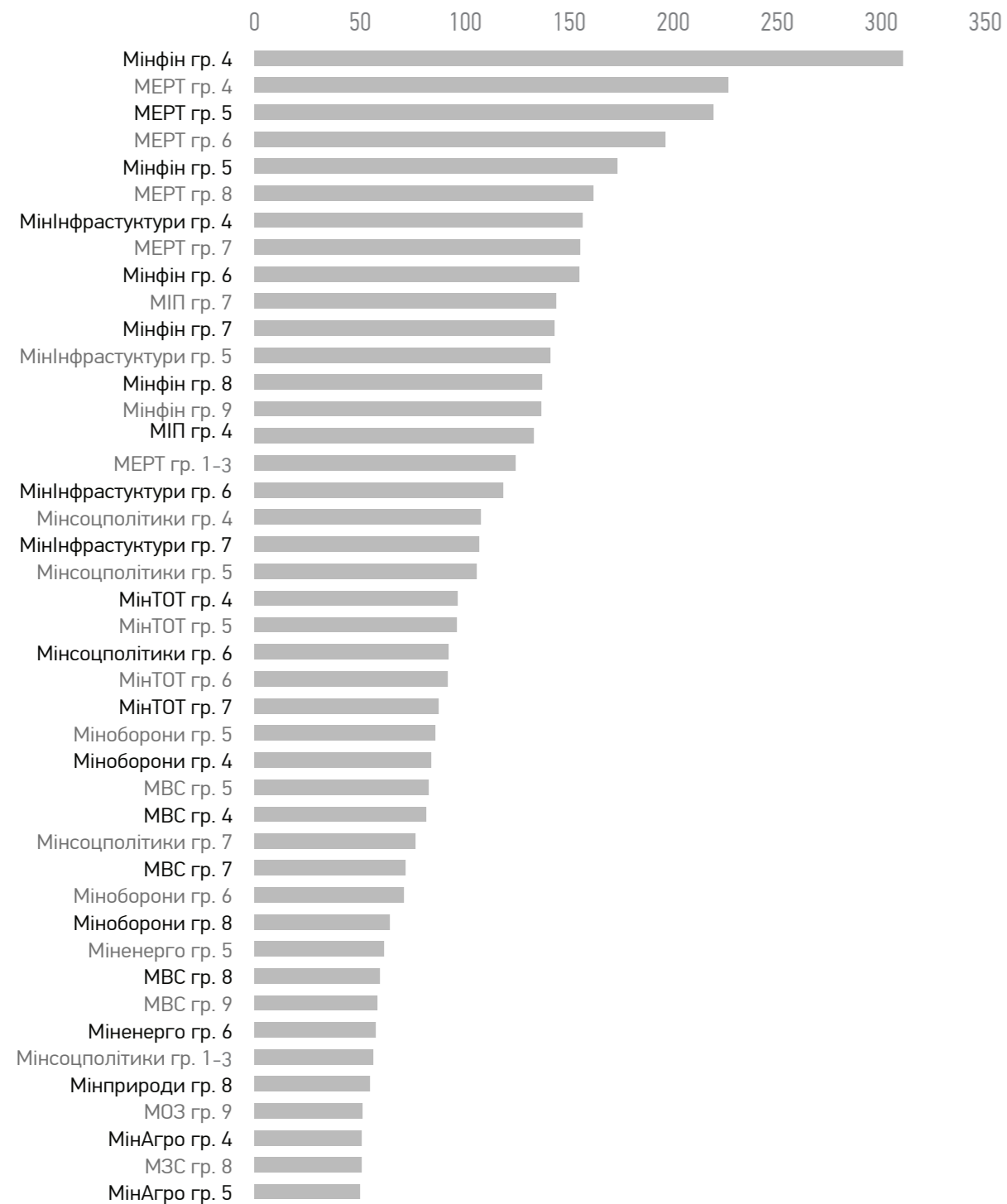

Рис. 2.2.7. Співвідношення премій до фонду посадового окладу в I півріччі 2018 року, % (більше 50%), у розрізі окремих груп міністерств.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з міністерств.

Відповідно до планових показників міністерств на 2018 рік у деяких з них, зокрема в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України, по всіх групах державних службовців передбачений розмір премій, який коливається у межах 200% від посадового окладу.

Середні виплати на заробітну плату (ФОП і ПО) за I півріччя 2018 року становлять близько 40% від сум, передбачених загалом на 2018 рік. Причому по різних міністерствах ці показники коливаються в діапазоні від 20 до 55%.

Більша частка виплат, а саме премій, матеріальної допомоги та інших стимулюючих виплат, припадає на 4 квартал у зв'язку із виникненням економії коштів по міністерствах, у тому числі за рахунок різниці між штатною та середньообліковою чисельністю працівників.

Загалом дослідження охоплює 6,6 тис. (станом на I півріччя 2018 року) державних службовців. Різниця між штатною чисельністю і середньообліковою становить близько 12%. Відповідно, суми економії коштів по різних міністерствах так само коливаються у межах 12% від фонду оплати праці.

2.2.2. РОЗМІРИ ЗАРПЛАТ

Фонди оплати праці в розрізі окремих груп коливаються в межах 2-3 разів (див. рис. 2.2.8 і 2.2.9), а в групах 1-3 – сягають 7-9-кратного розміру.

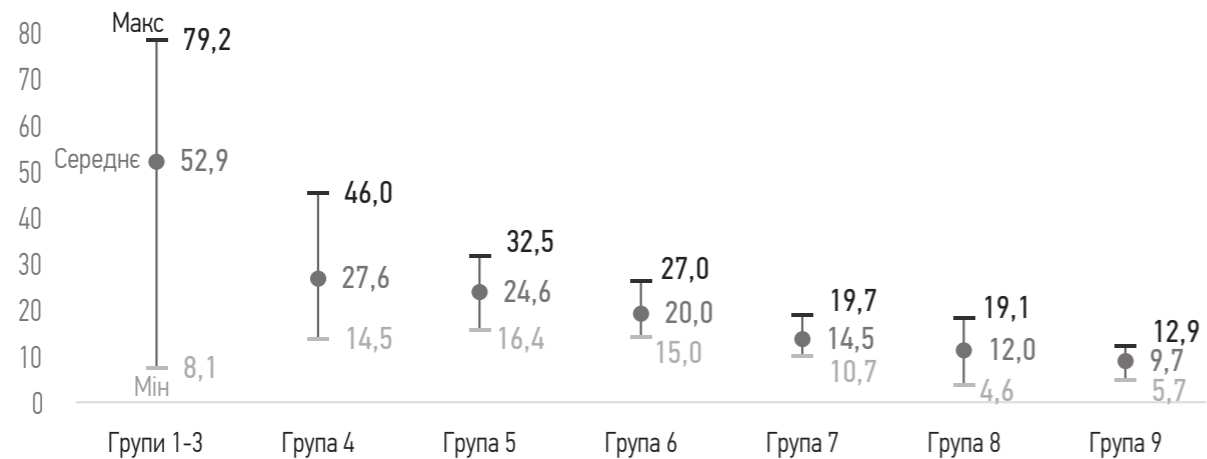

Рис. 2.2.8. Розміри (максимальне, мінімальне, середнє значення) фонду оплати праці на 1 працівника в місяць за 2017 рік, у грн, у розрізі груп.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з міністерств.

Максимальні значення у 2017 році по групах: 1-3 – МЕРТ (відхилення від середнього значення по групі – 50%); 4 група – МЕРТ (67%); 5 група – МВС (32%); 6 група – МВС (35%); 7 група – Мінфін (36%); 8 група – Мінагро (59%); 9 група – МВС (33%).

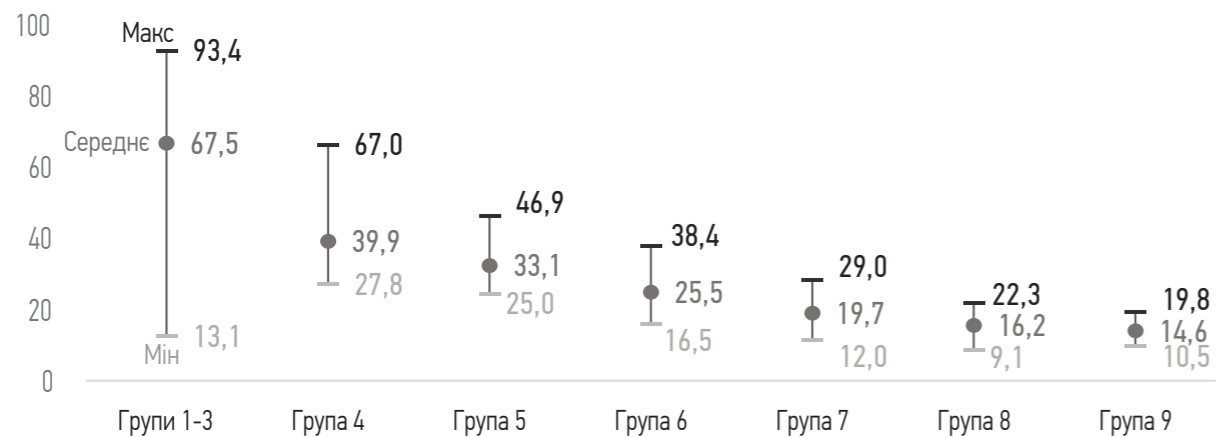

Рис. 2.2.9. Розміри (максимальне, мінімальне, середнє значення) фонду оплати праці на 1 працівника в місяць за I півріччя 2018 року, у грн, у розрізі груп.

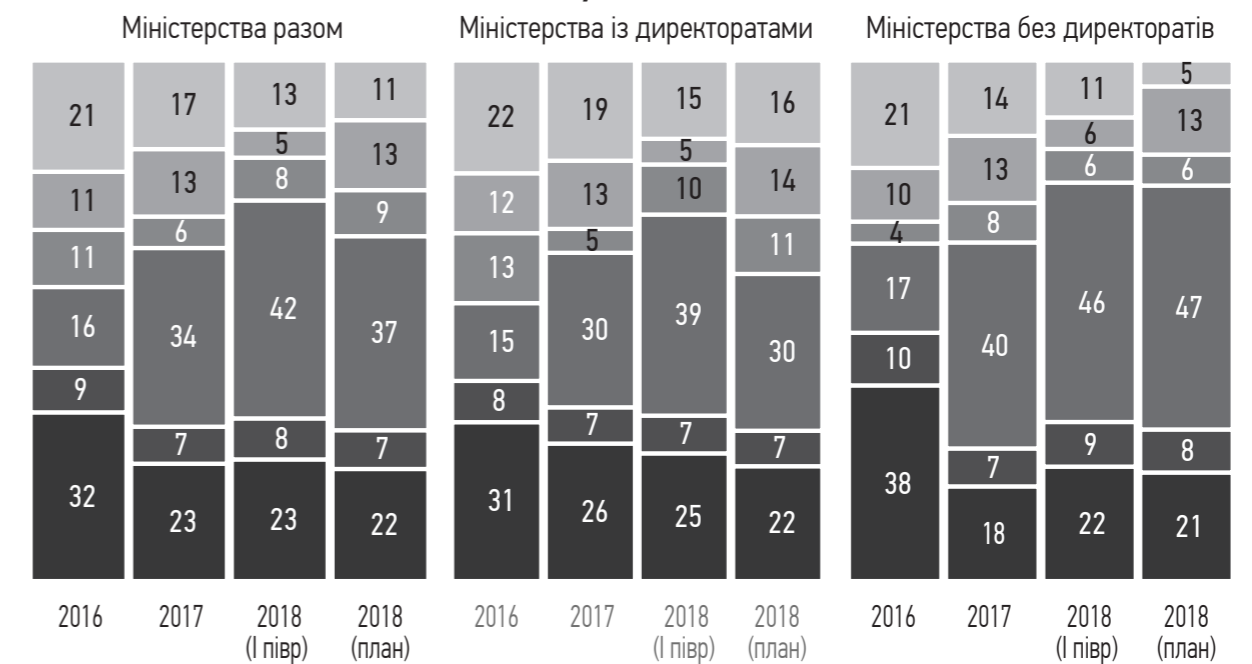
Джерело: розрахунки автора на основі даних з міністерств.

Максимальні значення показника ФОП у I півріччі 2018 року по всіх групах, окрім восьмої, були в Мінфіні, коливання від середнього значення становлять 35-68%. По 8 групі – МОЗ (38%).

ДОДАТКИ

Додаток 2.2.1

Структура фонду оплати праці в міністерствах у 1-3 групах оплати праці державних службовців

Структура фонду оплати праці в міністерствах у 4 групі оплати праці державних службовців

■ Інші виплати ■ Матеріальна допомога ■ Премії ■ Виплати (навантаження), надбавка (важл. робота, розробка НПА) ■ Надбавки (вислуга, ранг) ■ Посадовий оклад

Продовження Додатку 2.2.1

Структура фонду оплати праці в міністерствах у 5 групі оплати праці державних службовців

Продовження Додатку 2.2.1

Структура фонду оплати праці в міністерствах у 7 групі оплати праці державних службовців

Структура фонду оплати праці в міністерствах у 6 групі оплати праці державних службовців

Структура фонду оплати праці в міністерствах у 8 групі оплати праці державних службовців

■ Інші виплати ■ Матеріальна допомога ■ Премії ■ Виплати (навантаження), надбавка (важл. робота, розробка НПА) ■ Надбавки (вислуга, ранг) ■ Посадовий оклад

■ Інші виплати ■ Матеріальна допомога ■ Премії ■ Виплати (навантаження), надбавка (важл. робота, розробка НПА) ■ Надбавки (вислуга, ранг) ■ Посадовий оклад

Продовження Додатку 2.2.1

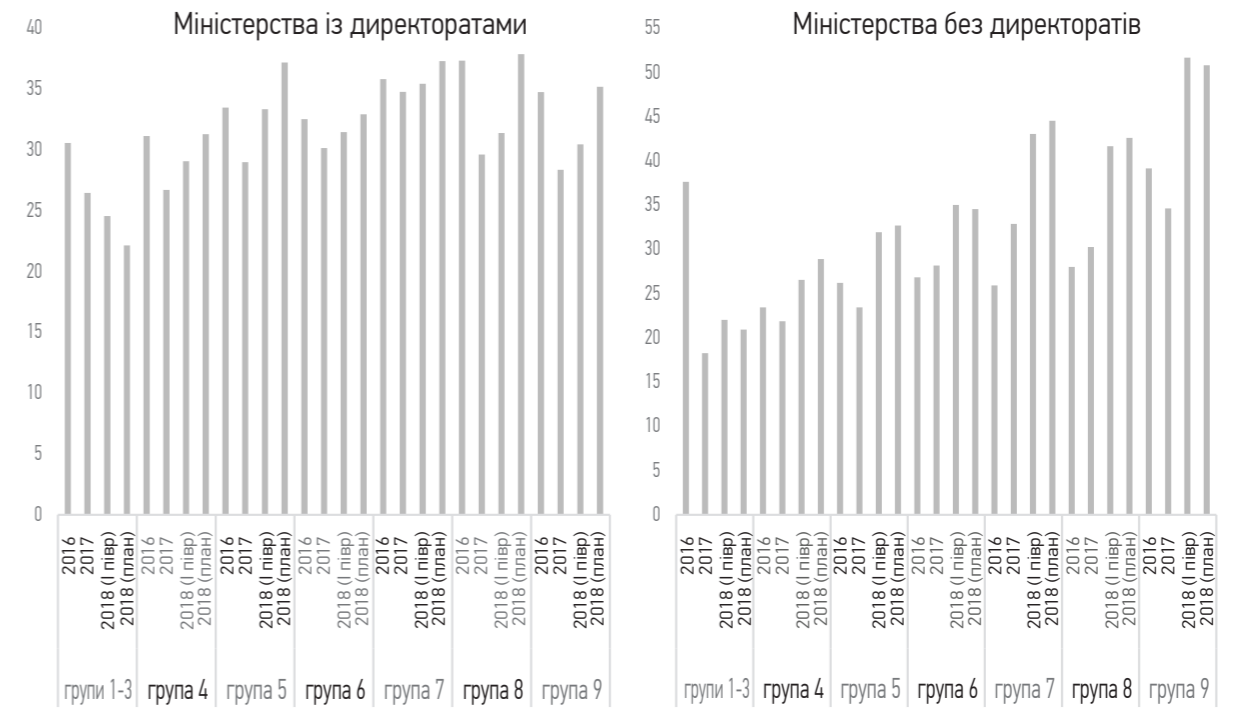
Структура фонду оплати праці в міністерствах у 9 групі оплати праці державних службовців

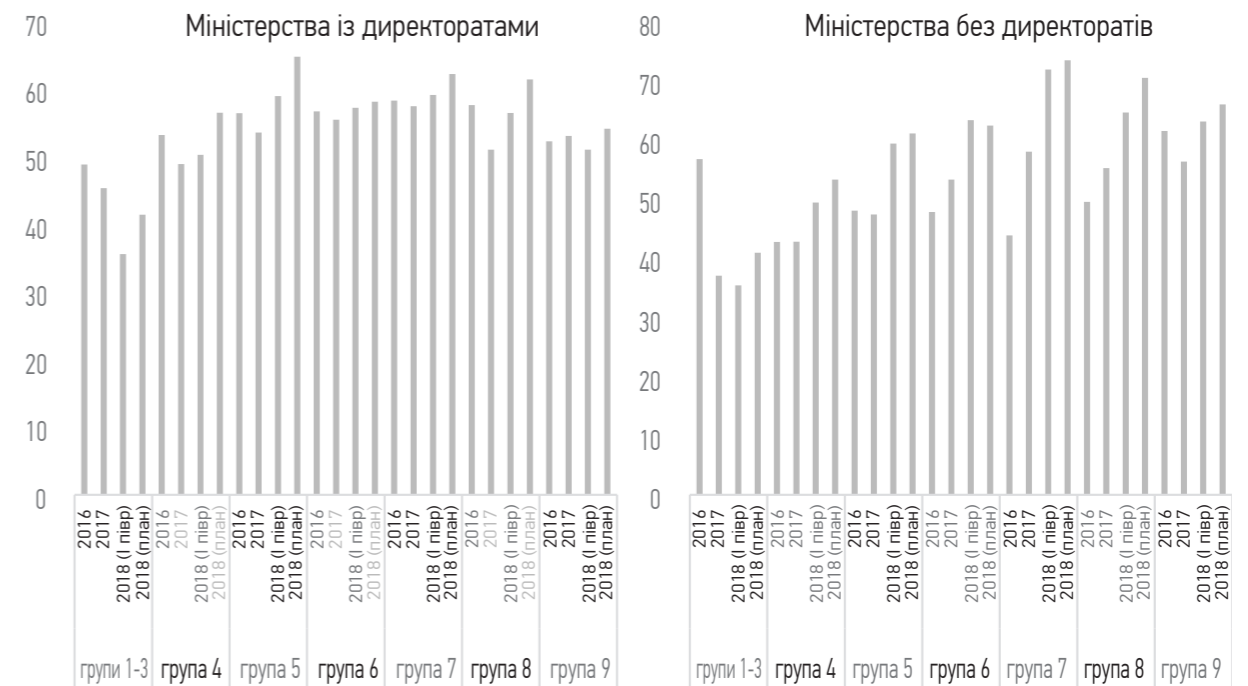
Додаток 2.2.2

Порівняння відносних показників між міністерствами із директоратами та міністерствами без директоратів

Відношення посадового окладу до фонду оплати праці, %

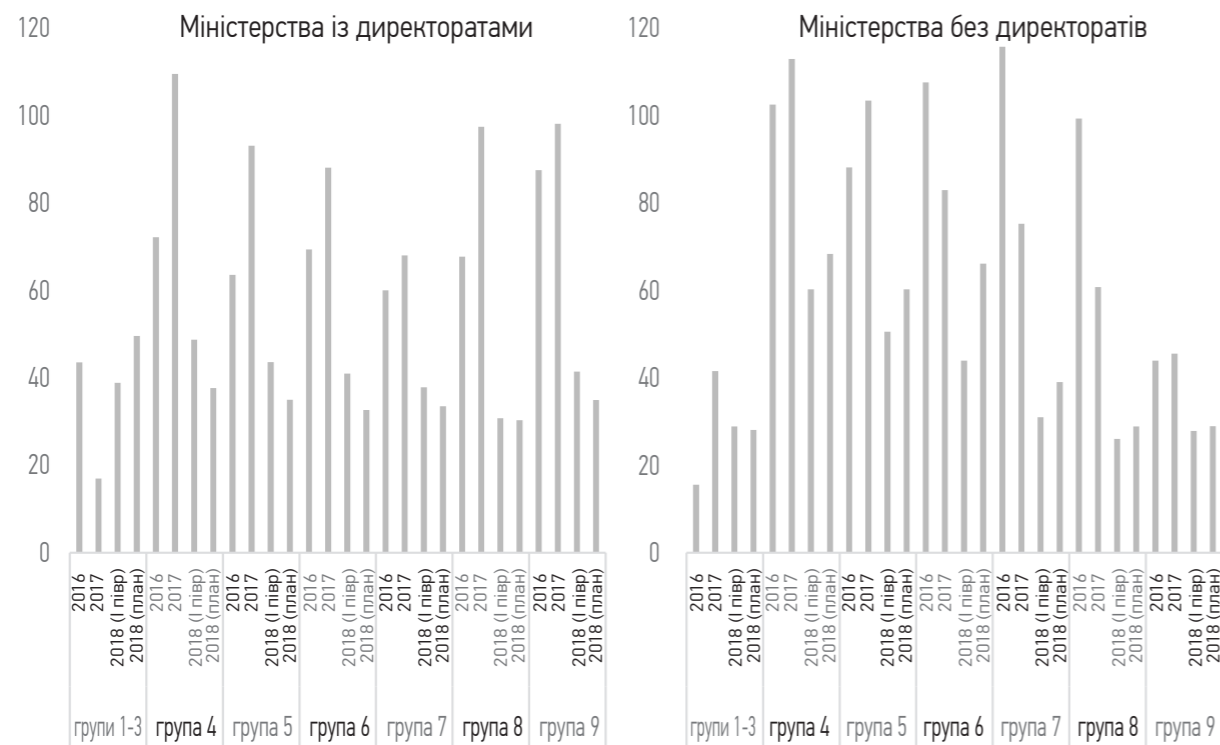

Відношення фіксованих виплат до фонду оплати праці, %

Продовження Додатку 2.2.2

Відношення премій до посадового окладу, %

2.3. ПРО ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Список центральних органів виконавчої влади, які були досліджені, та їх скорочення

Адміністрація Держспецзв'язку	Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України
Антимонопольний комітет	Антимонопольний комітет України
Вища рада правосуддя	Вища рада правосуддя
ДАЗВ	Державне агентство України з управління зоною відчуження
Державіаслужба	Державна авіаційна служба України
Держагентство з питань електронного урядування	Державне агентство з питань електронного урядування України
Держархбудінспекція	Державна архітектурно-будівельна інспекція України
Держатомрегулювання	Державна інспекція ядерного регулювання України
Держаудитслужба	Державна аудиторська служба України
Держводагентство	Державне агентство водних ресурсів України
Держгеокадастр	Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру
Держгеонадра	Державна служба України геології та надр України
Держекоінспекція	Державна екологічна інспекція України
Держекспортконтроль	Державна служба експортного контролю України
Держенергоефективності	Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України
Держкіно	Державне агентство України з питань кіно
Держкомтелерадіо	Державний комітет телебачення і радіомовлення України
Держлікслужба	Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками
Держлісагентство	Державне агентство лісових ресурсів України
Держпраці	Державна служба України з питань праці
Держприкордонслужба	Державна прикордонна служба України
Держпродспоживслужба	Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів
Держрезерв	Державне агентство резерву України
Держрибагентство	Державне агентство рибного господарства України
Держслужба у справах ветеранів війни та учасників АТО	Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції
Держстат	Державна служба статистики України
Держфінмоніторинг	Державна служба фінансового моніторингу України
Держфінмоніторинг	Державна служба фінансового моніторингу України
ДІНЗ	Державна інспекція навчальних закладів України
ДКА	Державне космічне агентство України
ДМС	Державна міграційна служба України
ДРС	Державна регуляторна служба України
ДСІВ	Державна служба інтелектуальної власності України
ДСНС	Державна служба України з надзвичайних ситуацій
ДУС	Державне управління справами

ДФС	Державна фіскальна служба України
Казначейство	Державна казначейська служба України
НАДС	Національне агентство України з питань державної служби
НАЗК	Національне агентство України з питань запобігання корупції
Національна поліція	Національна поліція України
Пенсійний фонд	Пенсійний фонд України
Укравтодор	Державне агентство автомобільних доріг України
Український інститут нацпам'яті	Український інститут національної пам'яті
Укрдержархів	Державна архівна служба України
Укртрансбезпека	Державна служба України з безпеки на транспорті
ФДМУ	Фонд державного майна України

У цьому розділі проаналізовано показники фонду оплати праці державних службовців 43 центральних органів державної влади за 2016–2018 рр. на предмет наближення до законодавчих вимог²¹. Загальна чисельність штатних працівників у цих ЦОВВ на I півріччя 2018 року становила 15 287 осіб, середньооблікова – 13 253 особи. До відома, штатна чисельність у цих міністерствах у 2017 році – 15 091 особа, середньооблікова – 13 096 осіб.

21 Статтю 50 Закону «Про державну службу» встановлено, що загальний розмір премій, які може отримати державний службовець за рік, не може перевищувати 30% від фонду його посадового окладу за рік. Ця норма набуває чинності з 1 січня 2019 року. Також відповідно до Стратегії реформування державного управління передбачено: критерієм, за яким проводиться оцінка прозорості та справедливості оплати праці, є співвідношення між посадовим окладом та розміром премії у середній заробітній платі державного службовця. Частка посадового окладу повинна становити у 2019 році не менше 70%, а премії – не більше 30%.

2.3.1. СТРУКТУРА ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ

У структурі фонду оплати праці помітні суттєві зрушення протягом 2016–2018 рр. (рис. 2.3.1). Спостерігається збільшення (після падіння з 2016 року – з 37% частки посадового окладу в структурі ФОП з 31% у 2017 році) до 35% станом на I півріччя 2018 року (до 41% згідно з планом на 2018 рік).

Незначно збільшилася питома вага надбавок та матеріальної допомоги в усіх ЦОВВ, які досліджувалися, – на 1-2%. Протягом двох років знижувалася питома вага премій (з 23% у 2017 році до 13% у 2018 році).

Частка інших виплат²² протягом 2016 – I півріччя 2018 рр. коливається в межах від 9 до 15%.

Рис. 2.3.1. Зміна структури ФОП працівників ЦОВВ протягом 2016–2018 рр., %

Джерело: розрахунки автора на основі даних з ЦОВВ.

У ЦОВВ із спеціальним статусом²³ (рис. 2.3.2) частка посадового окладу з 2016 року зростала із 37 до 40% у I півріччі 2018 року. У планах на 2018 рік збільшити її до 60%.

22 Інші виплати: надбавка за інтенсивність, надбавка за виконання особливо важливої роботи, надбавка за виконання особливо важливої роботи (фахівців з питань реформ), надбавка за секретність, відпускні, лікарняні, індексація, підвищення кваліфікації та інших виплат, індексація заробітної плати, навчальна відпустка, основна та додаткова щорічна відпустка, відпустка постраждалим внаслідок аварії на ЧАЕС, грошова компенсація за невикористану відпустку, надбавка за роботу в умовах режимних обмежень, таємність, тимчасова непрацездатність ФОП, тимчасова непрацездатність ФСС, тимчасова непрацездатність по догляду за дитиною, тимчасова непрацездатність по вагітності та пологах, вихідна допомога при звільненні по скороченню, заробітна плата мобілізованим працівникам, подарунки на свято держслужбовця (оподаткований дохід), доплата за роботу у вихідні, середня зарплата (відрадження).

23 ЦОВВ зі спеціальним статусом: Антимонопольний комітет України Державний комітет телебачення і радіомовлення України; Фонд державного майна України; Національне агентство України з питань запобігання корупції; Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів; Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації; Державне бюро розслідувань.

Частка премій у ФОП у ЦОВВ із спеціальним статусом знижувалася швидшими темпами.

У ЦОВВ із спеціальним статусом порівняно із ЦОВВ без спеціального статусу також спостерігається значно більша частка інших виплат – майже 30% від ФОП у 2017 – I півріччі 2018 рр. Також у ЦОВВ із спеціальним статусом практично відсутня надбавка за вислугу років та за ранг державного службовця, тоді як у ЦОВВ без спеціального статусу такі надбавки становлять близько 10%.

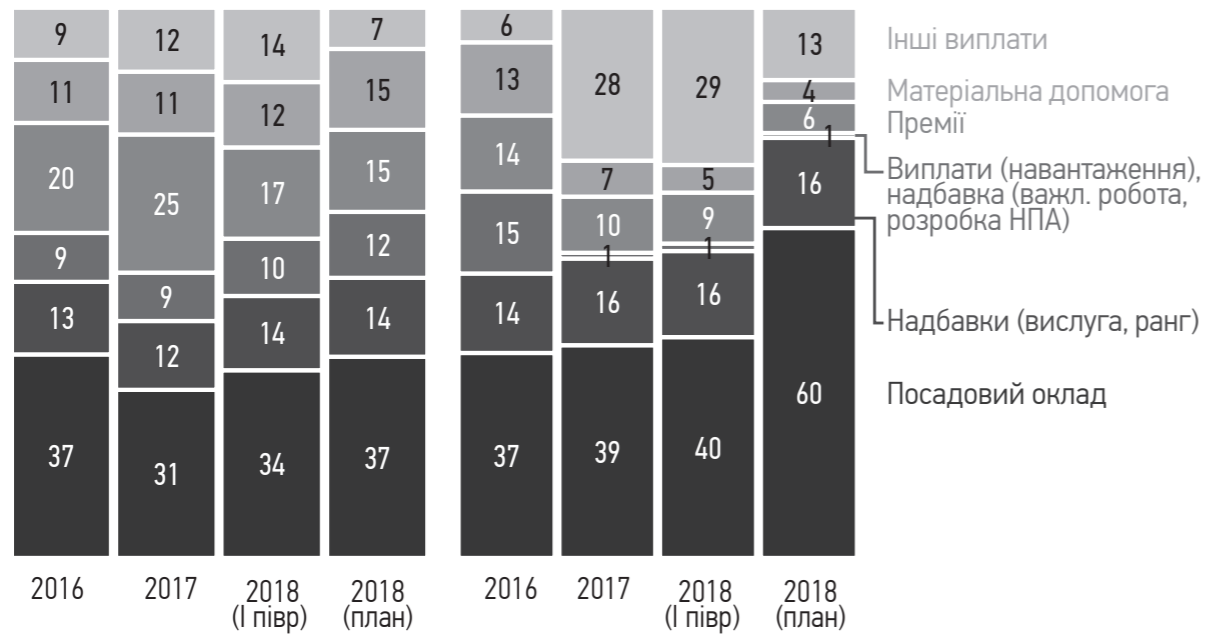

Рис. 2.3.2. Зміна структури ФОП працівників ЦОВВ протягом 2016–2018 рр., %.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з ЦОВВ.

Зміна часток складових фонду оплати праці по різних групах мала такі самі тенденції (рис. 2.3.1), як і зміни ФОП по всіх працівниках (Додаток 2.3.1). У 2017 році знизилася частка ПО в усіх групах з подальшим зростанням у 2017 і 2018 рр. Частки премії й інших виплат у структурі ФОП, навпаки, мали тенденцію до зростання у 2017 році і зниження в 2018 році.

Співвідношення ПО до ФОП у 2016 році було більшим, ніж у 2017 році і I півріччі 2018 року по всіх групах працівників (див. рис. 2.3.3) (інформація по ЦОВВ із спеціальним статусом і без спеціального статусу – див. Додаток 2.3.2).

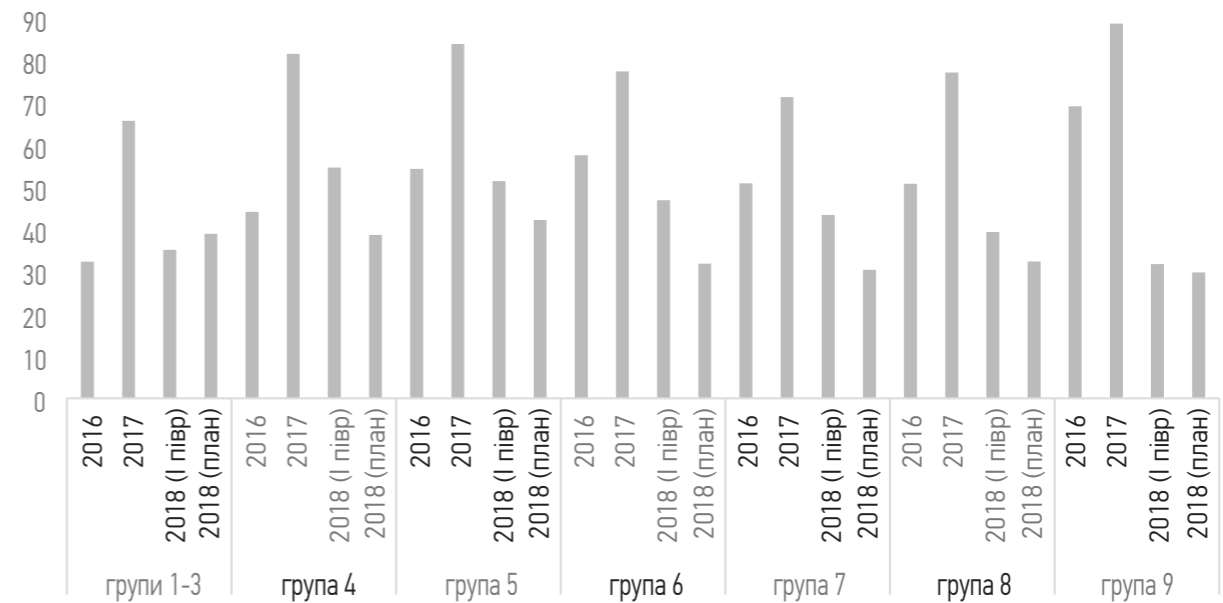

Рис.2.3.3. Співвідношення посадового окладу до фонду оплати праці в 2016–2018 рр., %, 2018 рік – плановий.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з ЦОВВ.

Окрім того, відповідно до надісланих даних у ЦОВВ у плановому 2018 році частка посадового окладу буде збільшуватися по всіх групах. Однак, незважаючи на ці тенденції, вимога Закону до пропорції між посадовим окладом (фіксованими виплатами²⁴) і стимулюючими виплатами розміром 70 до 30% не завжди забезпечується (див. рис. 2.3.4, інформація по ЦОВВ із спеціальним статусом – див. Додаток 2.3.2) – лише у планах на 2018 рік по 7-9 групам.

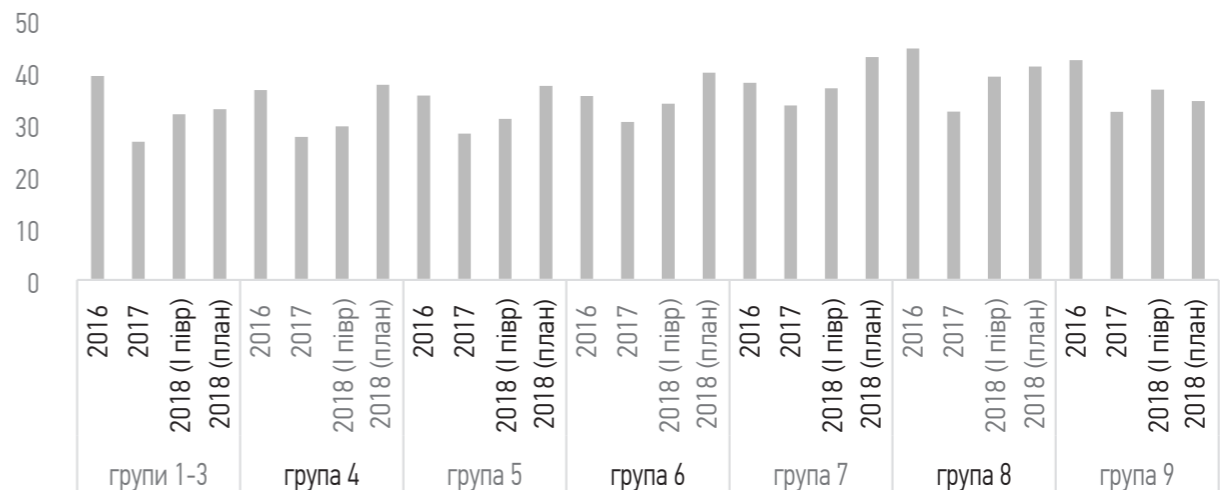

Рис. 2.3.4. Співвідношення фіксованих виплат до фонду оплати праці в 2016–2018 рр., %, 2018 рік – плановий.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з ЦОВВ.

24 До фіксованих виплат належать ті виплати, які згідно з чинним законодавством є незмінними і виплачуються державному службовцю відповідно до його стажу і рангу. Фіксовані виплати включають: посадовий оклад, надбавку за вислугу років, надбавку за ранг державного службовця, матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань, матеріальну допомогу для оздоровлення.

Вимога статті 50 Закону, якою встановлено, що загальний розмір премій, які може отримати державний службовець за рік, не може перевищувати 30% від фонду його посадового окладу за рік, також не виконується (див. рис. 2.3.5, інформація по ЦОВВ із спеціальним статусом – див. Додаток 2.3.2).

Враховуючи те, що ця вимога Закону набуває чинності з 1 січня 2019 року, у 2018 році порівняно з 2017 роком спостерігається наближення до зазначеної пропорції.

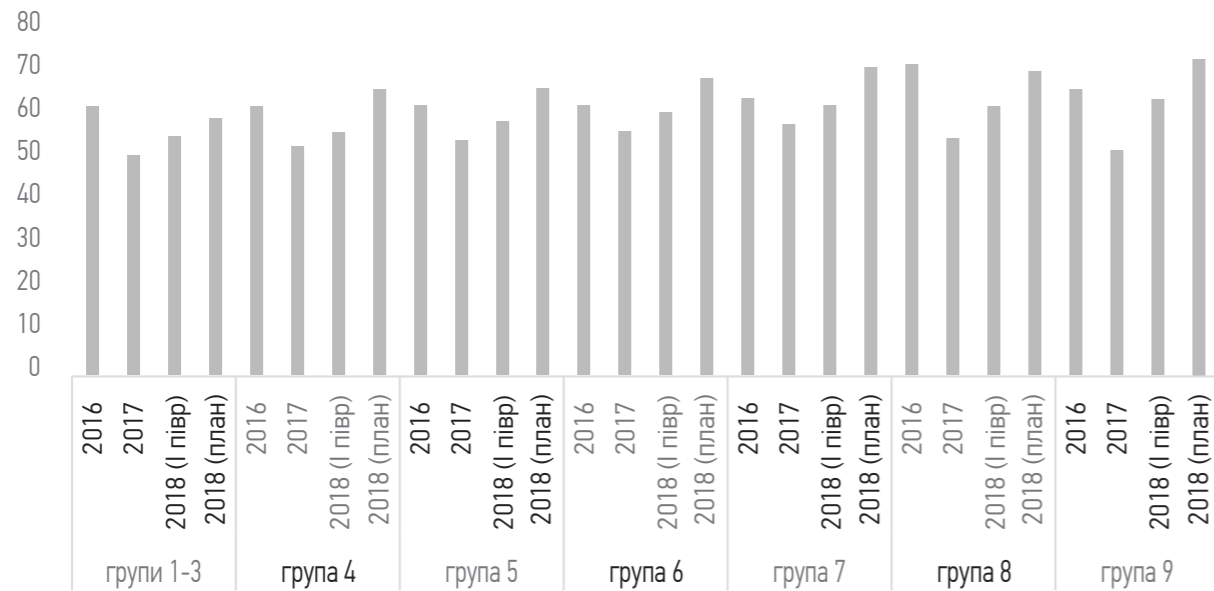

Рис. 2.3.5. Співвідношення премій до фонду посадового окладу в 2016–2018 рр., %.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з ЦОВВ.

Якщо аналізувати дані в розрізі окремих груп й окремих міністерств, то вимога забезпечення 30% премій від фонду посадового окладу в рази перевищується. На рис. 2.3.6 зображено співвідношення премій до фонду посадового окладу державних службовців ЦОВВ у 2017 році, показних яких перевищує 120%. На рис. 2.3.7 зображено це ж співвідношення у різних ЦОВВ і різних групах, яке перевищує 80% за I півріччя 2018 року. Як видно з рисунків, розмір премій по деяких категоріях державних службовців перевищує 100, а подекуди 200, 300%.

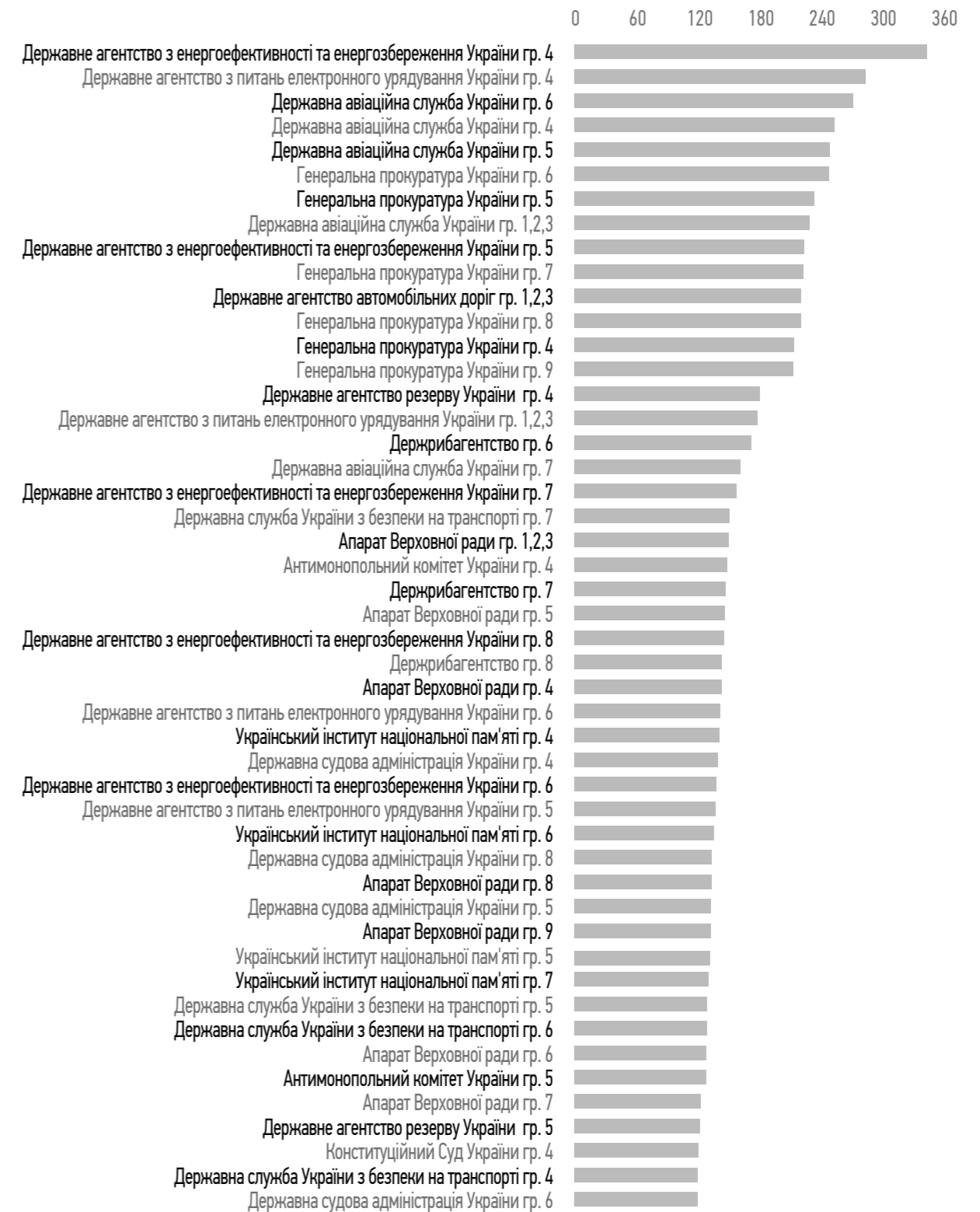

Рис. 2.3.6. Співвідношення премій до фонду посадового окладу в 2017 році, %, у розрізі окремих груп ЦОВВ.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з ЦОВВ.

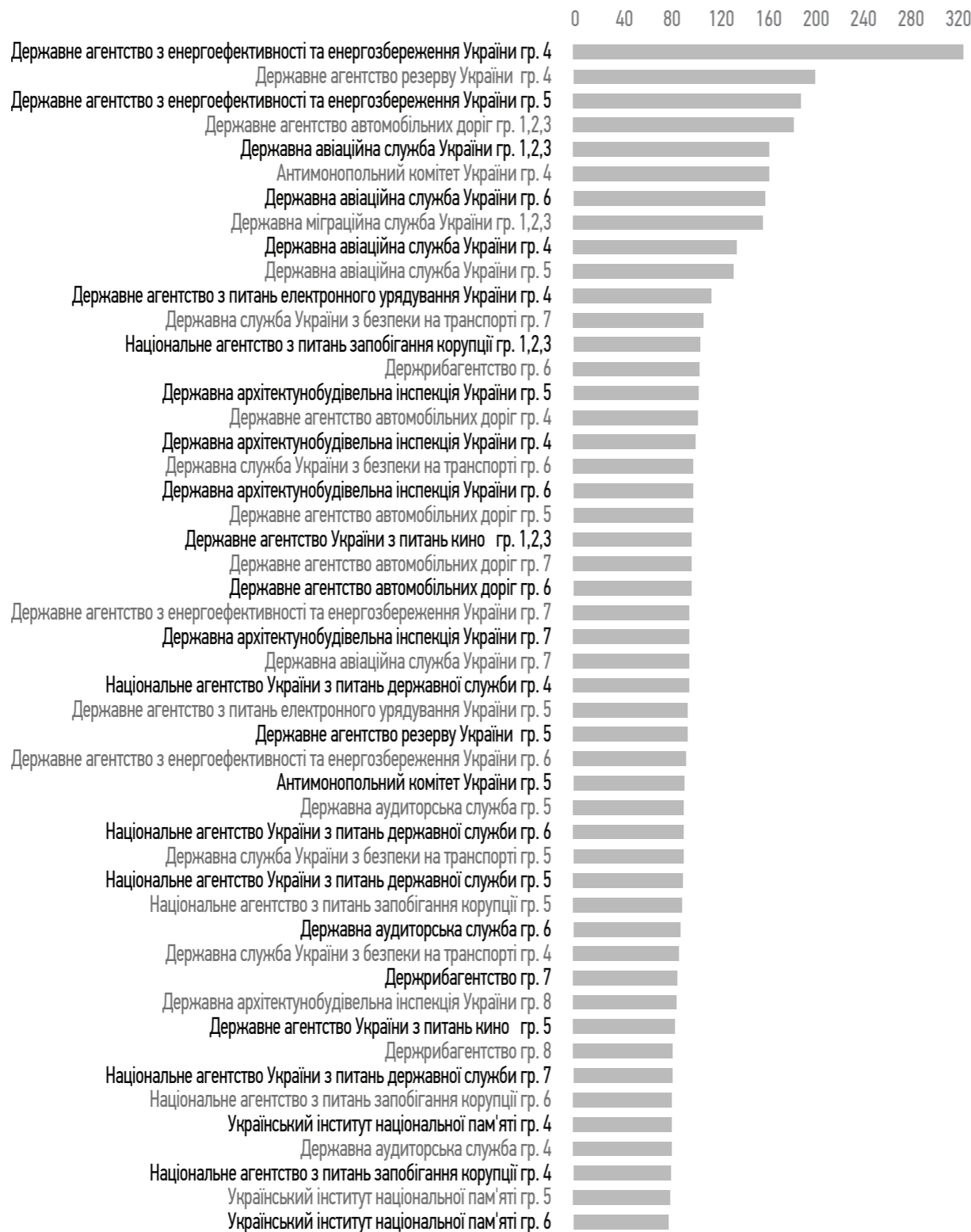

Рис. 2.3.7. Співвідношення премій до ФОП в I півріччі 2018 років, %, у розрізі окремих груп ЦОВВ.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з ЦОВВ.

З огляду навіть на планові показники на 2018 рік, передбачені в ЦОВВ, у деяких з них, зокрема в Державному агентстві з енергоефективності та енергозбереження України, по 4, 5 і 6 групах державних службовців передбачений розмір премій, який коливається від 150 до 330% від посадового окладу.

Різниця у співвідношеннях деяких показників у I півріччі 2018 року і планових показників 2018 року спричинена нерівномірним розподілом виплати заробітної плати протягом року, а саме нерівномірним розподілом премій та інших стимулюючих виплат.

Середні виплати на заробітну плату (ФОП і ПО) за I півріччя 2018 року становлять близько 40% від сум, передбачених загалом на 2018 рік.

Більша частка виплат, а саме премій, матеріальної допомоги та інших стимулюючих виплат, припадає на 4 квартал у зв'язку із виникненням економії коштів по ЦОВВ, у тому числі за рахунок різниці між штатною та середньообліковою чисельністю працівників.

Загалом дослідження охоплює більше 15 тис. державних службовців станом на I півріччя 2018 року. Різниця між штатною чисельністю і середньообліковою – близько 13%. Відповідно, суми економії коштів по різних міністерствах так само коливаються у межах 13% від фонду оплати праці.

2.3.2. РОЗМІРИ ЗАРПЛАТ

Фонди оплати праці в розрізі окремих груп коливаються в межах 3-5-кратного розміру (див. рис. 2.3.8 і 3.3.9). Варто відмітити, що інформація, отримана від деяких ЦОВВ, можливо, через помилки в даних, значно різниться від показників інших ЦОВВ. На рис. 2.3.8 і 2.3.9 значення, які різняться в декілька разів, не бралися до уваги.

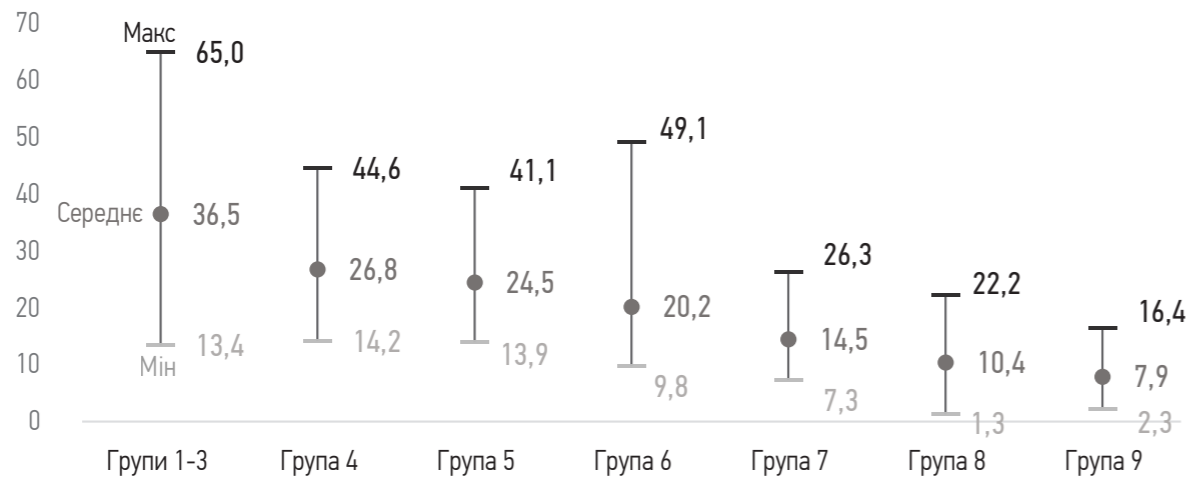

Рис. 2.3.8. Розміри (максимальне, мінімальне, середнє значення) фонду оплати праці на 1 працівника в місяць за 2017 рік, у грн, у розрізі груп.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з ЦОВВ.

Максимальні значення у 2017 році по групах:

1-3 групи – Державне агентство з питань електронного урядування України (відхилення від середнього значення по групі – 60%). Звернемо увагу, що Державна авіаційна служба України надала інформацію про 26,1 тис. грн на 1 одну особу на місяць станом на 2017 рік. Однак під час розрахунку загального ФОП були виявлені помилки, і сума після перерахунку становила 108,1 тис. грн. Мінімальний показник по 1-3 групах державних службовців за 2017 рік у Державної служби геології та надр України – зазначено суму ФОП розміром 200 грн, що не може відповідати дійсності і швидше за все свідчить про помилку під час розрахунків.

4 група – Державіаслужба (відхилення від середнього значення по групі – 59%); 5 група – Державіаслужба (57%); 6 група – НАЗК (40%); 7 група – Державна судова адміністрація України (54%); 8 група – НАБУ (46%); 9 група – ГПУ (48%).

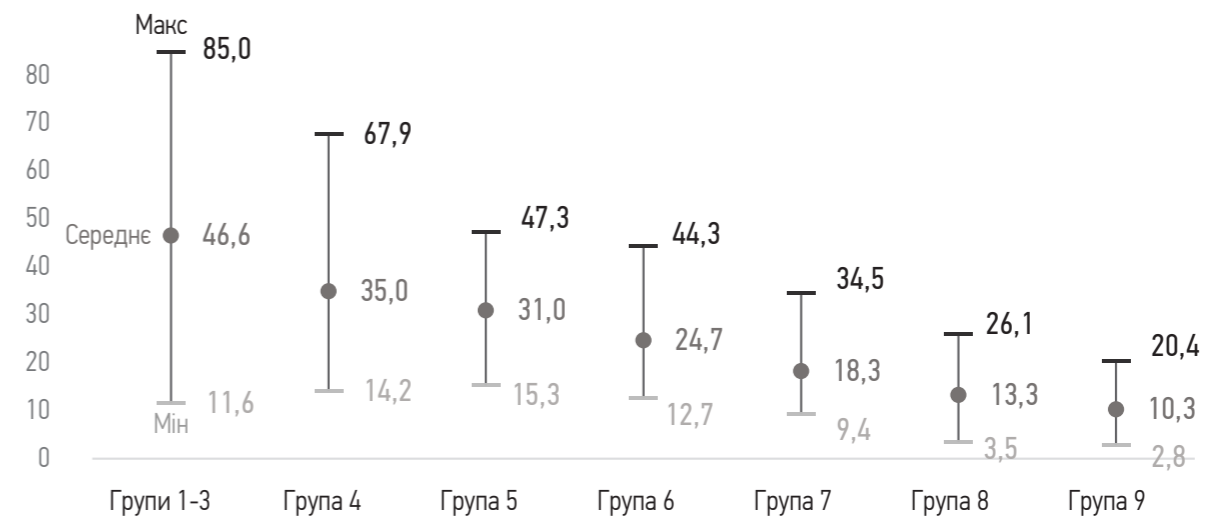

Рис. 2.3.9. Розміри (максимальне, мінімальне, середнє значення) фонду оплати праці на 1 працівника в місяць за I півріччя 2018 року, у грн, у розрізі груп.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з ЦОВВ.

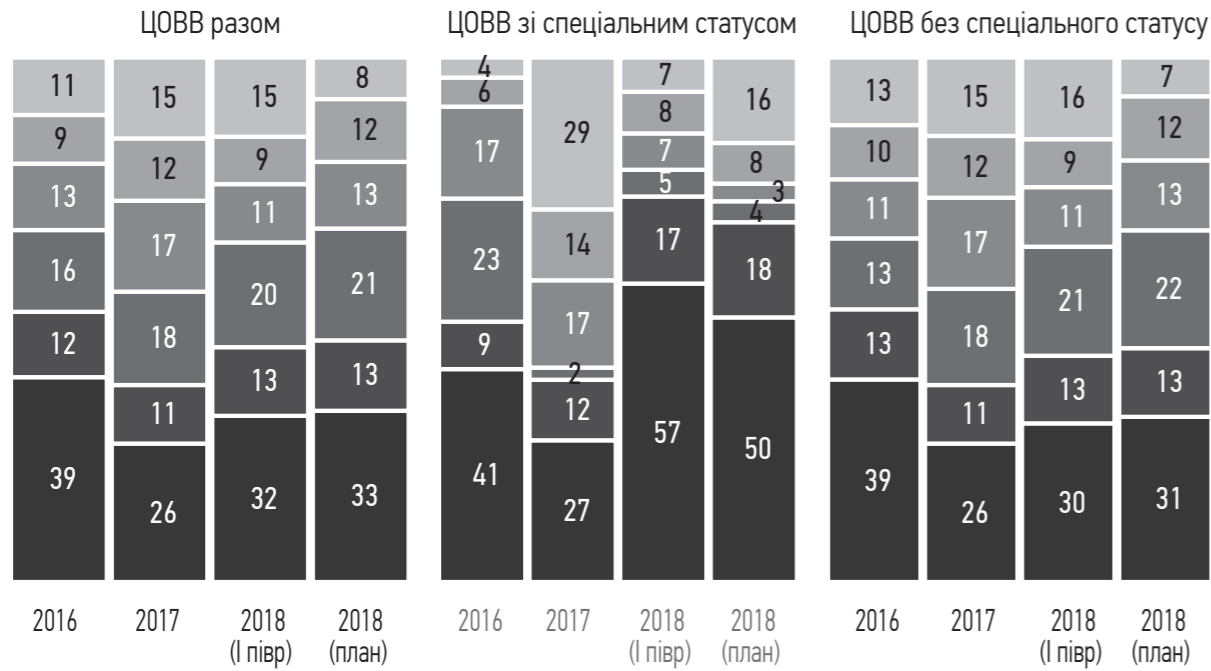
Максимальні значення показника ФОП у I півріччі 2018 року по 1-3 групах – у Державній міграційній службі України (відхилення від середнього значення по цих групах – 61%). Однак варто сказати про аналогічну ситуацію із розрахунками, як і в випадку ФОП за 2017 рік: у даних Державіаслужби зазначено 261,4 тис. грн на одну особу на місяць, але при перерахунку даних сума становить 147 тис. грн.

ДОДАТКИ

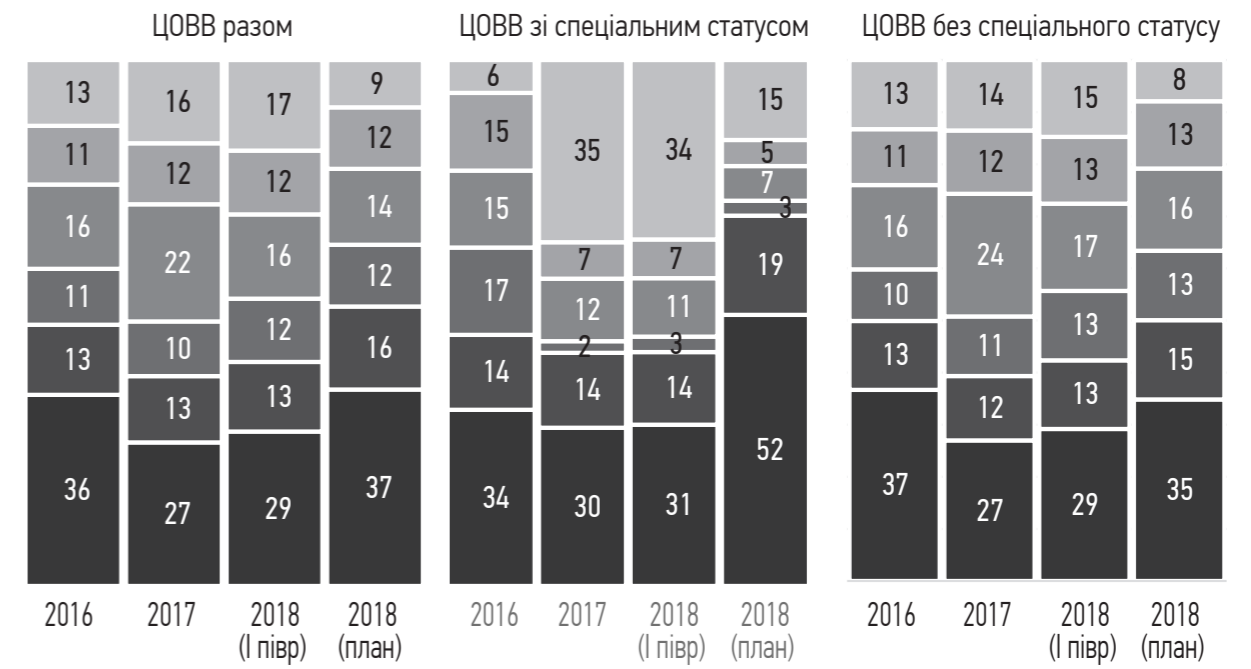
Продовження Додатку 2.3.1

Додаток 2.3.1

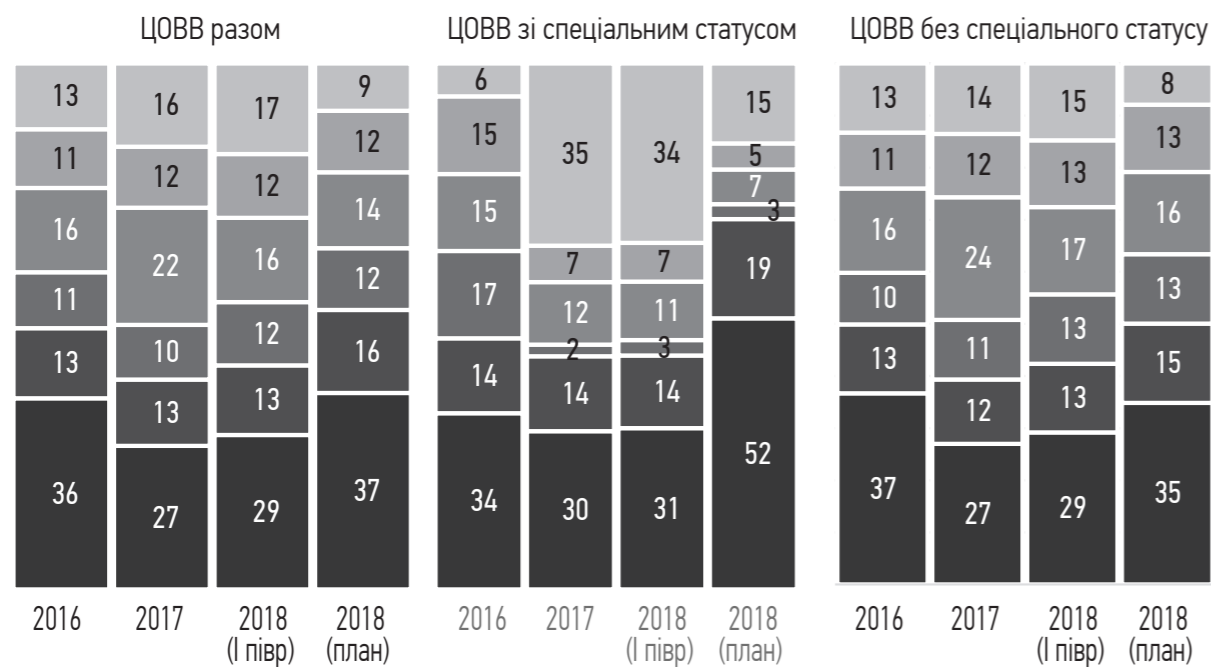
Структура фонду оплати праці в ЦОВВ у 1-3 групі оплати праці державних службовців

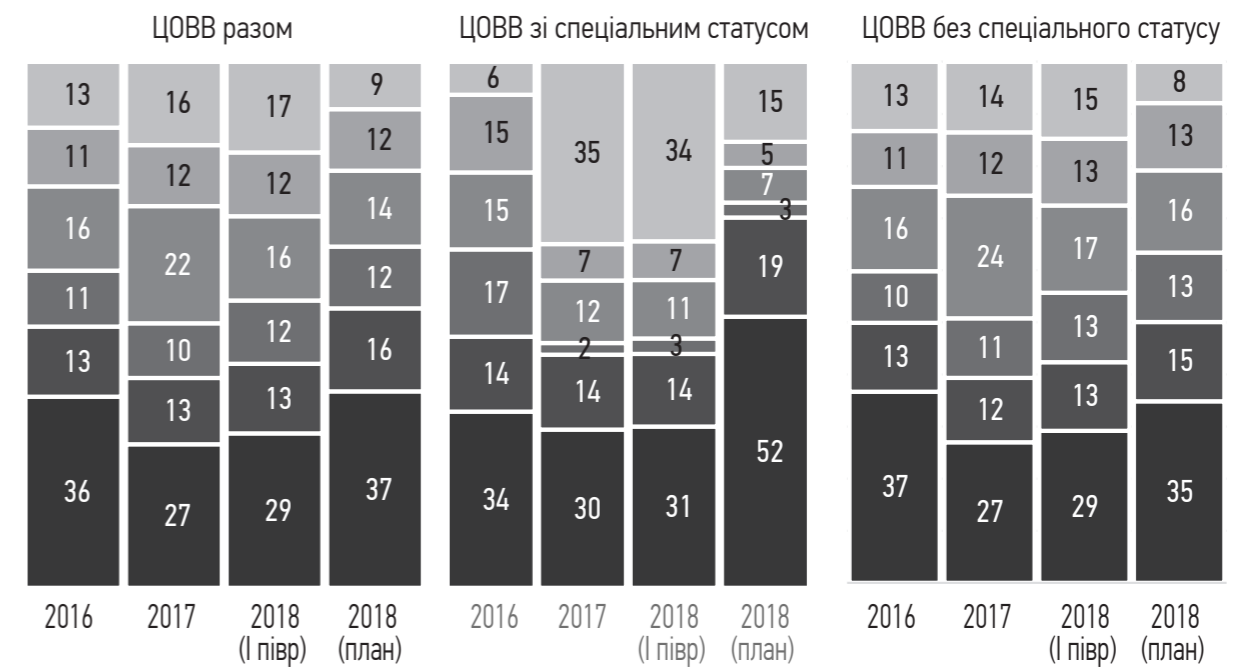
Структура фонду оплати праці в ЦОВВ у 5 групі оплати праці державних службовців

Структура фонду оплати праці в ЦОВВ у 4 групі оплати праці державних службовців

Структура фонду оплати праці в ЦОВВ у 6 групі оплати праці державних службовців

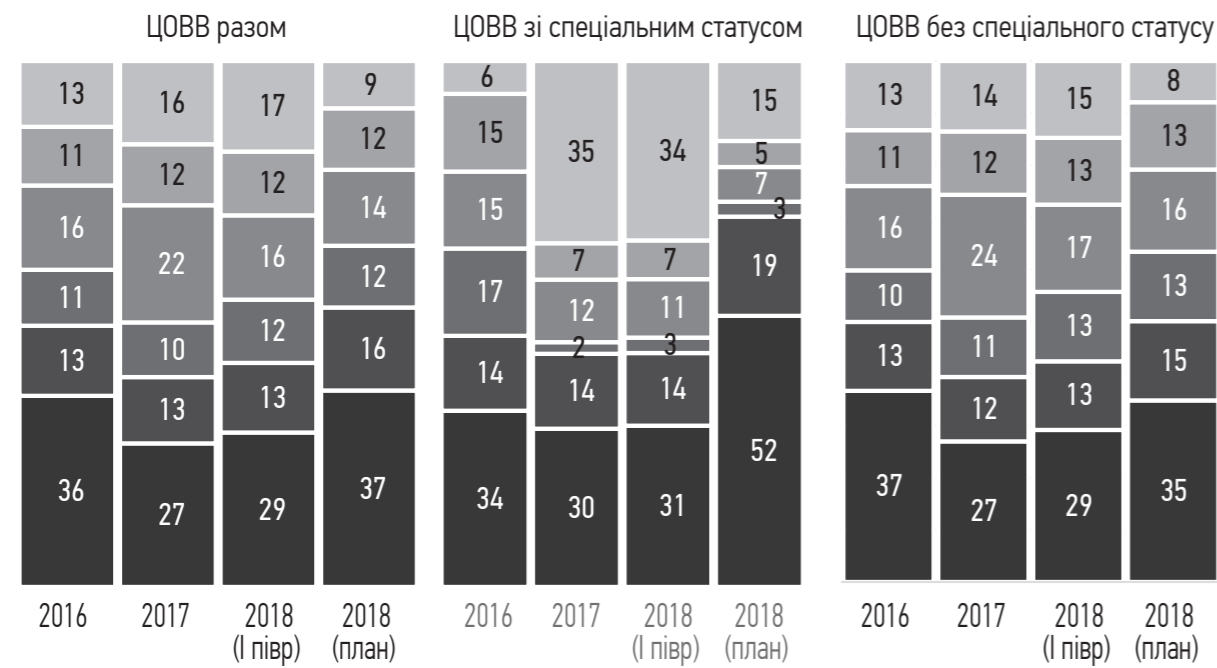

Інші виплати
 Матеріальна допомога
 Премії
 Виплати (навантаження), надбавка (важл. робота, розробка НПА)
 Надбавки (вислуга, ранг)
 Посадовий оклад

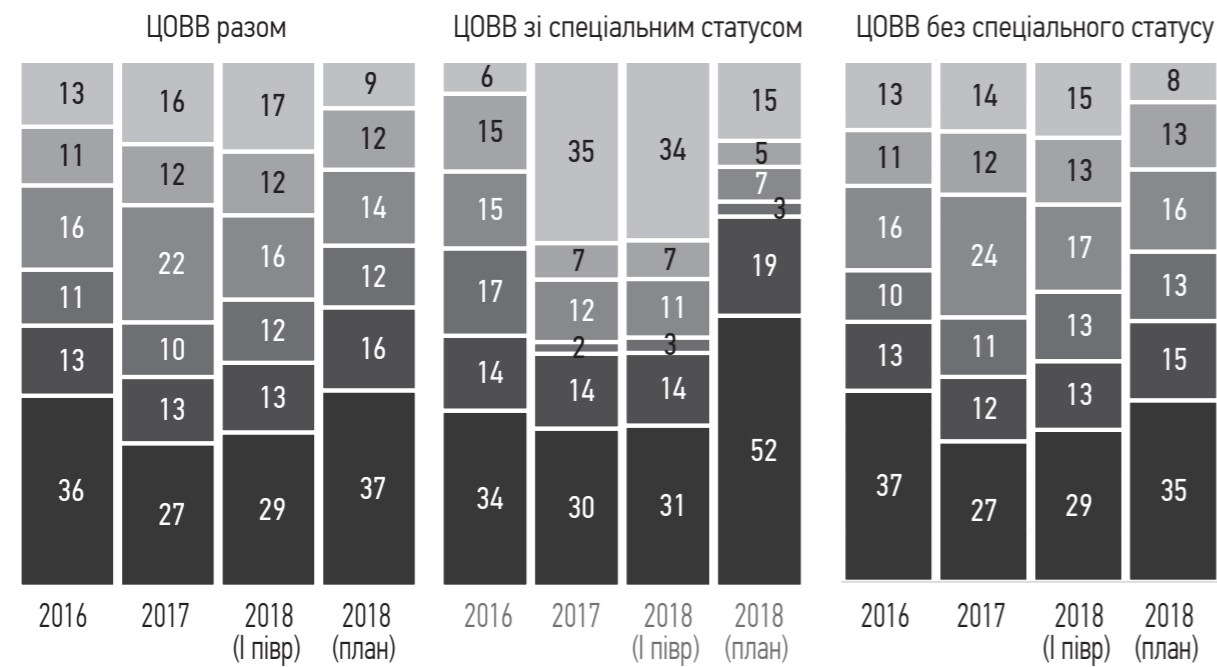
Інші виплати
 Матеріальна допомога
 Премії
 Виплати (навантаження), надбавка (важл. робота, розробка НПА)
 Надбавки (вислуга, ранг)
 Посадовий оклад

Продовження Додатку 2.3.1

Структура фонду оплати праці в ЦОВВ у 7 групі оплати праці державних службовців

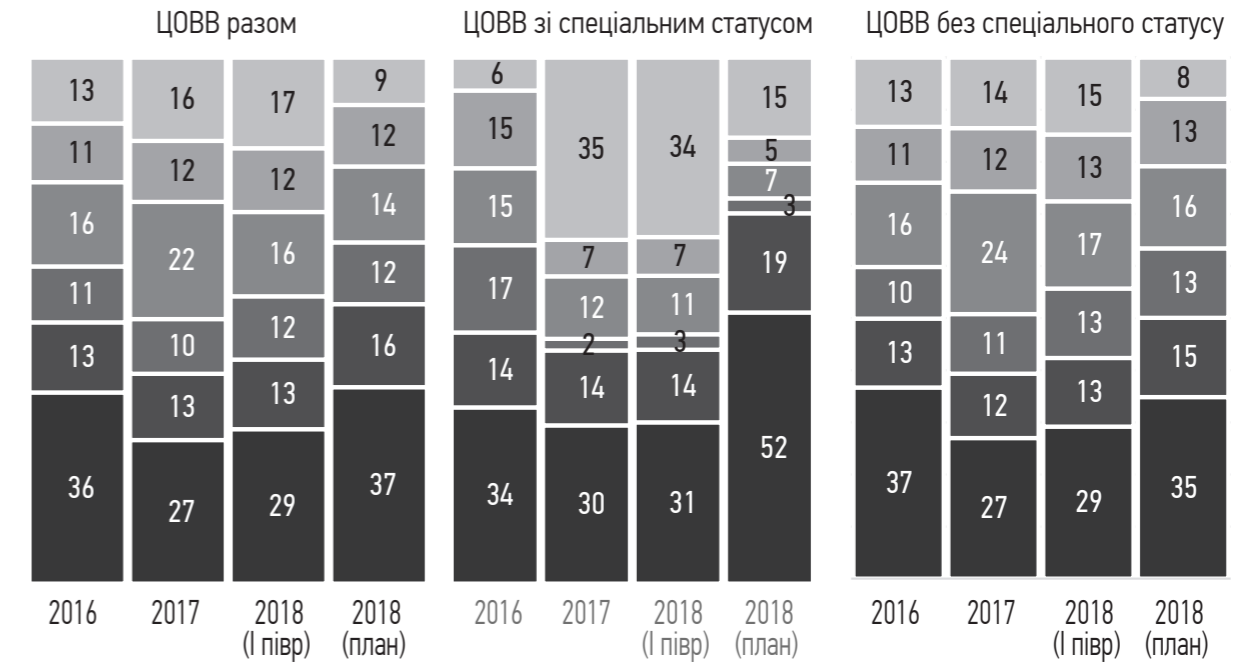
Структура фонду оплати праці в ЦОВВ у 8 групі оплати праці державних службовців

■ Інші виплати ■ Матеріальна допомога ■ Премії ■ Виплати (навантаження), надбавка (важл. робота, розробка НПА) ■ Надбавки (вислуга, ранг) ■ Посадовий оклад

Продовження Додатку 2.3.1

Структура фонду оплати праці в ЦОВВ у 9 групі оплати праці державних службовців

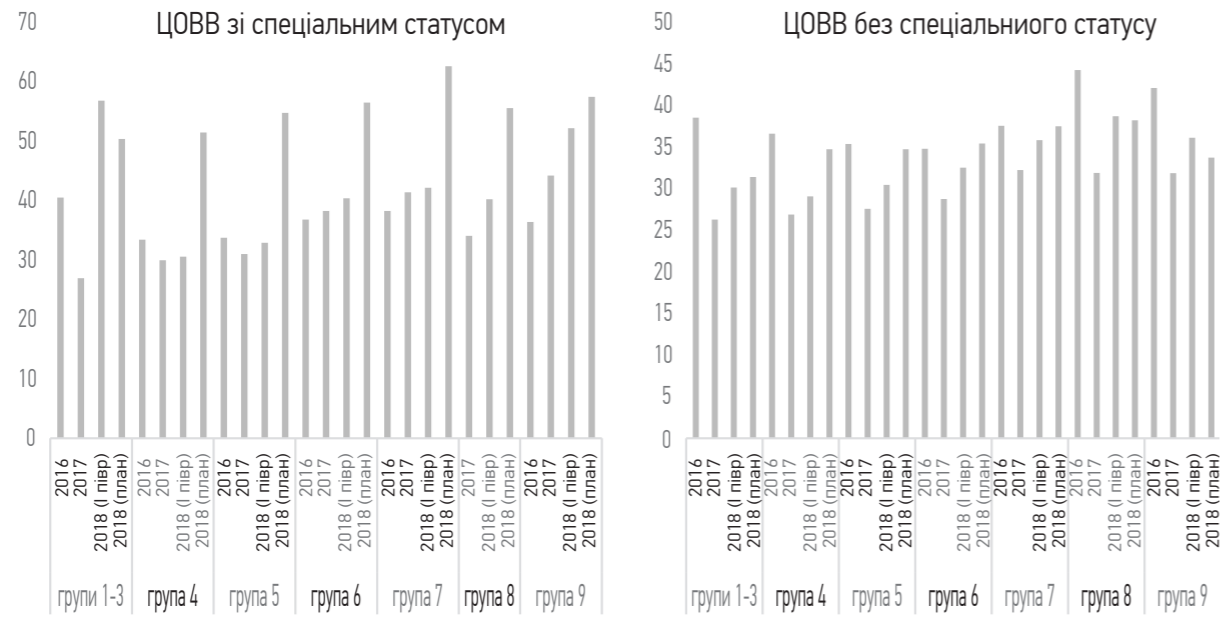

■ Інші виплати ■ Матеріальна допомога ■ Премії ■ Виплати (навантаження), надбавка (важл. робота, розробка НПА) ■ Надбавки (вислуга, ранг) ■ Посадовий оклад

Додаток 2.3.2

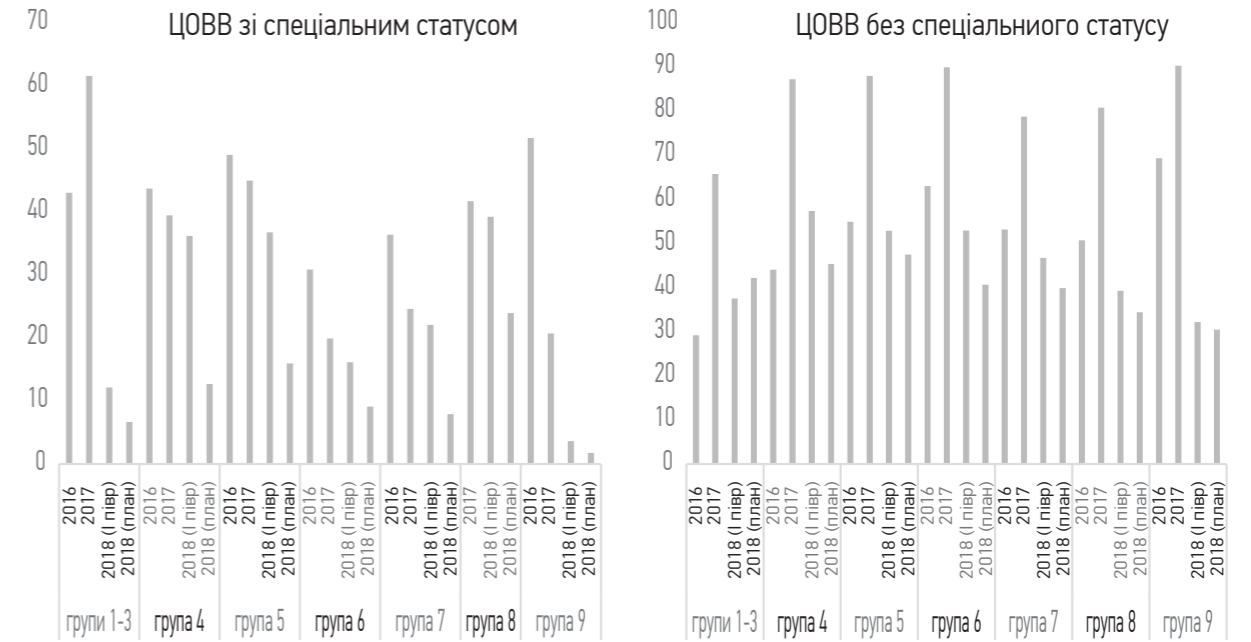
Порівняння відносних показників між ЦОВВ із спеціальним статусом та ЦОВВ без спеціального статусу

Відношення посадового окладу до фонду оплати праці, %

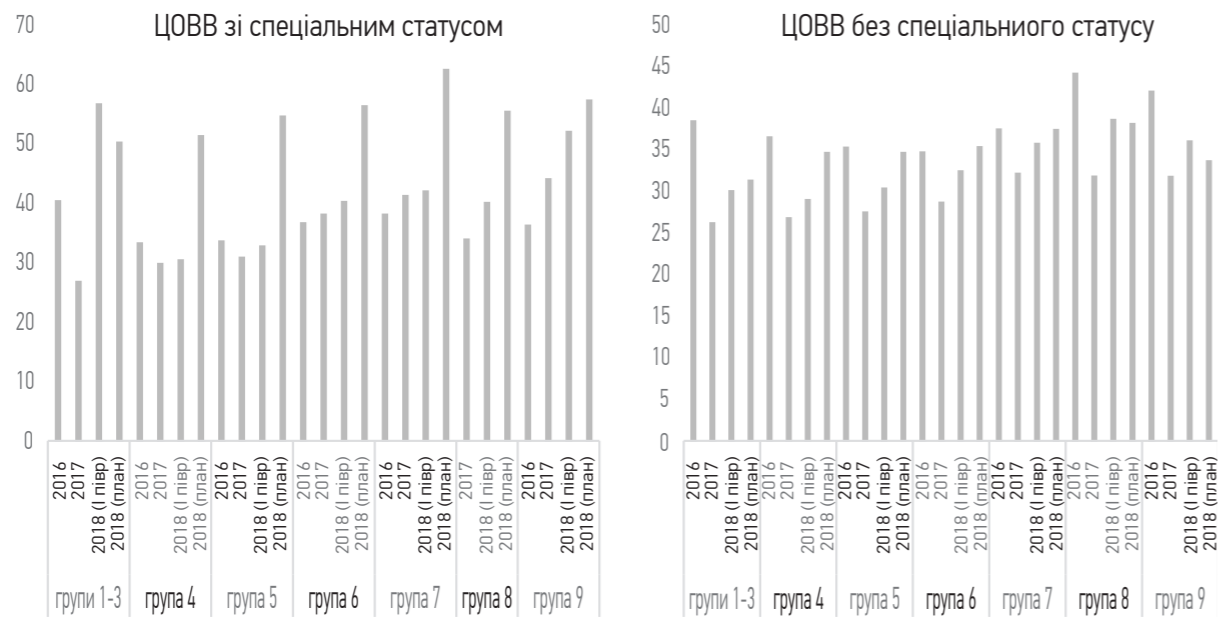

Продовження Додатку 2.3.2

Відношення премій до посадового окладу, %

Відношення фіксованих виплат до фонду оплати праці, %

2.4. ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ОБЛАСНИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ

У цьому розділі проаналізовано показники фонду оплати праці державних службовців за 2017–2018 рр., надіслані з 21 обласної державної адміністрації²⁵. Загальна чисельність штатних працівників у цих ОДА на I півріччя 2018 року становила 8 743 особи, середньооблікова – 7 725 осіб. До відома, штатна чисельність у цих установах у 2017 році – 8 577 осіб, середньооблікова – 7 541 особа.

2.4.1. СТРУКТУРА ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ

У структурі фонду оплати праці помітні певні зрушення протягом 2017–2018 рр. (рис. 2.4.1). Збільшилася частка посадового окладу в структурі ФОП з 39% у 2017 році до 40% станом на I півріччя 2018 року (до 44% згідно з планом на 2018 рік).

Незначною мірою змінилася вага надбавок та матеріальної допомоги в усіх ОДА, які досліджувалися. Протягом двох років знизилася питома вага премій (з 18% у 2017 році до 14% у 2018 році).

Частка інших виплат²⁶ протягом 2017 – I півріччя 2018 року коливається в межах від 9-10%.

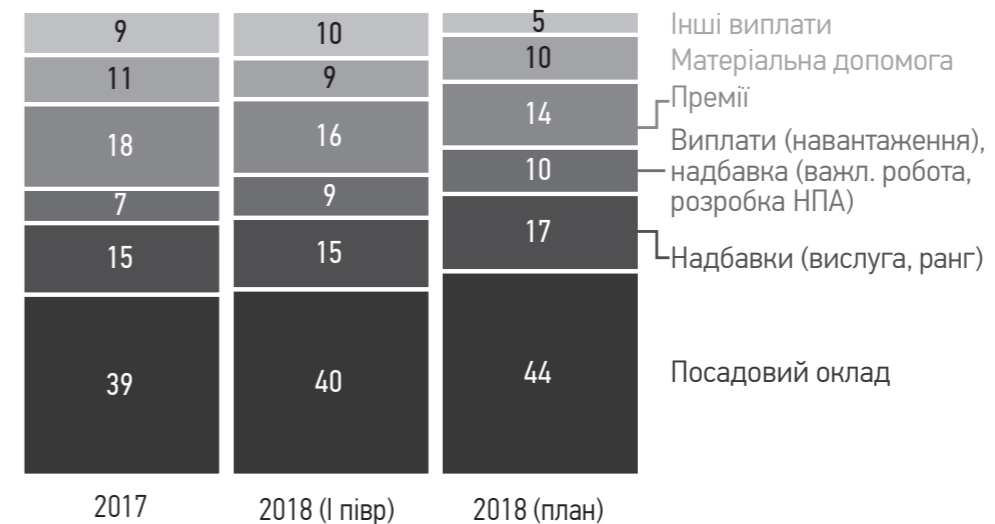

Рис. 2.4.1. Зміна структури ФОП працівників ОДА протягом 2017–2018 рр., %

Джерело: розрахунки автора на основі даних ОДА.

Зміна часток складових фонду оплати праці в різних групах мала такі самі тенденції, як і зміна ФОП для всіх працівників (Додаток 2.4.1). У 2018 році збільшилася частка ПО в усіх групах. Частка премій й інших виплат у структурі ФОП, навпаки, знижувалася.

Співвідношення ПО до ФОП у 2018 році має тенденцію до зростання (рис. 2.4.2).

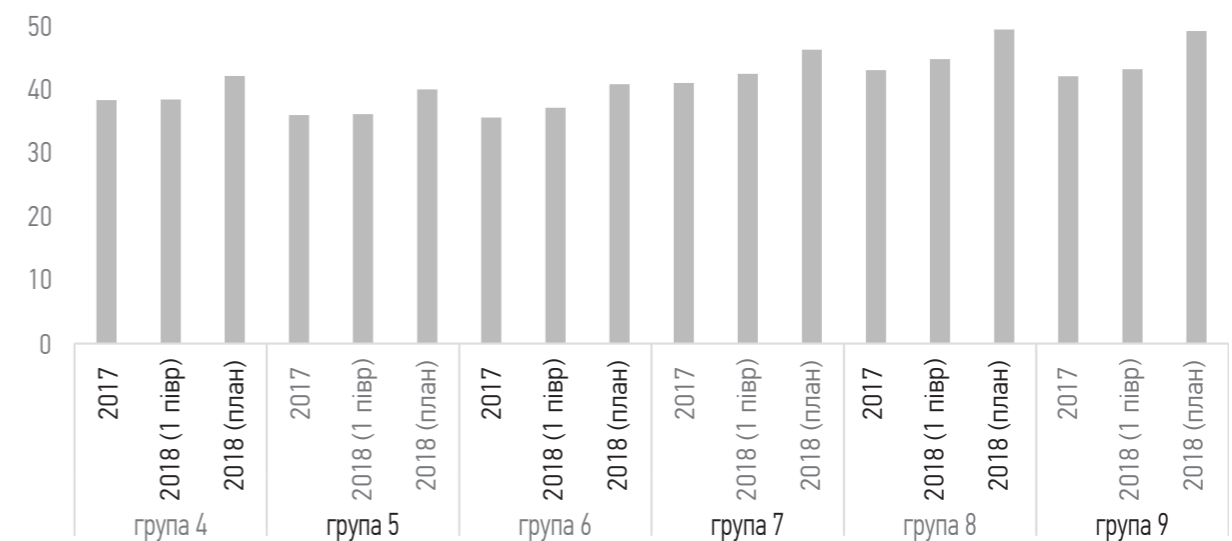

Рис. 2.4.2. Співвідношення посадового окладу до фонду оплати праці в ОДА в 2017–2018 рр., %

Джерело: розрахунки автора на основі даних ОДА.

Окрім того, відповідно до надісланих даних в ОДА у плановому 2018 році частка посадового окладу буде збільшуватися в усіх групах. Однак, незважаючи на ці тенденції, вимога Закону до пропорції між посадовим окладом (фіксовані виплати²⁷) і

²⁷ До фіксованих виплат належать ті виплати, які згідно з чинним законодавством є незмінними і виплачуються державному службовцю відповідно до його стажу і рангу. Фіксовані виплати включають: посадовий оклад, надбавку за вислугу років, надбавку за ранг державного службовця, матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань, матеріальну допомогу для оздоровлення.

²⁵ Інформація від Житомирської та Запорізької областей надійшла не в розрізі груп зарплат державних службовців, а з Тернопільської області надіслали інформацію по апарату ОДА і всім РДА разом, що не дає змогу належним чином проаналізувати та порівняти ці дані з інформацією з інших областей. Відсутня інформація по АР Крим. Надіслана інформація включає інформацію по фонду оплати праці державних службовців апаратів ОДА та структурних підрозділів (департаментів і відділів) без даних по районних державних адміністраціях.

²⁶ Інші виплати: надбавка за інтенсивність, надбавка за виконання особливо важливої роботи, надбавка за виконання особливо важливої роботи (фахівці з питань реформ), надбавка за секретність, відпустки, лікарняні, індексація, підвищення кваліфікації та інших виплат, індексація заробітної плати, навчальна відпустка, основна та додаткова щорічна відпустка, відпустка постраждалим внаслідок аварії на ЧАЕС, грошова компенсація за невикористану відпустку, надбавка за роботу в умовах режимних обмежень, таємність, тимчасова непрацездатність ФОП, тимчасова непрацездатність ФСС, тимчасова непрацездатність по догляду за дитиною, тимчасова непрацездатність по вагітності та пологах, вихідна допомога при звільненні по скороченню, заробітна плата мобілізованим працівникам, подарунки на свято держслужбовця (оподаткований дохід), доплата за роботу у вихідні, середня зарплата (відрадження), спецдоплата.

стимулюючими виплатами розміром 70 до 30% не забезпечується (див. рис. 2.4.3).

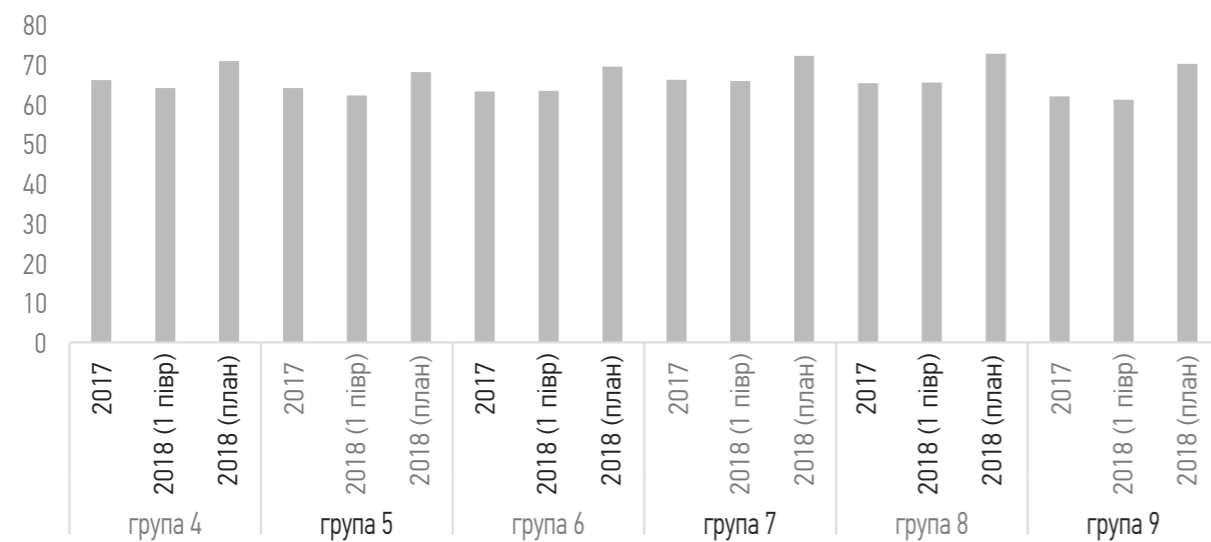

Рис. 2.4.3. Співвідношення фіксованих виплат до фонду оплати праці в ОДА в 2017–2018 рр., %, (2018 рік – плановий).

Джерел: розрахунки автора на основі даних ОДА.

Вимога статті 50 Закону України «Про державну службу» якою встановлено, що загальний розмір премій, які може отримати державний службовець за рік, не може перевищувати 30% фонду його посадового окладу за рік, також не завжди виконується (див. рис. 2.4.4).

Враховуючи те, що ця вимога Закону набуває чинності з 1 січня 2019 року, у 2018 році порівняно з 2017 роком спостерігається наближення до зазначеної пропорції.

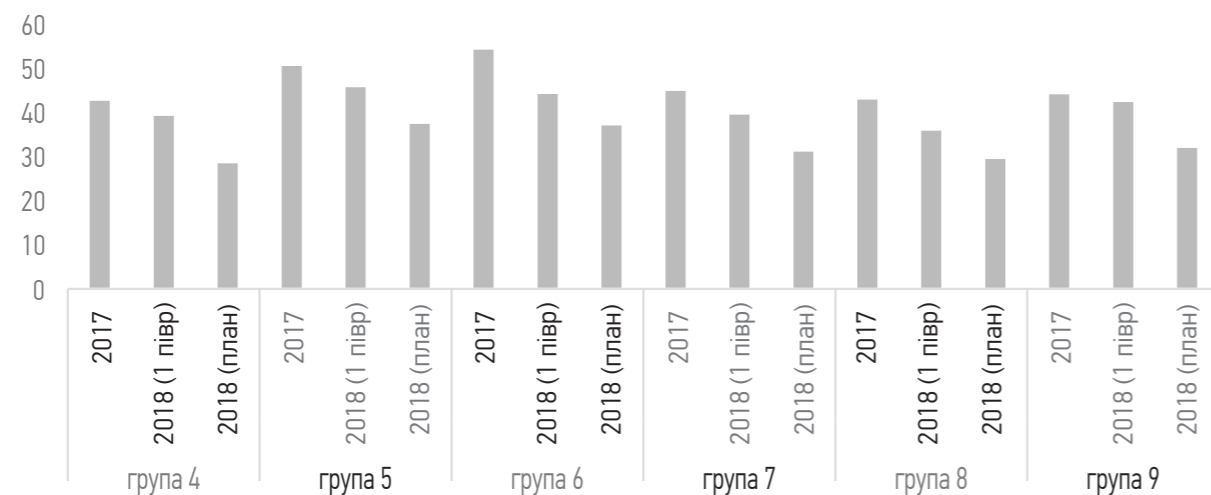

Рис. 2.4.4. Співвідношення премій до фонду посадового окладу в ОДА в 2017–2018 рр., %

Джерело: розрахунки автора на основі даних ОДА.

Якщо аналізувати дані в розрізі окремих груп державних службовців окремих ОДА, то норма 30% премій від фонду посадового окладу в рази перевищується. На рис. 2.4.5 зображено співвідношення премій до фонду посадового окладу державних

службовців ОДА у 2017 році, показник яких перевищує 50%. На рис. 2.4.6 зображено це ж співвідношення у різних ОДА, яке перевищує 50% за I півріччя 2018 року. Як видно з рисунків, розмір премій по деяких категоріях державних службовців перевищує 100 %.

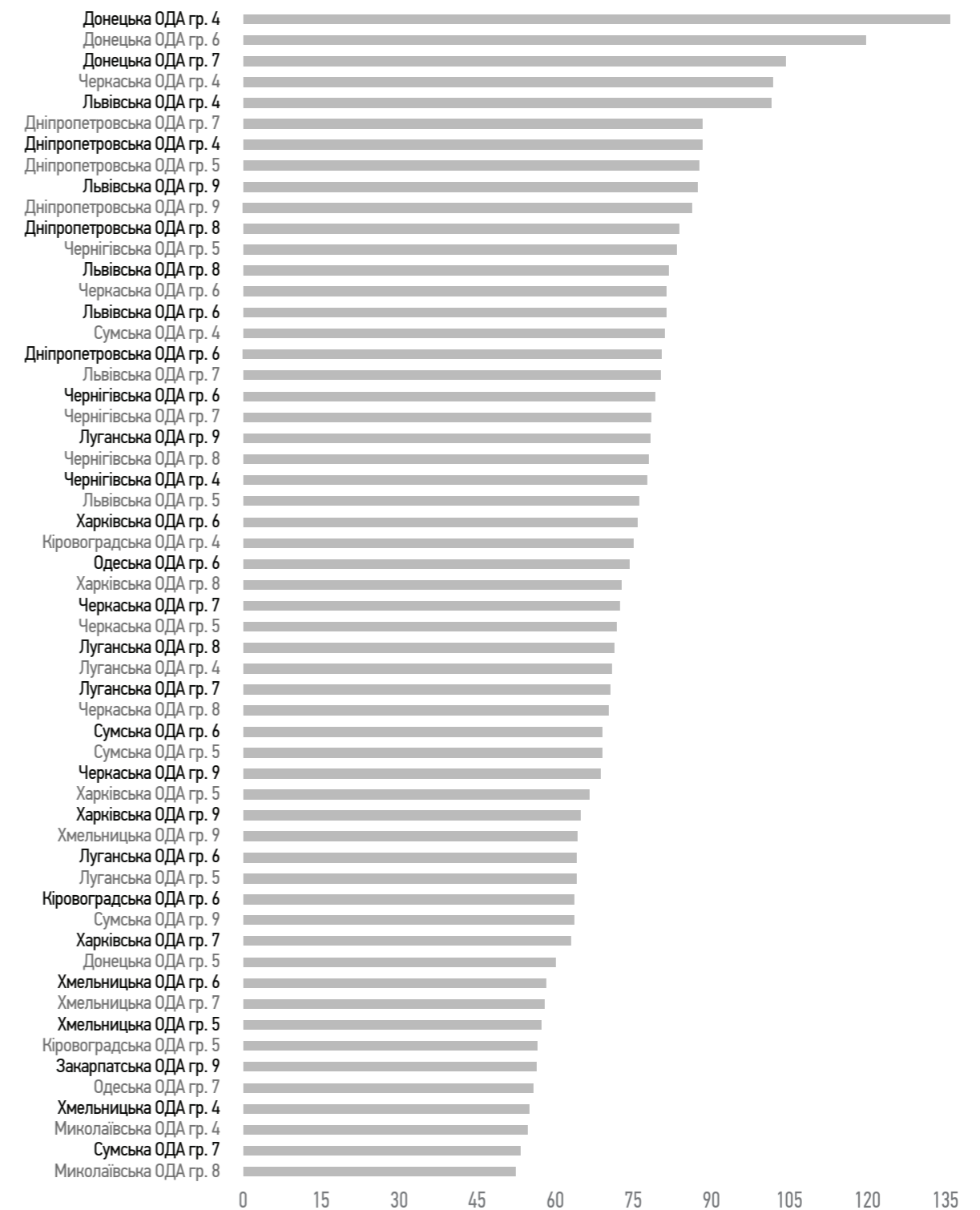
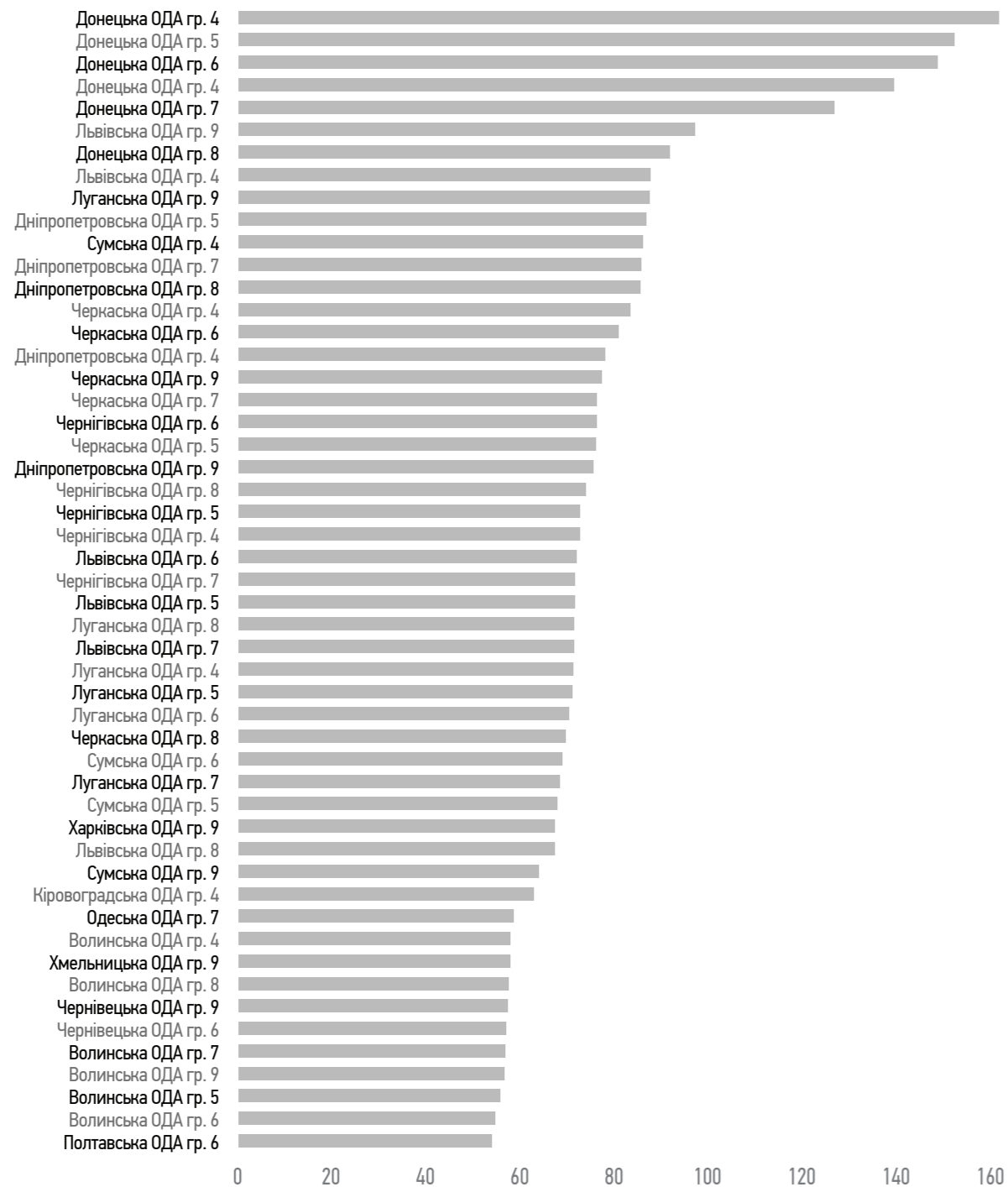

Рис. 2.4.5. Співвідношення премій до фонду посадового окладу в 2017 році в розрізі окремих груп державних службовців ОДА, %.

Джерело: розрахунки автора на основі даних ОДА.

Рис. 2.4.6. Співвідношення премій до фонду посадового окладу в I півріччі 2018 року в розрізі окремих груп ОДА, %

Джерело: розрахунки автора на основі даних ОДА.

Навіть у планованих показниках на 2018 рік по деяких групах державних службовців передбачено розмір премій 50% і вище від посадового окладу.

Різниця у співвідношеннях деяких показників у I півріччі 2018 року і планових показників 2018 року спричинена нерівномірним розподілом виплати заробітної плати

протягом року, а саме нерівномірним розподілом премій та інших стимулюючих виплат.

Середні виплати на заробітну плату (ФОП і ПО) за I півріччя 2018 року становлять у середньому по всіх ОДА 45% від сум, передбачених загалом на 2018 рік.

Більша частка виплат, а саме премій, матеріальної допомоги та інших стимулюючих виплат, припадає на 4 квартал у зв'язку із виникненням економії коштів у державному органі, у тому числі за рахунок різниці між штатною та середньообліковою чисельністю працівників.

Загалом дослідження охоплює більше 13,4 тис. (станом на I півріччя 2018 року) державних службовців. Різниця між штатною чисельністю і середньообліковою становить близько 10%. Відповідно, суми економії коштів у різних ОДА так само коливаються у межах 10% від фонду оплати праці.

2.4.2. РОЗМІРИ ЗАРПЛАТ

Фонди оплати праці в розрізі окремих груп коливаються в межах 2,0-2,5-кратного розміру (див. рис. 2.4.7 і 2.4.8).

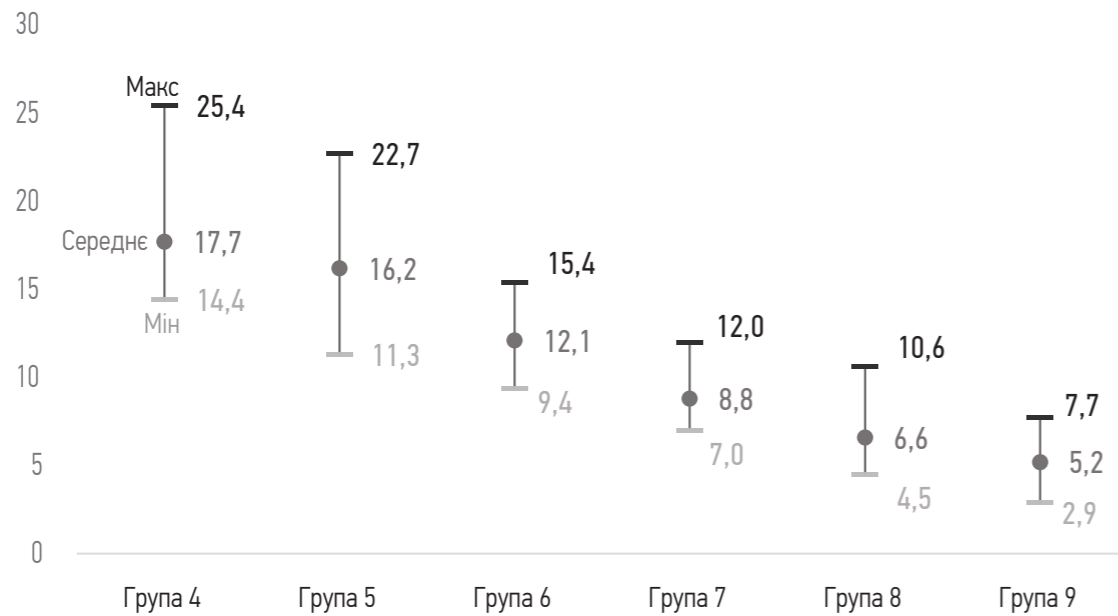

Рис. 2.4.7. Розміри (максимальне, мінімальне, середнє значення) фонду оплати праці на 1 працівника на місяць за 2017 рік, у грн, у розрізі груп.

Джерело: розрахунки автора на основі даних ОДА.

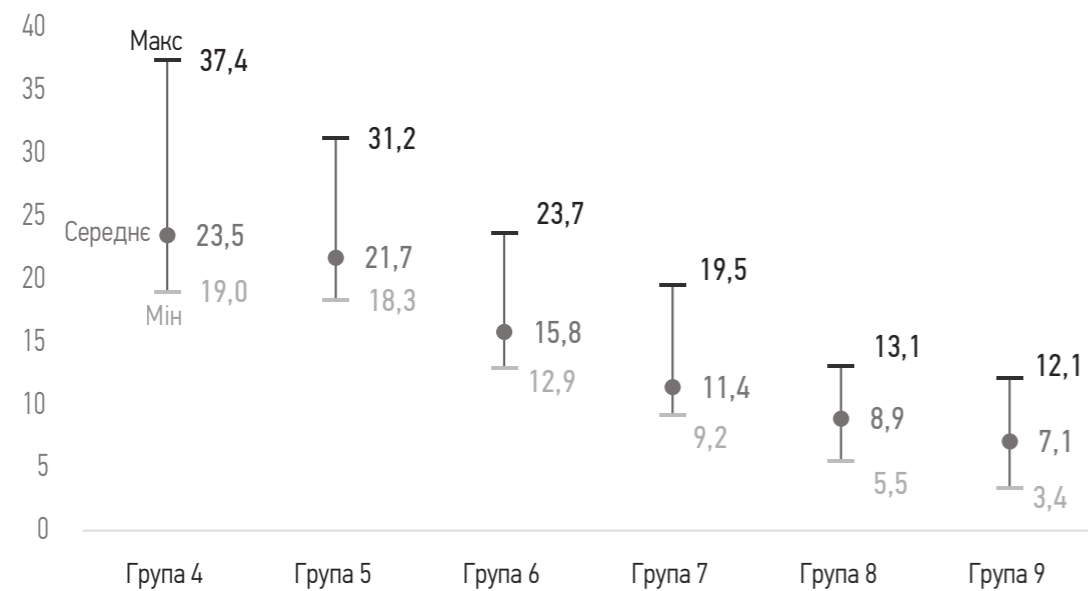

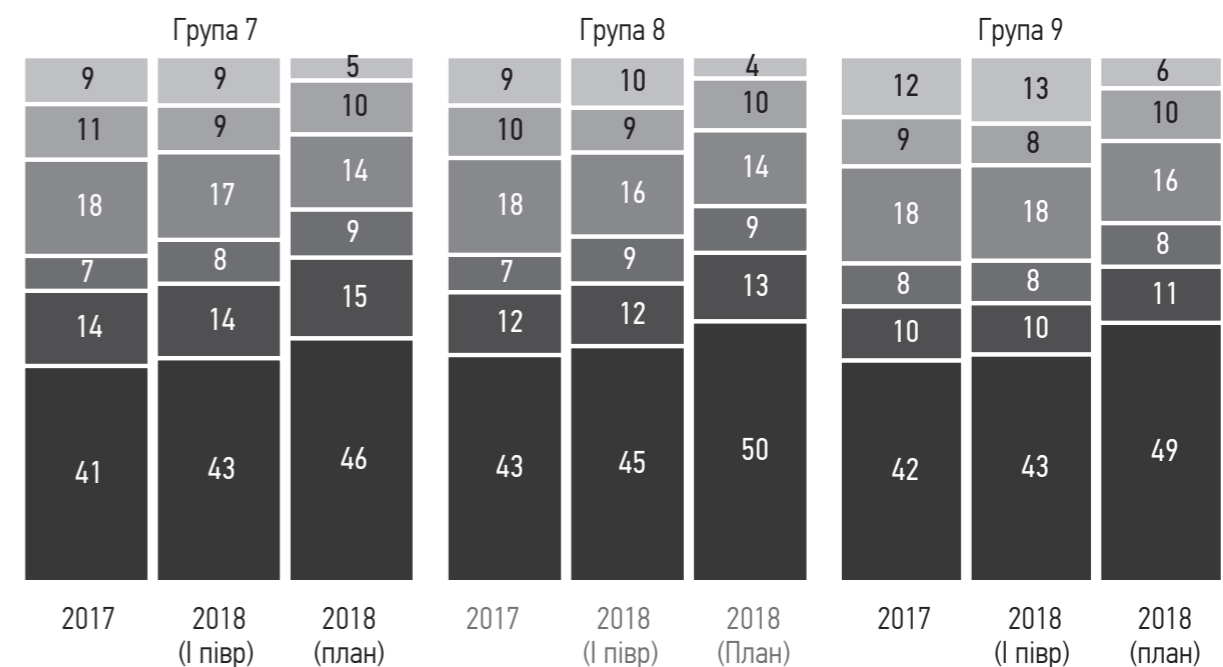
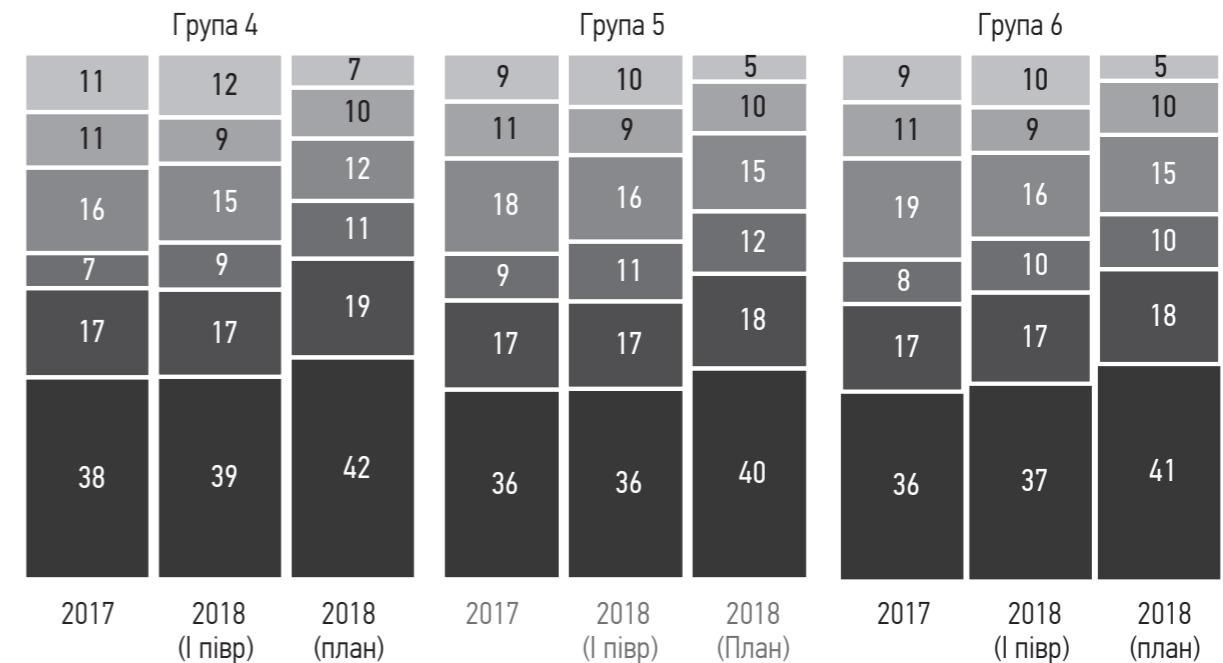
Рис. 2.4.8. Розміри (максимальне, мінімальне, середнє значення) фонду оплати праці на 1 працівника на місяць за I півріччя 2018 року, у грн, у розрізі груп.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з ОДА.

ДОДАТКИ

Додаток 2.4.1

Структура фонду оплати праці ОДА

Інші виплати
 Матеріальна допомога
 Премії
 Виплати (навантаження), надбавка (важл. робота, розробка НПА)
 Надбавки (вслуга, ранг)
 Посадовий оклад

2.5. ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ РАЙОННИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ

У цьому розділі проаналізовано показники фонду оплати праці державних службовців РДА за 2017–2018 рр., надіслані з 23 обласних державних адміністрацій²⁸. Загальна чисельність штатних працівників у цих РДА на I півріччя 2018 року становила 33 881 особу, середньооблікова – 35 646 осіб. До відома, штатна чисельність у цих установах у 2017 році – 39 625 осіб, середньооблікова – 36 081 особа.

2.5.1. СТРУКТУРА ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ

У структурі фонду оплати праці помітні певні зрушення протягом 2017–2018 рр. (рис. 2.5.1). Зменшується частка посадового окладу в структурі ФОП з 51% у 2017 році до 49% згідно з планом на 2018 рік.

Незмінною залишилася вага надбавок за вислугу і ранг, матеріальної допомоги та інших виплат²⁹ в усіх РДА, які досліджувалися. Незмінною залишається частка премій – 7-8%.

Зростає частка виплат за навантаження та надбавок за важливу роботу протягом 2017 – I півріччя 2018 рр. з 7 до 9%.

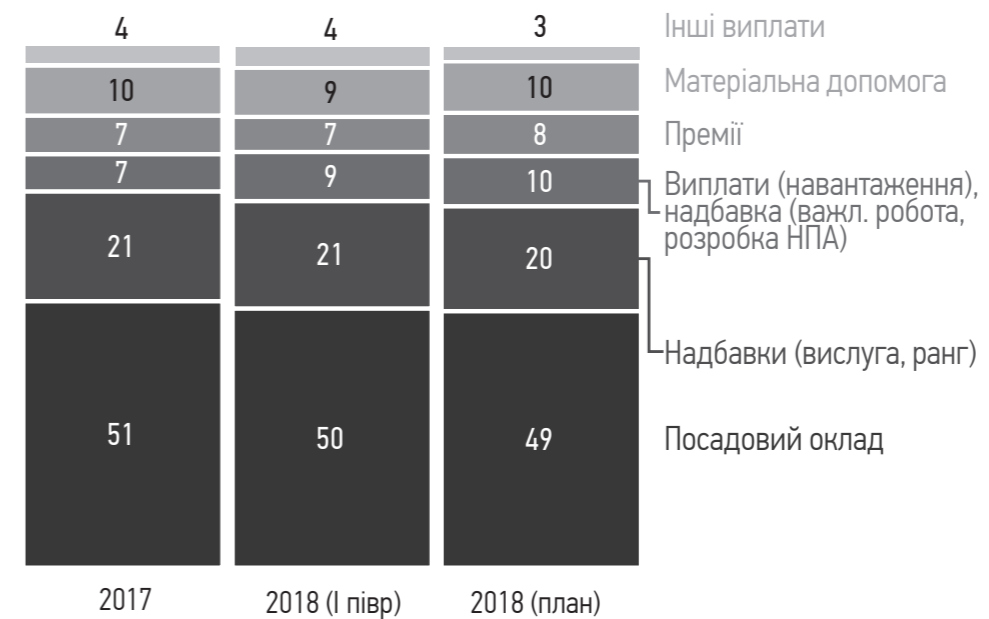

Рис. 2.5.1. Зміна структури ФОП працівників РДА протягом 2017–2018 рр., % (2018 рік – плановий).

Джерело: розрахунки автора на основі даних по РДА.

Зміна часток складових фонду оплати праці в різних групах мала такі самі тенденції, як і зміна ФОП для всіх працівників (Додаток 2.5.1). У 2018 році зменшується частка ПО в ФОП. Частка премій й інших виплат у структурі ФОП залишається або незмінною, або знижується.

Співвідношення ПО до ФОП у 2018 році має тенденцію до зниження (рис. 2.5.2).

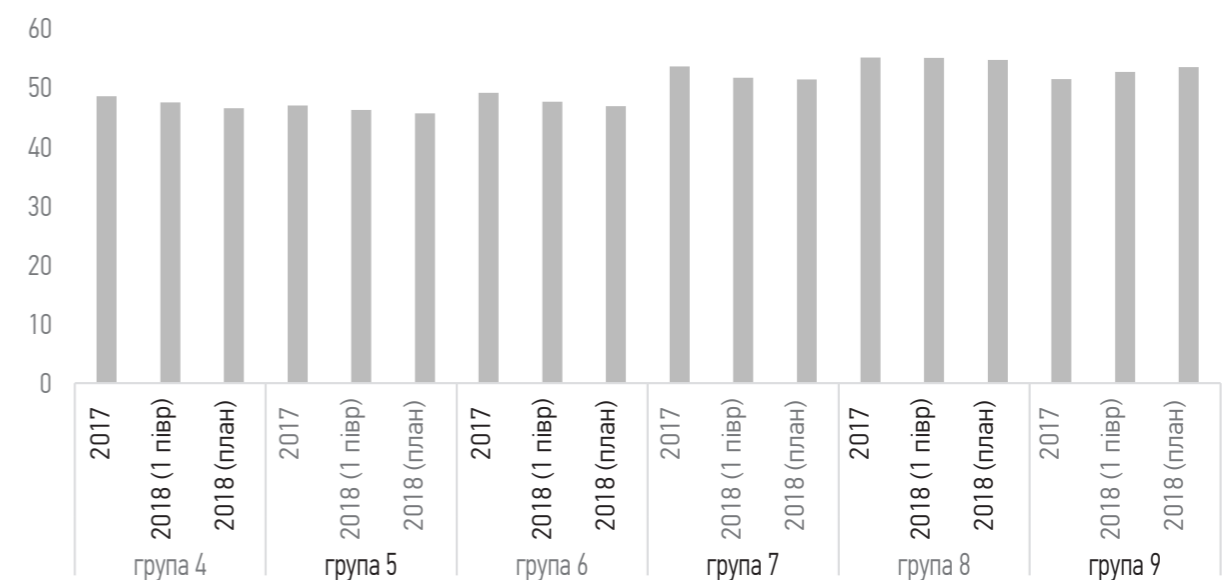

Рис. 2.5.2. Співвідношення посадового окладу до фонду оплати праці в РДА в 2017–2018 рр., %, 2018 рік - плановий

Джерело: розрахунки автора на основі даних РДА.

²⁸ Інформація від Житомирської надійшла не в розрізі груп зарплат державних службовців, що не дає змогу належним чином проаналізувати та порівняти ці дані з інформацією з інших областей. Відсутня інформація по АР Крим. Надіслана інформація включає інформацію по фонду оплати праці державних службовців в РДА.

²⁹ Інші виплати: надбавка за інтенсивність, надбавка за виконання особливо важливої роботи, надбавка за виконання особливо важливої роботи (фахівців з питань реформ), надбавка за секретність, відпускні, лікарняні, індексація, підвищення кваліфікації та інших виплат, індексація заробітної плати, навчальна відпустка, основна та додаткова щорічна відпустка, відпустка постраждалим внаслідок аварії на ЧАЕС, грошова компенсація за невикористану відпустку, надбавка за роботу в умовах режимних обмежень, таємність, тимчасова непрацездатність ФОП, тимчасова непрацездатність ФСС, тимчасова непрацездатність по догляду за дитиною, тимчасова непрацездатність по вагітності та пологах, вихідна допомога при звільненні по скороченню, заробітна плата мобілізованим працівникам, подарунки на свято держслужбовця (оподаткований дохід), доплата за роботу у вихідні, середня зарплата (відрадження).

Окрім того, відповідно до надісланих даних у РДА у плановому 2018 році частка посадового окладу також буде зменшуватися в усіх групах. Однак, незважаючи на ці тенденції, вимога Закону до пропорції між посадовим окладом (фіксовані виплати³⁰) і стимулюючими виплатами розміром 70 до 30% забезпечується у всі роки (рис. 2.5.3).

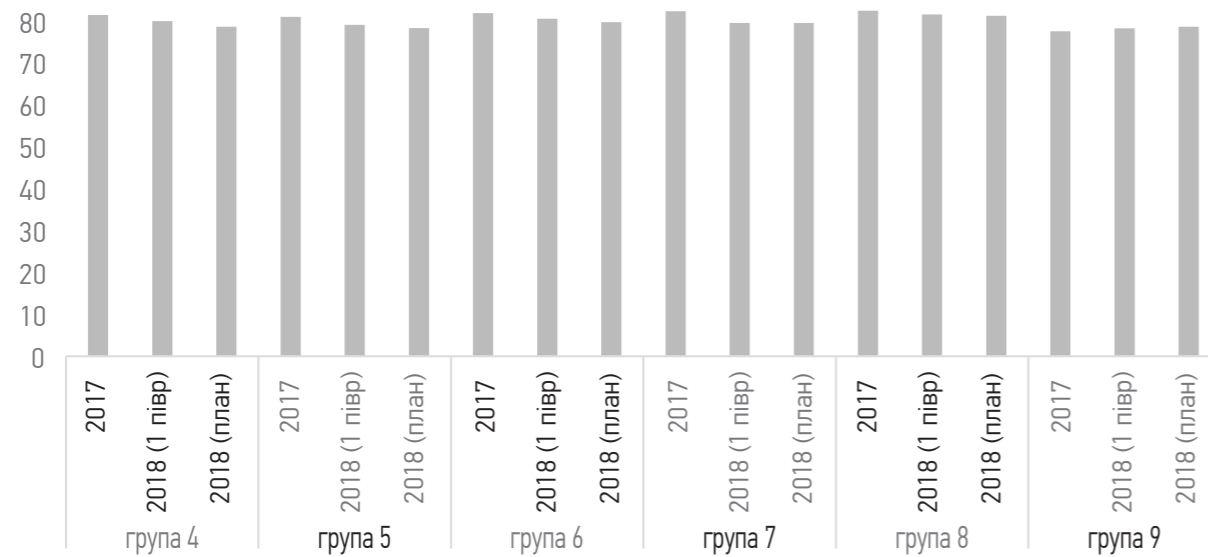

Рис. 2.5.3. Співвідношення фіксованих виплат до фонду оплати праці в РДА в 2017–2018 рр., %, 2018 рік - плановий.

Джерело: розрахунки автора на основі даних РДА.

Вимога статті 50 Закону України «Про державну службу», якою встановлено, що загальний розмір премій, які може отримати державний службовець за рік, не може перевищувати 30% фонду його посадового окладу за рік, також завжди виконується (рис. 2.5.4).

Враховуючи те, що ця вимога Закону набуває чинності з 1 січня 2019 року, у 2018 році порівняно з 2017 роком спостерігається наближення до зазначеної пропорції.

³⁰ До фіксованих виплат належать ті виплати, які згідно з чинним законодавством є незмінними і виплачуються державному службовцю відповідно до його стажу і рангу. Фіксовані виплати включають: посадовий оклад, надбавку за вислугу років, надбавку за ранг державного службовця, матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань, матеріальну допомогу для оздоровлення.

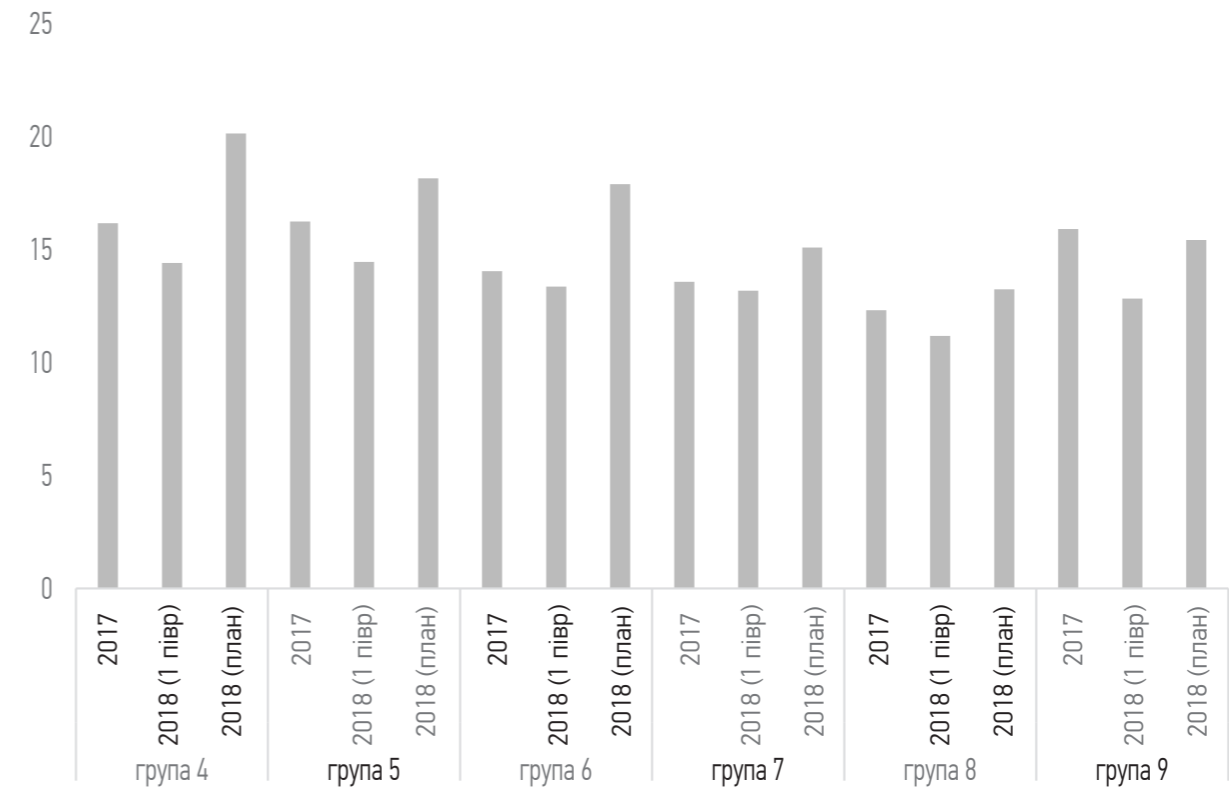

Рис. 2.5.4. Співвідношення премій до фонду посадового окладу в РДА в 2017–2018 рр., %, 2018 рік - плановий.

Джерело: розрахунки автора на основі даних РДА.

Якщо аналізувати дані в розрізі окремих груп державних службовців окремих РДА, то норма 30% премій від фонду виконується в РДА усіх областей, які досліджувалися, окрім Донецької, де премії по різних групах коливаються у межах 36-46% від посадового окладу.

2.5.2. РОЗМІРИ ЗАРПЛАТ

Фонди оплати праці в розрізі окремих груп коливаються в межах 1,5-2-кратного розміру (див. рис. 2.5.5 і 2.5.6).

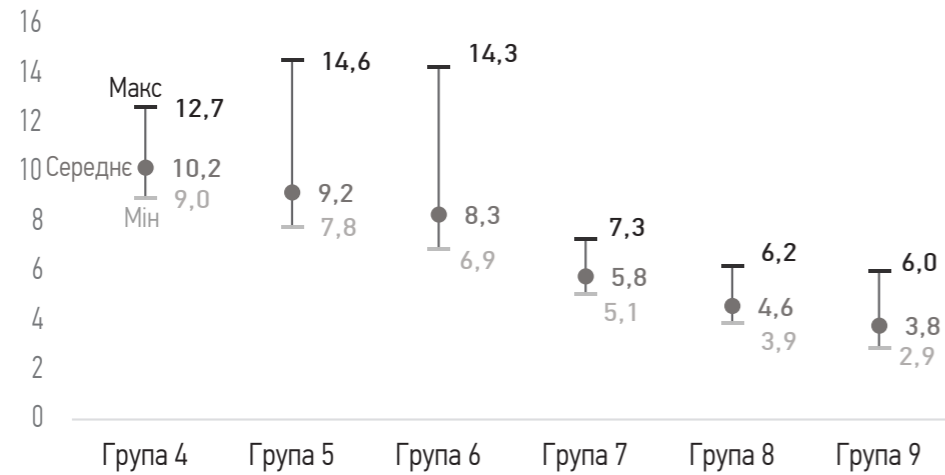

Рис. 2.5.5. Розміри (максимальне, мінімальне, середнє значення) фонду оплати праці на 1 працівника на місяць за 2017 рік, у грн, у розрізі груп.

Джерело: розрахунки автора на основі даних РДА.

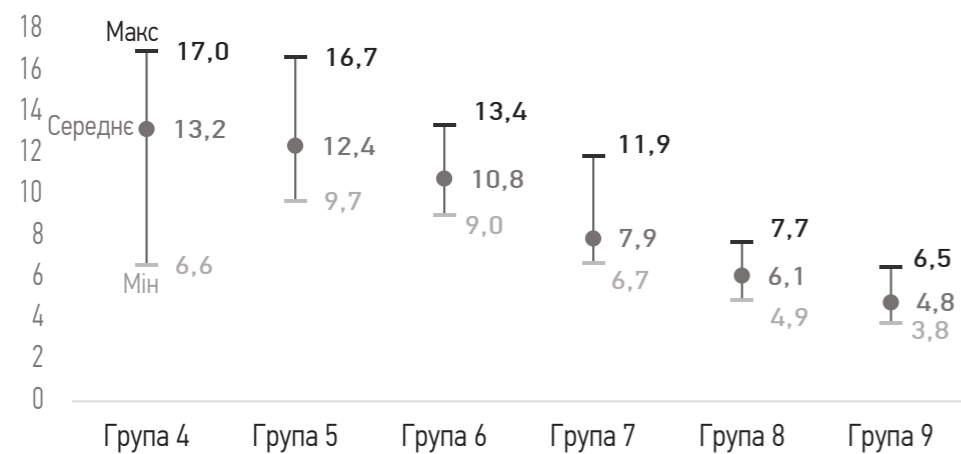

Рис. 2.5.6. Розміри (максимальне, мінімальне, середнє значення) фонду оплати праці на 1 працівника на місяць за I півріччя 2018 року, у грн, у розрізі груп.

Джерело: розрахунки автора на основі даних з РДА.

Порівнюючи дані по апаратах ОДА і РДА відповідних областей, можна помітити суттєву різницю в структурах ФОП (рис. 2.5.7). У РДА значна частка фіксованих виплат (посадовий оклад, надбавка за вислугу років та ранги) в середньому становить 70% станом на I півріччя 2018 року. Відповідно, стимулюючі виплати (премії, різні виплати та надбавки) – близько 30%. Водночас по апаратах обласних державних адміністрацій фіксовані виплати становлять за цей же період близько 53%, все решта стимулюючі виплати.

Премії по усіх РДА в структурі ФОП становлять не більше 10%, окрім РДА в Донецькій і Луганській областях, де частка премій – близько 15%. Водночас в обласних державних адміністраціях частка премій у ФОП сягає приблизно 19%.

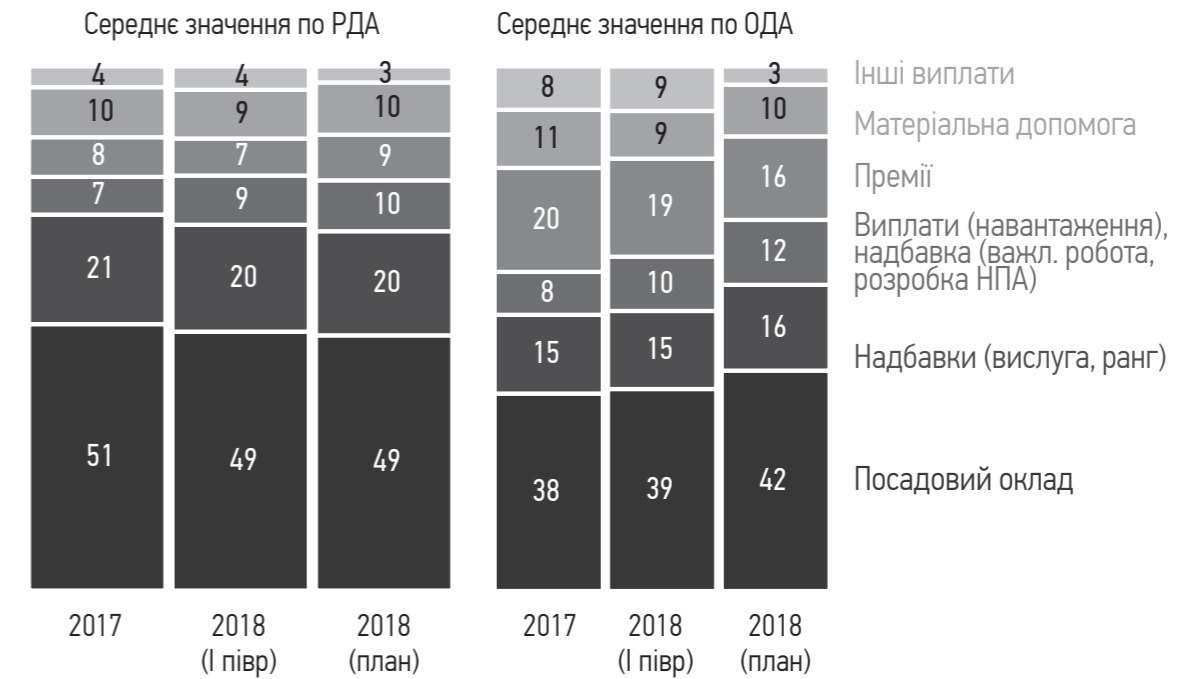

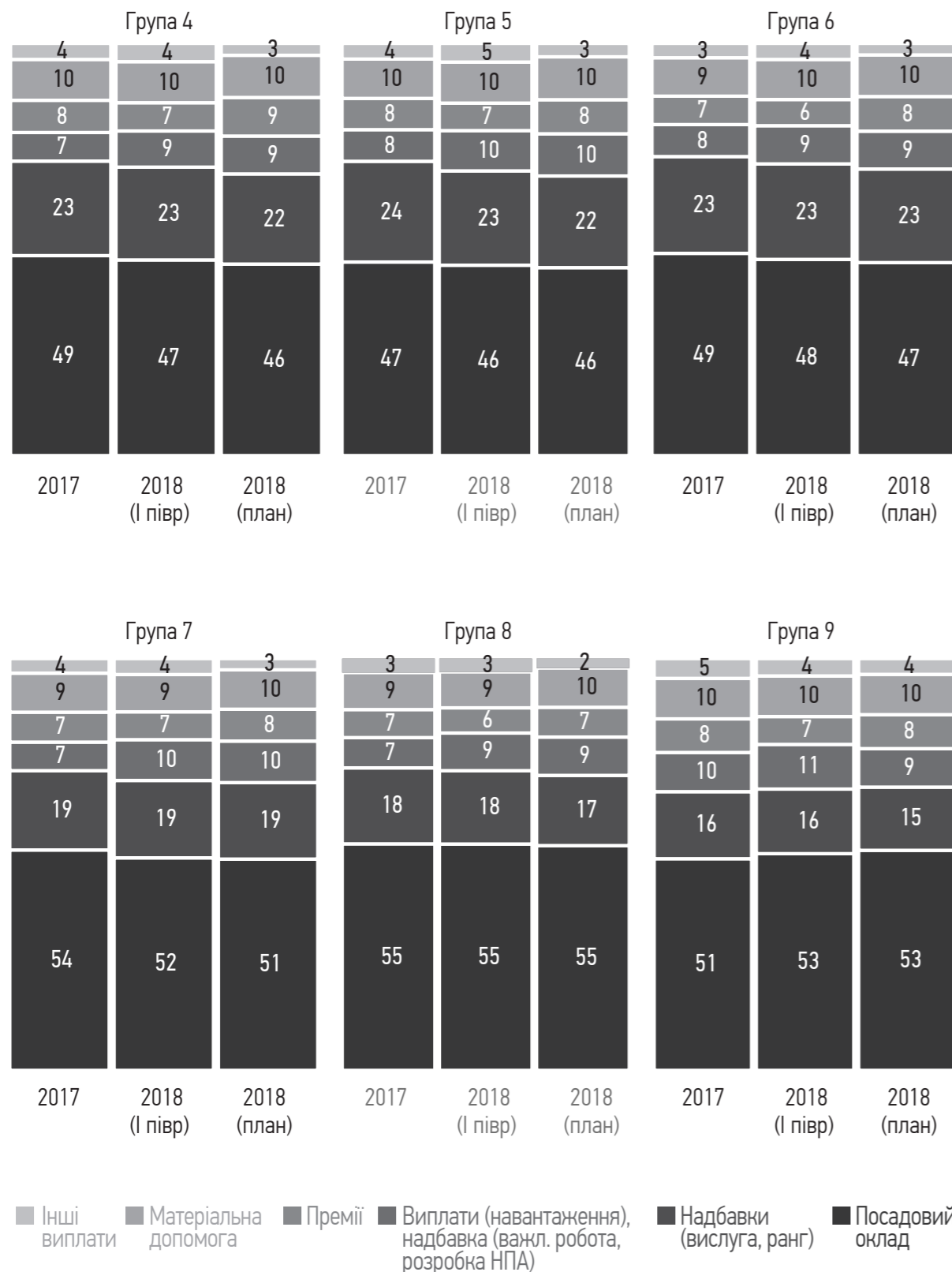
Рис. 2.5.7. Зміна структури ФОП працівників РДА і ОДА у 2017–2018 рр., %, (2018 рік – плановий).

Джерело: розрахунки автора на основі даних ОДА та РДА.

ДОДАТКИ

Додаток 2.5.1

Структура фонду оплати праці РДА

2.6. ОПЛАТА ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ АПРАТУ ВРУ В 2015–2017 РР.

Аналіз здійснювався на основі даних, отриманих від Апарату ВРУ. Варто звернути увагу на деякі факти, що вплинули на формулювання висновків у дослідженні:

- Апарат ВРУ не надав інформацію про середньооблікову чисельність працівників за 2015 і 2016 рр.;
- штатна чисельність працівників, зазначена у зведеній таблиці по Апарату ВРУ, не збігається з кількістю працівників, наведеною в таблицях за окремими групами;
- відсутні дані про інші виплати³¹ за 2015–2017 рр.

2.6.1. ЧИСЕЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ

На 1 січня 2017 року фактична чисельність державних службовців, які працюють, становила 200 202 особи, загальна кількість посад державної служби за штатним розписом – 234 756³². Протягом 2015–2017 рр. спостерігається різниця між штатною та середньообліковою чисельністю працівників по усіх ЦОВВ у середньому на 12% у 2015–2016 рр. та 5,4% у 2017 році.

Таблиця 2.6.1

Чисельність державних службовців

	Загальна по Україні	ЦОВВ			Апарат ВРУ		
		2017	2015	2016	2017	2015	2016
Штатна чисельність	234 756	18 100,4	18 428,9	18 142	1 054	1 061	1 060
Середньооблікова чисельність	200 202	15 898,7	16 278,9	17 171	977	950	978
Різниця між штатною та середньообліковою чисельністю, %	14,7	12,2	11,7	5,4	7,3	10,5	7,7

Штатна чисельність працівників Апарату ВРУ протягом 2015–2017 рр. становила 1 054 особи у 2015 році, 1 061 та 1 060 осіб у 2016 і 2017 рр. відповідно. Середньооблікова чисельність за 2015 і 2016 рр. – 977 і 950 осіб відповідно³³.

Різниця між штатною та середньообліковою чисельністю працівників Апарату ВРУ у 2015 і 2016 рр. – 7,3% і 10,5% відповідно. Оскільки відсутні дані про середньооблікову чисельність Апарату ВРУ в 2017 році, візьмо за основу середнє значення відсотку

31 В «інших виплатах» враховано: індексацію, відпускні, компенсацію за невикористанні дні відпустки, надбавку за роботу з секретними документами, середню заробітну плату за дні відрадження, лікарняні, надбавку за звання, вихідну допомогу при звільненні, премію до свят та інші.

32 Звіт про виконання в 2016 році Стратегії реформування державного управління на 2016–2020 рр. Отримано з: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249777403&cat_id=244276429.

33 Дані про середньооблікову чисельність працівників Апарату ВРУ взяті зі Звіту про виконання паспорту бюджетної програми КПКВ 0111020 «Обслуговування та організаційне, інформаційно-аналітичне, матеріально-технічне забезпечення діяльності Верховної Ради України».

відхилення по ЦОВВ у 2017 році – 7,7%. У такому випадку можна припустити, що середньооблікова чисельність державних службовців Апарату ВРУ в 2017 році становитиме 978 осіб.

Протягом 2015–2017 рр. у структурі чисельності працівників Апарату ВРУ спостерігалися зміни (рис. 2.6.1), відмінні від зміни структури працівників у ЦОВВ (рис. 2.6.2.). Так, зокрема, в Апараті ВРУ значно збільшилася частка працівників 7 групи (посади головних спеціалістів державних органів і прирівняні до них посади) з 51% у 2015 році до 59% у 2017 році.

Водночас загалом по ЦОВВ структура протягом трьох років практично не змінювалася.

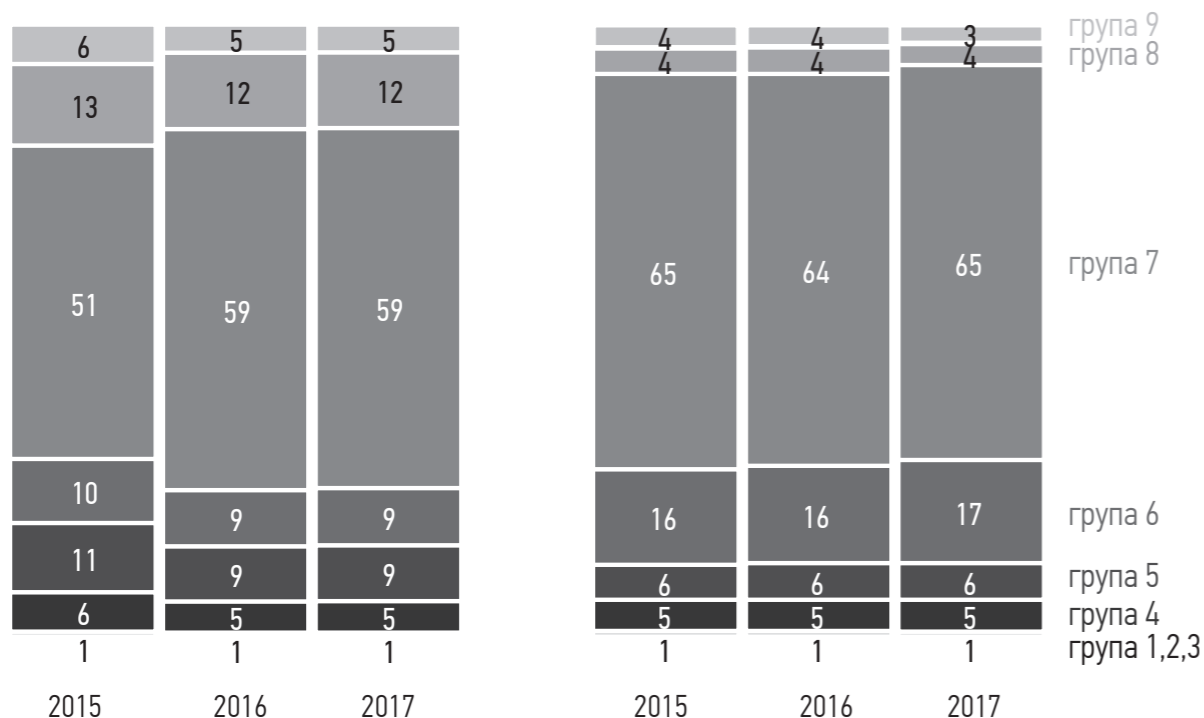

Рис. 2.6.1. Апарат ВРУ – структура чисельності державних службовців

Рис. 2.6.2. ЦОВВ – структура чисельності державних службовців

Джерело: побудовано автором на основі даних Апарату ВРУ та НАДС34 (2017 рік – плановий)

Також в Апараті ВРУ порівняно з ЦОВВ більше працівників 5 і 8 груп, тоді як в ЦОВВ частка працівників 6 групи більша, ніж в Апараті ВРУ.

2.6.2. ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ

У 2017 році спостерігається значне зростання фонду оплати праці порівняно з 2015 роком (таб. 2.6.2). У розрахунку на одну особу на місяць розміри ФОП в Апараті ВРУ значно перевищують аналогічний показник ФОП ЦОВВ. Притому в структурі ФОП для працівників Апарату ВРУ не враховані «інші виплати», які в ЦОВВ у 2017 році займають від 1% до 7% фонду оплати праці залежно від групи, а у 2015 і 2016 рр. у середньому становили 15% і 10% відповідно.

Таблиця 2.6.2

Порівняльна таблиця показників ФОП державних службовців у розрахунку на одну особу на місяць, тис. грн

	Апарат ВРУ			ЦОВВ		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
група 1, 2, 3	20,2	33,4	41,6	9,2	16,7	35,5
група 4	12,6	17,6	23,1	8,9	14,5	18,4
група 5	11,3	16,0	25,1	9,2	14,0	17,0
група 6	14,5	17,6	23,7	7,6	11,2	14,5
група 7	10,4	9,4	15,4	4,3	7,0	11,1
група 8	4,5	5,7	9,1	2,1	3,1	8,6
група 9	2,8	4,6	10,1	1,8	1,8	4,7

*2017 рік - плановий

У державних службовців деяких ЦОВВ значення ФОП більші, ніж в Апараті ВРУ, однак порівняно із середнім значенням по ЦОВВ фонд оплати праці Апарату ВРУ вищий за аналогічні показники ЦОВВ (див рис. 2.6.3 - 2.6.8).

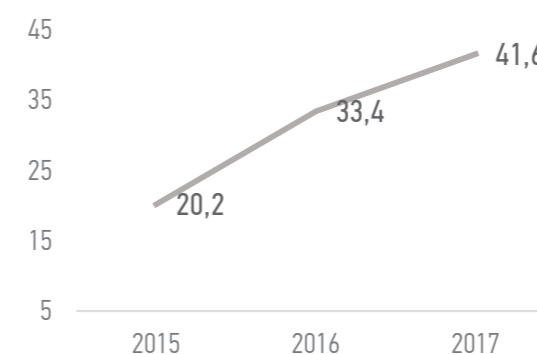

Рис. 2.6.3 Апарат ВРУ – ФОП працівників 1-3 групи на 1 особу на 1 місяць, тис. грн

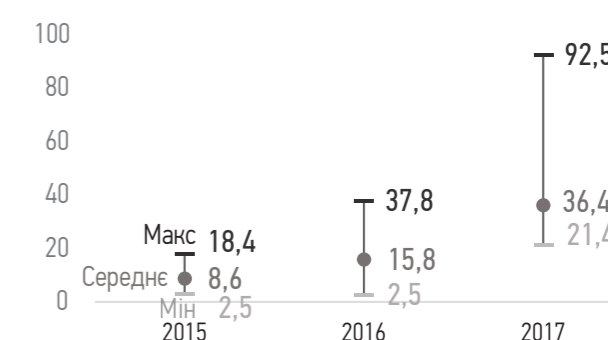

Рис. 2.6.4. ЦОВВ – максимальне, мінімальне та середнє значення ФОП працівників 1-3 групи на 1 особу на 1 місяць, тис. грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Апарату ВРУ та НАДС (2017 рік – плановий).

34 Статистичні дані про рівень заробітної плати державних службовців ЦОВВ. Отримано з: <https://feao.org.ua/news/salaries-civil-servants-statistics/>.

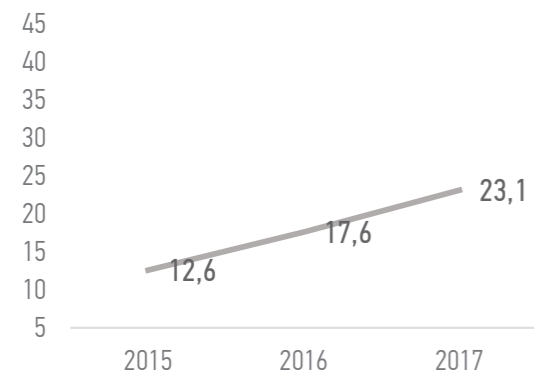

Рис. 2.6.5. Апарат ВРУ – ФОП працівників 4 групи на 1 особу на 1 місяць, тис. грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Апарату ВРУ та НАДС (2017 рік – плановий).

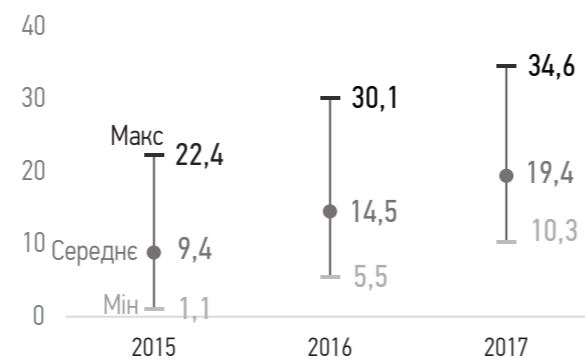

Рис. 2.6.6. ЦОВВ – максимальне, мінімальне та середнє значення ФОП працівників 4 групи на 1 особу на 1 місяць, тис. грн

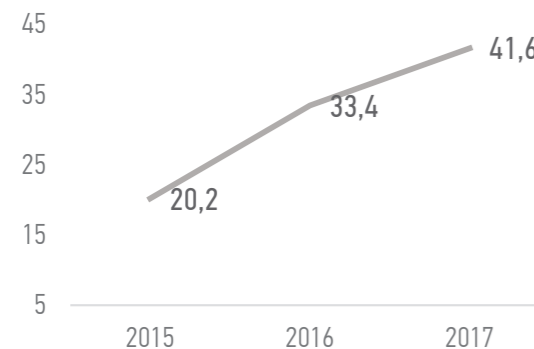

Рис. 2.6.7. Апарат ВРУ – ФОП працівників 5 групи на 1 особу на 1 місяць, тис. грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Апарату ВРУ та НАДС (2017 рік – плановий).

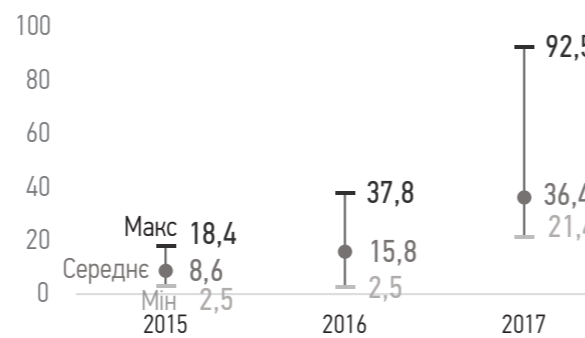

Рис. 2.6.8. ЦОВВ – максимальне, мінімальне та середнє значення ФОП працівників 5 групи на 1 особу на 1 місяць, тис. грн

Структури ФОП працівників Апарату ВРУ і ЦОВВ подібні (з метою приведення показників до єдиного формату під час відображення структури ФОП у ЦОВВ не враховувалися «інші виплати») (рис. 2.6.9 і 2.6.10).

Протягом 2015–2017 рр. спостерігається більш ніж 1,5-кратне зростання частки посадового окладу в структурі ФОП, а також скорочення частки премій (майже в 3 рази в Апараті ВРУ і 2 рази в ЦОВВ).

Практично не змінилися частки матеріальної допомоги та різних надбавок.

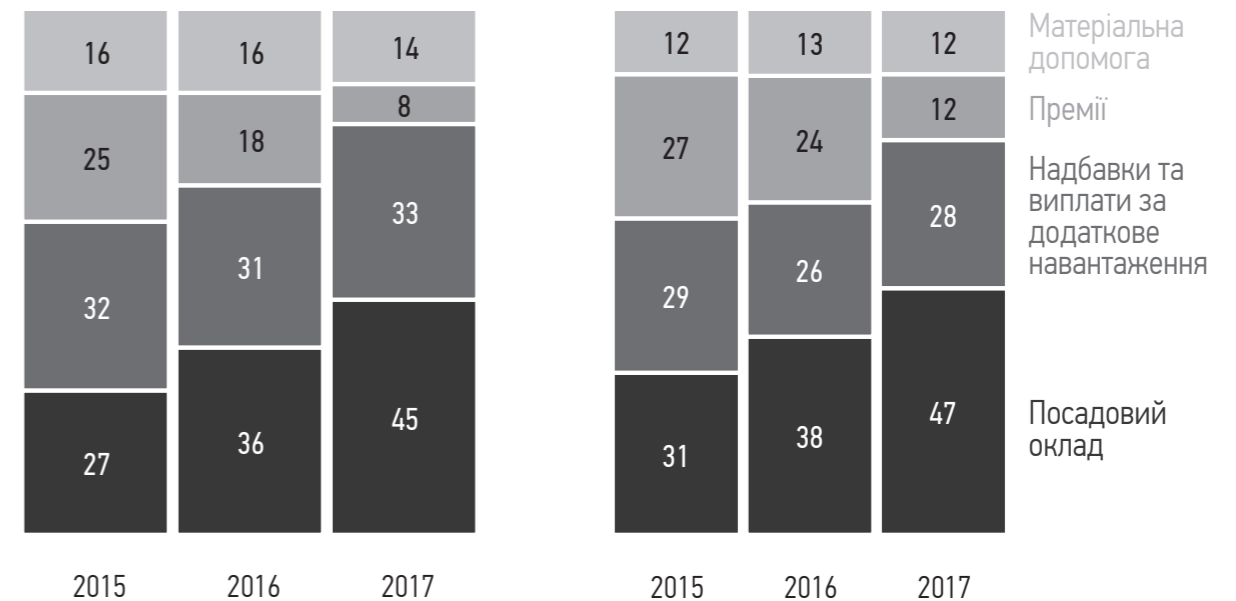

Рис. 2.6.9. Апарат ВРУ – структура ФОП працівників

Рис. 2.6.10. ЦОВВ – структура ФОП працівників

Джерело: побудовано автором на основі даних Апарату ВРУ та НАДС (2017 рік – плановий)

Варто зазначити, що при розрахунку ФОП на одну особу суттєве значення має фактична кількість працівників (табл. 2.6.1). З урахуванням різниці між штатною та середньообліковою чисельністю фонд оплати праці на одну особу на місяць може коливатися в межах 5-8%, або від 1 до 5 тис. грн, залежно від групи працівників.

Таблиця 2.6.3.

Фонд оплати праці працівників з розрахунку на одну особу на місяць

	Загалом по Україні	ЦОВВ			Апарат ВРУ		
	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Фонд оплати праці (млн грн)	29 700	1 130	1 795	2 681	99	129	198
Економія коштів на різниці між штатною чисельністю та середньообліковою (млн грн)	4 372	137	209	143	7	14	15
Економія в розрахунку на одну особу на місяць (грн)	1 800	700	1 100	700	600	1 200	1 300

Обсяг коштів, передбачених для оплати праці державних службовців у державному бюджеті, розрахований з огляду на штатну чисельність, проте їх розподіляють між фактичною кількістю працівників (табл. 2.6.1 і 2.6.3).

Таким чином, через незаповненість штату державних органів виникає економія коштів, які протягом року можуть бути розподілені між працівниками цих органів у вигляді різних доплат і премій. У середньому кожний працівник ЦОВВ за рахунок економії у 2017 році може отримати на 700 грн більше, Апарат ВРУ – на 1 300 грн.

2.7. СТРУКТУРА ТА ОПЛАТА ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СЕКРЕТАРІАТУ КМУ В 2016–2018 РР.

У цьому розділі використані дані, отримані на звернення народного депутата України³⁵, від Секретаріату Кабінету Міністрів України³⁶.

Ця інформація не дає можливості проаналізувати показники фонду оплати праці державних службовців у розрізі різних груп оплати праці, оскільки показники ФОП надаються загальні по органу за визначений період.

2.7.1. ЧИСЕЛЬНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СЕКРЕТАРІАТУ КМУ

Протягом 2016-2018 рр. чисельність працівників Секретаріату КМУ постійно зростала, як і зростала сума коштів, на їхню заробітну плату. Включаючи політичні посади та працівників патронатних служб чисельність зросла з 583 осіб на початок 2016 року до 824 осіб на кінець 2018 року. Протягом 2016 року до штатного розпису було внесено 12 змін, якими було виведено 408 посад, і введено нових 453 посади. У 2017 був прийнятий новий штатний розпис із кількістю штатних одиниць – 633 особи. Протягом року було внесено три зміни, якими було виведено 94 посади, і введено – 277 посад. У 2018 році штатний розпис був затверджений із кількістю 820 штатних одиниць, а внесені зміни, виводили 219 посад і вводили 223 посади.

Суттєве зростання чисельності Секретаріату КМУ (майже на 30%) відбулося у 2017 році через створення в його складі директоратів³⁷.

Директорати були створені для виконання завдань, пов'язаних з координацією роботи із стратегічного планування, організацією підготовки пропозицій Прем'єр-міністрові України про пріоритети державної політики, проектів планів пріоритетних дій Уряду та координацією їх подальшої реалізації, аналізом повноважень і функцій органів виконавчої влади, оцінкою ефективності їх діяльності, інших завдань з експертно-аналітичного та іншого забезпечення діяльності Кабінету Міністрів України.

³⁵ Лист народного депутата України від 26.02.2018 року №213/956-18.

³⁶ Лист Секретаріату КМУ від 25.01.2019 №2013/0/2-19.

³⁷ Відповідно до Постанови КМУ «Деякі питання упорядкування структури Секретаріату Кабінету Міністрів України, апарату міністерств та інших центральних органів виконавчої влади» від 18.08.2017 року №644. Отримано з: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644-2017-%D0%BF>.

Таблиця 2.7.1

Чисельність працівників Секретаріату КМУ та фонд заробітної плати на місяць за посадовими окладами, на початок і кінець періоду

	2016		2017		2018	
	поч.	кін.	поч.	кін.	поч.	кін.
Чисельність загалом (осіб)	583	628	633	816	820	824
Фонд оплати праці на місяць за посадовими окладами (млн грн)	2,293	3,856	5,104	6,336	8,878	8,899

Джерело: Дані отримані з Секретаріату КМУ на основі штатного розпису

Структура працівників Секретаріату КМУ і міністерств має деякі відмінності (рис 2.7.1).

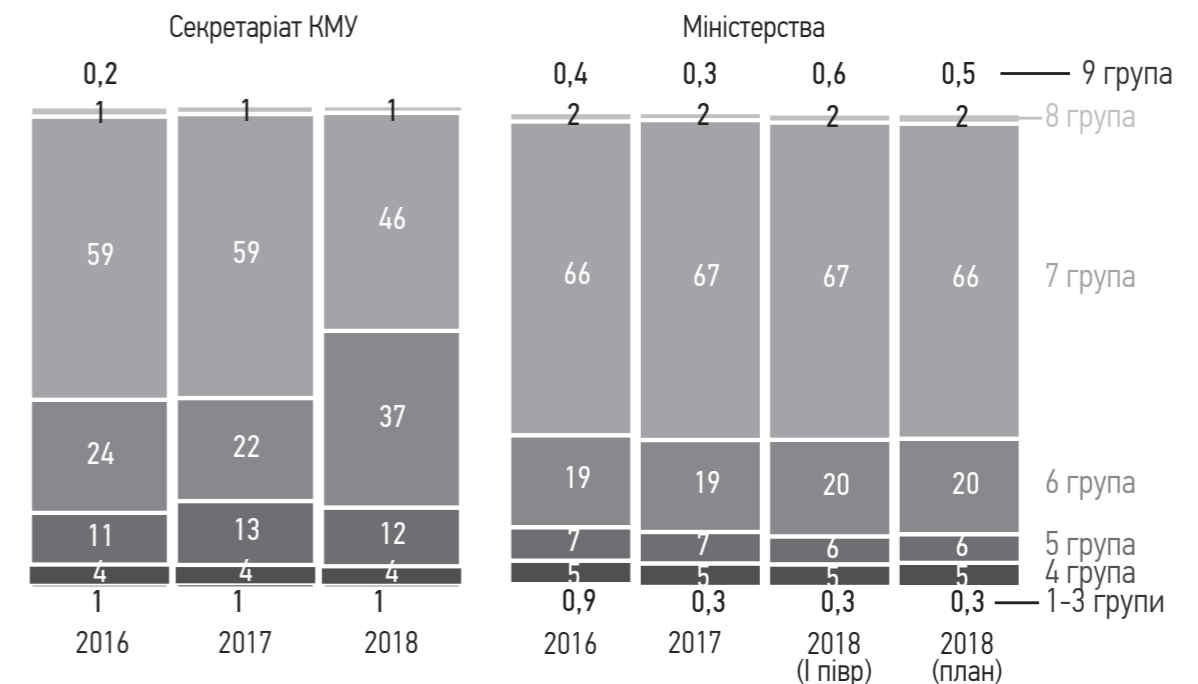

Рис. 2.7.1. Структура працівників Секретаріату КМУ і міністерств у розрізі груп оплати праці.

Джерело: дані отримані із Секретаріату КМУ та міністерств.

У секретаріаті чисельність керівного складу (групи 1-6) становить більше 50%, тоді як у міністерствах частка працівників груп 1-6 – близько 30%.

2.7.2. ФОНД ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СЕКРЕТАРІАТУ КМУ

Структура фонду оплати праці державних службовців Секретаріату Кабінету Міністрів України, на перший погляд, відрізняється від структури фонду оплати праці в міністерствах (рис. 2.7.2). Проте, якщо подивитися на показники 2017 року, то побачимо, що вони аналогічні. Можливо, 2018 рік не буде показовим, оскільки дані Секретаріату КМУ за 2018 рік фактичні, а міністерств за цей же період – планові. Проте існують і відмінності в деяких показниках структури фонду оплати праці Секретаріату КМУ і міністерств. Зокрема, міністерства мають більшу частку фіксованих виплат (посадовий оклад разом з надбавками за ранг і вислугу років) і меншу – премій.

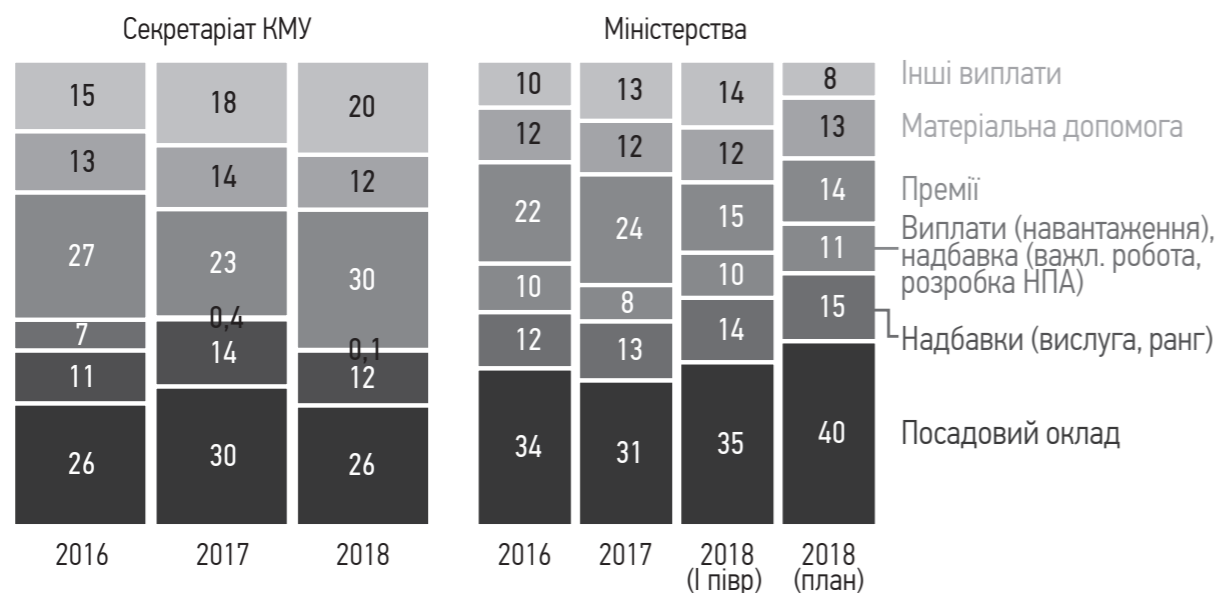

Рис. 2.7.2. Структура ФОП Секретаріату КМУ і міністерств.

Джерело: Дані отримані з Секретаріату КМУ та Міністерств.

Помісячна структура фонду оплати праці показує яким чином протягом року перерозподіляються стимулюючі виплати (премії, різного роду надбавки і виплати).

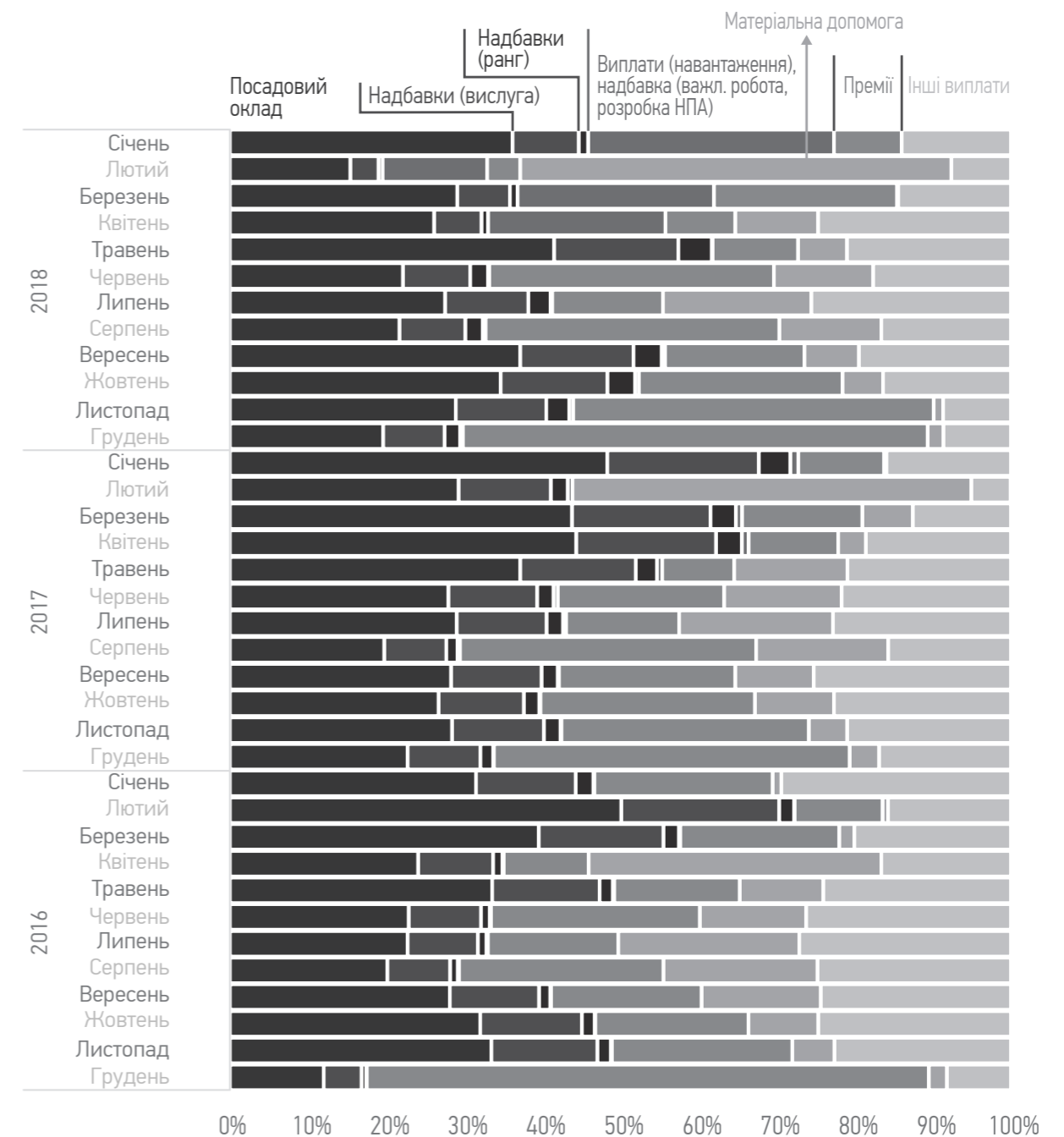

Рис. 2.7.3. Структура ФОП Секретаріату КМУ.

Джерело: Дані отримані з Секретаріату КМУ.

На рис. 2.7.4 показано, як премії виплачуються протягом року. Нагадаємо, згідно із Законом їх відношення до посадового окладу має становити не більше 30%.

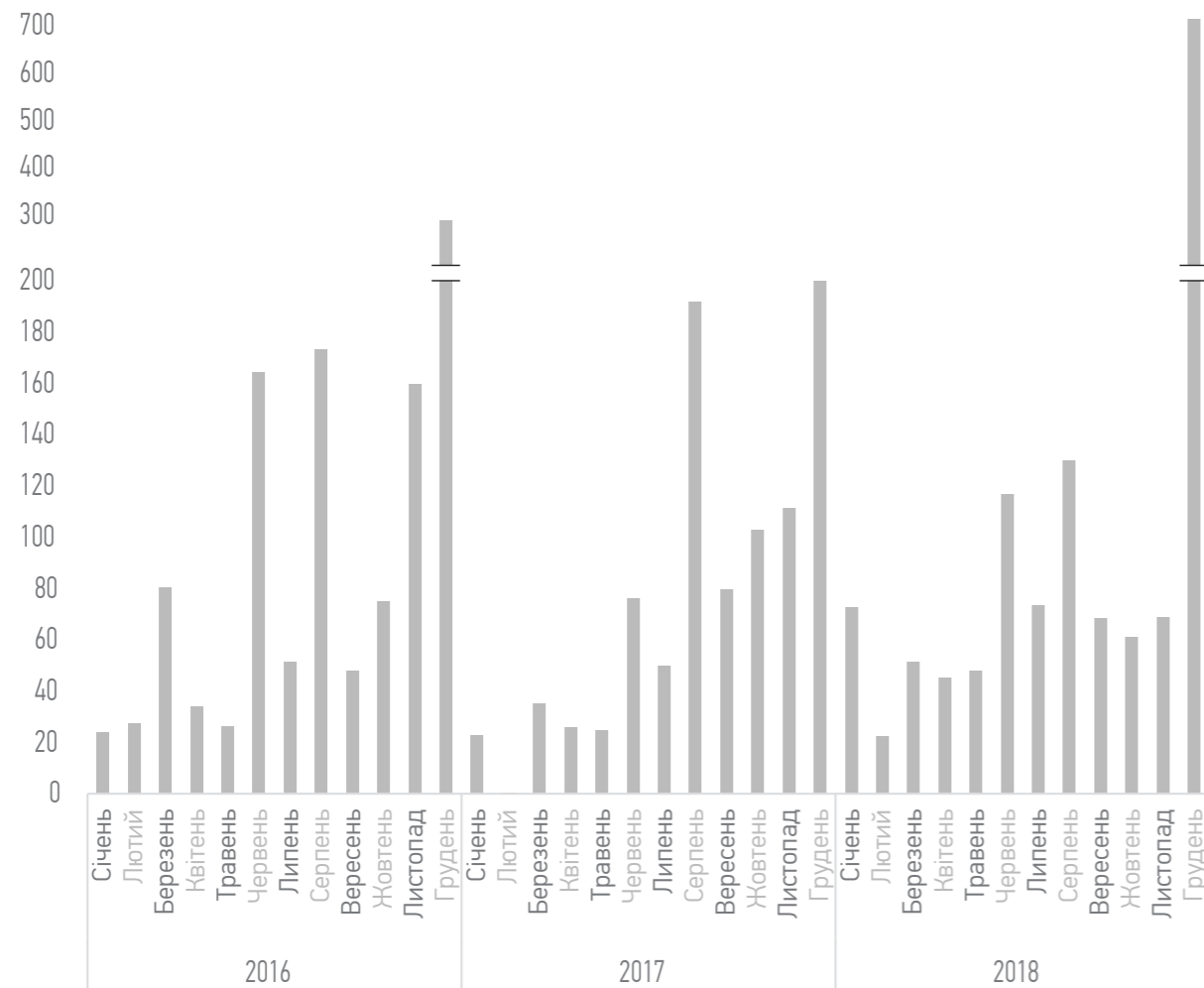

Рис. 2.7.4. Відношення премій до посадового окладу, у %.

Джерело: дані отримані з Секретаріату КМУ.

Збільшення розміру премій відносно посадового окладу спостерігається в останні місяці року, що зумовлено виникненням економії коштів у цей період. Якщо брати цей показник у річному вимірі, то побачимо, що відношення премій до посадового окладу становлять: у 2016 році – 103,5%, у 2017 році – 77,5%, у 2018 році – 116%. Аналогічний показник по міністерствах: у 2016 році – 64%, у 2017 році – 76%, у 2018 (I півріччя) році – 43%, у плані на 2018 рік частка премій у посадовому окладі закладалася на рівні 35%.

Як і в міністерствах та центральних органах виконавчої влади, у Секретаріаті КМУ спостерігається нерівномірний розподіл стимулюючих виплат протягом року. Якщо проводити аналогії із показниками ФОП у розрізі різних груп працівників (див. розділи 2.1 – 2.4), можна припустити, що нерівномірний розподіл стимулюючих виплат, а саме більші премії у керівного складу, також характерні і для Секретаріату КМУ.

3. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ

3.1. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Заробітна плата посадовців вищих рівнів, зокрема президентів, прем'єр-міністрів та членів парламенту, – предмет аналізу цього дослідження. Окрім того, у роботі проаналізовано рівень оплати праці цих категорій державних управлінців і середня заробітна плата по країні та мінімально встановлений рівень оплати праці.

У більшості досліджуваних країн для посадовців вищих рівнів застосовується система бонусів за роки служби, а також додаткові пільги на проїзд, житло та покриття адміністративних витрат за рахунок парламенту. У багатьох випадках додаткові бонуси не є базою для оподаткування, а парламентарі можуть отримувати дохід не тільки від політичної діяльності, саме тому інформація про кінцевий дохід політиків після сплати податків не є загальнодоступною.

Із зазначених вище причин у дослідженні представлено базові (до оподаткування) зарплати представників парламентів ЄС. У більшості випадків парламентарі мають можливість та заробляють більше за вказану суму, обіймаючи певні посади: спікерів, лідерів політичних груп, міністрів тощо.

Окрім того, у деяких країнах (Норвегія, Фінляндія, Велика Британія) парламентарі отримують довічне пенсійне забезпечення, базою для обчислення якого є стаж роботи в парламенті та рівень заробітної плати.

З'ясовано, що найвищу оплату праці мають глави держав таких країн, як Велика Британія, Данія, Бельгія, Нідерланди, які є монархіями. Найнижчий рівень оплати праці серед країн ОЕСР у президентів Естонії, Чеської Республіки, Латвії, Угорщини тощо.

Найвищий рівень заробітних плат для глав парламентів притаманний Швейцарії, Німеччині та Австрії, притому для монархічних країн характерний середній рівень базових заробітних плат для прем'єр-міністрів серед країн ОЕСР. Найнижчі заробітні плати серед проаналізованих країн виплачуються главам парламенту Чеської Республіки, Естонії, Греції, Угорщини, Португалії, Польщі.

При порівнянні заробітної плати парламентарів із середньою заробітною платою по країні було виявлено, що найбільший розрив спостерігається у Швейцарії та Німеччині (більш ніж у 8 разів), а найменший – у Чеській Республіці, Естонії, Греції, Угорщині.

Детальніший аналіз представлено в розділах 3.1.1-3.1.5.

3.1.1. РІВЕНЬ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ ГЛАВ ДЕРЖАВ У КРАЇНАХ ОЕСР

Усі країни світу залежно від типу державного устрою можна поділити на кілька груп¹:

- президентська система правління, у якій президент є главою виконавчої гілки влади та в багатьох випадках одночасно главою країни та главою уряду;
- напівпрезидентська система правління, у якій зазвичай президент є представником тільки виконавчої влади, а прем'єр-міністр – главою уряду;
- парламентська система правління, у якій прем'єр-міністр є одночасно як главою виконавчої гілки влади, так і лідером законодавчої (ступінь виконавчої влади президента при цьому може ранжуватися від досить значної до обмеженої);
- конституційно-монархічна система правління з церемоніальним (протокольним) монархом, у якій прем'єр-міністр є главою виконавчої гілки влади, у деяких випадках прем'єр-міністр також лідер і законодавчої влади. В інших випадках виконавча влада відокремлена від законодавчої, при цьому глава держави є конституційним монархом за погодженням уряду, громадян та інших представників;
- конституційно-монархічна система правління з активним монархом, у якій прем'єр-міністр має виключні права виконавчої влади, але при цьому монархи мають значну політичну владу та можуть використовувати її на власний розсуд;
- абсолютно-монархічна система правління, у якій монарх має виключну владу, яка не може бути обмежена навіть Конституцією.

Парламентська форма правління – система демократичного управління країною, у якій виконавча влада є похідною від законодавчої, тобто парламенту. Виконавча влада представлена главою держави, тобто президентом, який має тільки номінальну владу, та главою держави, тобто прем'єр-міністром, який є реальною главою виконавчої гілки влади².

Президентська форма правління передбачає, що главою держави є тільки одна людина, тобто президент. Президента обирають лише жителі країни або виборча колегія на визначений термін. Президент призначає деяких міністрів і таким чином формує кабінет, який допомагає у виконанні обов'язків управління країною.

До основних відмінностей між парламентською та президентською формами правління належать²:

- Парламентська система правління – це така система, у якій відбувається взаємодія між законодавчою та виконавчою владою, тоді як судова влада самостійна. Президентська форма правління передбачає, що три гілки влади незалежні одна від одної.
- Виконавча гілка влади парламентської форми правління представлена двома органами – главою держави (президент) та главою уряду (прем'єр-міністр), тоді як

1 List of countries by system of government. Retrieved 9th of July, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_system_of_government#Systems_of_governance.

2 Difference between Parliamentary and Presidential Form of Government. Key Differences, 2017. Retrieved 9th of July, 2018, from: <https://keydifferences.com/difference-between-parliamentary-and-presidential-form-of-government.html#KeyDifferences>.

- президентська має лише президента.
- Парламентська форма правління передбачає, що орган виконавчої влади, тобто рада міністрів, підзвітна парламенту, тоді як за президентської форми виконавча влада не підзвітна парламенту за свої акти.
- У парламентській формі правління передбачено право прем'єр-міністра розпустити нижню палату до закінчення строку дії, тоді як президент не має таких повноважень за президентської форми правління.
- Термін перебування виконавчої влади не визначено за парламентської форми правління, раду міністрів може бути розпущено в разі недовіри парламенту, при цьому за президентської форми правління існує фіксований термін для виконавчої влади.

Країни Організації економічного співробітництва і розвитку (далі – ОЕСР)³ відповідно до поданої класифікації належать переважно до *парламентських республік* (де президент має церемоніальний характер), зокрема це стосується Австрії, Болгарії, Греції, Естонії, Ісландії, Ізраїлю, Ірландії, Італії, Мальти, Латвії, Німеччини, Словенії, Словаччини, Угорщини, Фінляндії та Чеської Республіки.

Також багато країн ОЕСР є *конституційними монархіями* з церемоніальним монархом, зокрема Бельгія, Велика Британія, Данія, Іспанія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія та Швеція. До *президентських республік з напівпрезидентською системою* правління належать Литва, Франція, Португалія, Польща, Румунія. Кіпр є державою з *президентською системою влади*, а Швейцарія – *парламентська республіка*, у якій виконавча влада президента залежна від законодавчої влади.

Нарахування оплати праці для посадовців вищого рівня, глав держав зокрема, – предмет аналізу цього дослідження, тому на Рис. 3.1.1 представлено базові рівні заробітних плат глав держав ОЕСР.

Королева Великої Британії Єлизавета II є найбільш високооплачуваною главою держави серед країн ОЕСР, її щорічний дохід становить більш ніж 87 млн євро.

Як зазначено вище, ролі деяких глав держав ОЕСР мають більш формальний (протокольний) характер, зокрема президент Швейцарії обирається наряду із сімома федеральними радниками та є головуючим членом Швейцарської федеральної ради (Swiss Federal Council) – колективного органу управління державою. Тому виконавча влада президента підпорядкована законодавчій гілці⁴.

Більш детально річний рівень заробітних плат глав країн ОЕСР із зазначенням посади (президент/монарх) подано в Додатку 3.1.1.

³ ОЕСР (OECD) – Організація економічного співробітництва і розвитку.

⁴ List of countries by system of government. Retrieved 9th of July, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries.

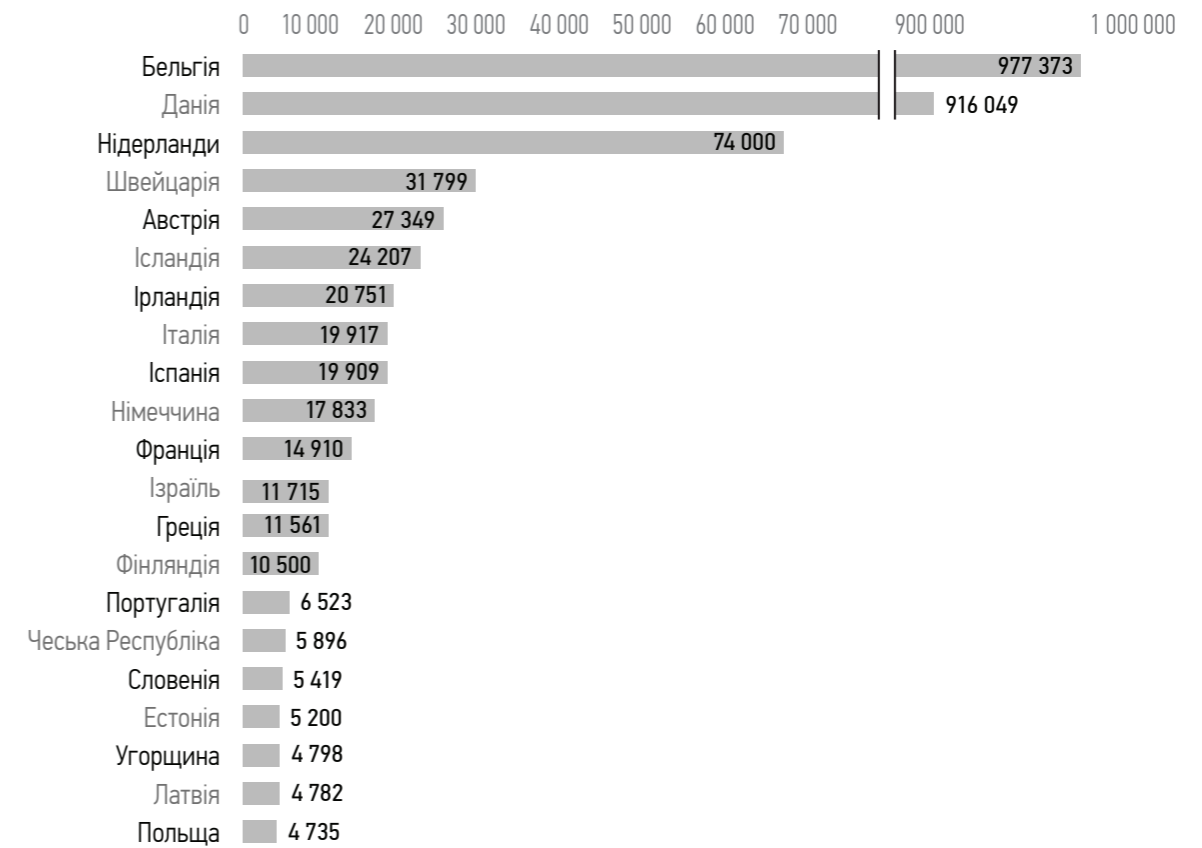

Рис. 3.1.1. Рівень місячних зарплат глав держав ОЕСР у 2017 році, євро

Джерело: розраховано автором на основі інформації про річні заробітні плати глав держав⁵

На рис. 3.1.1 видно, що найбільший рівень заробітних плат у конституційних монархіях – Великої Британії, Бельгії, Данії та Нідерландах.

Такі країни, як Швейцарія, Австрія, Ісландія, Ірландія, Італія, Іспанія та Німеччина, мають одні з найвищих заробітних плат для президентів (у середньому на рівні 20 тис. євро на місяць), при цьому більшість з них (окрім Іспанії) є парламентськими республіками.

Що стосується таких парламентських республік, як Естонія, Чеська Республіка, Латвія, Угорщина, Португалія, Словенія, то вони мають найнижчий серед розглянутих країн рівень президентських заробітних плат – у середньому 4-5 тис. євро на місяць, окрім Польщі, де аналогічний рівень оплати праці президента на місяць, але вона президентська республіка.

Президенти Фінляндії, Греції, Ізраїлю та Франції отримують заробітну плату в середньому близько 12 тис. євро – досить високу серед проаналізованих країн ОЕСР, які в більшості випадків є парламентськими республіками, окрім Франції, яка належить до президентського типу правління (детальніше про рівні оплати праці в Додатку 3.1.1).

Окрім абсолютної величини заробітної плати, важливе значення для порівняння оплати

⁵ Pay check. Base pay packets for the heads of state and government in the OECD. Retrieved 11th of June, 2018, from: <https://www.ig.com/uk/forex/research/pay-check#/salary>; List of salaries of heads of state and government. Retrieved 8th of June, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_salaries_of_heads_of_state_and_government.

праці в різних країнах має індикатор перевищення заробітної плати президента над середньою заробітною платою на місяць (табл. 3.1.1).

Таблиця 3.1.1

Рівень перевищення заробітної плати глав держав над середньою заробітною платою в країні на місяць у 2017 році за критерієм типу правління, кількість разів

Поділ країн ОЕСР за типом правління					
Конституційні монархії		Парламентські республіки		Президентські республіки	
Країна	Рівень	Країна	Рівень	Країна	Рівень
Велика Британія	2507	Австрія	8,4	Франція	5,1
Бельгія	291	Італія	8,3	Португалія	3,9
Данія	258	Швейцарія	7,8	Польща	2,7
Нідерланди	21	Греція	6,8		
Іспанія	8	Ісландія	6,4		
		Ірландія	6		
		Німеччина	5,7		
		Ізраїль	5,1		
		Фінляндія	3,7		
		Чеська Республіка	3,6		
		Угорщина	3,3		
		Естонія	3,3		
		Латвія	3,2		
		Словенія	2,3		

Джерело: розраховано автором на основі інформації про заробітні плати⁶

Згідно з табл. 3.1.1 найбільший розрив між заробітною платою глави держави та її середньою величиною по країні в 2017 році притаманний монархіям: Великої Британії (більш ніж 2 500 разів), Бельгії (близько 290 разів) та Данії (майже 260 разів).

Для парламентських республік характерний менший рівень перевищення (див. табл. 3.1.1) – у середньому близько 5 разів, де найвище значення має Австрія (8,4), а найнижче – Словенія (2,3). Президентські республіки не мають суттєвих відмінностей від парламентських за цим показником, найвищий розрив серед проаналізованих країн ОЕСР у Франції (близько 5 разів), найнижчий у Польщі (2,7).

Також глави деяких держав мають **додаткові преференції**: у **Норвегії** король, королева, кронпринц та його дружина звільнені від сплати податків. Інші члени королівської родини, зокрема дочка короля, сплачують всі податки відповідно до чинного законодавства.

⁶ Pay check. Base pay packets for the heads of state and government in the OECD. Retrieved 11th of June, 2018, from: <https://www.ig.com/uk/forex/research/pay-check#/salary>; List of salaries of heads of state and government. Retrieved 8th of June, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_salaries_of_heads_of_state_and_government; List of countries by system of government. Retrieved 9th of July, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries; Average salary in European Union, 2017. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.reinischfischer.com/average-salary-european-union-2017>.

Державний бюджет Норвегії також містить інформацію про витрати, пов'язані з королівською родиною, які є частиною бюджетів різноманітних міністерств та департаментів (зокрема, Міністерство закордонних справ відповідальне за закордонні поїздки в службових справах, Міністерство оборони – за помічників та експлуатацію королівської яхти), усі ці витрати відображені в так званому цивільному реєстрі (civil list)⁷.

Щорічно суд Норвегії публікує звіт, який включає фінансовий аналіз бюджету королівської родини (наявність профіциту або дефіциту королівського бюджету) та детальне відображення щоденних витрат, зокрема приватні поїздки, витрати на електроенергію та опалення тощо. Рахунок надходжень та витрат, а також баланс проходять два типи аудиту – внутрішній главою адміністрації Королівського двору та зовнішній аудиторською фірмою Deloitte.

Асигнування на королівську родину в **Нідерландах** поділяються на дві частини: компонент А, пов'язаний з надходженнями, тобто виплачуваням доходом (див. рис. 3.1.1 та Додаток 3.1.1), та компонент В, пов'язаний з витратами на персонал та матеріальними витратами.

Витрати, пов'язані з компонентом В, детально висвітлюються в королівському бюджеті, зокрема маються на увазі витрати на оплату праці штату королівського палацу, майнові витрати, використання приватного літака. Витрати на підтримку нерухомості покриваються державою.

Окрім того, існують витрати, непов'язані з королівським палацом, але необхідні для виконання функціональних обов'язків монарха та за які відповідальні міністерства. Маються на увазі витрати на Державну службу громадської інформації, військовий штаб та бюджетні асигнування на королівський кабінет (головне завдання кабінету – сприяння виконанню конституційних обов'язків монарха)³.

Згідно зі ст. 40 Конституції Нідерландів⁸ королівська родина звільнена від оподаткування асигнувань, які виділяються з бюджету, окрім того, податок на майно також не сплачується з тієї частини майна, яке використовується для виконання обов'язків монарха.

Королівська родина зобов'язана сплачувати податок на майно тільки з приватної власності. Також транспортні засоби, які використовуються у державних цілях, звільнені від оподаткування транспортним податком⁷.

Починаючи з 2010 року, публікується щорічний звіт з визначенням бюджетних асигнувань та податковим статусом королівської родини.

У **Великій Британії** використовується зовсім інша система планування бюджету

⁷ Prof. Herman Matthijs How much does a (European) head of state cost? Retrieved 12th of June, 2018, from: https://remco.es/wp-content/uploads/2016/03/SJASS_Vol.13_No.2-123-144.pdf.

⁸ The Constitution of the Kingdom of the Netherlands 2008. Article 40. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.government.nl/documents/regulations/2012/10/18/the-constitution-of-the-kingdom-of-the-netherlands-2008>.

для королівської родини, ніж на континенті: бюджетний рік починається 1 квітня та закінчується 31 березня. Звіт про фінансування королівської родини повинен оприлюднюватися кожні 5 років⁹.

Відповідно до Державного акта Великої Британії¹⁰, окрім асигнувань на утримання королівської родини, виділяються різноманітні гранти від Департаменту культури, медіа та спорту на витрати Королівства, пов'язані з інформацією та комунікацією. Водночас фінансування, яке забезпечує цей департамент, покриває витрати, пов'язані з послугами на обслуговування майна будівель, які використовуються королевою (Букінгемський палац, замок Вінсдор тощо). Також щорічно департамент транспорту виділяє кошти на подорожі, пов'язані з виконанням офіційних обов'язків¹¹.

Королівські асигнування, які виплачуються згідно з Державним актом, не є предметом оподаткування. Щорічно складається звіт про витрачання коштів королівською родиною та ретельно перевіряється внутрішнім аудиторським комітетом і зовнішнім аудитором, який визначено в Державному акті.

У **Бельгії** відповідно до ст. 89 Конституції¹² цивільний список асигнувань не може перевірятися під час правління глави країни. З 1853 року парламент голосує за закони, які забезпечують асигнування на утримання спадкоємців престолу.

Королівські асигнування базуються на трьох індикаторах, зокрема індексі споживчих цін, трирічному коригуванні, заснованому на рівні заробітних плат державних службовців, які працюють на федеральний уряд, та трирічному коригуванні, заснованому на сплаті соціального внеску роботодавцями. Фактично асигнування корегуються на індекс інфляції та відсутня процедура перевірки витрачання асигнувань федеральним урядом або парламентом.

Суми асигнувань звільнені від оподаткування. Більшість витрат, пов'язаних з королівською родиною Бельгії, фінансуються з бюджетів інших департаментів, включаючи витрати на подорожі та безпеку. Члени королівської родини мають сплачувати податки з будь-якого доходу, отриманого з приватних джерел, їхні приватні транспортні засоби теж оподатковуються¹³.

Статтю 10 Конституції **Данії**¹⁴ затверджено бюджетні асигнування королівській родині на покриття витрат, пов'язаних з виконанням відповідних функцій. Витрати на

9 Sovereign Grant Act, 2011. Review by Royal Trustees of Sovereign Grant. Netherlands. Retrieved 30th of June, 2018, from: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/15/section/7>.

10 Civil List Act of 1972. UK legislation. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1972/7/contents>.

11 Prof. Herman Matthijs How much does a (European) head of state cost? Retrieved 12th of June, 2018, from: https://remco.es/wp-content/uploads/2016/03/SJASS_Vol.13_No.2-123-144.pdf.

12 The Belgian Constitution. May 2014. Retrieved 12th of June, 2018, from: https://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/GrondwetUK.pdf.

13 Prof. Herman Matthijs How much does a (European) head of state cost? Retrieved 12th of June, 2018, from: https://remco.es/wp-content/uploads/2016/03/SJASS_Vol.13_No.2-123-144.pdf.

14 Denmark Constitution, part 10. Adopted on 5 June 1953. Retrieved 12th of June, 2018, from: <http://www.parliament.am/library/sahmanadrutyunner/dania.pdf>.

модернізацію та утримання королівських будівель покриваються за рахунок держави. Члени королівської родини (королева, принц, принцеса) звільнені від сплати податку з доходів фізичних осіб та транспортних податків. Окрім того, вони мають право на відшкодування ПДВ.

Щорічно фінанси королеви перевіряють незалежні аудитори, висновок яких публікується як частина загального щорічного звіту королівської родини Данії¹⁵.

Отже, незалежно від статусу держави (республіка чи монархія) главам держав у багатьох випадках покриваються витрати, пов'язані з безпекою, допоміжним персоналом, розміщенням, офіційними подорожами тощо.

Основні відмінності в оплаті праці глав держав між республікою та монархією:

- особиста винагорода в президентів нижча, ніж у монархів;
- члени королівських сімей мають асигнування, чого нема в більшості президентів.

15 Prof. Herman Matthijs How much does a (European) head of state cost? Retrieved 12th of June, 2018, from: https://remco.es/wp-content/uploads/2016/03/SJASS_Vol.13_No.2-123-144.pdf.

3.1.2. РІВЕНЬ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ ГЛАВ УРЯДІВ КРАЇН ОЕСР

Окрім глав держав, важливе функціональне значення мають глави уряду, тому на рис. 3.1.2 представлено порівняння рівня заробітних плат глав урядів країн ОЕСР та середньої заробітної плати по країні в 2017 році.

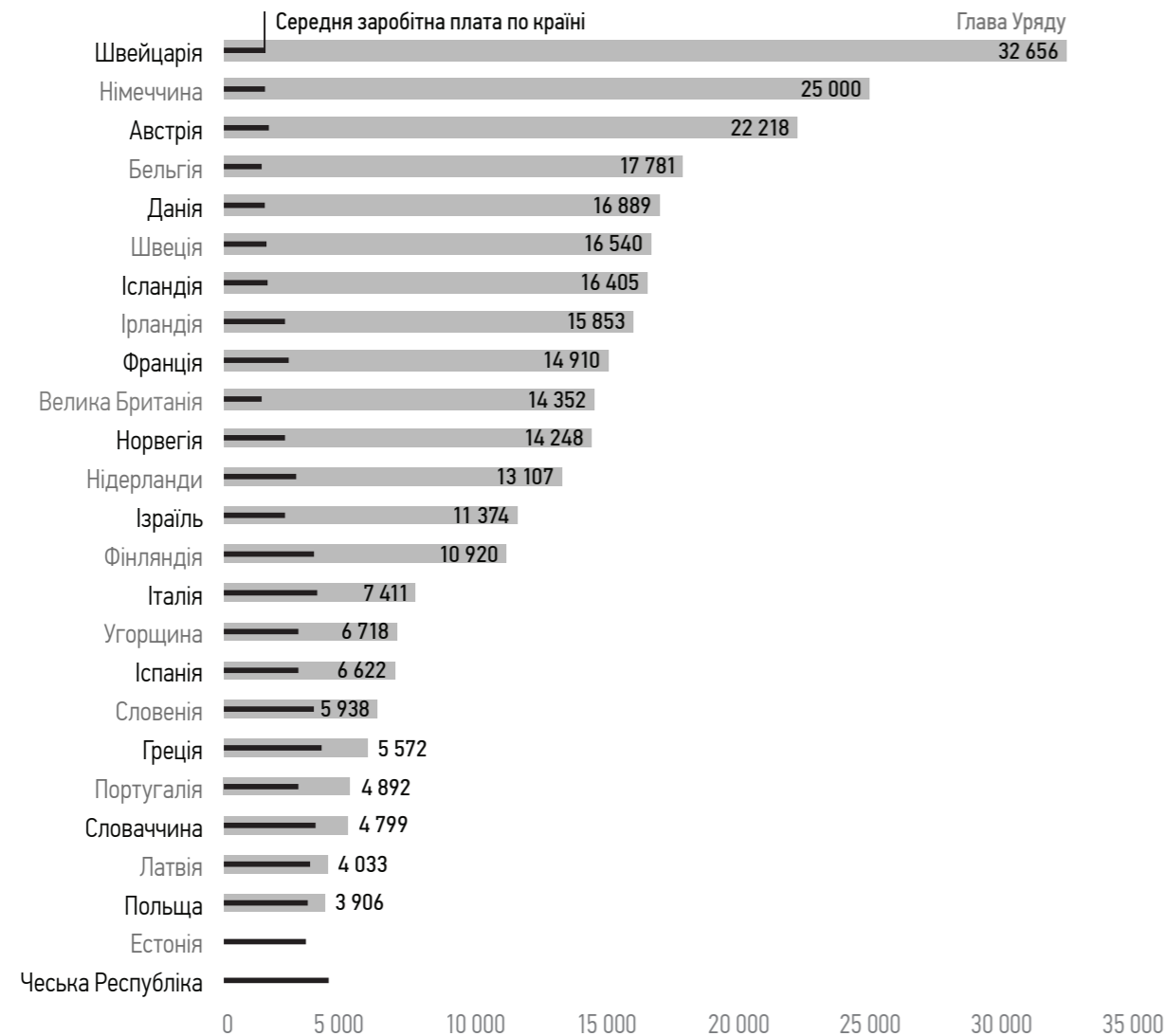

Рис. 3.1.2. Рівень місячних зарплат глав урядів країн ОЕСР та рівень середньої заробітної плати по країні в 2017 році, євро.

Джерело: розраховано автором на основі інформації про річні заробітні плати глав урядів¹⁶ та середньої заробітної плати в ЄС¹⁷.

З аналізу рис. 3.1.1 помітно, що найбільш високооплачуваними главами держав є монархи Великої Британії, Данії, Бельгії та Нідерландів, але глави парламенту в цих країнах мають у середньому заробітну плату на рівні 15 тис. євро на місяць, що не є найвищими

¹⁶ Pay check. Base pay packets for the heads of state and government in the OECD. Retrieved 11th of June, 2018, from: <https://www.ig.com/uk/forex/research/pay-check#/salary>; List of salaries of heads of state and government. Retrieved 8th of June, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_salaries_of_heads_of_state_and_government.

¹⁷ Average salary in European Union, 2017. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.reinischfischer.com/average-salary-european-union-2017>.

показниками серед розглянутих країн ОЕСР.

Найвищий рівень заробітних плат у глав уряду Швейцарії (більше 32 тис. євро на місяць), Німеччини (близько 25 тис. євро на місяць) та Австрії (більше 22 тис. євро на місяць), які є парламентськими республіками.

У таких країнах, як Бельгія, Данія, Ісландія, Ірландія та Швеція, прем'єр-міністри отримують заробітну плату від 15 до 20 тис. євро, а у Фінляндії, Франції, Ізраїлі, Нідерландах, Великої Британії та Норвегії заробітна плата для глав парламенту становить від 10 до 15 тис. євро. При цьому варто зазначити, що Бельгія, Данія, Норвегія, Велика Британія та Нідерланди є конституційними монархіями та мають одні з найвищих рівнів оплати праці серед країн ОЕСР для глав держав. Усі інші країни з діапазоном оплати праці від 10 до 20 тис. належать до парламентських республік, окрім Франції, яка є президентською республікою.

У Чеській Республіці, Естонії, Греції, Угорщині, Італії, Латвії, Словаччині, Словенії (парламентські республіки), Польщі, Португалії (президентські республіки) та Іспанії (конституційна монархія) рівень оплати праці прем'єр-міністрів становить від 3,5 до 6 тис. євро. Детальніше річні рівні заробітку глав парламентів та назви посад у кожній країні представлено в Додатку 3.1.1.

При порівнянні середнього рівня заробітної плати (рис. 3.1.2) можна сказати, що серед розглянутих країн ОЕСР нема значних коливань та розбіжностей у рівні середньої оплати праці: найбільша середня заробітна плата характерна для Швейцарії (близько 4 тис. євро), найменша – для Угорщини (близько 1,5 тис. євро). Середній рівень заробітної плати для розглянутих країн ОЕСР становить 2,6 тис. євро.

Рівень перевищення заробітної плати глави уряду над середнім значенням по країні за критерієм поділу країн за політичним устроєм представлено в табл. 3.1.2.

Таблиця 3.1.2

Рівень перевищення заробітної плати глав урядів над середньою заробітною платою по країні на місяць у 2017 році за критерієм типу правління, кількість разів

Поділ країн ОЕСР за типом правління					
Парламентські республіки		Конституційні монархії		Президентські республіки	
Країна	Рівень	Країна	Рівень	Країна	Рівень
Швейцарія	8,0	Бельгія	5,3	Франція	5,1
Німеччина	8,0	Велика Британія	5,0	Португалія	2,9
Австрія	6,8	Данія	4,8	Польща	2,7
Швеція	5,7	Норвегія	3,9		
Ізраїль	4,9	Нідерланди	3,7		
Угорщина	4,6	Іспанія	2,6		
Ірландія	4,5				
Ісландія	4,3				

Продовження таблиці 3.1.2

Поділ країн ОЕСР за типом правління					
Парламентські республіки		Конституційні монархії		Президентські республіки	
Країна	Рівень	Країна	Рівень	Країна	Рівень
Фінляндія	3,8				
Греція	3,3				
Італія	3,1				
Латвія	2,7				
Словенія	2,5				

Згідно з табл. 3.1.2 у Швейцарії та Німеччині оплата праці керівника уряду на місяць перевищує середню заробітну плату по країні у 8 разів, в Австрії – майже в 7 разів, у Швеції – майже в 6 разів. Усі зазначені країни є парламентськими республіками. У Бельгії, Великої Британії, Данії (конституційні монархії) та Франції (президентська республіка) таке перевищення становить майже 5 разів; Ісландії, Ізраїлі, Ірландії (парламентські республіки) та Норвегії (конституційна монархія) – більш ніж 4 рази.

У таких країнах, як Чеська Республіка, Естонія, Греція, Угорщина, Італія, Латвія, Словаччина, Словенія (парламентські республіки), Польща, Португалія (президентська республіка) та Іспанія (конституційна монархія), перевищення становить близько 2-3 разів.

Також більшість прем'єр-міністрів у європейських країнах мають додаткові фінансові та нефінансові бонуси, наприклад у **Великій Британії** до фінансових бонусів прем'єр-міністра¹⁸ належать безкоштовні поїздки та покриття витрат на проживання, колишні прем'єр-міністри мають право на отримання пенсії, яка становить половину щорічної зарплати, отримання коштів, пов'язаних з виконанням державних обов'язків у громадському житті, зазначені кошти не є доступними для лідерів опозиції (ліміт коштів встановлено на рівні близько 130 тис. євро¹⁹).

До нефінансових бонусів належить можливість проживання в офіційній будівлі Лондона та Букингемширу та використання транспортних засобів на спеціальне замовлення.

У **Фінляндії** прем'єр-міністр отримує покриття всіх витрат, пов'язаних з офіційними поїздками, може використовувати урядові транспортні засоби та механізми забезпечення безпеки. Також виділяється компенсація на страхування від нещасних випадків та на медичне обслуговування.

Окрім того, прем'єр-міністр отримує урядову житлову будівлю, а уряд покриває всі витрати, пов'язані з її утриманням, системою опалення та світла, устаткуванням та

18 What perks come with the position of Prime Minister (pay, retirement, benefits)? Retrieved 13th of June, 2018, from: <https://www.quora.com/What-perks-come-with-the-position-of-Prime-Minister-pay-retirement-benefits>.

19 Конвертацію суми 115 тис. фунтів стерлінгів у євро проведено за допомогою XE currency converter. Retrieved 13th of June, 2018, from: <https://www.xe.com/currencyconverter/convert/?Amount=1&From=GBP&To=EUR>.

необхідним штатом працівників²⁰.

У **Норвегії** прем'єр-міністру покриваються витрати, пов'язані з офіційними поїздками, відповідно до встановленої урядової шкали²¹. Після вечірніх засідань (після 10 вечора) витрати на таксі до місця розміщення в Осло також покриваються. Поїздки за кордон повинні бути схвалені Президіумом та покриваються згідно з урядовою шкалою. Усі витрати, пов'язані з розміщенням, поштові та телефонні витрати (телефонні витрати в офісі, удома та мобільні) покриваються урядом без встановлення ліміту.

Страхування життя від нещасного випадку покривається на таких самих умовах, як і іншим державним службовцям у Норвегії. Пенсійну схему для парламентарів було ухвалено в 2012 році, її розмір залежить від стажу роботи в парламенті. Пенсійна схема гнучка, а пенсійний вік – від 62 років до 75. Відсоток нарахування пенсії залежить від отримуваної зарплати та становить від 6,03% до 24,13%. Також парламентарі сплачують податок з доходів на загальних підставах.

В **Італії** відшкодовуються витрати, пов'язані з додатковими витратами на подорожі та поїздки за кордон і телефон. Відшкодування перш за все спрямоване на покриття видатків, пов'язаних з проживанням у Римі згідно із Законом №1261²². Дозволено місячне утримання на суму близько 4003 євро, яке може бути зменшено в разі відсутності на засіданнях парламенту під час голосувань на 206,58 євро за кожен день пропуску.

Випускаються спеціальні перепустки для вільного переміщення на автострадах, залізничних шляхах, морським та повітряним транспортом для поїздок по країні. Щодо поїздок за кордон, пов'язаних з навчанням та парламентською діяльністю, вони відшкодовуються на рівні максимум 3 100 євро щорічно. Відшкодування на телефонні витрати становить максимально 3 098,74 євро на рік²³.

Тобто в країнах ОЕСР середня заробітна плата становить 2,5 тис. євро та не має значної диференціації залежно від країни, а зарплати глав парламентів деяких країн, зокрема Швейцарії, Німеччини, Австрії, перевищують у близько 8-10 разів заробітну плату прем'єр-міністрів Естонії, Чеської Республіки, Польщі, Латвії тощо.

20 Act on Ministers' Pay and Allowances (1096/2006, amendments up to 1153/2011 included). Prime Minister's Office. Finland. Part 4-6. Retrieved 13th of June, 2018, from: <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2006/en20061096.pdf>.

21 Financial support for MPs. Retrieved 13th of June, 2018, from: <https://www.stortinget.no/en/In-English/Members-of-the-Storting/Financial-support/>.

22 Law no. 1261 of 1965 (still on force). Retrieved 13th of June, 2018, from: https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Italy_MPs%20Salary%20Law_1965_it.pdf.

23 Members' pay and allowances – arrangements in other parliaments. Lucinda Maer and Richard Kelly. Parliament and Constitution Centre. Retrieved 13th of June, 2018, from: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN05050/SN05050.pdf>.

3.1.3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ ЧЛЕНІВ ПАРЛАМЕНТУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

У багатьох європейських країнах високий рівень оплати праці має не тільки глава уряду, але й члени парламенту, тому на рис. 3.1.3 представлено порівняльний аналіз заробітних плат членів парламентів європейських країн та рівень середньої заробітної плати по країні.

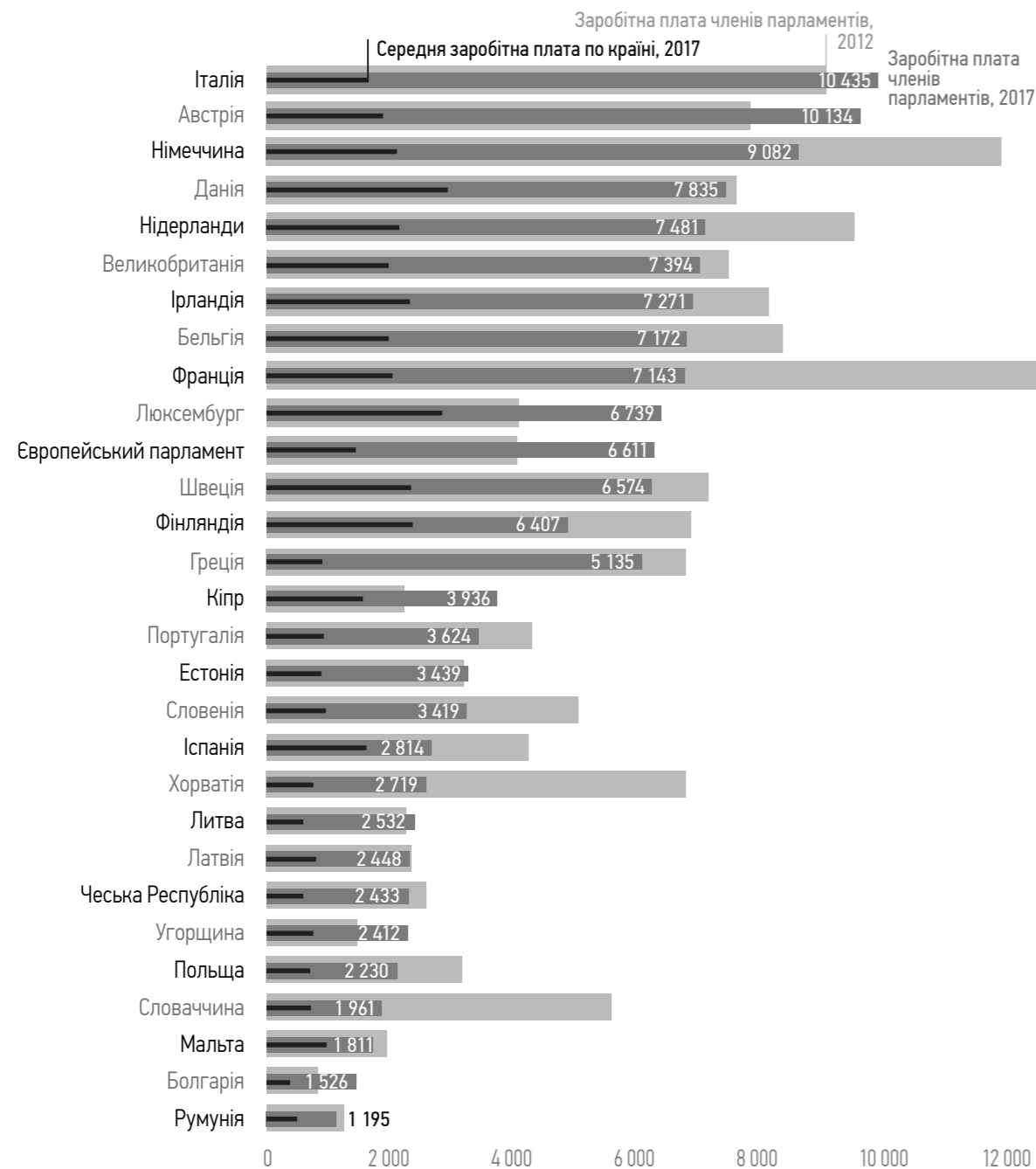

Рис. 3.1.3. Заробітні плати членів парламентів на місяць у країнах Європи у 2012 та 2017 рр. та середня заробітна плата по країні в 2017 році.

Джерело: розраховано автором на основі інформації Асоціації з адвокатування публічної політики в ЄС²⁴,
²⁴ Basic monthly salary for MPs in the EU. Association of public policy advisors to the European Union. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.aalep.eu/basic-monthly-salary-mps-eu>; Salary Study Atlas in the 27 EU-countries. Retrieved 7th of July, 2018, from: <https://presse.preisvergleich.de/salary-atlas-in-the-27-eu-countries-mps-earn-an-average-of-878-percent-more-than-eu-citizens/>.

даних Європарламенту²⁵ та середньої заробітної плати в ЄС²⁶.

Рис. 3.1.3 показує, що найвищий рівень заробітних плат на місяць у 2017 році мали члени парламенту Австрії, Італії (більше 10 тис. євро), Німеччини (близько 9 тис. євро) та Данії (близько 8 тис. євро). У Франції, Бельгії, Ірландії, Великої Британії, Нідерландах рівень заробітних плат становив більш ніж 7 тис. євро; члени Європейського парламенту та парламентів Фінляндії, Швеції, Люксембургу отримували близько 6,5 тис. євро, а Греції та Кіпру – 5 та 4 тис. євро відповідно.

Парламентарі Словенії, Естонії та Португалії мають рівень оплати праці близько 3,5 тис. євро на місяць; Хорватії та Іспанії – 3 тис. євро на місяць; Угорщини, Чеської Республіки, Латвії та Литви – близько 2,5 тис. євро на місяць. Для Мальти, Словаччини, Польщі властивий рівень середньомісячної заробітної плати членів парламенту на рівні близько 2 тис. євро.

У Румунії та Болгарії найнижчі заробітні плати серед парламентарів Європи, а саме – 1,2 та 1,5 тис. євро відповідно.

Згідно з рис. 3.1.3 у багатьох країнах Європи, а саме – Німеччині, Нідерландах, Греції, Бельгії, Португалії та Словенії – у 2017 році порівняно з 2012 роком заробітна плата членів парламенту зменшилася на 20-35%. У Словаччині зменшення заробітної плати за п'ять аналізованих років відбулося на 70%. У Франції, Іспанії та Польщі – близько 45%. У Великої Британії, Ірландії, Швеції, Фінляндії, Чеській Республіці, Мальті та Румунії рівень оплати праці членів парламенту зменшився на 10-15%.

Для Люксембургу, Кіпру, Угорщини та Європейського парламенту, навпаки, характерне збільшення заробітної плати парламентарів на 50-60%, тоді як для Болгарії приріст становив 73%. Для Литви, Італії та Австрії властивий помірний рівень збільшення – 6, 10 та 22% відповідно. У Латвії, Данії та Естонії рівень заробітних плат членів парламенту на місяць у 2017 році залишився майже без змін порівняно з 2012 роком (зміна 1-2%).

Також важливе значення для аналізу рівня заробітних плат має порівняння рівня середньої заробітної плати по країні та заробітної плати членів парламенту (табл. 3.1.3)

²⁴ <http://www.aalep.eu/basic-monthly-salary-mps-eu>; <https://presse.preisvergleich.de/salary-atlas-in-the-27-eu-countries-mps-earn-an-average-of-878-percent-more-than-eu-citizens/>.

²⁵ MEP pay and expenses. EU Parliament. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.jeanlambertmep.org.uk/about-the-european-parliament/mep-pay-and-expenses/>, European Parliament. MEPs. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.europarl.europa.eu/meps/en/about-meps.html>.

²⁶ Average salary in European Union, 2017. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.reinisfischer.com/average-salary-european-union-2017>.

Таблиця 3.1.3

Рівень перевищення заробітної плати членів парламенту над середньою заробітною платою по країні на місяць у 2017 році за критерієм типу правління, кількість разів

Поділ країн ОЕСР за типом правління					
Парламентські республіки		Конституційні монархії		Президентські республіки	
Країна	Рівень	Країна	Рівень	Країна	Рівень
Італія	5,9	Велика Британія	3,5	Литва	4,0
Греція	5,4	Бельгія	3,4	Португалія	3,7
Австрія	5,0	Нідерланди	3,3	Франція	3,3
Німеччина	4,0	Данія	2,5	Польща	3,0
Угорщина	3,9	Люксембург	2,2	Кіпр	2,4
Болгарія	3,8	Іспанія	1,6	Румунія	2,3
Естонія	3,6				
Латвія	3,5				
Хорватія	3,4				
Словенія	3,2				
Ірландія	3,0				
Чеська Республіка	2,9				
Швеція	2,7				
Словаччина	2,6				
Фінляндія	2,6				
Мальта	1,8				

Джерело: розраховано автором на основі даних рис. 3.1.3.

Згідно з Табл. 3.1.3 найбільший розрив між рівнем заробітних плат членів парламенту та середнім значенням по країні характерний для парламентських республік: близько 6 разів – для Італії, близько 5 разів – для Австрії та Греції, перевищення в 4 рази в 2017 році притаманне Німеччині, Угорщині та Болгарії. Розрив на рівні близько 4 разів – у президентських республіках Литві та Португалії.

Тенденцію перевищення заробітної плати членів парламенту над рівнем середньомісячної заробітної плати по країні в 3-3,5 рази в 2017 році мають такі країни, як Естонія, Велика Британія, Латвія, Хорватія, Бельгія, Франція, Нідерланди, Словенія, Польща, Ірландія та Чеська Республіка; водночас Швеція, Словаччина, Фінляндія, Данія, Кіпр, Румунія, Люксембург мають аналогічне перевищення на рівні близько 2,5 разів; для Іспанії та Мальти характерний найменший рівень перевищення – близько 1,7 разів.

Окрім заробітної плати, більшість парламентарів європейських країн отримують покриття додаткових витрат, пов'язаних з їхньою діяльністю. Детальніше в Розділі 3.1.4.

3.1.4. РІВЕНЬ ПОКРИТТЯ ВИТРАТ ТА ДОДАТКОВИХ БОНУСІВ ДЛЯ ЧЛЕНІВ ПАРЛАМЕНТУ КРАЇН ЄС

В **Австрії** парламент називається Національна рада (The National Council). Окрім зазначеної на рис. 3.1.3 базової заробітної плати, члени парламенту Австрії мають право на додаткові витрати на суму максимально 524 євро на місяць²⁷. Члени парламенту із спеціальними функціями мають вищий рівень заробітної плати, зокрема перший заступник голови парламенту – 210% від звичайної заробітної плати члена парламенту, заробітна плата для другого та третього заступника й головуєчих парламентських груп – 170%.

У **Бельгії** парламент має назву Палата представників (Chambers of Representatives), дозволені додаткові витрати становлять 24 тис. євро на весь період виконання обов'язків у парламенті, зазначена сума звільнена від оподаткування.

На **Кіпрі** парламент називається так само, як у Бельгії. Парламентарі, окрім базової заробітної ставки, мають додаткову представницьку річну надбавку розміром 23,2 тис. євро, екстравитрати на секретарські послуги розміром 12,3 тис. євро та місячні витрати на поїздки – 589 євро для кожного члена парламенту.

Водночас за повний термін роботи в парламенті його член заслуговує на пенсію розміром 16,2 тис. євро на рік; за два або більше повні терміни роботи річна пенсія становить 39,7 тис. євро.

Базова зарплата для членів парламенту **Данії** (Folketinget) – 83,8 тис. євро на рік, до неї додається 8 058,79 євро для парламентарів I категорії та 10,1 тис. євро для парламентарів II категорії²⁸. Члени парламенту Данії не можуть відмовитися від додаткової винагороди.

Член парламенту, який вийшов з його складу у зв'язку з черговими виборами чи хворобою, отримує додаткову оплату, засновану на базовій заробітній платі, на період від 12 до 24 місяців після виходу, який залежить від строку роботи в парламенті.

В **Естонії** члени парламенту (Riigikogu) отримують заробітну плату (див. рис. 3.1.3) на основі найвищої заробітної плати в Естонії (5,3 тис. євро), яка індексується на відповідний коефіцієнт. Окрім того, витрати, пов'язані з роботою, компенсуються членам парламенту на основі платіжних виписок на суму, яка не може перевищувати 30% від заробітної плати парламентаря.

Водночас члени парламенту, офіційне місце проживання яких згідно з реєстром не в Таллінні, мають право на компенсацію витрат на житло, яка виплачується на основі

²⁷ How does Europe pay its politicians? How European Politicians' salaries add up? James Nickerson and Chris Parmenter. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.cityam.com/229115/how-does-europe-pay-its-politicians>.

²⁸ Примітка: винагорода I категорії виплачується членам парламенту, які проживають в Данії, ця сума не оподатковується. Винагорода II категорії виплачується членам парламенту, які були обрані в Гренландії та Фарерських островах, також звільнена від оподаткування. Remuneration and Pensions. The Danish Parliament. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.thedanishparliament.dk/en/members/remuneration-and-pensions>.

документів, що засвідчують витрати на житло, сума не може перевищувати 20% від заробітної плати.

У **Фінляндії** члени парламенту (The Eduskunta) мають щомісячну надбавку до базової заробітної плати після 12 років роботи розміром близько 500 євро. Також вони отримують компенсацію на витрати від 990 до 1,8 тис. євро на місяць, які залежать від місяця проживання та наявності другого дому в столичній частині Гельсінкі.

Ті члени парламенту, які мають стаж роботи в парламенті більш ніж 15 років, отримують пенсії на рівні 60% від їхньої середньомісячної заробітної плати за останні 15 років.

Також члени парламенту мають право на безкоштовний проїзд у залізничному та повітряному транспорті, у таксі в столичній частині Гельсінкі з робочою метою.

У парламенті **Франції** (Chamber of deputies), окрім базової заробітної плати (див. рис. 3.1.3), парламентарі отримують покриття витрат на проживання (3%) розміром 165 євро на місяць та на відвідування засідань (25%), що становить 1,4 тис. євро.

Окрім того, членам парламенту покриваються операційні витрати та витрати на утримання необхідного штату. Пенсійне забезпечення для парламентарів становить 2,7 тис. євро на місяць, середній вік, у якому парламентарі можуть вийти на пенсію, – 65 років.

Поїздки залізничним транспортом першим класом у межах Франції членам парламенту покриваються за рахунок Національної асамблеї. Для поїздок Парижем та його передмістями Національна асамблея має близько 12 транспортних засобів з водіями, які члени парламенту можуть використовувати з робочою метою.

В основу місячної заробітної плати члена парламенту **Німеччини** (The Bundestag) покладено місячний дохід судді федеральних судів вищого рівня (9 тис. євро на місяць). Також член Бундестагу отримує покриття витрат, пов'язаних з утриманням окремого офісу у виборчих округах за межами парламенту, включаючи рентні та комунальні платежі, сервісні збори, складські та офісні матеріали, витрати на засоби комунікації, поштові витрати.

Також покриваються додаткові витрати, понесені у зв'язку із засіданнями в Бундестазі, та витрати на поїздки, за винятком офіційних поїздок за кордон.

Парламент **Угорщини** представлений Національною асамблеєю (The National Assembly). Окрім базової заробітної плати (рис. 3.1.3), парламентарю щомісячно покриваються витрати на житло або готель (599 євро), офіс (1,2 тис. євро), мобільний телефон (100 євро) та персонал (2,4 тис. євро).

Члени парламенту **Ірландії** (Dáil Éireann) щорічно отримують покриття додаткових витрат, пов'язаних з утриманням офісів та транспортних витрат.

Базова оплата праці членів Сенату **Італії** (Senate of the Republic) зменшується на суму

податку з доходів та внесків до пенсійного фонду, внесків на охорону здоров'я, також у разі роботи поза межами Сенату з членів парламенту щомісячно вираховується близько 200 євро.

Окрім того, членам парламенту щомісячно виплачується 3,5 тис. євро та фіксована ставка для накладних витрат (2,1 тис. євро щомісяця).

Члени парламенту **Люксембургу** (Chamber of Deputies) отримують заробітну плату, яка складається з неоподаткованої частини (близько 3 тис. євро) та оподаткованої (3,2 тис. євро) на місяць.

Витрати на подорожі покриваються за рахунок парламенту, тоді як кошти на утримання офісу та штату виплачуються не безпосередньо членам парламенту, а їхнім політичним партіям. Пенсія парламентарів залежить від стажу роботи в парламенті. Також члени парламенту отримують плату за участь (attendance fee) у кожному засіданні комітету або пленарному засіданні розміром 100 євро, 50% з яких оподатковуються.

Члени парламенту **Нідерландів** (House of Representatives) не мають особливих бонусів до базової заробітної плати (див. рис. 3.1.3), окрім 8% надбавки на відпустки під кінець року в грудні.

Члени парламенту **Норвегії** (The Storting) мають визначений розмір річної заробітної плати на рівні 95 тис. євро²⁹; витрати на бізнес-поїздки та поїздки вихідного дня додому для мешканців передмість, а також телекомунікаційні витрати покриваються у повному обсязі. У розпорядженні парламенту 147 мебльованих апартаментів різних розмірів, які доступні для тих парламентарів, які проживають на відстані більш ніж 40 км від будівлі парламенту.

Члени Парламенту **Польщі** (The Sejm) сплачують податки з доходів на загальних підставах, так само як і внески на соціальне та медичне страхування. Усі члени парламенту отримують додаткові кошти розміром 25% від їхньої заробітної плати. Також для окремих парламентарів передбачені спеціальні надбавки за виконання обов'язків голови комітету розміром 20%, заступника голови – 15% та голови тимчасового підкомітету – 10%.

У парламенті **Португалії** (Chamber of Deputies) його члени, окрім базової заробітної плати, отримують додаткове покриття витрат, яке залежить від рівня політика (the level of politician), максимально 3,4 тис. євро на місяць. Витрати на поїздки покриваються на рівні 0,36 євро за 1 км; для тих депутатів, які живуть у більш віддалених від парламенту містах, розмір покриття транспортних витрат вищий.

Заробітну плату для членів парламенту **Словаччини** (The National Council) згідно з внесеними поправками до Закону³⁰ від 2011 року було зафіксовано на рівні 1,9 тис. євро.

²⁹ Financial support for MPs. Stortinget. Norway. Retrieved 17th of June, 2018, from: <https://www.stortinget.no/no/a/Members-of-the-Storting/Financial-support/>.

³⁰ How does Europe pay its politicians? How European Politicians' salaries add up? James Nickerson and Chris Parmenter. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.cityam.com/229115/how-does-europe-pay-its-politicians>; Slovakia's Parliament approves symbolic hike in constitutional officials' salaries. Central

Для виконання адміністративної роботи член парламенту може отримати компенсацію розміром 2 077 євро (на утримання регіонального офісу або винайм асистентів).

У парламентському офісі кожен член парламенту забезпечується асистентом від Національної ради. Окрім того, можуть виплачуватися інші бонуси залежно від мандату та досвіду члена парламенту.

Також парламентарі можуть безкоштовно використовувати залізничний транспорт. Витрати на поїздки до парламенту для тих членів, які живуть за межами Братислави, відшкодовуються в повному обсязі, парламентарі також мають право на проживання в одній з будівель Національної ради.

Повноваження та функції членів парламенту **Словенії** (The National Assembly) відрізняються залежно від рангів з 55-го по 62-ий, при цьому оплата праці диференціюється від 3,5 до 5,2 тис. євро на місяць.

Додаткові витрати для членів парламенту становлять до 750 євро на місяць, а представницькі – близько 900 євро на місяць.

У парламенті **Іспанії** (Congress of Deputies) заробітна плата – 5,1 тис. євро, або близько 61,4 тис. євро на рік. Окрім того, представницькі витрати становлять близько 900 євро та додаткові витрати – 750 євро на місяць.

Базова заробітна плата члена парламенту **Швеції** (The Riksdag) – 78,1 тис. євро щорічно, вона є основою для оподаткування. Витрати на подорожі та технічне обладнання, а також понаднормова робота компенсуються в повному обсязі. Максимальний рівень компенсації – 921 євро на місяць. Страхування життя та витрати на подорожі покриваються за рахунок парламенту.

Щорічна заробітна плата членів парламенту **Великої Британії** (House of Commons) становить 74 тис. євро. Членам парламенту також покриваються витрати на розміщення, офісні витрати, штат та поїздки за рахунок Незалежного органу парламентських стандартів (Independent Parliamentary Standards Authority).

Більшість членів парламенту Великої Британії є також міністрами, тому отримують додаткову міністерську заробітну плату.

Члени **Європейського парламенту** разом з базовою оплатою на рівні 101 808 євро на рік отримують додаткові бонуси на покриття витрат, пов'язаних з виконанням обов'язків парламентарів³¹. Офісні витрати, витрати на телефон, комп'ютер та поштові витрати покриваються повністю. Зазначені бонуси можуть бути зменшені наполовину, якщо члени парламенту не відвідують пленарні засідання протягом року (з вересня по серпень). Сума зазначених бонусів у 2018 році становить 4,4 тис. євро на місяць.

Більшість засідань Європейського парламенту (пленарні засідання, засідання комітетів та засідання політичних партій) відбуваються в Брюсселі або Страсбурзі. Членам парламенту відшкодовуються витрати на квитки для відвідування таких засідань на рівні бізнес-класу D для авіаподорожей, першого класу для залізничних подорожей та 0,5 євро за 1 км для поїздок на авто (у межах до 1 000 км) плюс фіксовані бонуси залежно від відстані та тривалості поїздки для покриття інших витрат.

Члени Європейського парламенту часто змушені їздити по країні, у якій вони були обрані, та за її межами для виконання своїх професійних обов'язків та в інших цілях (наприклад, участь у конференції чи робочий візит). Для забезпечення діяльності поза межами країни резидентства членам парламенту можуть відшкодовуватися витрати на поїздки, розміщення та інші витрати, максимальна сума на рік становить 4,2 тис. євро. Також членам парламенту в межах країни обрання відшкодовуються тільки витрати на поїздки, при цьому максимальна щорічна сума залежить від країни.

Добові бонуси:

- члени Європарламенту мають фіксовану ставку 306 євро на день для покриття витрат, які виникають під час парламентського періоду, у разі, якщо вони можуть підтвердити відвідування засідань (наявність підпису в офіційному реєстрі);
- якщо члени Європарламенту не беруть участі в більш ніж половині голосувань на пленарних засіданнях, бонуси можуть бути зменшені вдвічі. У випадках організації засідань за межами Європейського Союзу добові становлять 156 євро, а витрати на розміщення в готелі покриваються окремо.

Отже, більшості членів парламентів країн ЄС покриваються витрати, пов'язані з діловими поїздками, телефонними розмовами, утриманням офісу та винаймом персональних асистентів, розмір зазначеного покриття варіюється залежно від країни.

European Financial Observer. Retrieved 17th of June, 2018, from: <https://financialobserver.eu/recent-news/slovakias-parliament-approves-symbolic-eur1-hike-in-constitutional-officials-salaries/>.

31 MEP pay and expenses. EU Parliament. Retrieved 26th of June, 2018, from: <http://www.jeanlambertmep.org.uk/about-the-european-parliament/mep-pay-and-expenses/>, European Parliament. MEPs. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.europarl.europa.eu/meps/en/about-meps.html>.

3.1.5. РІВЕНЬ ЖИТТЯ КРАЇН ЄС НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ СЕРЕДНЬОЇ ТА МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ, А ТАКОЖ ПАРИТЕТУ КУПІВЕЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ

Заробітні плати посадовців вищих рівнів, зокрема глав держав, глав або членів парламентів, не відображають рівень життя в цих країнах, бо зазвичай показники середньої заробітної плати по країні в декілька разів нижчі, а встановлена мінімальна заробітна плата не завжди відповідає паритету купівельної спроможності³² (детальніше в Додатку 3.1.3 та рис. 3.1.4).

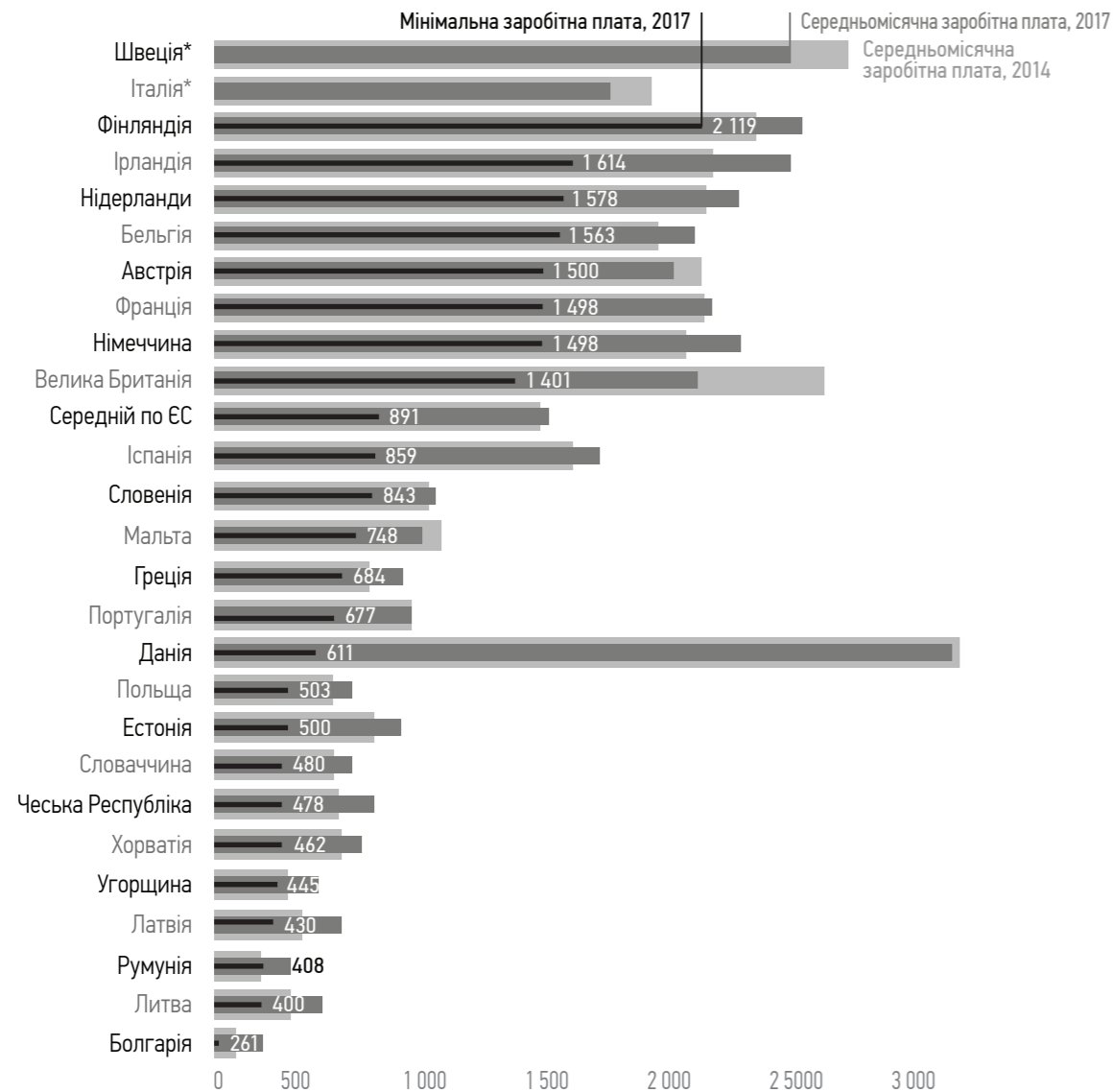

Рис. 3.1.4. Рівень середньомісячної заробітної плати в країнах ЄС у 2012 і 2017 рр. та

32 *Примітка:* паритет купівельної спроможності (purchasing power parity – PPP) дозволяє порівняти валюти різних країн на основі підходу визначення «кошику товарів», тобто згідно з паритетом дві валюти перебувають або в рівновазі, або кошик товарів (з урахуванням обмінного курсу валют) за номіналом має однакову ціну. Формула для розрахунку PPP: $S = P1/P2$, де S – обмінний курс валюти 1 до валюти 2; P1 – вартість товару x у валюті 1; P2 – вартість товару x у валюті 2. Джерело: What is purchasing power parity? Investopedia. Retrieved 29th of June, 2018, from: <https://www.investopedia.com/updates/purchasing-power-parity-ppp/#ixzz5JpDJ5Wy4>.

мінімальної заробітної плати³³ в 2017 році, євро.

Джерело: офіційні дані про середню³⁴ та мінімальну³⁵ оплати праці в ЄС.

Згідно з рис. 3.1.4 та Додатком 3.1.4 для деяких країн характерне зменшення середньомісячної заробітної плати в 2017 році порівняно з показником 2012 року: для Італії, Швеції, Кіпру, Мальти – на 10%, Австрії – на 5%, Великої Британії – 20%.

Майже без змін середньомісячні заробітні плати в 2017 році порівняно з 2012 роком залишилися в таких країнах, як Данія, Франція, Португалія, Словенія (збільшення або зменшення протягом п'яти років у межах 1-3%).

Збільшення заробітних плат у 2017 році на 10-15% спостерігалось в Німеччині, Ірландії, Греції, Естонії, Хорватії, Польщі та Словаччині.

Найбільші темпи росту середньомісячної заробітної плати за 2012–2017 рр. – близько 20-25% – були характерні для Литви, Латвії, Чеської Республіки, Угорщини, Болгарії та Румунії (яка є лідером за темпами росту заробітної плати – майже 30%); найменші темпи росту середньої оплати праці за цей період (близько 5-7% приросту) було зафіксовано в Нідерландах, Бельгії, Фінляндії та Іспанії.

Згідно з класифікацією Міжнародного валютного фонду (МВФ) країни за рівнем розвитку економіки поділяються на розвинуті та ті, що розвиваються³⁶. Деякі з країн, для яких був характерний найвищий темп приросту (Болгарія, Румунія, Угорщина, Хорватія), належать до країн, що розвиваються; водночас майже всі країни, для яких характерний незначний темп приросту або взагалі зниження рівня середньомісячної заробітної плати, за класифікацією МВФ, – розвинені країни.

Найвищий рівень середньомісячної заробітної плати в 2017 році в Данії – майже 3 100 євро на місяць. Австрія, Бельгія, Велика Британія, Франція, Нідерланди, Німеччина, Ірландія, Швеція, Фінляндія мають середню оплату праці на місяць від 2 000 до 2 500

33 Для країн, позначених зірочкою на рис. 3.1.4, не встановлено мінімальну заробітну плату на законодавчому рівні.

34 Average salary in European Union, 2017. Reinis Fischer. Retrieved 29th of June, 2018, from: <https://www.reinischfischer.com/average-salary-european-union-2017>; Salary Surveys. Wage indicator. Retrieved 29th of June, 2018: <https://wageindicator.org/salary/salary-survey>; Check in price. Europe. Retrieved 29th of June, 2018, from: <http://checkinprice.com/?s=cost+of+living>.

35 Minimum wages. European Union, 2017. Reinis Fischer. Retrieved 29th of June, 2018: <https://www.reinischfischer.com/whats-minimum-wage-european-union-2017>; Minimum wage statistics. Eurostat, 2017. Retrieved 29th of June, 2018, from: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Minimum_wage_statistics; International minimum wage. State minimum wages, 2017. Retrieved 29th of June, 2018, from: <https://www.minimum-wage.org/>; Statutory minimum wages 2018. Industrial relations. Eurofund. Research report. Retrieved 29th of June, 2018, from: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef18005en.pdf.

36 *Примітка:* рівень розвитку країни визначається на основі кількісних індикаторів: рівень зайнятості та безробіття, а також ВВП на душу населення.

Джерело: Understanding the Developed/Developing Countries Taxonomy. Advocates for international development. June, 2018. Retrieved 29th of June, 2018, from: <http://www.a4id.org/policy/understanding-the-developeddeveloping-country-taxonomy/>; World economic outlook. International Monetary Fund. April, 2017. Retrieved 29th of June, 2018, from: <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/WEO/2017/April/pdf/tblpartb.ashx>.

євро.

Діапазон від 1 500 до 1 700 євро на місяць у середньому мають такі країни, як Кіпр, Іспанія та Італія; а для Естонії, Греції, Португалії, Мальти та Словенії характерний рівень оплати праці на місяць близько 1 000 євро. У Чеській Республіці, Хорватії, Словаччині, Польщі, Латвії, Литві та Угорщині середній розмір заробітної сплати становить 600-800 євро на місяць, а найнижчий рівень оплати праці серед проаналізованих країн у Болгарії та Румунії (близько 400 та 500 євро відповідно).

В Італії, Швеції та Кіпрі не встановлено мінімального рівня оплати праці (див. рис. 3.1.4). У Данії рівень середньої заробітної плати перевищує мінімальний у п'ять разів, для більшості інших європейських країн (Австрія, Німеччина, Велика Британія, Нідерланди, Ірландія, Бельгія, Франція, Греція, Португалія, Литва, Латвія, Угорщина, Словаччина, Мальта, Болгарія, Румунія) показник перевищення становить близько 30-50%. В Естонії, Хорватії, Іспанії, Латвії та Чеській Республіці середня заробітна плата перевищує мінімальну на 70-100%.

Найбільший розмір мінімальної заробітної плати у Фінляндії (понад 2 000 євро, при цьому середня заробітна плата – близько 2 500 євро), досить високий рівень мінімальної заробітної плати мають працівники Ірландії (близько 1 600 євро), Нідерландів, Бельгії, Австрії, Німеччини, Франції (близько 1 500 євро) та Великої Британії (1 400 євро).

Згідно з рис. 3.1.4 мінімальну заробітну плату на рівні 600-800 євро мають Іспанія, Словенія, Мальта, Греція, Португалія та Данія; тоді як у Польщі, Естонії, Словаччині, Чеській Республіці, Хорватії, Угорщині, Латвії, Румунії та Литві мінімальний розмір заробітної плати встановлено на рівні 400-500 євро. Критично низький показник мінімальної заробітної плати в Болгарії: у 2017 році він становив 260 євро на місяць.

Розрив між середньою заробітною платою та її мінімальним рівнем по країні представлено в табл. 3.1.4.

Таблиця 3.1.4

Рівень перевищення середньої заробітної плати над її мінімальним рівнем у країні на місяць у 2017 році за критерієм типу правління, кількість разів

Поділ країн ОЕСР за типом правління					
Парламентські республіки		Конституційні монархії		Президентські республіки	
Країна	Рівень	Країна	Рівень	Країна	Рівень
Естонія	1,9	Данія	5,1	Литва	1,6
Чеська Республіка	1,8	Велика Британія	1,5	Польща	1,5
Хорватія	1,7	Нідерланди	1,4	Португалія	1,5
Латвія	1,6	Бельгія	1,3	Франція	1,4
Словаччина	1,6			Румунія	1,3
Болгарія	1,6				
Ірландія	1,5				
Німеччина	1,5				

Продовження таблиці 3.1.4

Поділ країн ОЕСР за типом правління					
Парламентські республіки		Конституційні монархії		Президентські республіки	
Країна	Рівень	Країна	Рівень	Країна	Рівень
Угорщина	1,4				
Греція	1,4				
Мальта	1,4				
Австрія	1,3				
Словенія	1,3				
Фінляндія	1,2				

Джерело: розраховано автором на основі даних рис. 3.1.4.

Найбільший рівень перевищення середнього рівня заробітної плати над мінімальним характерний для конституційної монархії Данії – 5,1 раза; наступні в списку парламентські республіки: Естонія (1,9), Чеська Республіка (1,8) та Хорватія (1,7). Для більшості інших країн ЄС характерний рівень перевищення близько 1,5 раза залежно від політичного устрою країни.

Найменший розрив на рівні 1,2-1,3 раза притаманний таким парламентським республікам, як Австрія, Словенія, Фінляндія, конституційній монархії Бельгії та президентській республіці Румунії.

Отже, найбільша мінімальна заробітна плата в 2017 році була у Фінляндії, при цьому середня заробітна плата перевищує мінімальну лише на 18%, найвищий рівень середньої заробітної плати притаманний для Данії, при цьому мінімально встановлений рівень нижчий у п'ять разів. Найнижчий рівень середньої та мінімальної заробітної плати серед проаналізованих європейських країн у Болгарії (400 та 260 євро відповідно).

ВИСНОВКИ

Для визначення рівня оплати праці в країнах Європи проаналізовано зарплату посадовців вищих рівнів, а саме – президентів, прем'єр-міністрів та членів парламенту, а також середній та мінімальний рівень оплати праці в кожній країні.

Найбільшу заробітну плату мають монархи таких держав, як Велика Британія, Бельгія, Данія та Нідерланди. У Швейцарії, Австрії, Ісландії, Ірландії, Італії, Іспанії та Німеччині одні з найвищих заробітних плат для президентів (у середньому 20 тис. євро на місяць). Президенти Фінляндії, Греції, Ізраїлю та Франції отримують заробітну плату в середньому близько 12 тис. євро.

Що стосується таких країн, як Естонія, Чеська Республіка, Латвія, Угорщина, Польща, Португалія, Словенія, то вони мають найнижчий серед розглянутих країн рівень президентських заробітних плат – у середньому 4-5 тис. євро на місяць.

Найвищі заробітні плати серед країн ОЕСР сплачуються главам парламенту Швейцарії (більше 32 тис. євро на місяць), Німеччини (близько 25 тис. євро) та Австрії (більше 22 тис. євро).

У Бельгії, Данії, Ісландії, Ірландії та Швеції глави парламенту отримують заробітну плату від 15 до 20 тис. євро, а у Фінляндії, Франції, Ізраїлі, Нідерландах, Великої Британії та Норвегії – від 10 до 15 тис. євро.

У Чеській Республіці, Естонії, Греції, Угорщині, Італії, Латвії, Польщі, Португалії, Словаччині, Словенії та Іспанії рівень оплати праці для прем'єр-міністрів становить від 3,5 до 6 тис. євро. При цьому середній рівень заробітної плати в цих країнах – 2,6 тис. євро.

Окрім того, варто зауважити, що у Швейцарії та Німеччині оплата праці прем'єр-міністра на місяць перевищує середню заробітну плату по країні у 8 разів, в Австрії – майже в 7 разів, у Швеції – майже в 6 разів, у Бельгії, Франції, Великої Британії та Данії – майже в 5 разів, Ісландії, Ізраїлі, Норвегії та Ірландії – більш ніж у 4 рази.

Що стосується членів парламенту, то найвищий рівень заробітних плат на місяць у 2017 році мали парламентарі Австрії, Італії (більше 10 тис. євро), Німеччини (близько 9 тис. євро) та Данії (близько 8 тис. євро). У Франції, Бельгії, Ірландії, Великої Британії, Нідерландах рівень заробітних плат становить більш ніж 7 тис. євро; при цьому члени Європейського парламенту та парламентів Фінляндії, Швеції, Люксембургу отримують близько 6,5 тис. євро, а Греції та Кіпру – 5 та 4 тис. євро відповідно.

Словенія, Естонія та Португалія мають рівень оплати праці членів парламенту близько 3,5 тис. євро на місяць; Хорватія та Іспанія – 3 тис. євро на місяць; Угорщина, Чеська Республіка, Латвія та Литва – близько 2,5 тис. євро на місяць. Для Мальти, Словаччини, Польщі характерний рівень середньомісячної заробітної плати членів парламенту близько 2 тис. євро.

У Румунії та Болгарії найнижчі рівні заробітних плат серед парламентарів Європи – 1,2 та 1,5 тис. євро відповідно.

Але при цьому розрив між рівнем заробітної плати членів парламенту та середньою заробітною платою по країні становив близько 6 разів у 2017 році в Італії, близько 5 разів – в Австрії та Греції, перевищення на рівні 4 разів у 2017 році притаманне Європейському Союзу загалом, а саме – Німеччині, Литві, Угорщині, Болгарії та Португалії.

Тенденцію перевищення заробітної плати членів парламенту над рівнем середньомісячної заробітної плати по країні в 3-3,5 рази в 2017 році мають такі країни, як Естонія, Велика Британія, Латвія, Хорватія, Бельгія, Франція, Нідерланди, Словенія, Польща, Ірландія та Чеська Республіка; тоді як Швеція, Словаччина, Фінляндія, Данія, Кіпр, Румунія, Люксембург – близько 2,5 разів; для Іспанії та Мальти характерний найменший рівень перевищення – близько 1,7 разів.

У роботі також проаналізовано особливості систем нарахування фінансових та нефінансових бонусів для парламентарів більшості європейських країн.

З аналізу рівня середньої та мінімальної заробітної плати видно, що в Данії рівень середньої заробітної плати перевищує мінімальну в 5 разів, для більшості інших європейських країн (Австрія, Німеччина, Велика Британія, Нідерланди, Ірландія, Бельгія, Франція, Греція, Португалія, Литва, Латвія, Угорщина, Словаччина, Мальта, Болгарія, Румунія) цей показник становить близько 30-50%. В Естонії, Хорватії, Іспанії, Латвії та Чеській Республіці середня заробітна плата перевищує мінімальну на 70-100%.

При цьому найвищий рівень середньомісячної заробітної плати в 2017 році в Данії – майже 3 100 євро на місяць; Австрія, Бельгія, Велика Британія, Франція, Нідерланди, Німеччина, Ірландія, Швеція, Фінляндія мають середню оплату праці на місяць від 2 000 до 2 500 євро.

ДОДАТКИ

Додаток 3.1.2

Рівень заробітної плати членів парламенту та середньої по країнах ЄС на місяць, євро

Додаток 3.1.1

Заробітні плати в країнах ОЕСР на рік, євро

Країна	Глава держави		Глава уряду		Середня з/п по країні
	Назва посади	Заробітна плата	Назва посади	Заробітна плата	
Австрія	Президент	328 188	Канцлер	266 616	39 187
Бельгія	Монарх	11 728 477	Прем'єр-міністр	213 372	40 235
Чехія	Президент	70 755	н. д.*	н. д.*	19 248
Данія	Монарх	10 992 590	Прем'єр-міністр	20 2669	42 664
Естонія	Президент	62 400	н. д.*	н. д.*	19 166
Фінляндія	Президент	126 000	Прем'єр-міністр	131 041	34 182
Франція	Президент	178 924	Прем'єр-міністр	178 920	34 884
Німеччина	Президент	214 000	Канцлер	300 000	37 640
Греція	Президент	138 732	Прем'єр-міністр	66 864	20 386
Угорщина	Президент	57 581	Прем'єр-міністр	80 613	17 617
Ісландія	Президент	290 485	Прем'єр-міністр	196 863	45 426
Ірландія	Президент	249 014	Прем'єр-міністр	190 233	41 934
Ізраїль	Президент	140 581	Прем'єр-міністр	136 488	27 607
Італія	Президент	239 000	Прем'єр-міністр	88 936	28 721
Латвія	Президент	57 381	Прем'єр-міністр	48 396	18 167
Нідерланди	Монарх	888 000	Прем'єр-міністр	15 7287	42 869
Польща	Президент	568 20	Прем'єр-міністр	46 876	21 033
Португалія	Президент	78 276	Прем'єр-міністр	58 707	19 903
Словаччина	н. д.*	н. д.*	Прем'єр-міністр	57 588	19 075
Словенія	Президент	65 028	Прем'єр-міністр	71 256	28 371
Іспанія	Монарх	238 908	Прем'єр-міністр	79 458	30 292
Швейцарія	Канцлер	3 81590	Прем'єр-міністр	391 877	48 785
Велика Британія	Монарх	87 139 175	Прем'єр-міністр	172 220	34 757
Швеція	н. д.*	н. д.*	Прем'єр-міністр	198 483	34 741
Норвегія	н. д.*	н. д.*	Прем'єр-міністр	170 975	43 526

Джерело: складено автором на основі інформації про річні заробітні плати глав держав та парламентів³⁷, середньої заробітної плати в ЄС³⁸ та звіту ОЕСР³⁹.

* Примітка: н. д. – нема даних для цієї країни

37 Pay check. Base pay packets for the heads of state and government in the OECD. Retrieved 11th of June, 2018, from: <https://www.ig.com/uk/forex/research/pay-check#/salary>; List of salaries of heads of state and government. Retrieved 8th of June, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_salaries_of_heads_of_state_and_government.

38 Average salary in European Union, 2017. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.reinischfischer.com/average-salary-european-union-2017>.

39 Government at a Glance 2017 – Contextual factors. OECD. Retrieved 10th of July, 2018, from: <https://www.oecd.org/gov/government-at-a-glance-2017-contextual-factors.pdf>.

Додаток 3.1.3

Середньомісячний паритет купівельної спроможності⁴⁰ та середня заробітна плата, скоригована на паритет купівельної спроможності⁴¹, у 2017 році, євро⁴²

Країна	Середньомісячний паритет купівельної спроможності	Середня заробітна плата, скоригована на паритет купівельної спроможності
Австрія	3 386,4	2 367,2
Німеччина	3 424,2	2 311,8
Данія	3 387,3	2 676,8
Нідерланди	3 642,1	2 192,0
Велика Британія	2 995,8	2 051,8
Ірландія	5 129,5	2 410,4
Бельгія	3 161,2	1 955,7
Франція	2 971,6	2 271,9
Швеція	3 495,4	2 341,9
Фінляндія	3 010,4	2 271,0
Греція	1 883,5	1 245,1
Кіпр	2 391,7	2 074,7
Португалія	2 065,5	1 255,7
Естонія	2 156,0	1 299,7
Словенія	2 336,4	1 462,7
Іспанія	2 599,8	2 037,2
Хорватія	1 658,5	1 378,8
Литва	2 193,3	1 124,5
Латвія	1 877,2	1 202,7
Чеська Республіка	2 411,5	1 507,5
Угорщина	2 001,4	1 170,2
Польща	2 004,7	1 834,3
Словаччина	2 242,6	1 215,8
Мальта	2 848,3	н. д.
Болгарія	1 472,6	1 144,9
Румунія	1 664,3	1 226,4
Середнє по ЄС	2 757,7	н. д.

40 Purchasing Power Parity. International Monetary Fund, 2017. Retrieved 30th of June, 2018, from: www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx.

41 Average net wage PPP adjusted by European country. Reddit/Europe, 2017. Retrieved 30th of June, 2018, from: https://www.reddit.com/r/europe/comments/89gua0/average_net_wage_ppp_adjusted_by_european_country/.

42 Середню заробітну плату, скориговану на паритет купівельної спроможності, було розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року. Retrieved 30th of June, 2018, from: <https://www.x-rates.com/average/?from=USD&to=EUR&amount=1&year=2017>

Додаток 3.1.4

Рівень середньої та мінімальної заробітної плати на місяць у європейських країнах, євро

Країна	Середньомісячна заробітна плата		Мінімальна заробітна плата, 2017
	2014	2017	
Італія	1 923	1 762	не встановлено
Австрія	2 114	2 009	1 500
Німеччина	2 054	2 270	1 498
Данія	3 122	3 095	611
Нідерланди	2 136	2 263	1 578
Велика Британія	2 597	2 102	1 401
Ірландія	2 160	2 464	1 614
Бельгія	1 946	2 091	1 563
Франція	2 128	2 157	1 498
Швеція	2 690	2 465	не встановлено
Фінляндія	2 330	2 509	2 119
Греція	818	947	684
Кіпр	1 833	1 658	не встановлено
Португалія	985	984	677
Естонія	841	945	500
Словенія	1 044	1 074	843
Іспанія	1 615	1 718	859
Хорватія	710	792	462
Литва	524	637	400
Латвія	557	703	430
Чеська Республіка	701	837	478
Угорщина	503	622	445
Польща	678	752	503
Словаччина	683	755	480
Мальта	1 092	1 021	748
Болгарія	333	406	261
Румунія	398	515	408
Середнє значення по ЄС	1 489	1 520	890,5

3.2. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НАРАХУВАННЯ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ В ОСНОВНИХ СЕКТОРАХ ЕКОНОМІКИ (ДЕЯКІ КРАЇНИ ЗАХІДНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ)

У дослідженні проаналізовано рівень оплати праці в основних галузях економіки – нафтогазовій, залізничного транспорту, медичній та освітній. Визначено розрив між рівнем заробітної плати ТОП-керівника підприємства та звичайного робітника та порівняно рівень заробітної плати в галузі в приватному і державному секторах. Переважно аналіз проводився в трьох напрямках: розмір заробітної плати на керівних посадах, заробітна плата працівників середньої та нижньої ланки.

Для порівняння обрані як країни Західної (розвинені, тобто в більшості випадків мають уже впроваджені реформи та розвинені галузі), так і Східної Європи (деякі з них такі, що розвиваються та перебувають на етапі впровадження реформ у галузях).

Виявлено, що у сферах нафти й газу та залізничного транспорту розмір заробітної плати керівників компаній та звичайних працівників відрізняється в десятки разів. Окрім того, у більшості випадків рівень заробітної плати не залежить від того, державна це компанія чи приватна.

Щодо заробітних плат у сфері освіти, необхідно відмітити, що в країнах ЄС існує тренд (як у східних, так і західних) підвищення іміджу освітньої сфери шляхом збільшення розміру заробітної платні з метою залучення молоді⁴³. Утім, залишаються певні відмінності залежно від країни в рівнях оплати праці вищим та нижчим категоріям представників освітньої сфери.

У медичній сфері, навпаки, розмір заробітних плат значно вищий порівняно із середніми доходами громадян. Особливість медичного сектору така, що що західніше знаходиться країна, то вища заробітна плата в представників зазначеної галузі. Утім, і тут є певні проблеми, пов'язані з різницею в заробітних платах сімейних лікарів (лікарів широкого профілю) та лікарів-спеціалістів (профільних лікарів). Уряди деяких держав намагаються впроваджувати політику утримання сімейних лікарів від переходу на лікарів-спеціалістів за допомогою підвищення рівня заробітної плати⁴⁴.

Детальніше основні тенденції розглянуто в розділах 3.2.1-3.2.5.

43 OECD (2017). Education at a Glance 2017: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. Retrieved 4th of July, 2018, from: <http://www.oecd.org/education/education-at-a-glance-19991487.htm>.

44 OECD (2017). Health at a Glance 2017: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. Retrieved 4th of July, 2018, from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/health-at-a-glance_19991312.

3.2.1. ОГЛЯД РІВНЯ СЕРЕДНЬОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В КРАЇНАХ ЄС

Протягом останніх трьох років у країнах ЄС спостерігається зростання рівня середньої заробітної платні (детальніше в табл. 3.2.1). У 2017 році порівняно з 2014 роком заробітна плата зросла приблизно на 2,02% (2014 рік – 1 489 євро/міс., 2017 рік – 1 520 євро/міс.).

Таблиця 3.2.1

Розмір середньої заробітної плати в країнах ЄС/рік³

Країна	Розмір середньорічної з/п у 2017 році, євро	Розмір середньорічної з/п у 2014 році, євро	Темп перевищення між лідером та іншими країнами ЄС у 2017 році (%)
Данія	37 140	37 464	-
Люксембург	36 108	38 268	103%
Фінляндія	30 108	27 960	123%
Швеція	29 580	32 280	126%
Ірландія	29 568	25 920	126%
Німеччина	27 240	24 648	136%
Нідерланди	27 156	25 632	137%
Франція	25 884	25 536	143%
Велика Британія	25 224	31 164	147%
Бельгія	25 092	23 352	148%
Австрія	24 108	25 368	154%
Італія	21 144	23 076	176%
Іспанія	20 616	19 380	180%
Кіпр	19 896	21 996	187%
Словенія	12 888	12 528	288%
Мальта	12 252	13 104	303%
Португалія	11 808	11 820	315%
Греція	11 364	9 816	327%
Естонія	11 340	10 092	328%
Чеська Республіка	10 044	8 412	370%
Хорватія	9 504	8 520	391%
Словаччина	9 060	8 196	410%
Польща	9 024	8 136	412%
Латвія	8 436	6 684	440%
Литва	7 644	6 288	486%
Угорщина	7 464	6 036	498%
Румунія	6 180	4 776	601%
Болгарія	4 872	3 996	762%
Середнє значення	18 240	17 868	-

Найвищий рівень середньої заробітної плати (серед країн ЄС) – у Данії (3 095 євро/міс.), а

найнижчий – у Болгарії (406 євро/міс.) та Румунії (515 євро/міс.). За розміром середньої заробітної плати в 2017 році Данія вперше посіла перше місце, посунувши Люксембург, який був лідером, починаючи з 2014 року включно.

Розрив у середній заробітній платі між Данією та Болгарією становить 7,6 раза (у 2016 році – 8 разів, бачимо тенденцію до поступового скорочення)⁴⁵.

Не всі країни ЄС використовують євро. На сьогодні дев'ять країн мають національні валюти замість євро (Болгарія, Велика Британія, Данія, Польща, Румунія, Угорщина, Хорватія, Чеська Республіка, Швеція). Саме тут за останні три роки спостерігається падіння розміру середньої заробітної плати.

Розгляд особливостей оплати праці по сферах доцільно почати з нафтогазового сектору (див. розділ 3.2.2).

3.2.2. АНАЛІЗ ОПЛАТИ ПРАЦІ В НАФТОГАЗОВОМУ СЕКТОРІ

З 2015 по 2017 рр. спостерігається зниження середньої світової заробітної плати в нафтогазовій галузі на 1,4% (середня річна зарплата у світі в 2015 році становила 94 462 євро). Це вплинуло на розмір заробітних плат як місцевих працівників (середня річна зарплата в 2015 році – 78 660 євро), так і немісцевих (середня річна зарплата в 2015 році – 112 930 євро) (рис. 3.2.1). Така ситуація пов'язана з падінням цін на нафту та, відповідно, зниженням ділової активності.

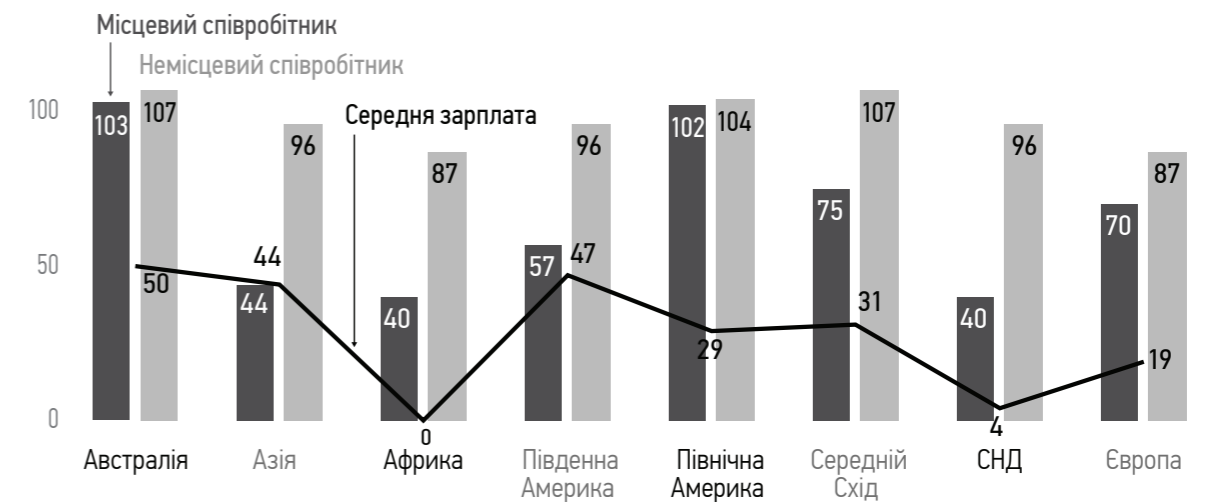

Рис. 3.2.1. Середньорічна заробітна плата працівників нафтогазової сфери у світі, 2015 рік, тис. євро.

Джерело: складено авторами на основі звітів⁴⁶.

У країнах ЄС рівень заробітної плати в нафтогазовій сфері серед працівників державних і недержавних установ майже однаковий. Залежності в рівні заробітної плати між державними та недержавними установами немає. Для аналізу були взяті дані як державних компаній (аналогічних українській НАК «НАФТОГАЗ»), наприклад Ofgen, Lietuvos Energijos Gamyba, Gaz-System S.A., Transgaz, так і приватної Engie.

Окремо хочемо відмітити, що найбільший розрив рівня заробітної плати топ-менеджменту та звичайного персоналу спостерігається у Великій Британії та Польщі, де CEO отримують майже в 4 рази більше, ніж персонал нижчої ланки (рис. 3.2.2). Окрім того, персонал британської компанії середньої та нижчої ланки має найнижчу серед усіх порівнюваних країн заробітну плату. У деяких випадках різниця в оплаті праці британського спеціаліста та його колеги з іншої країни становить майже два рази (детальніше на рис. 3.2.2).

⁴⁶ HAYS Recruiting experts in Oil & Gas. Oil & Gas Global salary guide. The 2016 Compensation, Recruitment and Retention Guide for the Oil and Gas Industry; Average Weekly Earnings, Australia, Nov 2017. Retrieved 4th of July, 2018, from: <http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/0/7F76D15354BB25D5CA2575BC001D5866?Opendocument>; Emolument, Average salary in Asia Pacific. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://www.emolument.com/salary-reports/locations/asia-pacific/7206>; IMA's 2018 Middle East/Africa Salary Survey. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://www.imanet.org/insights-and-trends?ssopc=1>; Average monthly nominal wage in CIS. Retrieved 4th of July, 2018, from: <http://www.cisstat.com/rus/macro/zp-2.pdf>; Emolument, Average salary in Latin America. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://www.emolument.com/salary-reports/locations/latin-america/7324>.

⁴⁵ Reinis Fischer. Average Salary in European Union 2017. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://www.reinischfischer.com/average-salary-european-union-2017>.

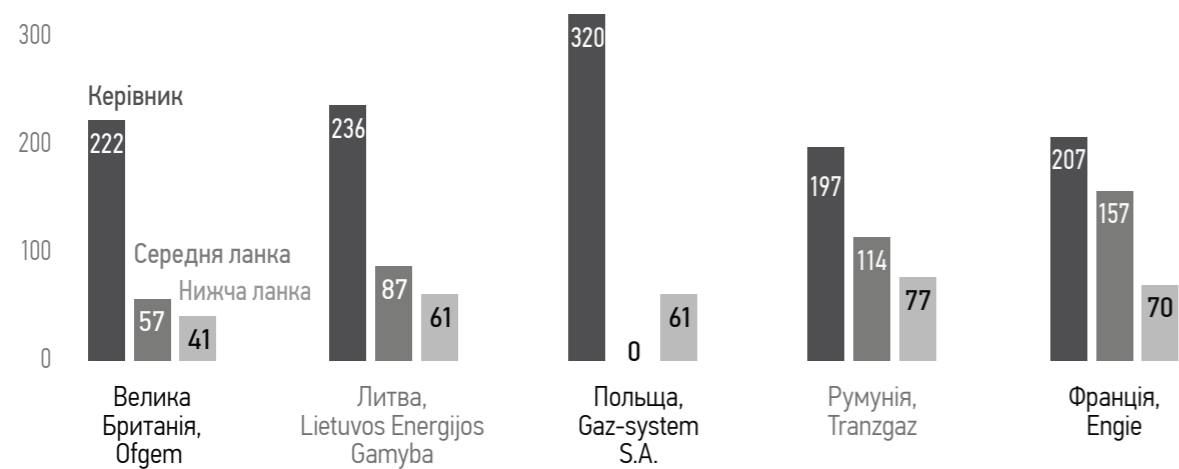

Рис. 3.2.2. Середньорічна заробітна плата працівників нафтогазової сфери у 2015 році, ЄС, тис. євро.

Джерело: складено авторами на основі звітів⁴⁷.

Різниця в заробітній платі в нафтогазовому секторі між нижчою ланкою та CEO становить щонайменше три рази (Франція, Румунія), максимально – 4-6 разів (Польща, Велика Британія, Литва). Найвищу заробітну плату серед CEO отримує керівник польської державної компанії Gaz-system S.A.

Далі доцільно розглянути рівень заробітних плат у секторі залізничного транспорту (розділ 3.2.3).

3.2.3. ОСОБЛИВОСТІ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В СЕКТОРІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

У країнах ЄС рівень заробітної плати у сфері залізничного транспорту має певні особливості. Так, у Великій Британії зарплата CEO суттєво вища, ніж у будь-якій іншій країні ЄС (табл. 2). В інших країнах порівняно з Великою Британією рівень заробітної плати менший як у CEO, так і в працівників нижчої ланки. Для аналізу були взяті дані компаній Східної та Західної Європи (див. табл. 3.2.2).

Таблиця 3.2.2

Середньорічний розмір заробітної плати у сфері залізничного транспорту в деяких країнах ЄС, 2016 рік, тис. євро⁴⁸

Країна, компанія	Розмір заробітної плати керівника, тис. євро/рік	Розмір заробітної плати середньої ланки, тис. євро/рік	Розмір заробітної плати низької ланки, тис. євро/рік
Велика Британія, Network Rail	958	82	24
Литва, Lietuvos geležinkeliai	79	28	11
Угорщина, MÁV Magyar Államvasutak Zrt.	215	-	11
Франція, SNCF	458	41	25
Чеська Республіка, České dráhy, a.s.	200	20	10

Розрив між рівнем заробітної плати CEO та співробітника середньої ланки у Великій Британії та Франції становить 11 разів. У Чеській Республіці – 10 разів, а в Литві – 3 рази. Різниця заробітної плати між нижчою ланкою та CEO відрізняється щонайменше в 7 разів (Литва), а максимально – у 40 разів (Велика Британія).

Наступним сектором для аналізу оплати праці в дослідженні став освітній (розділ 3.2.4).

47 Comparably. Lietuvos Energijos Gamyba Salaries. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://www.comparably.com/companies/lietuvos-energijos-gamyba>; Glassdoor. GAZ-System Salaries. Retrieved 4th of July, 2018, from: https://www.glassdoor.com/Salary/GAZ-SYSTEM-Poland-Salaries-EI_IE450479.0,10_IL.11,17_IN193.htm; The Sun. Ofgem CEO Dermot Nolan awarded himself a bonus of £15,000 – more than half the average salary <https://www.thesun.co.uk/living/2884895/energy-watchdog-boss-awards-staff-1million-in-bonuses-as-skyrocketing-bills-mean-families-struggle-to-make-ends-meet>; Glassdoor. Ofgem Salaries. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://www.glassdoor.co.uk/Salary/Ofgem-Salaries-E337720.htm>; Comparably. S.N.T.G.N. Transgaz Salaries. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://www.comparably.com/companies/s-n-t-g-n-transgaz>; Comparably. Engie Salaries. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://www.comparably.com/companies/engie>; Fakt.PL. Pupilki nowej władzy. Zobacz, ile zarabiają dziennie. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://www.fakt.pl/wydarzenia/polityka/zarobki-prezesow-panstwowych-spolki-ile-zarabia-prezesow-panstwa/38t09yd>.

48 AB «Lietuvos geležinkeliai». Darbo užmokestis. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://www.litrail.lt/en/darbo-uzmokestis>; Idnes.cz. Šéf Českých drah si může vydělat 512 tisíc měsíčně, méně než Kurucz. Retrieved 4th of July, 2018, from: https://ekonomika.idnes.cz/sef-drah-bude-mit-plat-maximalne-512-tisic-fcx-eko-doprava.aspx?c=A150108_130748_eko-doprava_suj; Kurzy.cz. České dráhy, a.s. – nabídka práce, průměrné platy, mzdy. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://prace.kurzy.cz/ceske-drahy-as-70994226-firma/>; CityA.M. Network Rail chief executive on track for bumper pay package as profit rises but train punctuality falls. Retrieved 4th of July, 2018, from: <http://www.cityam.com/268784/network-rail-chief-executive-track-bumper-pay-package>; Indeed. Network Rail Salaries. Retrieved 4th of July, 2018, from: https://www.indeed.co.uk/cmp/Network-Rail/salaries?job_category=accounting@start=15; Glassdoor. Network Rail Salaries. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://www.glassdoor.co.uk/Salary/Network-Rail-Salaries-E15205.htm>; BORS online. Évi 67 millió jár a MÁV vezérének. Retrieved 4th of July, 2018, from: <http://www.borsonline.hu/aktualis/evi-67-millio-jar-a-mav-vezerekek/130079>; MÁV-csoport. Karrier. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://www.mavcsoport.hu/mav-csoport/allasajanlataink?page=1>; BFM Business. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://bfmbusiness.bfmtv.com/france/voici-les-salaires-des-patrons-des-entreprises-publiques-902039.html>; Indeed. SNCF Salaries. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://www.indeed.fr/cmp/Sncf/salaries>.

3.2.4. РІВЕНЬ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ОСВІТНЬОМУ СЕКТОРІ

Країни ЄС докладають значних зусиль для залучення випускників-відмінників до викладацької роботи (через низький рівень привабливості освітньої сфери серед випускників). Заробітна плата та альтернативні можливості працевлаштування є важливими факторами привабливості освітньої сфери в країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР).

Нові вчителі, що тільки починають працювати і мають найнижчу кваліфікацію, в ОЕСР заробляють у середньому 27 000 євро на рік⁴⁹:

- початкова заробітна плата від 13 000 євро на рік властива для Угорщини, Латвії, Польщі та Словаччини;
- початкова заробітна плата від 35 000 євро на рік – для Данії та Іспанії;
- початкова заробітна плата від 52 000 євро на рік – для Німеччини та Швейцарії;
- початкова заробітна плата від 70 000 євро на рік – для Люксембургу.

Учителі вищої ланки (максимальної кваліфікації) у середньому в ОЕСР отримують заробітну плату розміром 51 000 євро⁵⁰:

- заробітна плата від 22 000 євро на рік властива Чеській Республіці, Литві і Словаччині;
- заробітна плата від 65 000 євро на рік – Австрії, французькій громаді Бельгії⁵¹, Німеччині;
- заробітна плата від 83 000 євро на рік – Швейцарії;
- заробітна плата від 117 000 євро на рік – Люксембургу.

Проте більшість країн ЄС мають заробітні плати, від початкової (мінімальна кваліфікація) до максимальної (максимальна кваліфікація), нижчі, ніж середній показник в ОЕСР (мінімальна – 27 300 євро/рік, максимальна – 51 400 євро/рік)⁵². Винятки:

- Велика Британія, Японія, Корея та Мексика, де початкова заробітна плата щонайменше на 7% нижча, ніж у середньому по ОЕСР, але максимальна заробітна плата – від 7% до 34% вища, ніж у середньому по ОЕСР;
- Данія, Фінляндія та Норвегія, де початкова заробітна плата на 13% вища, ніж середній показник по ОЕСР, тоді як максимальна заробітна плата нижча, ніж у середньому по ОЕСР.

Це пов'язано з тим, що в низці країн є відносно незначні темпи зростання розміру заробітної плати між різними рівнями кваліфікації. Різниця між початковою заробітною платою (мінімальна кваліфікація) та максимальною може бути невеликою. Наприклад, у Данії, Фінляндії, Норвегії та Туреччині вона становить 30% або менше.

На відміну від вищезазначеного, суттєва різниця між мінімальною та максимальною заробітною платою (щонайменше вдвічі) спостерігається в Чилі, французькій громаді Бельгії, Ізраїлі та Кореї (на всіх рівнях освіти), у Польщі (дитячі садки та початкова

48, 49, 50 OECD (2017). Education at a Glance 2017: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris Retrieved 4th of July, 2018, from: <http://www.oecd.org/education/education-at-a-glance-19991487.htm>.

51 Одна з трьох основних мовних громад Бельгії.

школа), Ірландії та Японії (початкова і середня школа), Австрії та Франції (середня та старша школа), Угорщині (середня школа).

Максимальна різниця (більш ніж утричі) між початковою та максимальною – у Колумбії, Коста-Ріці, Великій Британії та Мексиці (окрім старшої школи).

Розмір максимальної заробітної плати (за вищу кваліфікацію), звичайно, залежить від країни. У заробітних платах по середній школі немає великої різниці між максимальним та середнім рівнями в 12-ти країнах ОЕСР (Данія, Австралія, Нідерланди, Канада, Фінляндія, Нова Зеландія, Туреччина, Чеська Республіка, Естонія, Польща, Бразилія, Латвія). Утім, у Колумбії, Франції, французькій громаді Бельгії, Ізраїлі, Литві, Норвегії та Словаччині різниця становить щонайменше 25%.

Цей розрив в оплаті праці найвищий у Коста-Ріці, Великій Британії та Мексиці, де викладачі з максимальною кваліфікацією заробляють принаймні вдвічі більше, ніж ті, хто має такий самий досвід, але мінімальну кваліфікацію.

На рис. 3.2.3 представлено порівняння рівня оплати праці за рік для вчителів різних класифікацій у ЄС.

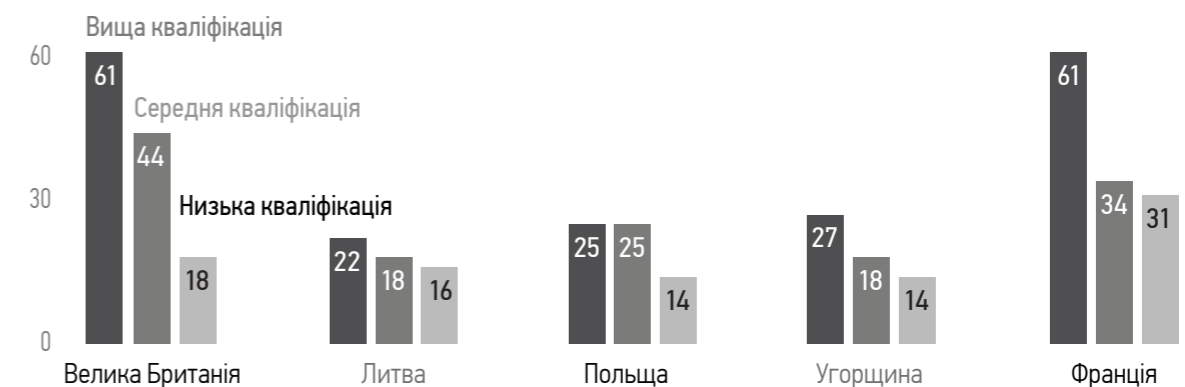

Рис. 3.2.3. Середньорічна заробітна плата вчителів різних кваліфікацій у деяких країнах ЄС, 2015 рік, тис. євро.

Джерело: складено авторами на основі звіту ОЕСР⁵³.

Згідно з рис. 3.2.3 розрив у заробітних платах серед трьох категорій найбільший у Великій Британії (перевищення вищої категорії над нижчою більш ніж у 3 рази, над середньою – близько 1,4 рази). У Франції різниця між вищою та середньою кваліфікаціями становить 200%, а середня і нижча ланки отримують майже однакову заробітну платню.

Наступний розділ дослідження (розділ 3.2.5) присвячено аналізу особливостей оплати праці в медичній сфері.

53 OECD (2017). Education at a Glance 2017: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris Retrieved 4th of July, 2018, from: <http://www.oecd.org/education/education-at-a-glance-19991487.htm>.

3.2.5. ОСОБЛИВОСТІ ОПЛАТИ ПРАЦІ В МЕДИЧНІЙ СФЕРІ

У багатьох країнах уряди впливають на рівень та структуру винагороди лікарів. Зі зростанням міжнародної мобільності лікарів рівень оплати праці в різних країнах починає відігравати важливу роль. Згідно з класифікацією ОЕСР лікарі поділяються на найманих (державних) та самозайнятих (приватних). Проте ця відмінність усе більше розмивається, оскільки державні лікарі можуть мати приватну практику, а деякі приватні лікарі – отримувати частину винагороди за рахунок оплати праці від держави.

У країнах-членах ОЕСР заробітна плата лікарів (як сімейних, так і приватних) значно вища, ніж середня заробітна плата по країні. У 2015 році приватні сімейні лікарі в Австрії, Канаді, Франції та Великій Британії заробляли приблизно в три рази більше, ніж у середньому по країні, у Німеччині – більш ніж у чотири рази.

У більшості країн лікарі-спеціалісти (профільні лікарі) отримували значно більше за середню зарплату по країні і більше, ніж сімейні лікарі. У 2015 році розрив у доходах між спеціалістами та сімейними лікарями був особливо високим в Австралії, Бельгії та Люксембурзі, де приватні фахівці заробляли в понад два рази більше за сімейних лікарів. Порівняно із середнім робітником приватні фахівці у Бельгії та Люксембурзі заробляли в 6 разів більше, а у Франції та Німеччині – у 5 разів.

У багатьох країнах ОЕСР розрив у доходах між сімейними лікарями та лікарями-спеціалістами продовжує зростати протягом останнього десятиліття. З 2005 року оплата праці спеціалістів зростає швидше, ніж сімейних лікарів, у Канаді, Фінляндії, Франції, Угорщині, Ізраїлі, Люксембурзі та Мексиці. З іншого боку, в Австрії, Бельгії, Естонії та Нідерландах цей розрив трохи зменшився, оскільки доходи сімейних лікарів зростали швидше, ніж лікарів-спеціалістів⁵⁴.

У деяких країнах ОЕСР економічна криза 2008-2009 рр. вплинула на розмір заробітної плати лікарів та інших медичних працівників. Кілька європейських країн, постраждалих від рецесії, заморозили або зменшили заробітну плату лікарів, прагнучи захистити доступ до медичних послуг населенню. Це сталося в Естонії, Ірландії, Італії та Словенії, де лікарі відчували зниження заробітної плати протягом декількох років після кризи. Утім, за останні роки заробітна плата лікарів та інших працівників сфери охорони здоров'я знову почала зростати (згідно з дослідженням ОЕСР, 2016)⁵⁵.

Аналіз середньорічної заробітної плати лікарів у деяких країнах ЄС подано на рис. 3.2.4.

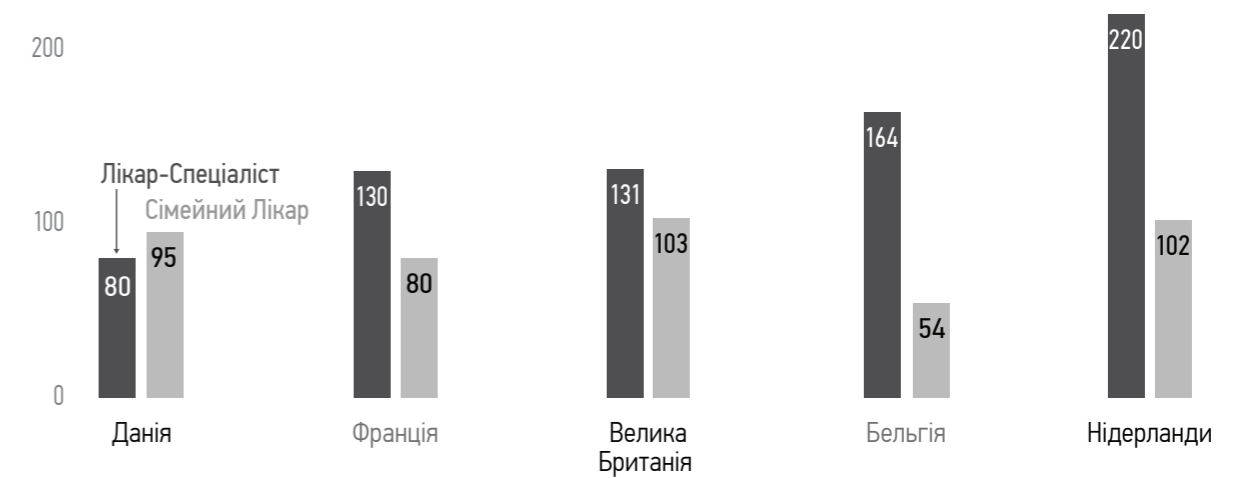

Рис. 3.2.4. Аналіз середньої річної заробітної плати лікарів-спеціалістів та сімейних лікарів у деяких країнах ЄС, 2015 рік, тис. євро.

Джерело: складено авторами на основі звітів⁵⁶.

На рис. 3.2.4 помітне перевищення розміру заробітних плат сімейних лікарів над заробітною платою лікарів-спеціалістів (профільних лікарів) у всіх країнах, окрім Данії. Найбільший розрив характерний для Бельгії, де сімейний лікар отримує у три рази менше за лікаря-спеціаліста. У два рази зарплата лікаря-спеціаліста вища за сімейного лікаря в Нідерландах. У Великій Британії та Франції заробітні плати відрізняються на 22% та 38% відповідно. Окрім того, середня заробітна плата в усіх проаналізованих країнах з рис. 4 значно нижча, ніж у зазначених спеціалістів медичного сектору.

⁵⁴ OECD (2017). Health at a Glance 2017: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. Retrieved 4th of July, 2018, from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/health-at-a-glance_19991312.

⁵⁵ OECD (2017). Health at a Glance 2017: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. Retrieved 4th of July, 2018, from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/health-at-a-glance_19991312.

⁵⁶ OECD (2017). Health at a Glance 2017: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. Retrieved 4th of July, 2018, from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/health-at-a-glance_19991312; Medic Footprints. 10 Highest Paid Countries in the World for Doctors. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://medicfootprints.org/10-highest-paid-countries-world-doctors>; Wisestep. High Paying Countries for Doctors in the World. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://content.wisestep.com/highest-paying-countries-doctors>.

ВИСНОВКИ

У дослідженні розглянуто середній рівень заробітних плат у Європейському Союзі, а також розмір заробітних плат у чотирьох галузях на трьох рівнях – вищому, середньому та нижчому.

Виявлено, що нафтогазова галузь та галузь залізничного транспорту мають певні особливості.

По-перше, у нафтогазовій сфері поширена практика запрошення на роботу працівників з інших країн. Їхня заробітна плата в більшості компаній значно вища порівняно із заробітною платою місцевих. Подекуди вона може відрізнятися у два рази (наприклад, в Азії, Африці, Південній Америці та СНД). Порівняно із середніми заробітними платами зарплати в нафтогазовій сфері значно вищі. Наприклад, у Європі середня заробітна плата нижча, ніж середня заробітна плата у нафтогазовій сфері, у 4 рази.

Друга особливість – занадто високий розрив між рівнем заробітної плати керівників підприємств (СЕО) і середньою зарплатою у країні та заробітними платами на самому підприємстві. Подекуди вона становить кілька разів. Наприклад, у британській залізничній компанії Network Rail зарплата керівника (958 000 євро на рік) майже в 50 разів вища, ніж (у середньому) у представника нижчої ланки компанії та середня заробітна плата по країні (середня заробітна плата у Великій Британії становить 25 224 євро на рік).

Третя особливість – немає принципової різниці, державна компанія чи приватна. На розмір заробітних плат це впливає несуттєво. СЕО приватної газової французької компанії Engie отримує меншу (207 000 євро на рік) заробітну плату (середня заробітна плата у Франції становить 25 884 євро на рік), ніж його колега з литовської державної Lietuvos Energijos Gamuaba (236 000 євро на рік), де середня заробітна плата по країні – 7 664 євро на рік. А от співробітники середньої ланки Engie отримують більше (157 000 євро на рік), ніж їхні колеги з Lietuvos Energijos Gamuaba (87 000 євро на рік).

Що стосується освітньої сфери, необхідно звернути увагу на кілька речей. По-перше, усі розвинені країни та країни, що розвиваються, докладають значних зусиль для залучення молодих кадрів, зокрема збільшуючи рівень заробітної плати.

По-друге, найнижчі заробітні плати для мінімальної кваліфікації (від 13 000 євро на рік) зафіксовано у європейських східних країнах: Латвії, Польщі, Словаччині та Угорщині (для порівняння: середньорічна заробітна плата тут становить 8 436, 9 024, 9 060 та 7 464 євро відповідно). А найвищі зарплати для мінімальної кваліфікації зафіксовано у західноєвропейських країнах – Німеччині (від 52 000 євро на рік) та Люксембурзі (від 70 000 євро на рік), тоді як середня заробітна плата на рік у Німеччині становить 27 240 євро, а в Люксембурзі – 36 108 євро. Така ж сама тенденція спостерігається серед найнижчих заробітних плат для вищої кваліфікації: від 22 000 євро на рік – у європейських східних країнах (Литва, Словаччина, Чеська Республіка (середня заробітна плата на рік у Чеській Республіці становить 10 044 євро) та найвищих заробітних плат для вищої кваліфікації: від 65 000 євро на рік – у західних європейських країнах (Австрія,

Бельгія, Люксембург, Німеччина). Для порівняння: середня заробітна плата на рік в Австрії та Бельгії – 24 108 та 25 092 євро відповідно.

Особливістю медичної сфери країн ЄС є урядова підтримка. Заробітна плата більшості лікарів у європейських державах суттєво вища, ніж середня заробітна плата по країні (незважаючи на те, що заробітні плати лікарів були знижені в певних країнах внаслідок економічної кризи; проте сьогодні спостерігається тенденція зростання заробітної плати працівників медичної сфери). Однією з виявлених проблем є розрив у розмірі заробітної плати сімейних лікарів та лікарів-спеціалістів.

У деяких країнах (наприклад, Бельгія) заробітні плати відрізняються втричі. Уряди держав докладають зусиль для утримання сімейних лікарів від переходу на лікарів-спеціалістів, вдаючись для цього до збільшення розміру заробітної плати.

Отже, у досліджених сферах середня заробітна плата вища, ніж середня заробітна плата по країні, а розмір заробітної плати керівного складу (СЕО) може відрізнятися від заробітної плати звичайного працівника в кілька разів (в окремих випадках – десятки разів).

3.3. ЗАРОБІТНА ПЛАТА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ВИЩОГО РІВНЯ В КРАЇНАХ ОЕСР

Не існує єдиної бази для порівняння та ранжування державної служби по країнах, але більшість експертів беруть до уваги набір таких індикаторів, як розмір, оплата праці та рівень ефективності роботи¹. Державне управління включає розробку політики, її адміністрування та управління структурними елементами державної служби.

Об'єктом аналізу в цьому дослідженні є оплата праці державних службовців різних рангів відповідно до методології Організації економічного співробітництва та розвитку, яка поділяє державну службу на три рівні – вищий, середній та нижчий.

Визначено функціональні обов'язки державних службовців відповідно до посади та структуру заробітної плати.

У дослідженні подано огляд середньорічних компенсацій для державних службовців залежно від посади та рангу для таких країн ОЕСР, як Австрія, Бельгія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Ісландія, Італія, Литва, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Словенія, Словаччина, Іспанія, Швеція, Велика Британія.

Проаналізовано рівень оплати праці державних службовців від рангу D1 до D6 (D1-D2 – державна служба вищого рівня, D3-D4 – державна служба середнього рівня, D5-D6 – державна служба нижчого рівня), при цьому основну увагу приділено оплаті праці державних службовців вищого рівня.

Проведено порівняльний аналіз заробітної плати державних службовців та середньої заробітної плати по країні і показника ВВП на душу населення.

Виявлено, що один з найвищих рівнів оплати праці на державній службі характерний для Італії, Бельгії, Німеччини та Великої Британії, а найнижчий – для Литви, Греції та Словенії. Детальніше про основні тенденції в розділах 3.3.1-3.3.4.

¹ Public sector trends 2017. 21 state of the public service series. Richard Boyle. Institute of public administration. (p. 9). Retrieved 12th of August, 2018, from: https://www.ipa.ie/_fileupload/ResearchPapers/PublicSectorTrends_2017.pdf.

3.3.1. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОСАДОВИХ ОBOB'ЯЗКІВ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В КРАЇНАХ ОЕСР

Основні посади на державній службі у країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) диференціюються від найвищих рівнів (D1-D2) до звичайних посад державних службовців (D5-D6)².

До старших менеджерів належать державні службовці рангу D1 та D2. Ранг **D1** присвоюють державним службовцям вищого рівня, чий посади нижчі, ніж міністр чи державний секретар країни, які можуть призначатися урядом або главою уряду². Основні обов'язки – професійне консультування з питань політики, контроль за інтерпретацією (трактуванням) та впровадженням політики уряду, у деяких країнах – виконавча влада.

Державним службовцям D1 може надаватися право відвідувати урядові засідання, вони забезпечують загальне керівництво та управління для міністрів/державного секретаря країни або в іншій адміністративній сфері. У країнах з системою автономних агенцій та децентралізованою владою посади D1 відповідають посадам генерального директора.

Основними зобов'язаннями **державних службовців рангу D2** є формування та аналіз політики, її планування та визначення напрямку, координація та оцінка загальної діяльності міністерства або окремого директорату/підрозділу за підтримки державних службовців інших рангів. Вони також належать до державної служби вищого рівня, забезпечують управління та координацію програм для державних службовців у різних політичних сферах, визначають основні завдання, стратегії та програми для конкретного адміністративного підрозділу/департаменту.

Відбір персоналу на посади D1 та D2 включає централізовану процедуру рекрутингу (складання визначеного набору спеціалізованих та стандартизованих екзаменів). Окрім того, механізм відбору персоналу різний для державних службовців вищого рівня (D1) та генеральних менеджерів і їх заступників (D2)³.

Державні службовці рангу D3 та D4 належать до державної служби середнього рівня, причому **держслужбовці D3** відповідальні за планування, визначення спрямування та координацію поточної діяльності директорату/адміністративного підрозділу міністерства за підтримки інших менеджерів, які функціонують у межах правил, встановлених радою директорів або керівним органом.

Також до їхніх обов'язків належить надання супроводу та загальне управління іншими фахівцями у визначеній сфері. Ці державні службовці відповідальні за реалізацію плану діяльності та управління штатом підрозділів, відділів тощо, запровадження бюджету, моніторинг витрат та оцінку рівня ефективності використання коштів. Менеджери рангу D3 контролюють та оцінюють продуктивність різних підрозділів.

Державні службовці рангу D4 відповідальні за адміністрування політичного

² Government at a Glance, 2011. OECD. Annex D. Methodology and Additional Notes on Compensation of Government Employees. Retrieved 25th of July, 2018, from: <https://www.oecd.org/gov/48250818.pdf>.

³ OECD Public Governance Review, 2016. Romania. P. 11. Retrieved 25th of July, 2018, from: <https://www.oecd.org/gov/public-governance-review-scan-romania.pdf>.

консультування і стратегічне та фінансове планування. Вони впроваджують оперативні та адміністративні процедури; забезпечують консультування старшим менеджерам; контролюють відбір, тренування та продуктивність штату; відповідальні за підготовку бюджету та нагляд за фінансовими операціями; контролюють витрати та визначають ефективність використання коштів. Окрім того, вони забезпечують управління службовцями в межах визначеного підрозділу.

Менеджери рангу D5 та D6 представляють державну службу нижчого рівня. **Державні службовці рангу D5** обіймають посади старших спеціалістів. Головні обов'язки: керування виконанням програм, контроль за роботою інших спеціалістів та молодших спеціалістів.

Державні службовці рангу D6 мають такі ж обов'язки, як і менеджери рангу D5.

Категорія «службовців» (D5-D6) поділяється на старших та молодших спеціалістів.

Наступним за рангом у держслужбі країн ОЕСР є секретаріат, зокрема **адміністративні виконавчі секретарі** відповідальні за зв'язок, координацію та інші організаційні завдання з підтримки менеджерів вищої ланки, підготовку кореспонденції, звітів, стенограм засідань та іншої спеціалізованої документації. Вони асистують у підготовці бюджетів, моніторингу видатків, створюють проекти контрактів та іншої документації.

Секретарі (співробітники канцелярії) виконують канцелярські та інші адміністративні обов'язки, пов'язані з грошовими операціями, домовленостями щодо поїздок, інформаційними запитами та зустрічами. Також вони відповідальні за запис, підготовку, сортування, групування та заповнення інформації; сортування, відкриття та відправку електронної пошти; телефонні розмови або електронні запити або їх пересилку до відповідної персони; підготовку інвойсів та запис деталей, пов'язаних з фінансовими транзакціями; переведення інформації в комп'ютерну версію та її коректуру.

Також до державної служби в країнах ОЕСР належать такі позиції, як детективи, офіцери та інспектори поліції, офіцери з питань імміграції, митні та податкові інспектори⁴.

Інспектори та детективи поліції розслідують факти та наслідки, пов'язані зі скоєнням злочинів з метою пошуку підозрюваних та отримання інформації, яка є недоступною для широкого загалу. До їхніх завдань також належить встановлення контактів та пошук джерел інформації про скоєні злочини з метою запобігання подальшим порушенням або ідентифікації потенційних правопорушників; збір, верифікація та аналіз доказів для розкриття злочинів; проведення арештів; свідчення в судах тощо.

Зазвичай вони виконують обов'язки менеджерів, повинні мати вищу освіту та бути найнятими за результатами просування після визначеної кількості років на посаді офіцера поліції (зазвичай близько 5 років).

⁴ 2012 Survey on Compensation of Employees in Central/Federal Governments of OECD countries. Public Employment and Management Network. Retrieved 25th of July, 2018, from: <https://www.oecd.org/gov/pem/2012%20Survey%20on%20Compensation%20of%20Government%20Employees%20of%20OECD%20countries.pdf>.

Офіцери поліції відповідальні за підтримку закону та порядку, патруль у публічних місцях, забезпечення дотримання законів та нормативних актів та арешт підозрюваних. Інші обов'язки включають регулювання дорожнього руху та прийняття повноважень влади у випадку аварій; надання екстреної допомоги постраждалим внаслідок аварій, злочинів або природних катастроф. Офіцери поліції можуть не мати вищої освіти.

Офіцери з питань імміграції відповідають за контроль та перевірку людей, які перетинають національні кордони згідно із встановленими правилами регулювання. До завдань також належить патрулювання національних кордонів та прибережних вод з метою запобігання нелегальному в'їзду або виїзду з країни, перевірка проїзних документів, координація та кооперація з іншими агенціями, залученими до правоохоронної діяльності, процедури депортації та кримінального переслідування.

До обов'язків **митних інспекторів** належить перевірка транспортних засобів, які перетинають національні кордони, з метою забезпечення виконання встановлених правил регулювання. Також сферою їх відповідальності є перевірка багажу тих, хто перетинає національний кордон, на предмет відповідності національним правилам, зокрема щодо імпорту або експорту товарів та валюти; перевірка транспортних документів та вантажу транспортних засобів, які перетинають кордон; затримання порушників та вилучення заборонених або незадекларованих товарів, які не відповідають міграційному або митному законодавству.

Податкові інспектори здійснюють перевірку податкових відшкодувань, платіжних та інших документів на предмет визначення їх коректності типу та суми податків, зборів та інших платежів, які повинні бути сплачені фізичними або юридичними особами. Також до обов'язків належить професійне консультування з питань оподаткування та сплати інших зборів та платежів організацій, підприємств і населення та здійснення контролю відповідності сплачених податків чинному законодавству.

3.3.2. ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В КРАЇНАХ ОЕСР

Загальний рівень компенсації на державній службі в країнах ОЕСР включає заробітну плату та сплату соціального внеску з боку роботодавця.

До основних складових загального рівня оплати праці на державній службі належать⁵:

1. **Валова заробітна плата**, яка включає будь-які внески, податки з доходів тощо, що сплачуються роботодавцем за схемою соціального страхування або в податкові органи від імені співробітника, а саме:
 - базова заробітна плата (як система окладів) заснована на регулярних щорічних виплатах працівникам за відпрацьований час та надані послуги уряду. У більшості випадків зарплати виплачуються щотижня або щомісяця;
 - додаткові виплати, до яких належить загальний рівень бонусів, які виплачуються працівникам, зокрема надбавка за роботу далеко від дому або в нестійких умовах, виплати за експатріацію за роботу за кордоном, виплати за понаднормову роботу, покриття витрат на вартість життя та поїздки з роботи та на роботу, не включаючи соціальні пільги;
 - винагорода за позаробочий час, включаючи щорічну відпустку, інші оплачувані відпустки, державні свята та інші визнані святкові дати тощо;
 - щорічні або сезонні бонуси та інші додаткові виплати.
2. **Соціальні внески**, які сплачуються з боку роботодавця у фонди соціального страхування або згідно з іншими схемами соціального страхування на такі цілі:
 - внески з боку роботодавців у державні схеми соціального страхування або в приватні соціальні фонди з метою покриття пенсій, інвалідності, втрати годувальника, хвороби, вагітності, лікарняних, професійних захворювань, безробіття тощо;
 - соціальні пільги, які називаються «нефінансовані», тобто на ті цілі, для яких не створено фондів соціального страхування, а саме: покриття витрат на дітей, родину, освіту або інші цілі, вихідна допомога працівникам у зв'язку зі скороченням штату, недієздатністю, смертю тощо.

Рівень соціальних внесків, на які коригується чиста заробітна плата державної служби в цьому дослідженні, усереднений. Ставка внесків та якість соціальних пільг, які працівники можуть отримати через сплату соціальних внесків, залежать від якості та ефективності менеджменту фондів у кожній країні.

Також використовується **коригування на відпрацьований робочий час**, тобто різниця між часом, який фактично було відпрацьовано, та середньорічним рівнем компенсації. У дослідженні для розрахунку середньорічного рівня заробітної плати взято до уваги усереднену різницю в робочому часі (кількість відпрацьованих годин на тиждень на

⁵ Methodology and Additional Notes on Compensation of Government Employees. Annex D (p. 202-205). Government at glance, 2011. Retrieved 5th of August, 2018, from: <https://www.oecd.org/gov/48250818.pdf>.

державній службі, щорічні відпустки та державні свята).

Огляд середньорічних компенсацій для державних службовців залежно від посади та рангу для таких країн ОЕСР, як Австрія, Бельгія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Ісландія, Італія, Литва, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Словенія, Словаччина, Іспанія, Швеція, Велика Британія, представлено в розділі 3.3.3.

3.3.3. ОГЛЯД ЗАГАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ СЕРЕД КРАЇН ОЕСР

У більшості країн ОЕСР використовується система базової ставки оплати праці для державних службовців відповідно до тарифної сітки. У деяких країнах відхилення від базової заробітної плати для оплати праці державних службовців визначається мультиплікаторами або встановленням відсотків, наприклад у Бельгії, Франції, Німеччині, Італії, Великій Британії та Польщі⁶.

У Швеції базова ставка заробітної плати встановлюється на основі висновку зовнішньої експертної комісії. У Нідерландах та Італії законодавчо визначено максимальний рівень оплати праці для державних службовців залежно від функціональних обов'язків.

Характерно, що в країнах, де існує незначний рівень відхилення від базової заробітної плати для державних службовців, не встановлено стелі для нарахування заробітної плати. А в країнах, де державні інституції мають вищий рівень автономії зі встановлення рівня оплати праці, існують додаткові законодавчі обмеження⁵.

Середньорічний рівень оплати праці для державних службовців залежно від рангу (детальніше див. розділ 3.3.1) у країнах ОЕСР представлено на рис. 3.3.1. та в Додатку 3.3.1.

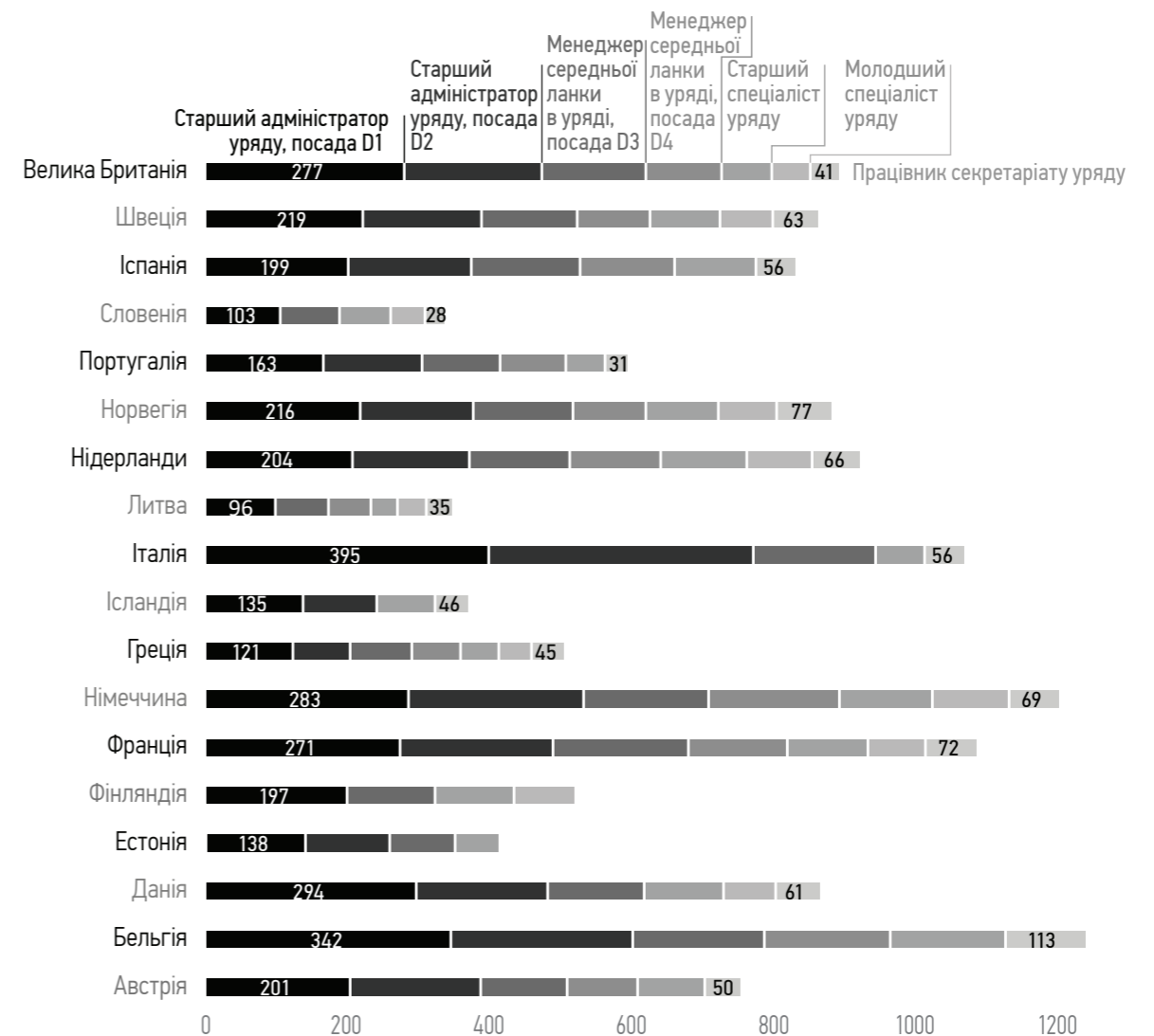

Рис. 3.3.1. Середньорічний рівень заробітних плат державних службовців у країнах ОЕСР у 2015 році, тис. дол. США

Джерело: сформовано автором на основі інформації ОЕСР про оплату праці в державному секторі⁷.

Детальніше аналіз заробітних плат державних службовців по країнах представлено в Додатку 3.3.2.

На рис. 3.3.1 простежується динаміка значного перевищення заробітної плати працівників державної служби вищого рівня (D1-D2) над працівниками секретаріату, яке в середньому для всіх проаналізованих становить близько 4 разів. Найбільше перевищення характерне для Великої Британії та Португалії – 6,8 та 5,3 раза відповідно, найменше – для Греції та Литви, яке становить близько 2,7 раза.

Не в усіх країнах ОЕСР державна служба представлена всіма описаними в методології ОЕСР рівнями, зокрема:

⁶ The regulation of executive pay across the European Union. Summary of an international comparative study by the European Institute of Public Administration, in cooperation with the Dutch Ministry of the Interior and Kingdom Relations. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://kennisopenbaarbestuur.nl/media/254865/summary-eipa-study-the-regulation-of-executive-pay-across-the-european-union.pdf>.

⁷ Government at a Glance – 2017 edition. Public employment and pay. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78408>.

- у Фінляндії, Литві та Словенії відсутня посада державної служби вищого рівня D2;
- в Ісландії немає посади державної служби середнього рівня D3;
- у Данії, Естонії, Фінляндії, Ісландії, Італії та Словенії у структурі державної служби відсутня посада D4;
- в Австрії, Бельгії, Естонії, Ісландії, Італії, Португалії, Іспанії немає посади молодшого спеціаліста;
- в Естонії та Фінляндії відсутня посада працівника секретаріату.

Що стосується посади вищого рівня D1 та посади нижчого рівня державної служби старшого спеціаліста, то вони присутні в структурі державної служби всіх проаналізованих на рис. 3.3.1 країн ОЕСР.

Згідно з рис. 3.3.1 найвища оплата праці державних службовців вищого рівня в Італії та Бельгії – близько 32 та 28 тис. дол. США на місяць для посади D1 і 31 та 21 тис. дол. США на місяць для посади D2 відповідно. Найнижчий рівень у Литві та Словенії – близько 8 та 8,5 тис. дол. США на місяць відповідно для посади D1, тоді як посада D2 в структурі державної служби цих країн відсутня.

На державній службі середнього рівня найвища оплата праці у Франції та Бельгії для D3 – близько 16 та 15 тис. дол. США на місяць відповідно, у Німеччині та Бельгії для D4 – близько 15,3 та 14,8 тис. дол. США на місяць. Найнижчий рівень оплати праці серед проаналізованих країн ОЕСР на посаді D3 в Литві та Словенії (близько 6 та 7 тис. дол. США на місяць відповідно), D4 – у Литві (5 тис. дол. США на місяць) та Греції (5,7 тис. дол. США на місяць).

Що стосується державної служби нижчого рівня, зокрема посад старших та молодших спеціалістів, які в більшості випадків є аналітиками⁸, то найвища оплата праці на посадах старшого спеціаліста в Бельгії (13,5 тис. дол. США на місяць) та Німеччині (11 тис. дол. США на місяць), а в Німеччині та Нідерландах найвищі заробітні плати для посад молодшого спеціаліста – 9 та 7,7 тис. дол. США на місяць.

Найнижча заробітна плата в Литві та Греції: у старших спеціалістів – 3 та 4,5 тис. дол. США на місяць, у молодших спеціалістів – 3,4 та 3,7 тис. дол. США на місяць.

Окрім огляду загального рівня заробітної плати на державній службі важливо проаналізувати структуру заробітної плати (чистої заробітної плати, сплати соціального внеску та рівень коригування на робочий час, методологію нарахування заробітної плати див. у розділі 3.3.2 дослідження) та порівняти її з рівнем середньої заробітної плати по країні та показником ВВП на душу населення, що розглянуто в розділі 3.3.4.

8 Government at a Glance 2017. OECD library. Data on public administration in OECD countries. (p. 108). Retrieved 9th of August, 2018, from: https://read.oecd-ilibrary.org/governance/government-at-a-glance-2017_gov_glance-2017-en#page108.

3.3.4. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ ВИЩОГО РІВНЯ (ПОСАДИ D1-D2) В КРАЇНАХ ОЕСР

Як вже зазначалося (див. розділ 3.3.1), до державної служби вищого рівня належать посади старших адміністраторів D1 та D2 в основному в таких міністерствах, як міністерство внутрішніх справ, фінансів, юстиції, освіти, охорони здоров'я, навколишнього середовища або еквівалентних ним⁹.

На рис. 3.3.2 наведено структуру середньорічної компенсації на державній службі вищого рівня (посада D1) з урахуванням паритету купівельної спроможності на основі даних національних рахунків країн ОЕСР та середньорічної заробітної плати по країні.

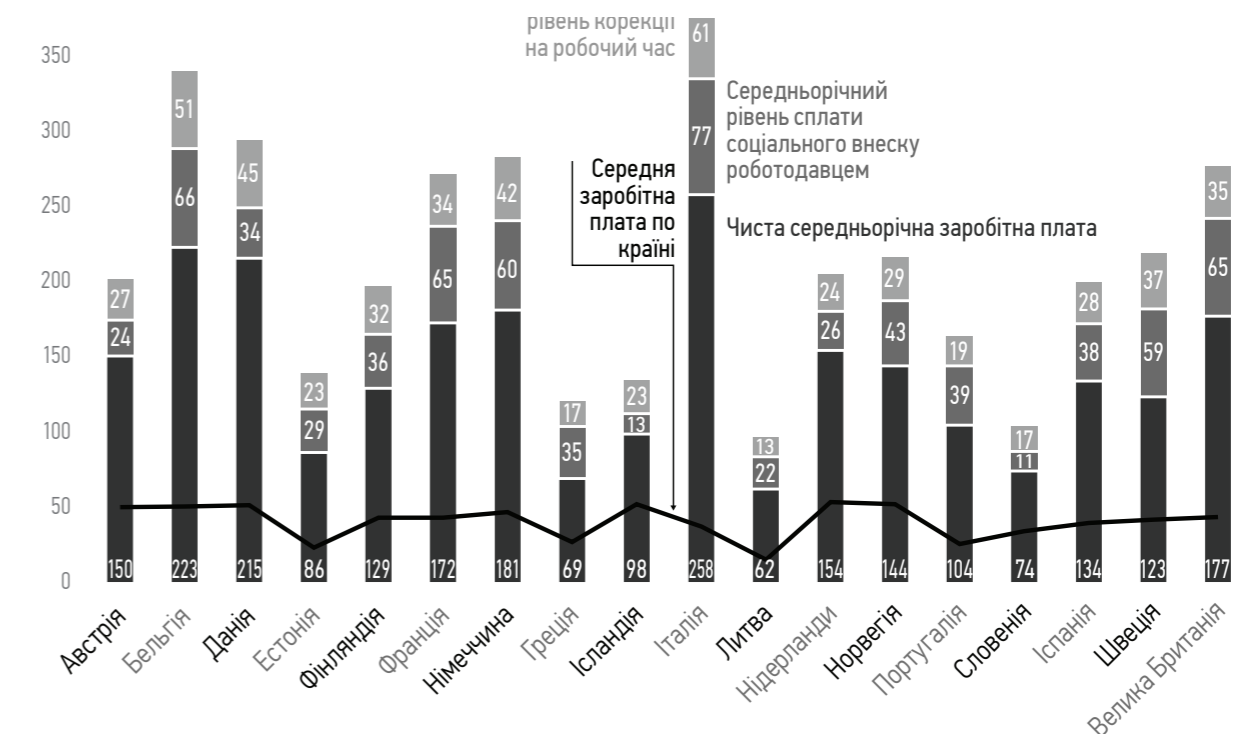

Рис. 3.3.2. Структура середньорічної заробітної плати державної служби рівня D1 у країнах ОЕСР у 2015 році, тис. дол. США

Джерело: сформовано автором на основі інформації ОЕСР про оплату праці на державній службі¹⁰, рівня середньої заробітної плати по країні¹¹ та середньої заробітної плати в Литві¹², яку конвертовано згідно з даними статистичного порталу¹³.

9 Government at a Glance 2017. OECD library. Data on public administration in OECD countries. (p. 104). Retrieved 9th of August, 2018, from: https://read.oecd-ilibrary.org/governance/government-at-a-glance-2017_gov_glance-2017-en#page104.

10 Government at a Glance – 2017 edition. Public employment and pay. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78408>.

11 OECD Employment and Labor Market Statistics. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/data/oecd-employment-and-labor-market-statistics/average-annual-wages_data-00571-en; OECD Stat. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE.

12 Trading Economics. Wages Europe. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://tradingeconomics.com/country-list/wages?continent=europe>.

13 Euro (EUR) to U.S. dollar (USD) annual average exchange rate from 1999 to 2017. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://www.statista.com/statistics/412794/euro-to-u-s-dollar-annual-average-exchange>.

Загальний рівень компенсації (див. розділ 3.3.3) включає чисту заробітну плату та сплату соціального внеску як у фонди загальнообов'язкового соціального страхування, так і приватні соціальні фонди (детальніше див. розділ 3.3.2). Рівень заробітної плати (рис. 3.3.2) скориговано на середньорічний рівень корекції на робочий час з урахуванням середньої кількості державних свят¹⁴.

На рис. 3.3.2 видно, що найвищий рівень заробітної плати для посади D1 в Італії (33 тис. дол. США на місяць), Бельгії (18,5 тис. дол. США на місяць) та Данії (18 тис. дол. США на місяць); найнижчий у Литві, Греції та Словенії – 5, 5,7 та 6,2 тис. дол. США на місяць відповідно. Середній рівень оплати праці на місяць у проаналізованих країнах для посади D1 становить близько 12,5 тис. дол. США.

В Естонії, Ісландії, Португалії, Швеції та Фінляндії рівень оплати праці на посаді D1 становить 7-10 тис. дол. США на місяць, а в Іспанії, Норвегії, Австрії, Нідерландах, Франції, Великій Британії та Німеччині – від 11 до 15 тис. дол. США на місяць.

На рис. 3.3.3 розглянуто рівень оплати праці державних службовців рангу D2. Відповідно до рис. 3.3.2-3.3.3 питома вага соціального внеску у валовій заробітній платі держслужбовців рангу D1 та D2 диференціюється залежно від країни. Так, в Австрії, Данії, Ісландії, Нідерландах та Словенії – близько 10-12%; у Бельгії, Естонії, Німеччині, Фінляндії, Литві, Норвегії та Іспанії – у межах 18-20%; у Швеції та Греції – найвищі показники на рівні 27 та 28% відповідно.

Питома вага середньорічної корекції робочого часу в структурі валової заробітної плати на державній службі вищого рівня для досліджуваних країн становить близько 14%.

З рис. 3.3.2-3.3.3 видно, що середній рівень перевищення заробітної плати на посаді D1 порівняно з посадою D2 становить близько 30%, при цьому найбільше перевищення (майже 60%) характерне для Данії, найменше – для Австрії, Іспанії та Португалії – у межах 10-16%. Варто відмітити що Нідерланди є винятком: заробітна плата на посаді D1 на 6% нижча, ніж на посаді D2.

Рис. 3.3.3. Структура середньорічної заробітної плати державної служби рівня D2 у країнах ОЕСР у 2015 році, тис. дол. США

Джерело: сформовано автором на основі інформації ОЕСР про оплати праці на державній службі¹⁵, рівня середньої заробітної плати по країні¹⁶ та середньої заробітної плати в Литві¹⁷, яку конвертовано згідно з даними статистичного порталу¹⁸.

Для посади D2 (рис. 3.3.3) виявлено схожі з посадою D1 тенденції, тобто найвищий рівень оплати праці в Італії, Бельгії та Нідерландах – 20, 14 та 13 тис. дол. США на місяць відповідно, найнижчий – у Греції, Естонії та Ісландії (4, 6 та 6,3 тис. дол. США на місяць відповідно).

Для посади D2 характерне менше перевищення над середньою заробітною платою по країні, що в середньому становить близько 2,5 рази, при цьому найвищий рівень зафіксовано в Італії (6,5 разів), а найнижчий – в Ісландії (1,5 раза), детальніше співвідношення заробітної плати державних службовців вищих рівнів до середньої заробітної плати по країні представлено на рис. 3.3.4.

15 Government at a Glance – 2017 edition. Public employment and pay. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78408>.

16 OECD Employment and Labor Market Statistics. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/data/oecd-employment-and-labor-market-statistics/average-annual-wages_data-00571-en; OECD Stat. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE.

17 Trading Economics. Wages Europe. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://tradingeconomics.com/country-list/wages?continent=europe>.

18 Euro (EUR) to U.S. dollar (USD) annual average exchange rate from 1999 to 2017. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://www.statista.com/statistics/412794/euro-to-u-s-dollar-annual-average-exchange-rate/>.

rate/.

14 Government at a Glance 2017. OECD library. Data on public administration in OECD countries. (p. 104). Retrieved 9th of August, 2018, from: https://read.oecd-ilibrary.org/governance/government-at-a-glance-2017_gov-glance-2017-en#page104.

Рис. 3.3.4. Співвідношення заробітної плати державних службовців вищих рівнів до середньої заробітної плати по країні з визначенням середнього медіанного значення для досліджуваних країн ОЕСР у 2015 році, коефіцієнт

Джерело: розраховано автором на основі інформації ОЕСР про оплату праці на державній службі¹⁹, рівня середньої заробітної плати по країні²⁰ та середньої заробітної плати в Литві²¹, яку конвертовано згідно з даними статистичного порталу²².

З рис. 3.3.4 видно, що більшість країн мають рівень співвідношення заробітної плати державних службовців D1 до середньої заробітної плати вищий або на рівні медіанного значення, окрім Греції, Ісландії та Словенії.

Найбільше перевищення зафіксовано в Італії – 7 та 6,6 раза відповідно для посад D1 та D2. Більшість досліджуваних країн ОЕСР мають значення на рівні медіанного або незначне перевищення медіани (до 4 разів).

Окрім перевищення заробітної плати державних службовців вищих рівнів над середньою заробітною платою по країні, важливо проаналізувати рівень перевищення над ВВП на душу населення в країні, що розглянуто на рис. 3.3.5.

¹⁹ Government at a Glance – 2017 edition. Public employment and pay. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78408>.

²⁰ OECD Employment and Labor Market Statistics. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/data/oecd-employment-and-labour-market-statistics/average-annual-wages_data-00571-en; OECD Stat. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE.

²¹ Trading Economics. Wages Europe. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://tradingeconomics.com/country-list/wages?continent=europe>.

²² Euro (EUR) to U.S. dollar (USD) annual average exchange rate from 1999 to 2017. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://www.statista.com/statistics/412794/euro-to-u-s-dollar-annual-average-exchange-rate/>.

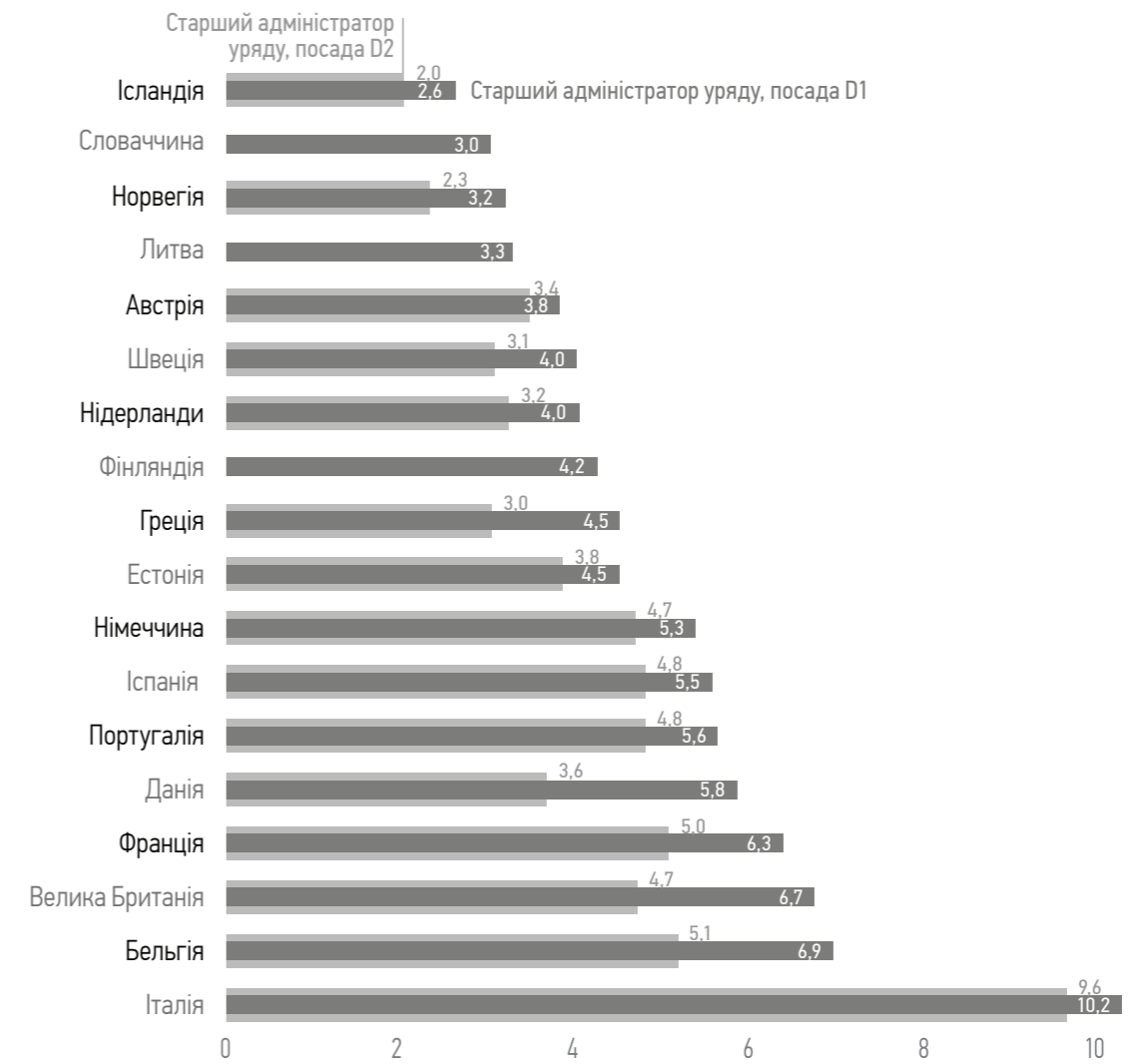

Рис. 3.3.5. Співвідношення заробітної плати державних службовців вищого рівня та ВВП на душу населення, коефіцієнт

Джерело: сформовано автором на основі інформації ОЕСР про оплату праці на державній службі²³.

З рис. 3.3.5 видно, що найбільше перевищення заробітної плати державних службовців вищого рівня над ВВП на душу населення, зокрема на посадах D1, характерне для Італії, Бельгії та Великої Британії (у межах 7-10 разів), найменше – для Ісландії, Словаччини, Норвегії та Литви (близько 2,5-3 рази).

Для посади D2 (див. рис. 3.3.5) найбільше перевищення в Італії (9,6 раза), Бельгії та Франції (близько 5 разів), найменше в Ісландії та Норвегії (2 та 2,3 раза відповідно).

Окрім державної служби вищого рівня, для аналізу системи оплати праці державних службовців доцільно розглянути оплату праці державної служби середнього та нижчого рівнів, що розроблено в дослідженні ОФЕА «Заробітна плата державних службовців середнього та нижчого рівнів у країнах ОЕСР».

²³ Government at a Glance – 2017 edition. Public employment and pay. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78408>.

ВИСНОВКИ

У дослідженні проаналізовано оплату праці державних службовців різних рангів, визначено рівень перевищення їхніх заробітних плат над середнім рівнем по країні та ВВП на душу населення.

З аналізу заробітних плат державних службовців простежується динаміка до значного перевищення заробітної плати працівників державної служби вищого рівня (D1-D2) над працівниками секретаріату, яке в середньому для всіх проаналізованих країн становить близько 4 разів. Найбільше перевищення у Великій Британії та Португалії – 6,8 та 5,3 раза відповідно, найменше в Греції та Литві – близько 2,7 раза.

Найвища оплата праці державних службовців вищого рівня в Італії та Бельгії – близько 32 та 28 тис. дол. США на місяць для посади D1 і 31 та 21 тис. дол. США на місяць для посади D2 відповідно. А найнижчий рівень у Литві та Словенії – близько 8 та 8,5 тис. дол. США на місяць відповідно для посади D1, тоді як посада D2 в структурі державної служби в цих країнах відсутня.

Серед посад державної служби середнього рівня найвища оплата праці для D3 у Франції та Бельгії – близько 16 та 15 тис. дол. США на місяць відповідно, для D4 в Німеччині та Бельгії – близько 15,3 та 14,8 тис. дол. США на місяць. Найнижчий рівень оплати праці на посадах D3 серед проаналізованих країн ОЕСР у Литві та Словенії (близько 6 та 7 тис. дол. США на місяць відповідно), а D4 – у Литві (5 тис. дол. США на місяць) та Греції (5,7 тис. дол. США на місяць).

Що стосується державної служби нижчого рівня, зокрема посад старших та молодших спеціалістів (D5 та D6), які в більшості випадків є аналітиками²⁴, то найвища оплата праці на посадах старшого спеціаліста в Бельгії (13,5 тис. дол. США на місяць) та Німеччині (11 тис. дол. США на місяць), а в Німеччині та Нідерландах найвищі заробітні плати в молодших спеціалістів – 9 та 7,7 тис. дол. США на місяць.

Найнижча заробітна плата в Литві та Греції: 3 та 4,5 тис. дол. США на місяць на посаді старшого спеціаліста і 3,4 та 3,7 тис. дол. США на місяць на посаді молодшого спеціаліста.

Визначено країни-лідери за найвищою оплатою праці на державній службі – Італія, Бельгія, Німеччина та Велика Британія і найнижчою – Литва, Греція та Словенія.

²⁴ Government at a Glance 2017. OECD library. Data on public administration in OECD countries. (p. 108). Retrieved 9th of August, 2018, from: https://read.oecd-ilibrary.org/governance/government-at-a-glance-2017_gov_glance-2017-en#page108.

ДОДАТКИ

Додаток 3.3.1

Середня заробітна плата на рік залежно від посади державного службовця в країнах ОЕСР у 2015 році²⁵ (дол. США)

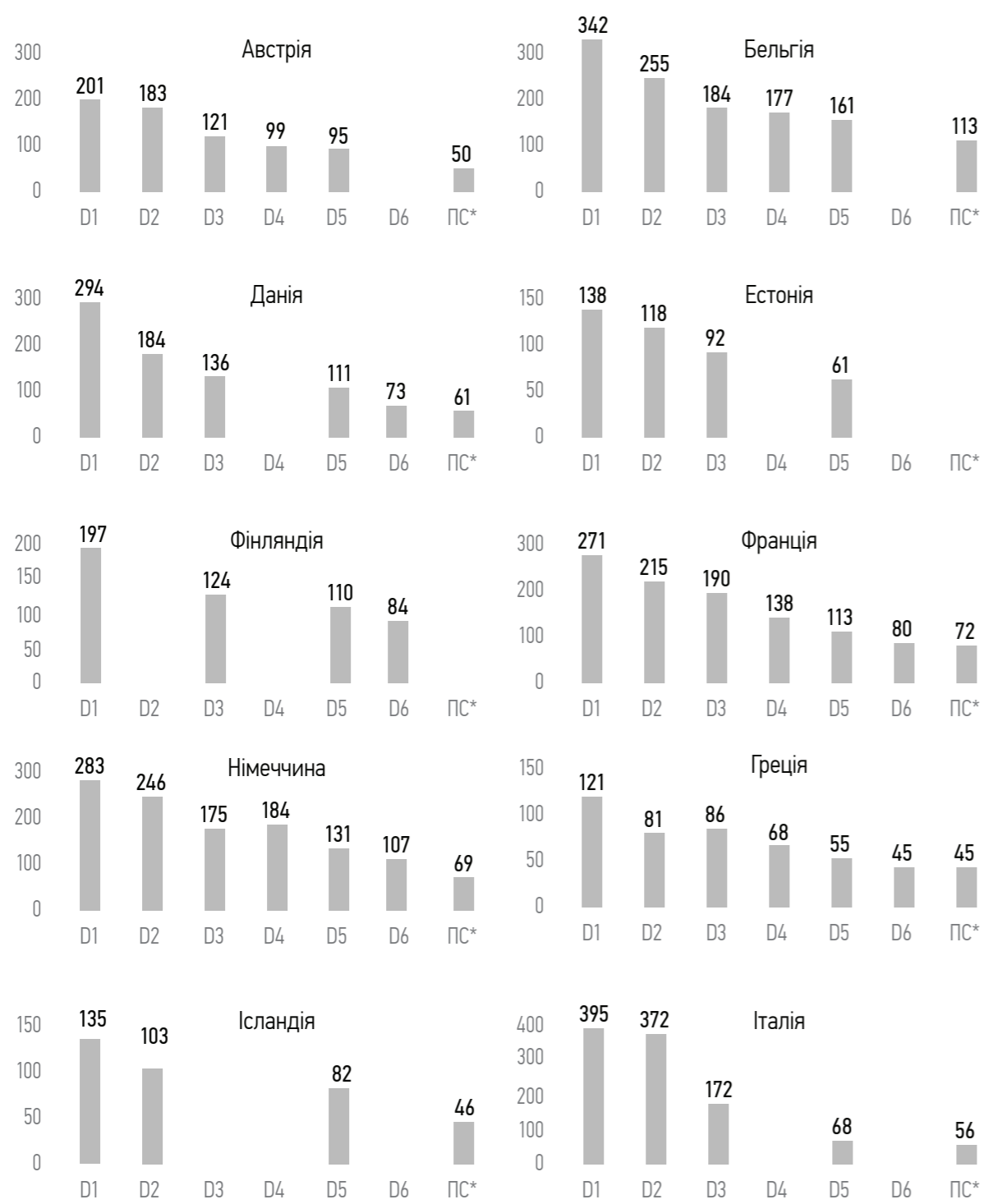
Країна	Старший адміністратор уряду, посада D1	Старший адміністратор уряду, посада D2	Менеджер середньої ланки в уряді, посада D3	Менеджер середньої ланки в уряді, посада D4	Старший спеціаліст уряду	Молодший спеціаліст уряду	Працівник секретаріату уряду
Австрія	201 193	182 880	121 208	98 626	94 586	д/в*	50 375
Бельгія	342 463	255 306	184 263	177 111	161 342	д/в*	112 955
Данія	293 943	184 193	135 584	д/в*	111 052	73 247	61 294
Естонія	138 429	118 242	91 812	д/в*	60 846	д/в*	д/в*
Фінляндія	196 979	д/в*	123 572	д/в*	110 407	84 226	д/в*
Франція	270 929	215 469	190 216	137 909	113 103	80 224	72 078
Німеччина	282 680	245 996	175 415	183 553	130 582	107 498	69 486
Греція	120 562	81 244	85 997	68 334	54 534	44 631	45 449
Ісландія	134 614	103 228	д/в*	д/в*	82 068	д/в*	46 135
Італія	395 373	371 513	172 500	д/в*	67 866	д/в*	55 552
Литва	96 310	д/в*	74 218	59 460	37 377	40 619	35 415
Нідерланди	204 370	163 707	141 032	127 618	121 110	922 44	66 201
Норвегія	216 075	157 643	140 162	102 358	102 058	80 708	76 923
Португалія	163 160	138 815	109 683	92 111	54 928	д/в*	30 906
Словенія	102 745	д/в*	83 246	д/в*	72 013	47 981	27 987
Іспанія	199 330	171 607	152 598	132 685	114 194	д/в*	55 786
Швеція	218 638	167 508	133 760	101 832	98 092	74 379	63 149
Велика Британія	276 838	193 159	145 808	106 406	70 277	54 059	40 623

²⁵ Government at a glance 2017. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <http://www.oecd.org/gov/govataglance.htm>.

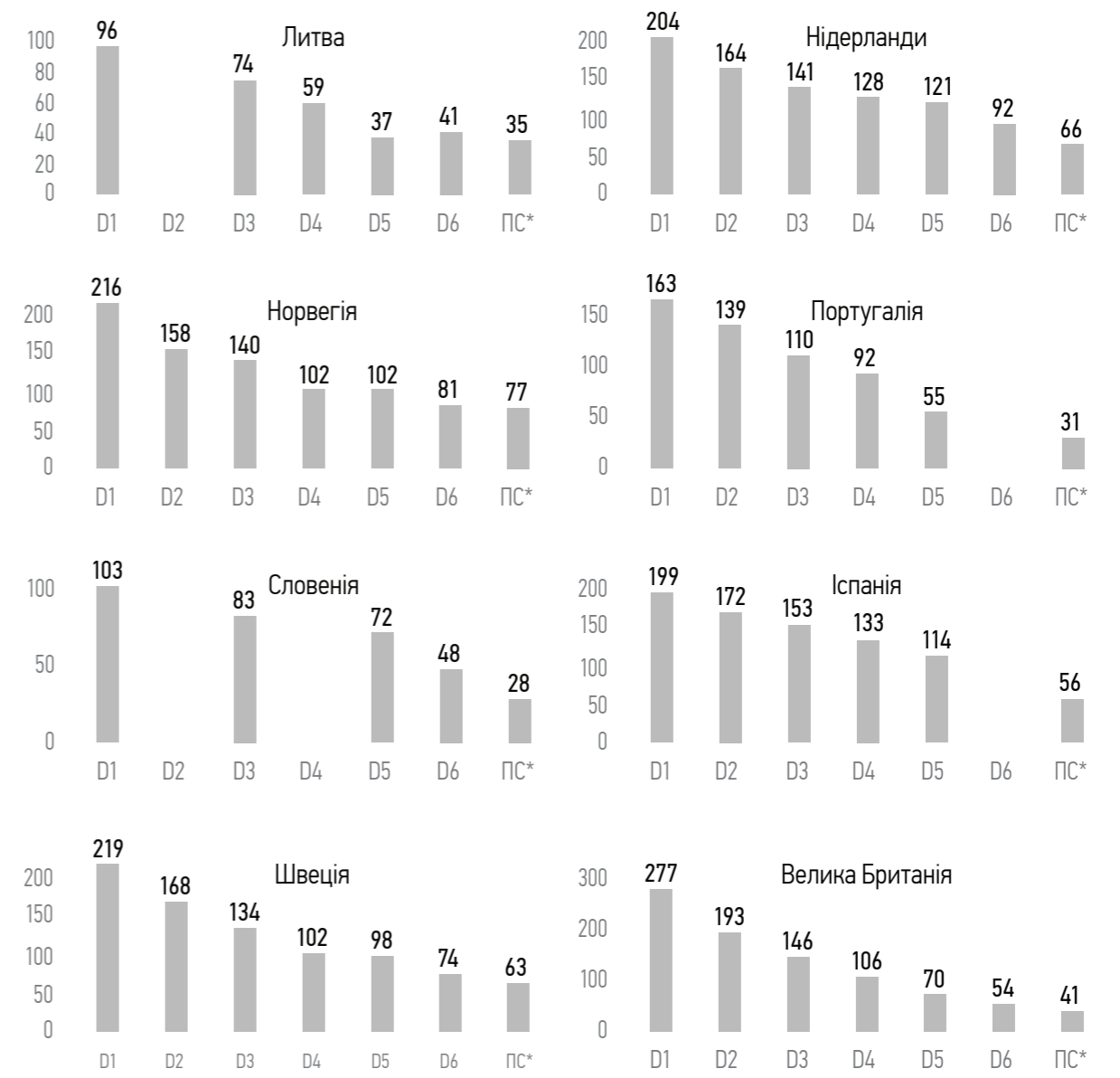
* д/в – дані відсутні, оскільки на державній службі в деяких країнах немає відповідних посад.

Додаток 3.3.2

Середньорічна оплата праці державних службовців різних рівнів у країнах ОЕСР у 2015 році (тис. дол. США)

Продовження додатку 3.3.2

* ПС – працівники секретаріату.

3.4. ЗАРОБІТНА ПЛАТА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СЕРЕДЬОГО ТА НИЖЧОГО РІВНІВ У КРАЇНАХ ОЕСР

Згідно з методологією Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) державна служба в країнах ОЕСР складається з трьох рівнів: вищого (D1-D2), середнього (D3-D4) та нижчого (D5-D6). У дослідженні ОФЕА «Заробітна плата державних службовців вищого рівня в країнах ОЕСР» подано огляд функціональних обов'язків усіх рівнів державної служби в країнах ОЕСР та акцентовано на загальних тенденціях оплати праці та оплаті праці державних службовців вищого рівня.

У цьому дослідженні проведено порівняння оплати праці державних службовців середнього та нижчого рівнів згідно з методологією ОЕСР¹.

До уваги бралися середньорічні компенсації для державних службовців залежно від посади та рангу в таких країнах ОЕСР, як Австрія, Бельгія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Ісландія, Італія, Литва, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Словенія, Іспанія, Швеція, Велика Британія.

Також розраховано рівень співвідношення заробітної плати державних службовців та середньої заробітної плати по країні. Визначено такі тенденції:

- для посади D3 – найбільше перевищення: близько 4 разів – у Литві, близько 3 разів – в Італії; найменше – в Австрії, Словенії, Норвегії, Швеції (1,7-1,8 раза);
- для посади D4: найбільше перевищення – у Литві (більше 3 разів); найменше – у Франції, Португалії та Австрії (1,3-1,5 раза);
- для посади D5 – найбільше перевищення – у Литві, Бельгії, Німеччині та Іспанії (близько 2 разів); найменше – у Великій Британії, Ісландії та Італії (1, 7 та 8% відповідно);
- для посади D6 – заробітна плата державного службовця на посаді молодшого спеціаліста у багатьох країнах нижча, ніж середня заробітна плата по країні, зокрема це стосується Великої Британії (на 23%), Франції (на 8%), Греції та Данії (на 4%), а також Швеції (3%). Заробітні плати на посаді D6 не перевищують середнє значення по країні в Словенії, Нідерландах та Фінляндії, тоді як найбільше перевищення існує в Німеччині (близько 50%) та Литві (більше 2 разів).

Також проаналізовано рівень співвідношення зазначених заробітних плат та показника ВВП на душу населення країни. Детальніше в розділах 3.4.1-3.4.2.

¹ Government at a Glance, 2011. OECD. Annex D. Methodology and Additional Notes on Compensation of Government Employees. Retrieved 21st of August, 2018, from: <https://www.oecd.org/gov/48250818.pdf>.

3.4.1. АНАЛІЗ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СЕРЕДЬОГО РІВНЯ (ПОСАДИ D3-D4) В КРАЇНАХ ОЕСР

Як уже зазначалося в дослідженні ОФЕА «Заробітна плата державних службовців вищого рівня в країнах ОЕСР», державна служба в країнах ОЕСР поділяється на три рівні: вищий (посади D1-D2), середній (посади D3-D4) та нижчий (посади D5-D6).

Державні службовці середнього рівня (посади D3-D4) відіграють ключову роль у житті держави, перетворюючи поставлені високопосадовцями стратегічні цілі на тактичні дії. Детальніше їхні функціональні обов'язки описані в згаданому вище дослідженні.

Існує велика різниця між компенсацією державних службовців вищого (посада D1) та середнього рівнів, яка в деяких випадках перевищує заробітну плату на посаді D3 на 72% та може вдвічі перевищувати рівень заробітної плати на посаді D4².

Порівняльний аналіз оплати праці державних службовців середнього рівня представлено на рис. 3.4.1-3.4.2.

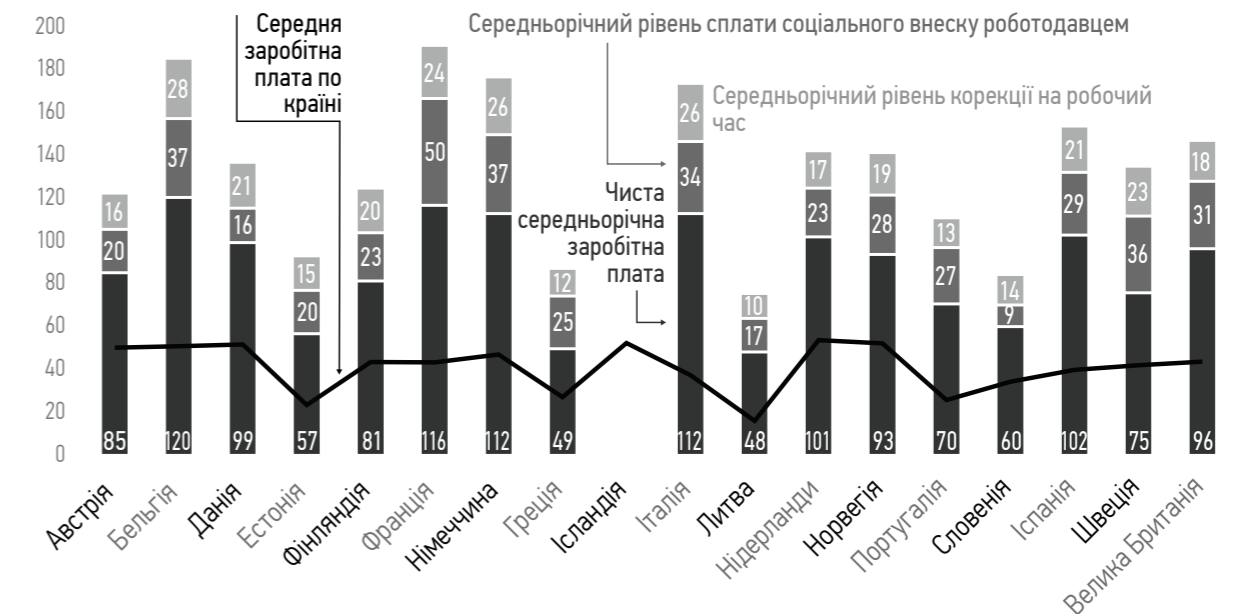

Рис. 3.4.1. Структура середньорічної заробітної плати державного службовця середнього рівня рангу D3 в країнах ОЕСР у 2015 році, тис. дол. США

Джерело: сформовано автором на основі інформації ОЕСР про оплату праці на державній службі³, рівня середньої заробітної плати по країні⁴ та середньої заробітної плати в Литві⁵, яку конвертовано згідно з

² Government at a Glance 2017. OECD library. Data on public administration in OECD countries. (p. 106). Retrieved 9th of August, 2018, from: https://read.oecd-ilibrary.org/governance/government-at-a-glance-2017_gov_glance-2017-en#page106.

³ Government at a Glance – 2017 edition. Public employment and pay. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78408>.

⁴ OECD Employment and Labor Market Statistics. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/data/oecd-employment-and-labor-market-statistics/average-annual-wages_data-00571-en; OECD Stat. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE.

⁵ Trading Economics. Wages Europe. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://tradingeconomics.com/>

даними статистичного порталу⁶.

Середній рівень питомої ваги сплаченого соціального внеску з валової заробітної плати державного службовця рангу D3 для проаналізованих країн на рис. 3.4.1 становить близько 20%, при цьому найвищі показники в Португалії, Франції, Швеції та Греції – у межах 24-28%, а найнижчі в Словенії та Данії – близько 11-12%. Для більшості інших країн частка становить від 16 до 20%.

Що стосується частки корекції на робочий час у заробітній платі посади D3, то її середній рівень для проаналізованих країн становить 14%, при цьому найвищі показники у Фінляндії, Швеції, Словенії та Естонії (близько 16-17%), а найнижчі в Португалії, Нідерландах та Франції (близько 11-12%).

Найвищий рівень заробітної плати на посадах D3 у таких країнах, як Фінляндія, Австрія, Греція та Іспанія (9-10 тис. дол. США на місяць), причому середній рівень заробітних плат для державних службовців рангу D3 серед проаналізованих країн ОЕСР становить близько 7 тис. дол. США на місяць.

Найнижчий рівень заробітної плати в державних службовців (посада D3) у Німеччині та Литві – 3,7-4 тис. дол. США на місяць. У Франції, Естонії, Швеції, Бельгії оплата праці для посад цього рівня становить 5-6 тис. дол. США на місяць, а в Норвегії, Великій Британії, Італії, Ісландії, Нідерландах, Португалії та Словенії – від 7 до 8,5 тис. дол. США на місяць.

Рівень заробітних плат державних службовців на посадах D4 представлено на рис. 3.4.2. Також варто зазначити, що в таких країнах ОЕСР, як Данія, Естонія, Фінляндія, Ісландія, Італія та Словенія, у структурі державної служби відсутня посада D4.

Найнижчі заробітні плати для посади D4 в Іспанії та Португалії – близько 3,2 тис. дол. США на місяць, далі за рівнем підвищення ідуть Австрія, Словенія, Данія, Франція та Німеччина, де місячна середня заробітна плата державного службовця рангу D4 сягає 5-5,8 тис. дол. США.

Вищі заробітні плати на зазначених посадах у Литві, Швеції та Фінляндії (7-7,5 тис. дол. США на місяць), а найвищі серед розглянутих країн ОЕСР у Великій Британії та Норвегії (більш ніж 9,5 тис. дол. США на місяць).

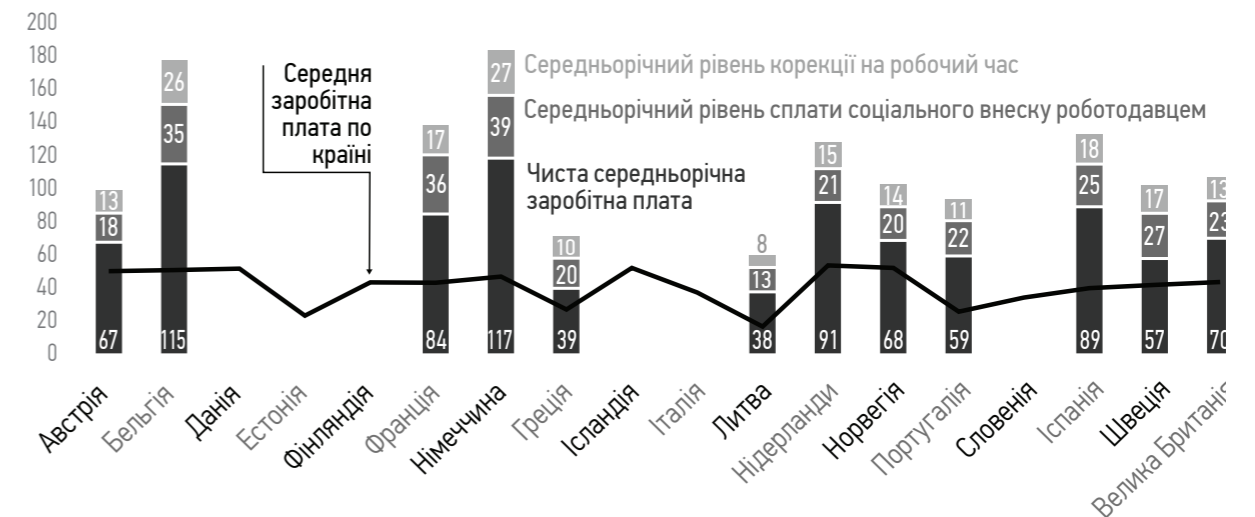

Рис. 3.4.2. Структура середньорічної заробітної плати державного службовця середнього рівня рангу D4 у країнах ОЕСР у 2015 році, тис. дол. США

Джерело: сформовано автором на основі інформації ОЕСР про оплату праці на державній службі⁷, рівня середньої заробітної плати по країні⁸ та середньої заробітної плати в Литві⁹, яку конвертовано згідно з даними статистичного порталу¹⁰.

На рис. 3.4.1-3.4.2 показано, що в середньому заробітна плата державних службовців рангу D3 перевищує заробітну плату рангу D4 на 22%. Найбільше перевищення притаманне для Великої Британії, Франції та Норвегії – 37-38%, найменше – у Бельгії (близько 4%). Також слід відзначити, що в Німеччині рівень оплати праці державних службовців рангу D4 перевищує оплату праці рангу D3 на 5%.

Для частки соціального внеску в заробітній платі на посаді D4 характерні аналогічні з посадами D3 тенденції.

Середній рівень перевищення заробітної плати державного службовця рангу D3 над середньою заробітною платою серед розглянутих країн ОЕСР на рис. 3.4.1-3.4.2 становить близько 2,3 раза, при цьому найбільше перевищення в Литві (близько 4 разів) та Італії (близько 3 разів), детальніше на рис. 3.4.3.

7 Government at a Glance – 2017 edition. Public employment and pay. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78408>.

8 OECD Employment and Labor Market Statistics. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/data/oecd-employment-and-labor-market-statistics/average-annual-wages_data-00571-en; OECD Stat. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE.

9 Trading Economics. Wages Europe. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://tradingeconomics.com/country-list/wages?continent=europe>.

10 Euro (EUR) to U.S. dollar (USD) annual average exchange rate from 1999 to 2017. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://www.statista.com/statistics/412794/euro-to-u-s-dollar-annual-average-exchange-rate/>.

country-list/wages?continent=europe.

6 Euro (EUR) to U.S. dollar (USD) annual average exchange rate from 1999 to 2017. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://www.statista.com/statistics/412794/euro-to-u-s-dollar-annual-average-exchange-rate/>.

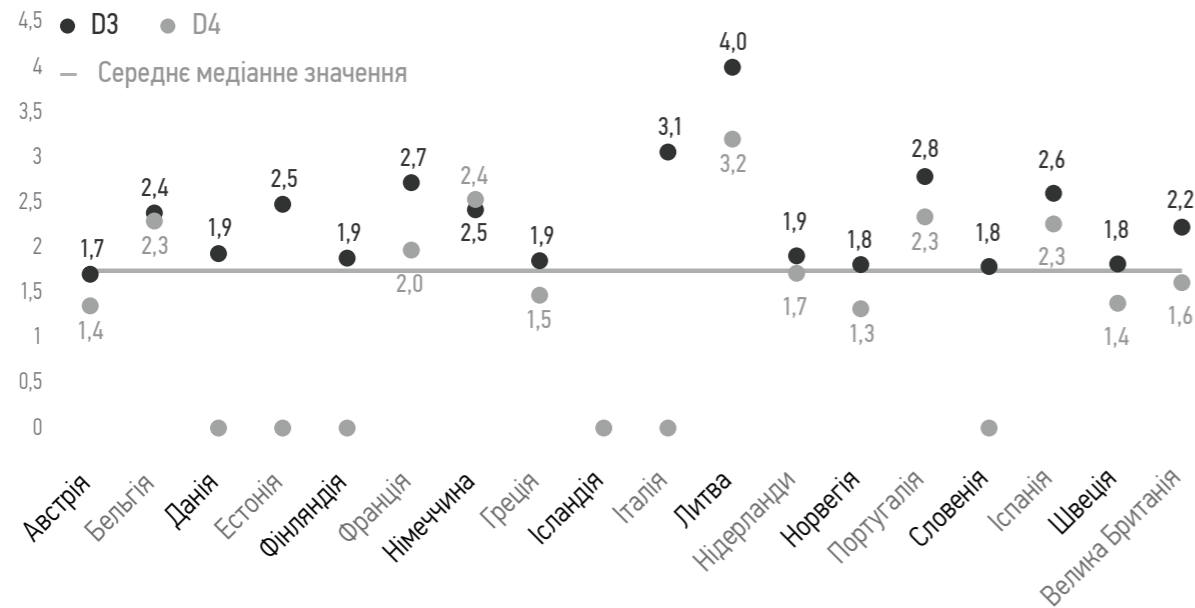

Рис. 3.4.3. Співвідношення заробітної плати державних службовців середніх рівнів до середньої заробітної плати по країні з визначенням середнього медіанного значення у 2015 році, коефіцієнт.

Джерело: розраховано автором на основі інформації ОЕСР про оплату праці на державній службі¹¹, рівня середньої заробітної плати по країні¹² та середньої заробітної плати в Литві¹³, яку конвертовано згідно з даними статистичного порталу¹⁴.

Більшість розглянутих країн мають рівень співвідношення для посади D3 в діапазоні від 2,5 до 3 разів, тоді як в Австрії, Данії, Фінляндії, Греції, Нідерландах, Словенії та Швеції він становить середнє медіанне значення або має незначне перевищення (рис. 3.4.3). Вищі показники для посади D3 характерні для Португалії, Франції, Естонії та Іспанії (більше 2,5 разів).

Щодо рівня перевищення заробітної плати державного службовця на посаді D4 над середньою заробітною платою по країні, то його середнє значення для проаналізованих країн становить близько 2 разів. Найвище значення в Литві (більше 3 разів), а найнижче у Франції, Португалії та Австрії (на рівні 1,3-1,5 разів).

У Німеччині, Фінляндії, Литві зазначений рівень перевищення становить близько 1,2 раза, а для Литви характерне найвище значення на рівні близько 3 разів. У

11 Government at a Glance – 2017 edition. Public employment and pay. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78408>.

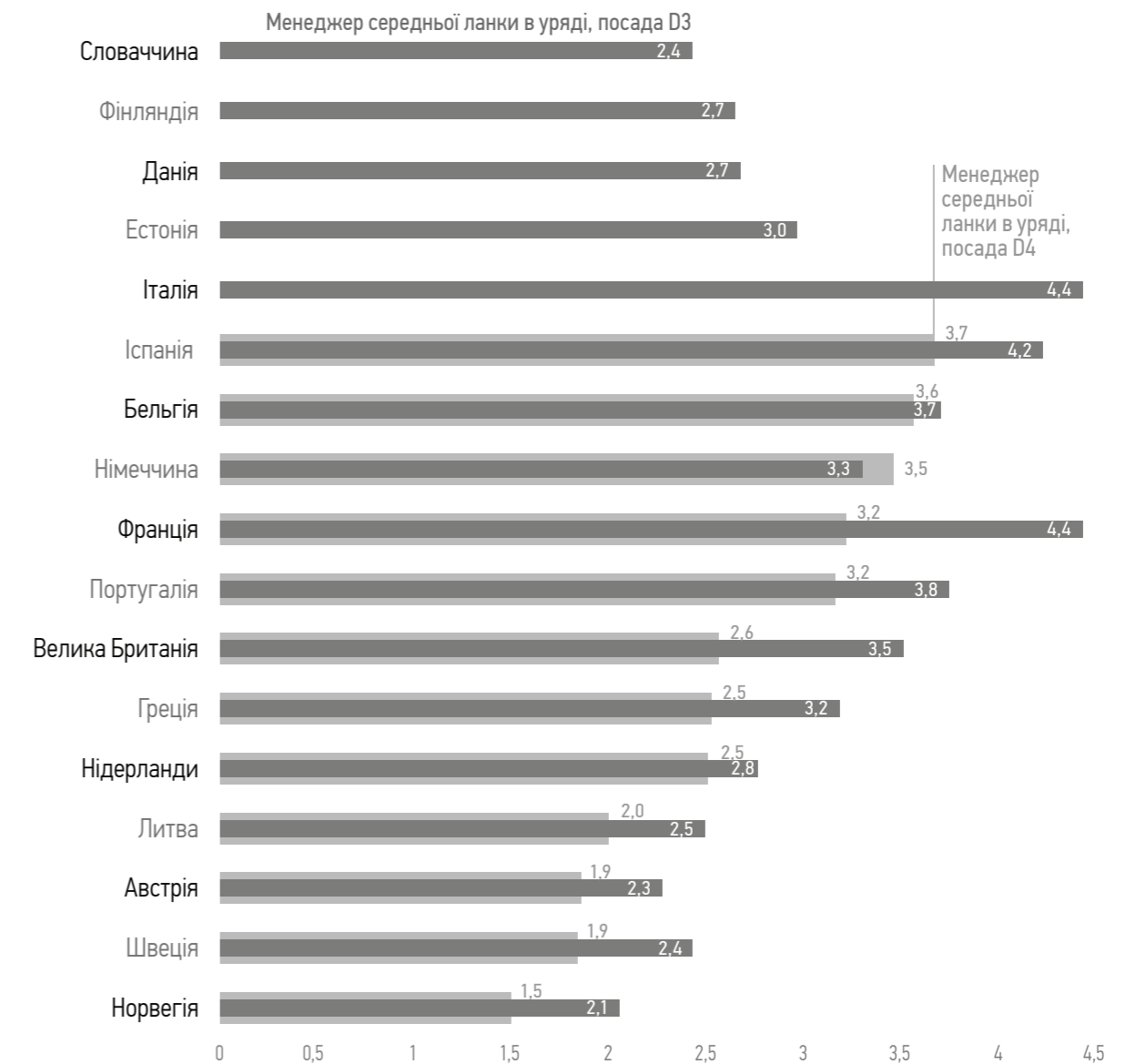
12 OECD Employment and Labor Market Statistics. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/data/oecd-employment-and-labor-market-statistics/average-annual-wages_data-00571-en; OECD Stat. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE.

13 Trading Economics. Wages Europe. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://tradingeconomics.com/country-list/wages?continent=europe>.

14 Euro (EUR) to U.S. dollar (USD) annual average exchange rate from 1999 to 2017. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://www.statista.com/statistics/412794/euro-to-u-s-dollar-annual-average-exchange-rate/>.

Німеччині, Португалії та Іспанії такий рівень співвідношення становить від 2,3 до 2,5 разів, усі інші розглянуті країни мають нижчі значення або такі, що дорівнюють медіанному, за обома посадами (від 1,4 до 1,7 раза).

Також важливо проаналізувати перевищення заробітної плати державних службовців середнього рівня над показником ВВП на душу населення, тенденції

якого представлено на рис. 3.4.4.

Рис. 3.4.4. Перевищення заробітної плати державних службовців середнього рівня над ВВП на душу населення, коефіцієнт.

Джерело: складено автором на основі інформації ОЕСР про оплату праці на державній службі¹⁵.

15 Government at a Glance – 2017 edition. Public employment and pay. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78408>.

На рис. 3.4.4 видно, що найбільший рівень перевищення заробітної плати державних службовців на посадах D3 над середнім рівнем оплати праці по країні спостерігається в Іспанії, Італії та Франції (більше 4 разів), а найнижчий – у Норвегії, Австрії, Словаччині, Швеції та Литві, значення коефіцієнту для яких становить від 2 до 2,5 разів. Середнє значення коефіцієнту для цих країн – близько 3 разів.

Щодо заробітної плати на посаді D4, то в Німеччині, Бельгії та Іспанії найбільше перевищення серед розглянутих країн ОЕСР (близько 3,5 разів), а найнижче в Норвегії (значення коефіцієнту – 1,5), що пов'язано з високим значенням ВВП на душу населення.

У таких країнах, як Італія, Естонія, Данія, Фінляндія та Словаччина, у структурі державної служби ранг D4 відсутній, а середнє значення перевищення заробітної плати державних службовців на посадах D4 над середнім рівнем оплати праці по країні для цих країн ОЕСР становить 2,5 рази.

3.4.2. ОПЛАТА ПРАЦІ НА ПОСАДАХ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ НИЖЧОГО РІВНЯ В КРАЇНАХ ОЕСР

У дослідженні ОФЕА «Заробітна плата державних службовців вищого рівня в країнах ОЕСР» представлено аналіз структури державної служби країн ОЕСР, де зазначено, що до державної служби нижчого рівня в країнах ОЕСР належать такі посади, як старший (D5) та молодший спеціаліст (D6) і працівник секретаріату (детальніше див. у дослідженні ОФЕА). Рівень заробітних плат на цих посадах проаналізовано на рис. 3.4.5-3.4.7 та Додатку 3.4.1.

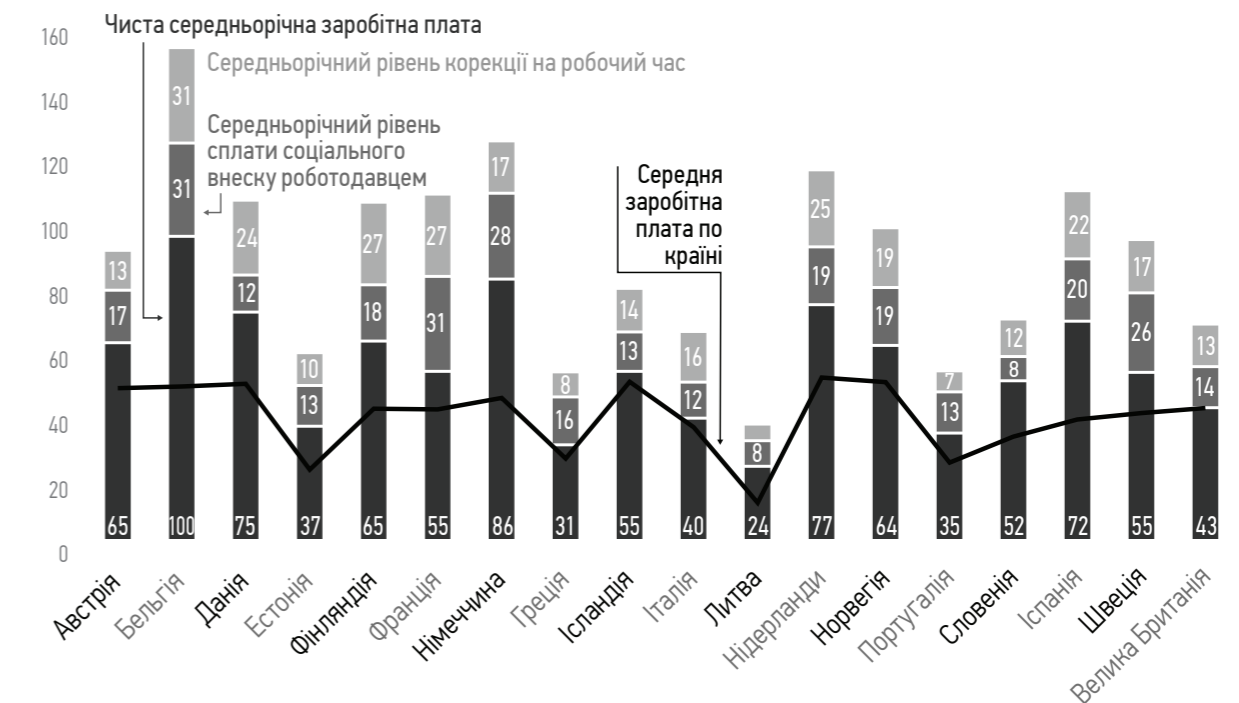

Рис. 3.4.5. Середньорічна заробітна плата державних службовців нижчого рівня – старших спеціалістів рангу D5 у країнах ОЕСР у 2015 році, тис. дол. США

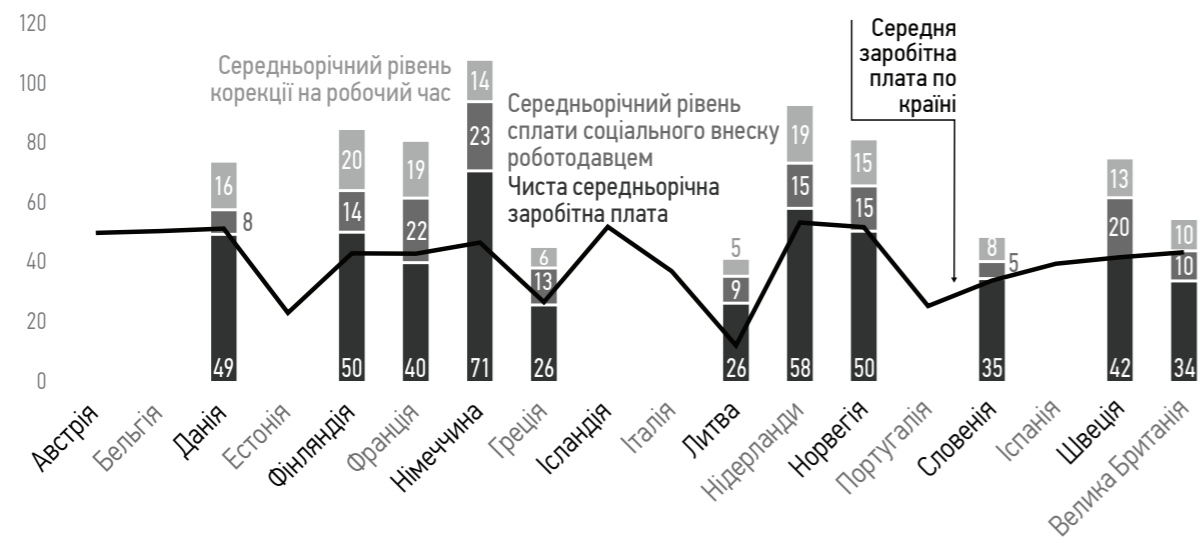

Рис. 3.4.6. Середньорічна заробітна плата державних службовців нижчого рівня – молодших спеціалістів рангу D6 у країнах ОЕСР у 2015 році, тис. дол. США.

Рис. 3.4.7. Середньорічна заробітна плата державних службовців нижчого рівня – працівників секретаріату в країнах ОЕСР у 2015 році, тис. дол. США.

Джерело: сформовано автором на основі інформації ОЕСР про оплату праці на державній службі¹⁶, рівня середньої заробітної плати по країні¹⁷ та середньої заробітної плати в Литві¹⁸, яку конвертовано згідно з даними статистичного порталу¹⁹.

16 Government at a Glance – 2017 edition. Public employment and pay. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78408>.

17 OECD Employment and Labor Market Statistics. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/data/oecd-employment-and-labor-market-statistics/average-annual-wages_data-00571-en; OECD Stat. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE.

18 Trading Economics. Wages Europe. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://tradingeconomics.com/country-list/wages?continent=europe>.

19 Euro (EUR) to U.S. dollar (USD) annual average exchange rate from 1999 to 2017. Retrieved 9th of August,

Характерно, що в усіх розглянутих на рис. 3.4.5-3.4.7 країнах ОЕСР у структурі державної служби є посада старшого спеціаліста, тоді як в Ісландії, Австрії, Іспанії, Португалії, Естонії, Італії та Бельгії немає молодших спеціалістів, а в Естонії та Фінляндії відсутні працівники секретаріату (детальніше про функціональні обов'язки цих державних службовців див. у дослідженні ОФЕА «Заробітна плата державних службовців вищого рівня в країнах ОЕСР»).

Найвищий рівень заробітних плат серед старших спеціалістів D5 у Бельгії (8,3 тис. дол. США на місяць) та Німеччині (7 тис. дол. США на місяць), найнижчий у Литві та Греції – 2 та 2,5 тис. дол. США на місяць відповідно.

Середній рівень оплати праці на посаді старшого спеціаліста серед проаналізованих країн ОЕСР становить близько 4,7 тис. дол. США на місяць. Наближені до середнього рівня зарплати мають старші спеціалісти в Словенії, Швеції, Ісландії та Франції.

У нижчому за середнє значення діапазоні від 3 до 3,5 тис. дол. США на місяць зарплати на згаданих посадах у Португалії, Естонії, Італії та Великій Британії; у вищому (близько 5,5 – 6,5 тис. дол. США на місяць) – оплата праці старших спеціалістів у Норвегії, Австрії, Фінляндії, Іспанії, Данії та Нідерландах.

Для посади молодшого спеціаліста D6 у цих країнах ОЕСР існують аналогічні тенденції, як і для посади старшого спеціаліста, тобто найвища заробітна плата в Німеччині (5,8 тис. дол. США на місяць), а найнижча в Греції та Литві (близько 2 тис. дол. США на місяць).

Середній рівень заробітної плати на посаді молодшого спеціаліста для досліджуваних країн ОЕСР становить 3,6 тис. дол. США на місяць, зокрема у Швеції, Франції, Данії, Норвегії та Фінляндії.

Працівники секретаріату в країнах ОЕСР мають середній рівень оплати праці 3 тис. дол. США на місяць в Італії, Франції, Австрії, Іспанії та Швеції. Найвища заробітна плата для цієї посади в Бельгії (5,8 тис. дол. США на місяць), а найнижча – у Португалії (1,6 тис. дол. США на місяць) та Словенії (1,7 тис. дол. США на місяць).

В Ісландії, Італії, Франції, Австрії, Іспанії та Швеції рівень оплати праці на посаді працівника секретаріату становить від 2,5 до 3 тис. дол. США на місяць, а в Данії, Нідерландах, Німеччині та Норвегії – 3,5-4 тис. дол. США на місяць.

Що стосується рівня перевищення заробітної плати державного службовця на посаді старшого спеціаліста D5 (див. рис. 3.4.8) над середнім рівнем оплати праці по країні, то найбільше значення в Литві, Бельгії, Німеччині та Іспанії (близько 2 разів); а найменше у Великій Британії, Ісландії та Італії (перевищення на рівні 1, 7 та 8% відповідно).

2018, from: <https://www.statista.com/statistics/412794/euro-to-u-s-dollar-annual-average-exchange-rate/>.

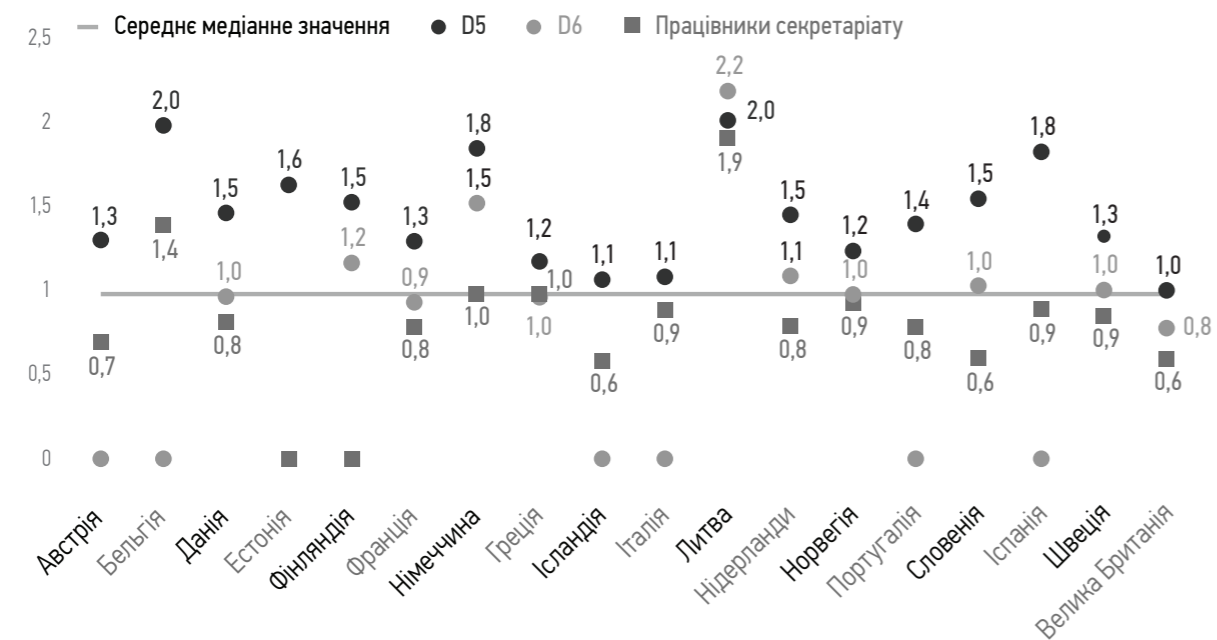

Рис. 3.4.8. Співвідношення заробітної плати державних службовців нижчих рівнів до середньої заробітної плати по країні з визначенням середнього медіанного значення у 2015 році, коефіцієнт.

Джерело: розраховано автором на основі інформації ОЕСР про оплату праці на державній службі²⁰, рівня середньої заробітної плати по країні²¹ та середньої заробітної плати в Литві²², яку конвертовано згідно з даними статистичного порталу²³.

Середній рівень зазначеного на рис. 3.4.8 співвідношення для посади старшого спеціаліста становить 45%, зокрема в таких країнах, як Португалія, Нідерланди, Данія, Фінляндія та Словенія. У Греції, Норвегії, Франції, Австрії та Швеції цей показник на рівні від 25 до 30%.

Заробітна плата державного службовця на посаді молодшого спеціаліста у багатьох країнах нижча, ніж середня заробітна плата по країні, зокрема це стосується Великої Британії (на 23%), Франції (на 8%), Греції та Данії (на 4%), а також Швеції (3%).

Нема перевищення рівня зазначених заробітних плат на посаді D6 над середнім значенням по країні в Словенії, Нідерландах та Фінляндії, тоді як найбільше перевищення спостерігається в Німеччині (близько 50%) та Литві (більше 2 разів).

Для більшості країн характерна нижча заробітна плата працівників секретаріату, ніж

²⁰ Government at a Glance – 2017 edition. Public employment and pay. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78408>

²¹ OECD Employment and Labor Market Statistics. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/data/oecd-employment-and-labour-market-statistics/average-annual-wages_data-00571-en; OECD Stat. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE.

²² Trading Economics. Wages Europe. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://tradingeconomics.com/country-list/wages?continent=europe>.

²³ Euro (EUR) to U.S. dollar (USD) annual average exchange rate from 1999 to 2017. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://www.statista.com/statistics/412794/euro-to-u-s-dollar-annual-average-exchange-rate/>.

середня заробітна плата по країні, наприклад, різниця в Ісландії, Великій Британії та Словенії сягає 40%.

Винятками є Бельгія та Литва, де перевищення заробітної плати працівника секретаріату над середньою заробітною платою по країні становить 40 та 90% відповідно.

На рис. 3.4.9 розглянуто рівень перевищення заробітної плати державних службовців нижчого рівня над показником ВВП на душу населення.

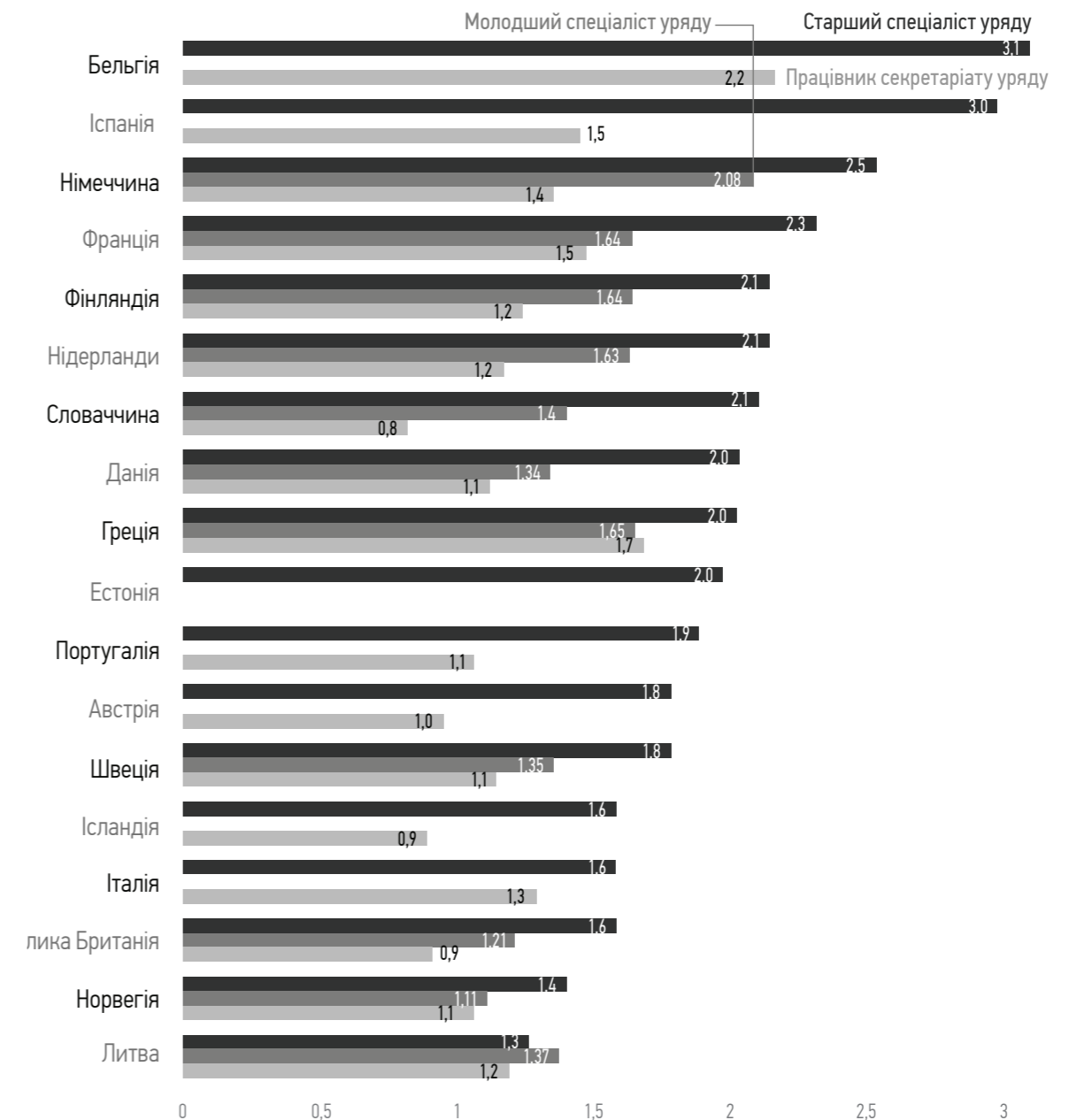

Рис. 3.4.9. Рівень перевищення заробітної плати державних службовців нижчого рівня над ВВП на душу населення, коефіцієнт.

Джерело: складено автором на основі інформації ОЕСР про оплату праці на державній службі²⁴.

Найбільше перевищення заробітної плати старшого спеціаліста над показником ВВП на душу населення по країні в Іспанії та Бельгії (близько 3 разів), а найнижче в Литві та Норвегії (1,3 та 1,4 відповідно). Це значення для більшості проаналізованих країн знаходиться в діапазоні від 1,5 до 2,5 разів.

Щодо молодшого спеціаліста, то найбільше перевищення над показником ВВП на душу населення в Німеччині (близько 2 разів), а найменше – у Норвегії (10%). Усі інші країни на рис. 3.4.9 мають рівень перевищення від 20 до 60%.

У Словаччині, Ісландії, Великій Британії та Австрії заробітна плата працівника секретаріату нижча за ВВП на душу населення в середньому на 10% (див. рис. 3.4.9), у Норвегії, Португалії, Данії, Швеції, Нідерландах та Литві незначний рівень перевищення – від 10 до 20%.

У Греції та Бельгії спостерігається найбільше перевищення заробітної плати працівника секретаріату над ВВП на душу населення – 1,7 та 2 рази. Розбіжності на рівні 25-50% існують у Фінляндії, Італії, Німеччині, Іспанії та Франції.

Окрім зазначених на рис. 3.4.5-3.4.7 посад, до державної служби в країнах ОЕСР належать такі посади, як детективи, офіцери та інспектори поліції, офіцери з питань імміграції, митні та податкові інспектори, рівень оплати праці яких представлено в Додатку 3.4.2.

Згідно з Додатком 3.4.2 середньомісячна заробітна плата інспекторів поліції та детективів становить близько 7 тис. дол. США на місяць, найвищий рівень оплати праці на цій посаді в таких країнах ОЕСР, як Бельгія, Франція та Норвегія (близько 9-10 тис. дол. США на місяць), що в середньому в 2,5 рази перевищує середню заробітну плату по країні. Також високу заробітну плату мають інспектори та детективи поліції в Іспанії та Бельгії (більше 8 тис. дол. США на місяць).

Найнижчий рівень оплати праці інспекторів та детективів поліції серед розглянутих країн у Литві та Естонії (3 та 3,7 тис. дол. США на місяць відповідно).

Інспектори поліції мають заробітну плату нижчу в середньому на 25%, ніж заробітна плата інспекторів та детективів, найбільше перевищення характерне для Франції та Іспанії (близько 50%).

Найвищі заробітні плати мають офіцери поліції в Ісландії, Франції, Великій Британії та Норвегії (7-7,8 тис. дол. США на місяць), найнижчі – у Литві, Естонії та Словенії, де заробітна плата становить 2,5-3,5 тис. дол. США на місяць.

Перевищення заробітної плати офіцера поліції над середньою заробітною платою в розглянутих у Додатку 2 країнах становить 75%, причому найвищий розрив у Греції та Литві (більш ніж у 2,4 раза). Найменший розрив на рівні 30% мають Австрія та Словенія.

²⁴ Government at a Glance – 2017 edition. Public employment and pay. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78408>.

Перевищення заробітної плати на цій посаді приблизно вдвічі спостерігається в Норвегії, Франції, Італії, Великій Британії та Португалії.

Митні інспектори в розглянутих країнах ОЕСР мають середній рівень оплати праці 5 тис. дол. США на місяць, причому найвищі заробітні плати у Франції (7 тис. дол. США на місяць) та Норвегії, Бельгії, Ісландії, Італії, Швеції (близько 6-6,5 тис. дол. США на місяць).

Найнижчий рівень оплати праці цієї категорії працівників у Литві та Естонії (2,2-2,5 тис. дол. США на місяць), як і в представників поліції. При порівнянні з середньою заробітною платою по країні помітно, що найбільше перевищення спостерігається в Литві, Греції та Португалії (понад 2 рази), а найнижче в Словенії та Австрії (близько 20%).

У податкових інспекторів у країнах ОЕСР рівень оплати праці в середньому 4 тис. дол. США на місяць, що відповідає середній заробітній платі деяких країн. Найвища заробітна плата для цієї категорії працівників у Швеції, Іспанії та Бельгії (від 6,5 до 7 тис. дол. США на місяць); найнижча – у Литві та Естонії (2,5-3 тис. дол. США на місяць).

Литва, Португалія та Естонія мають найбільше перевищення заробітної плати податкових інспекторів над середньою оплатою праці по країні (близько 2,5 разів), що свідчить про низький рівень оплати праці в країні. У таких країнах, як Естонія, Бельгія, Італія, Словенія, Швеція та Іспанія, перевищення на рівні 70-90%.

Окрім перевищення заробітних плат державних службовців над середньою заробітною платою по країні, необхідно проаналізувати її співвідношення до ВВП на душу населення (табл. 3.4.1).

Таблиця 3.4.1

Рівень співвідношення заробітної плати деяких категорій державних службовців до ВВП на душу населення, коефіцієнт

Країна	Інспектори поліції та детективи	Офіцери поліції	Митні інспектори	Податкові інспектори	Офіцери з питань імміграції
Іспанія	2,61	1,68	1,72	2,14	1,87
Франція	2,41	1,68	1,74	д/в ^{1*}	д/в*
Португалія	2,36	1,71	2,37	2,09	3,03
Італія	2,05	1,65	1,75	1,57	д/в*
Бельгія	2,03	д/в*	1,39	1,64	д/в*
Словаччина	1,67	1,26	1,19	1,83	д/в*
Норвегія	1,64	1,28	0,99	д/в*	д/в*
Данія	1,58	1,28	д/в*	д/в*	д/в*
Фінляндія	1,54	1,2	1,29	1,2	1,17
Австрія	1,5	1,21	1,17	1,14	д/в*
Ісландія	1,5	1,53	1,41	1,1	д/в*
Швеція	1,48	д/в*	1,44	1,29	1,15
Естонія	1,46	1,33	1,1	1,19	1,37
Литва	1,23	0,96	0,9	0,97	0,99
Греція	д/в*	2,2	2,36		1,73
Велика Британія	д/в*	1,89	д/в*	д/в*	1,48

Джерело: складено автором на основі інформації ОЕСР про оплату праці на державній службі²⁵.

^{1*} д/в – дані відсутні, оскільки на державній службі деяких країн немає відповідних посад.

ВИСНОВКИ

Існує велика різниця між компенсацією державних службовців вищого рівня (посада D1) та державних службовців середнього рівня, яка в деяких випадках перевищує заробітну плату на посаді D3 на 72% та може вдвічі перевищувати рівень заробітної плати на посаді D4²⁶.

Найвищі заробітні плати на посадах D3 у Фінляндії, Австрії, Греції та Іспанії (9-10 тис. дол. США на місяць), причому середній рівень заробітних плат для державних службовців рангу D3 серед проаналізованих країн ОЕСР становить близько 7 тис. дол. США на місяць.

Найнижчі заробітні плати в державних службовців (посада D3) Німеччини та Литви – 3,7-4 тис. дол. США на місяць. Що стосується Франції, Естонії, Швеції, Бельгії, то рівень оплати праці посади такого рівня становить 5-6 тис. дол. США на місяць, а в Норвегії, Великій Британії, Італії, Ісландії, Нідерландах, Португалії та Словенії – від 7 до 8,5 тис. дол. США на місяць.

Найнижчі заробітні плати на посадах D4 в Іспанії та Португалії – 3,2 тис. дол. США на місяць, далі за рівнем підвищення йдуть Австрія, Словенія, Данія, Франція та Німеччина – 5-5,8 тис. дол. США.

Вищі заробітні плати на посадах D4 в Литві, Швеції та Фінляндії (7-7,5 тис. дол. США на місяць), а найвищі серед розглянутих країн ОЕСР у Великій Британії та Норвегії (більш ніж 9,5 тис. дол. США на місяць).

Найвищі заробітні плати мають старші спеціалісти D5 у Бельгії (8,3 тис. дол. США на місяць) та Німеччині (7 тис. дол. США на місяць), а найнижчі в Литві та Греції – 2 та 2,5 тис. дол. США на місяць відповідно. Водночас найвища заробітна плата в молодшого спеціаліста D6, як і в старшого, у Німеччині (5,8 тис. дол. США на місяць), а найнижча – у Греції та Литві (близько 2 тис. дол. США на місяць).

Отже, можна сказати, що на більшості посад державної служби в розглянутих країнах ОЕСР заробітна плата вища, ніж середня заробітна плата по країні та ВВП на душу населення, окрім Литви, де показник заробітної плати державних службовців нижчих рівнів нижчий за середній показник заробітної плати по країні та ВВП на душу населення.

25 Government at a Glance – 2017 edition. Public employment and pay. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78408>.

26 Government at a Glance 2017. OECD library. Data on public administration in OECD countries. (p. 106). Retrieved 9th of August, 2018, from: https://read.oecd-ilibrary.org/governance/government-at-a-glance-2017_gov_glance-2017-en#page106.

ДОДАТКИ

Додаток 3.4.1

Структура середньомісячної заробітної плати працівників державної служби нижчого рівня та середня заробітна плата по країні, 2015 рік²⁷ (дол. США)

Країна	Старші спеціалісти			Молодші спеціалісти			Працівники секретаріату			Середня заробітна плата по країні
	Чиста заробітна плата	Сплата СВ*	Рівень корекції на РЧ**	Чиста заробітна плата	Сплата СВ	Рівень корекції на РЧ	Чиста заробітна плата	Сплата СВ	Рівень корекції на РЧ	
Австрія	5 386	1 438	1 058	д/в***	д/в***	д/в***	2 871	763	564	4 141
Бельгія	8 304	2 558	2 583	д/в***	д/в***	д/в***	5 814	1 791	1 808	4 188
Данія	6 226	1 021	2 007	4 105	674	1 324	3 481	515	1 107	4 260
Естонія	3 098	1 117	856	д/в***	д/в***	д/в***	д/в***	д/в***	д/в***	1 903
Фінляндія	5 450	1 526	2 225	4 159	1 164	1 698	д/в***	д/в***	д/в***	3 574
Франція	4 603	2 600	2 222	3 311	1 798	1 576	2 799	1 792	1 416	3 561
Німеччина	7 137	2 348	1 396	5 876	1 933	1 150	3 798	1 250	743	3 867
Греція	2 597	1 303	645	2 125	1 066	528	2 164	1 086	537	2 211
Ісландія	4 598	1 087	1 154	д/в***	д/в***	д/в***	2 504	692	649	4 313
Італія	3 318	991	1 346	д/в***	д/в***	д/в***	2 716	811	1 102	3 064
Литва	1 999	697	418	2 173	758	454	1 894	661	396	994
Нідерланди	6 426	1 577	2 089	4 822	1 274	1 591	3 494	881	1 142	4 431
Норвегія	5 317	1 586	1 602	4 204	1 254	1 267	4 007	1 196	1 207	4 305
Португалія	2 927	1 106	544	д/в***	д/в***	д/в***	1 647	622	306	2 097
Словенія	4 342	669	990	2 893	446	659	1 688	260	385	2 808
Іспанія	5 981	1 708	1 827	д/в***	д/в***	д/в***	2 922	834	892	3 278
Швеція	4 576	2 176	1 422	3 470	1 650	1 078	2 946	1 401	915	3 456
Велика Британія	3 604	1 127	1 125	2 795	845	865	2 135	600	650	3 596

27 Government at a glance 2017. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <http://www.oecd.org/gov/govtaglance.htm>; OECD Employment and Labor Market Statistics. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/data/oecd-employment-and-labour-market-statistics/average-annual-wages_data-00571-en; OECD Stat. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE.

* СВ – соціальний внесок.

** РЧ – робочий час.

*** д/в – дані відсутні, оскільки на державній службі деяких країн немає відповідних посад.

Додаток 3.4.2

Рівень середньорічної оплати праці для державних службовців, які надають послуги населенню²⁸ (дол. США)

Країна	Інспектори поліції та детективи	Офіцери поліції	Митні інспектори	Податкові інспектори	Офіцери з питань імміграції	Середня заробітна плата по країні
Австрія	79 446	64 246	62 214	60 357	д/в*	49 695
Бельгія	106 320	д/в*	72 782	85 837	д/в*	50 259
Данія	86 662	69 884	д/в*	д/в*	д/в*	51 126
Естонія	45 283	41 261	34 015	36 846	42301	22 840
Фінляндія	79 506	61 706	66 259	61 843	60296	42 885
Франція	117 724	82 355	85 358	д/в*	д/в*	42 731
Греція	д/в*	59 486	63 562	д/в*	46575	26 532
Ісландія	77 620	79 143	73 255	57 080	д/в*	51 759
Італія	88 268	71 356	75 627	67 915	д/в*	36 770
Литва	36 449	28 556	26 749	28 907	29249	11 924
Норвегія	119 136	93 360	72 299	д/в*	д/в*	51 663
Португалія	68 933	49 963	69 110	60 908	88395	25164
Словенія	57 233	43 072	40 679	62 569	д/в*	33 699
Іспанія	100 292	64 654	66 135	82 320	71871	39 339
Швеція	81 974	д/в*	79 578	79 578	63468	41 467
Велика Британія	д/в*	84 386	д/в*	д/в*	66209	43 152

3.5. РІВЕНЬ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА НА ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Аналіз заробітних плат працівників державного сектору, зокрема посадовців вищих рівнів та керівників державних підприємств, актуальний, оскільки вони фінансуються з державного бюджету.

Порівняння заробітних плат посадовців вищих рівнів, зокрема президентів, прем'єр-міністрів, міністрів та членів парламенту, в Україні та країнах ОЕСР є предметом аналізу цього дослідження. Окрім того, у роботі проаналізовано оплату праці цих категорій державних управлінців і середню заробітну плату по країні та розраховано коефіцієнт перевищення заробітної плати високопосадовців над середнім рівнем оплати праці по країні.

Також у дослідженні проаналізовано рівень оплати праці в основних галузях економіки – нафтогазовій, залізничного транспорту, оборонній промисловості, метрополітену та виготовленні ракетноносіїв, зокрема на державних підприємствах. Визначено розрив між рівнем заробітної плати ТОП-керівника таких підприємств та середньостатистичного працівника в країні.

При порівнянні оплати праці посадовців в Україні та країнах ОЕСР виявлено, що в більшості випадків в Україні найнижчі заробітні плати, але при цьому коефіцієнт перевищення над середньою заробітною платою по країні найбільший серед проаналізованих країн, що свідчить про дуже низьку середню заробітну плату.

Детальніше основні тенденції оплати праці по країнах представлено в розділах 3.5.1-3.5.3.

²⁸ Government at a glance 2017. OECD. Retrieved 9th of August, 2018, from: <http://www.oecd.org/gov/govataglance.htm>; OECD Employment and Labor Market Statistics. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/data/oecd-employment-and-labour-market-statistics/average-annual-wages_data-00571-en; OECD Stat. Average annual wages. Retrieved 9th of August, 2018, from: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE.

* д/в – дані відсутні, оскільки на державній службі в деяких країнах немає відповідних посад.

3.5.1. ОГЛЯД ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Заробітна плата народних депутатів України

Інформацію про середньомісячну заробітну плату народних депутатів було розраховано на основі доходу з поданих декларацій до Національного агентства з питань запобігання корупції (далі НАЗК; див. рис. 3.5.1). Вибірка становить 88 народних депутатів (за алфавітом), або 20 % від чисельності народних депутатів VIII скликання²⁹.

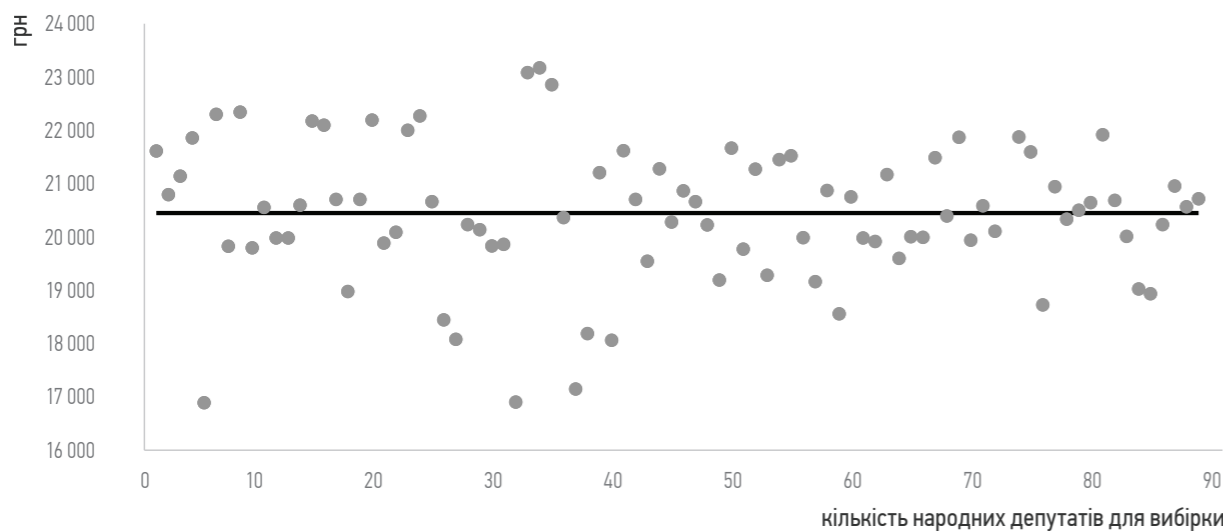

Рис. 3.5.1. Рівень середньомісячних заробітних плат народних депутатів у 2017 р., грн

Джерело: сформовано авторами на основі електронних декларацій чиновників за 2017 рік від Національного агентства з питань запобігання корупції³⁰.

Середній рівень оплати праці народних депутатів в Україні становив 20487 грн у 2017 році, при цьому найменший рівень – 16 889 грн, а найвищий – 23 169 грн.

Згідно з Постановою Верховної Ради України (далі – ВРУ) «Про фінансове забезпечення діяльності народних депутатів України» від 7 грудня 2017 року №2240-VIII³¹ (далі – Постанова №2240-VIII) посадові оклади народних депутатів залежать від функцій, які вони виконують (мається на увазі голова ВРУ, перший заступник Голови ВРУ, заступник голови ВРУ, голова комітету ВРУ, перший заступник, заступник голови комітету ВРУ, член комітету ВРУ), базою для нарахування окладів є прожитковий мінімум для працездатних осіб. Також слід зазначити, що до ухвалення Постанови №2240-VIII базою для нарахування посадових окладів народних депутатів була мінімальна заробітна

²⁹ Верховна Рада України. Чисельність народних депутатів. Отримано 30 жовтня 2018 року з: <http://garr.rada.gov.ua/radatransl/Home/deps/ru>.

³⁰ Електронні декларації чиновників та депутатів. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://declarations.com.ua/>.

³¹ Постанова Верховної Ради України «Про фінансове забезпечення діяльності народних депутатів України» від 7 грудня 2017 року №2240-VIII. Отримано 22 вересня 2018 року з: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2240-viii>.

плата³².

Водночас рівень перевищення заробітної плати народного депутата над середньою заробітною платою по країні становить близько 2,7 разів у 2017 р.

Рівень заробітних плат Президента, Прем'єр-міністра та міністрів в Україні

Окрім народних депутатів, до посадовців вищого рівня належать представники Уряду, зокрема Прем'єр-міністр та міністри, оплату праці яких станом на 2017 рік представлено на рис. 3.5.2. Посадові оклади міністрів визначені Постановою Кабінету Міністрів «Про умови оплати праці посадових осіб, керівників та керівних працівників окремих державних органів, на яких не поширюється дія Закону України «Про державну службу» від 27 липня 2016 року №493³³ на рівні 16 тис. грн, але при цьому кожен міністр отримує різну зарплату (детальніше див. рис. 3.5.2).

³² Постанова Верховної Ради України від 26 липня 1994 року №122/94-ВР. Отримано 22 вересня 2018 року з: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/122/94-%D0%B2%D1%80>.

³³ Постанова Кабінету Міністрів України «Про умови оплати праці посадових осіб, керівників та керівних працівників окремих державних органів, на яких не поширюється дія Закону України «Про державну службу»» від 27 липня 2016 року №493. Отримано 26 вересня 2018 року з: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/493-2016-%D0%BF>.

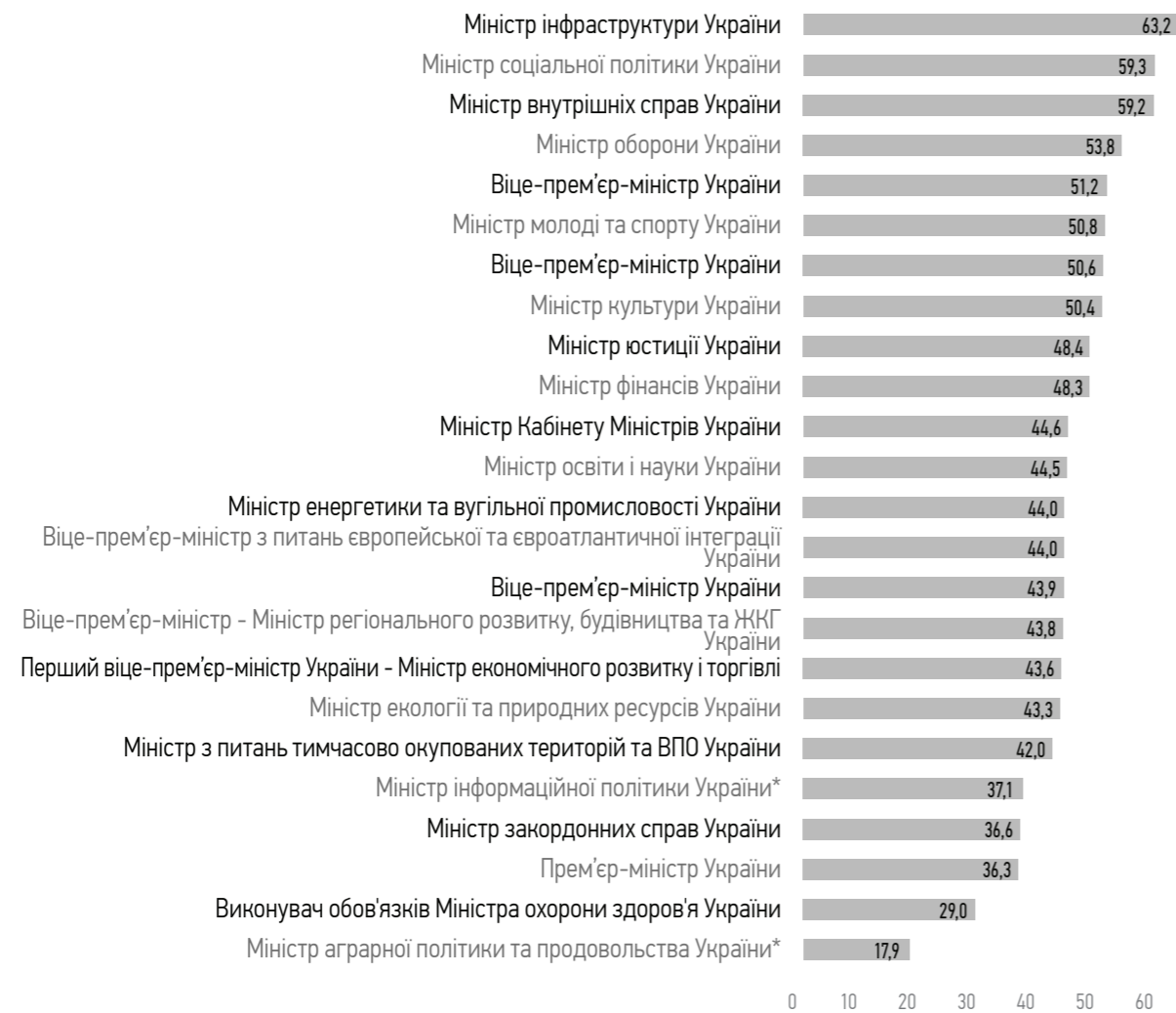

Рис. 3.5.2. Середньомісячна заробітна плата Прем'єр-міністра, віце-прем'єр-міністрів та міністрів в Україні на 2017 рік, тис. грн.

Джерело: сформовано авторами на основі електронних декларацій чиновників за 2017 рік від Національного агентства з питань запобігання корупції³⁴.

Примітка: середньомісячні заробітні плати міністрів розраховані на основі річного доходу за 2017 рік, при цьому міністри, позначені зірочкою на рис. 3.5.2 – міністр інформаційної політики³⁵ та міністр аграрної політики³⁶, у травні 2017 року подали заяви про відставку, щодо яких Парламент не ухвалив рішення, тобто офіційно вони досі є міністрами³⁷, але не виконують свої обов'язки та, відповідно, не отримують заробітну плату.

Як видно з рис. 3.5.2, найвища оплата праці на місяць в Україні в міністра інфраструктури (63,2 тис. грн), міністра соціальної політики (59,3 тис. грн), міністра внутрішніх справ (59,2 тис. грн) та міністра оборони (53,8 тис. грн).

³⁴ Електронні декларації чиновників та депутатів. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://declarations.com.ua/>.

³⁵ Офіційна заява МІП України щодо відставки міністра інформаційної політики Юрія Стеця. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://mip.gov.ua/news/1826.html>.

³⁶ Міністр аграрної політики та продовольства України Тарас Кутювий написав заяву про відставку. Отримано 26 вересня 2018 року з: <http://www.minagro.gov.ua/node/23949>.

³⁷ Керівництво Міністерства аграрної політики та продовольства. Отримано 26 вересня 2018 року з: http://www.minagro.gov.ua/uk/organic_ministry?tid_hierachy=158. **Структура Міністерства інформаційної політики України.** Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://mip.gov.ua/content/komanda.html>.

Найнижчі заробітні плати в 2017 році були в міністра аграрної політики та продовольства (17,9 тис. грн) та в. о. міністра охорони здоров'я (29 тис. грн).

Найбільше перевищення заробітних плат міністрів над середньою по країні становить від 7 до 8 разів (для міністрів з найвищим рівнем оплати праці), а найменше – 2,3 та 3,8 раза (для міністра аграрної політики та продовольства і в. о. міністра охорони здоров'я відповідно).

Середній рівень зазначеного перевищення становить близько 6 разів та характерний для міністра екології та природних ресурсів; міністра енергетики та вугільної промисловості; віце-прем'єр-міністра – міністра регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України; першого віце-прем'єр-міністра України – міністра економічного розвитку і торгівлі України; віце-прем'єр-міністра, віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, міністра освіти і науки, міністра Кабінету Міністрів України та міністра фінансів.

Згідно з додатком до Постанови Кабінету Міністрів України «Про умови оплати праці посадових осіб, керівників та керівних працівників окремих державних органів, на яких не поширюється дія Закону України «Про державну службу» від 27 липня 2016 року №493³⁸ посадовий оклад Президента України – 28 тис. грн. Згідно із щорічною декларацією Президента України за 2017 рік³⁹ його заробітна плата, отримана за основним місцем роботи за 2017 рік, становила 336 тис. грн, тобто без додаткового доходу за основним місцем роботи.

Рівень оплати праці керівників державних підприємств в Україні

Також до системи оплати праці державного сектору належать і державні підприємства. Об'єктами для аналізу в дослідженні стали заробітні плати керівників таких підприємств, як ПАТ «Одеський припортовий завод», ДП «Південний машинобудівний завод», КП «Київський метрополітен», ДК «Укроборонпром», НАК «Нафтогаз України» та ПАТ «Укрзалізниця» (рис. 3.5.3).

³⁸ Постанова Кабінету Міністрів України «Про умови оплати праці посадових осіб, керівників та керівних працівників окремих державних органів, на яких не поширюється дія Закону України «Про державну службу» від 27 липня 2016 року №493. Отримано 26 вересня 2018 року з: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/493-2016-%D0%BF>.

³⁹ Щорічна декларація за 2017 рік Порошенка П. О. Отримано 26 вересня 2018 року з: https://declarations.com.ua/declaration/nacp_c9e4d7dd-d6b7-44b8-9e26-12e756d36e04.

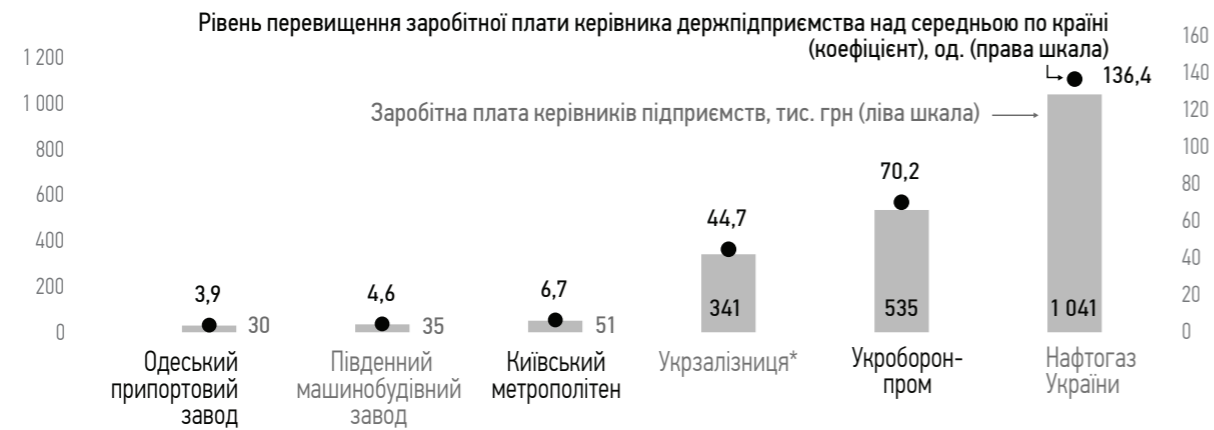

Рис. 3.5.3. Середньомісячна заробітна плата керівників державних підприємств та середня заробітна плата по країні в 2017 році

Джерело: сформовано авторами на основі даних додаткової угоди до контракту⁴⁰, Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про погодження контракту з членом правління публічного акціонерного товариства «Українська залізниця» Кравцовим Є. П.» від 27.09.2017 року №1007-р⁴¹, розрахованої заробітної плати згідно до поданих форм змін декларацій Кравцова Є.П.⁴², даних декларацій за 2017 рік Назаренка С. М.⁴³, Брагінського В. В.⁴⁴, Войта С. М.⁴⁵ та Букіна П. Ю.⁴⁶.

*Примітка: з огляду на відповідь на запит про отримання публічної інформації від ПАТ «Укрзалізниця» від 8.10.2018 року № 11/310 про непублічність розміру заробітної плати глави правління відповідно до ч.4 ст. 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації» та відсутності можливості розрахунку середньомісячної заробітної плати в.о. глави правління ПАТ «Укрзалізниця» за 2017 р., фактичну середню заробітну плату на рис. 3.5.3 було розраховано на основі поданих форм змін до декларацій Кравцова Є.П. у 2018 р. (детальніше механізм розрахунку представлено на рис. 3.5.4).

Рис. 3.5.4. Фактично отримані доходи за основним місцем роботи в.о. глави правління ПАТ «Укрзалізниця» згідно до форм змін декларацій 2018 р., тис. грн.

Джерело: сформовано авторами на основі фактично поданих форм змін до декларацій¹⁵

На рис. 3.5.3 помітні значні диспропорції в оплаті праці на місяць. Керівник НАК «Нафтогаз України» отримує більше 1 млн грн, ДК «Укроборонпром» та ПАТ «Укрзалізниця» – понад 500 та 300 тис. грн відповідно. Керівники таких підприємств, як ПАТ «Одеський припортовий завод», ДП «Південний машинобудівний завод» та КП «Київський метрополітен», мають заробітні плати в діапазоні від 30 до 50 тис. грн.

Заробітна плата глави НАК «Нафтогаз України» перевищує середньомісячний рівень по країні в 136 разів, при цьому контрактом передбачено нарахування щомісячної премії на умовах та в розмірі, визначених колективним договором компанії¹¹.

Для ДК «Укроборонпром» та ПАТ «Укрзалізниця» зазначене перевищення становить 70 та 45 разів відповідно, а для ПАТ «Одеський припортовий завод», ДП «Південний машинобудівний завод» та КП «Київський метрополітен» – 4, 4,6 та 6,7 раза відповідно.

Щоб оцінити оплату праці в державному секторі України, доцільно порівняти її з показниками в інших європейських країнах (розділи 3.5.2-3.5.3 дослідження).

40 Додаткова угода до контракту №45-Н/14 від 07.08.2014 року з головою правління Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» Коболєвим Андрієм Володимировичем. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://ru.tsn.ua/groshi/glava-naftogaza-ezhemesyachno-poluchaet-po-menshey-mere-2-milliona-griven-zarplaty-smi-792544.html>.

41 Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про погодження контракту з членом правління публічного акціонерного товариства «Українська залізниця» Кравцовим Є. П.» від 27 вересня 2017 року №1007-р. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-pogodzhennya-kontraktu>.

42 Кравцов Євген Павлович. Форми змін, Декларації НАЗК, 2018. Отримано 26 вересня 2018 року з: https://declarations.com.ua/declaration/nacr_1d11eb5b-3930-4b90-988f-1a2dd9c9ca55.

43 Щорічна декларація за 2017 рік Назаренка С. М. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://public.nazk.gov.ua/declaration/082231db-6d6d-4146-8c98-6c32b132af43>.

44 Щорічна декларація за 2017 рік Брагінського В. В. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://public.nazk.gov.ua/declaration/8b8a5c8d-417c-4e56-a4a3-c1c70ff64643>.

45 Щорічна декларація за 2017 рік Войта С. М. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://public.nazk.gov.ua/declaration/ac43167c-f195-4178-8847-34aed49cc69a>.

46 Щорічна декларація за 2017 рік Букіна П. Ю. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://public.nazk.gov.ua/declaration/d62f1c9c-7a9f-47d5-957f-29e34f76d0d2>.

3.5.2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПОСАДОВЦІВ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Оплата праці глав держав

Аналіз відмінностей оплати праці президентів країн ОЕСР⁴⁷ та України представлено в Додатку 3.5.1 та на рис. 3.5.5.

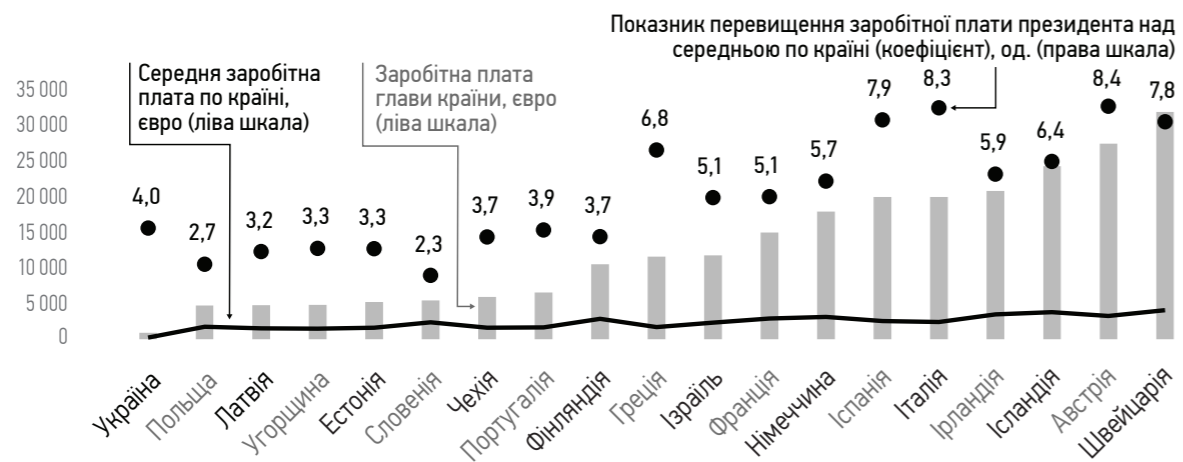

Рис. 3.5.5. Заробітна плата президента в країнах ОЕСР й Україні та показник перевищення над середньою заробітною платою по країні в 2017 році

Джерело: розраховано авторами на основі щорічної декларації Президента України⁴⁸, інформації про середньомісячну заробітну плату в Україні⁴⁹, річні заробітні плати глав держав⁵⁰, середню заробітну плату в ЄС⁵¹.

Примітка: заробітну плату президента України та середню заробітну плату по країні розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року⁵².

З рис. 3.5.5 видно, що серед проаналізованих країн Президент України має найнижчу заробітну плату (менше 1 тис. євро), також невисокі зарплати в президентів Польщі, Латвії, Угорщини, Естонії, Словенії та Чехії (близько 5-6 тис. євро). Проте слід зазначити, що серед цих країн найбільше перевищення заробітної плати президента над середньою заробітною платою по країні в Україні – близько 4 разів. Найменше – у Словенії та Польщі (2,3 та 2,7 раза відповідно).

47 ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку.

48 Щорічна декларація з 2017 рік Порошенка П. О. Отримано 26 вересня 2018 року з: https://declarations.com.ua/declaration/nasp_c9e4d7dd-d6b7-44b8-9e26-12e756d36e04.

49 Державна служба статистики України. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності за період з початку року у 2017 році. Отримано 27 вересня 2018 року з: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/Zarp_ek_p/zedp_17_u.htm.

50 Pay check. Base pay packets for the heads of state and government in the OECD. Retrieved 21th of September, 2018, from: <https://www.ig.com/uk/forex/research/pay-check#/salary>.

51 Average salary in European Union, 2017. Retrieved 21th of September, 2018, from: <https://www.reinifischer.com/average-salary-european-union-2017>.

52 Конвертер. XE Currency Charts: UAH to EUR. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.xe.com/currencycharts/?from=UAH&to=EUR&view=2Y>.

Рівень оплати праці глав урядів

Рівень оплати праці прем'єр-міністрів та середньої заробітної плати по країні подано в Додатку 3.5.2 та на рис. 3.5.6.

Рис. 3.5.6. Середньомісячна оплата праці глави уряду та коефіцієнт перевищення над середнім значенням по країні в 2017 році в країнах ОЕСР та Україні

Джерело: розраховано авторами на основі електронних декларацій чиновників за 2017 рік від Національного агентства з питань запобігання корупції⁵³, інформації про середньомісячну заробітну плату в Україні⁵⁴, річні заробітні плати глав урядів⁵⁵, середню заробітну плату в ЄС⁵⁶.

Примітка: заробітну плату Прем'єр-міністра України та середню заробітну плату по країні розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року⁵⁷.

На рис. 3.5.6 помітна подібна тенденція, як і з оплатою праці президентів: найменша зарплата в Прем'єр-міністра України (близько 1 тис. євро), але при цьому коефіцієнт перевищення над середньомісячною заробітною платою по країні становить 4,7.

Естонія, Чехія, Латвія, Словаччина, Португалія, Греція, Словенія та Іспанія мають значно вищі заробітні плати прем'єр-міністрів – у діапазоні від 3,5 до 6,5 тис. євро, але при цьому перевищення над середньою заробітною платою по країні значно нижче, ніж в Україні, – від 2 до 3 разів.

53 Електронні декларації чиновників та депутатів. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://declarations.com.ua/>.

54 Державна служба статистики України. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності за період з початку року у 2017 році. Отримано 27 вересня 2018 року з: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/Zarp_ek_p/zedp_17_u.htm.

55 Pay check. Base pay packets for the heads of state and government in the OECD. Retrieved 21th of September, 2018, from: <https://www.ig.com/uk/forex/research/pay-check#/salary>. List of salaries of heads of state and government. Retrieved 21th of September, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_salaries_of_heads_of_state_and_government.

56 Average salary in European Union, 2017. Retrieved 21th of September, 2018, from: <https://www.reinifischer.com/average-salary-european-union-2017>.

57 Конвертер. XE Currency Charts: UAH to EUR. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.xe.com/currencycharts/?from=UAH&to=EUR&view=2Y>.

Оплата праці міністрів фінансів

Порівняльний аналіз заробітної плати міністрів основних міністерств в Україні та інших країнах представлено на рис. 3.5.7-3.5.11.

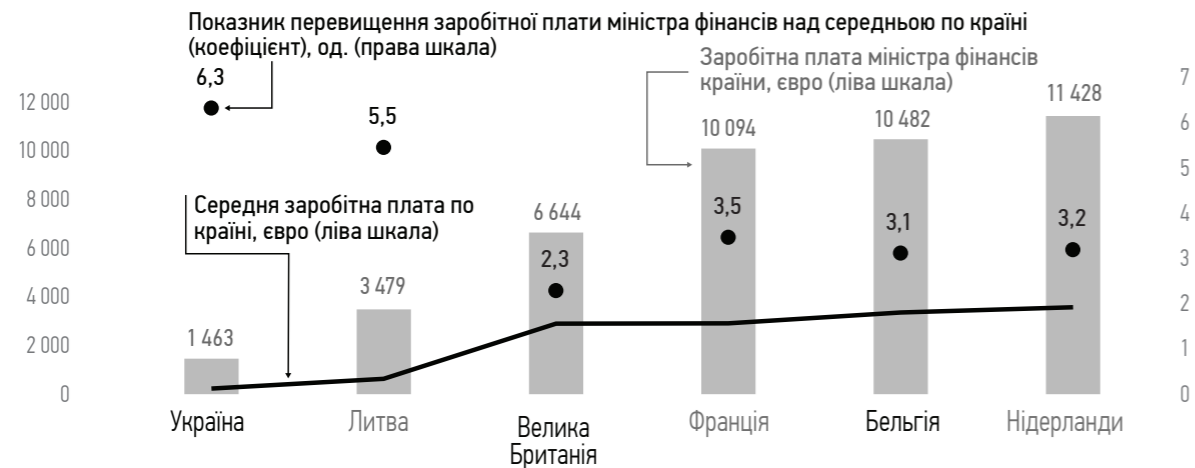

Рис. 3.5.7. Середньомісячна заробітна плата міністра фінансів та коефіцієнт перевищення над середнім значенням по країні в 2017 році в країнах ОЕСР та Україні.

Джерело: розраховано авторами на основі електронних декларацій чиновників за 2017 рік від Національного агентства з питань запобігання корупції⁵⁸, інформації про середньомісячну заробітну плату в Україні⁵⁹, інформації про заробітні плати в уряді Великої Британії⁶⁰, Міністерства фінансів Литви⁶¹, винагороди посадовцям Франції⁶², інформації про оплату в уряді Нідерландів⁶³ та Бельгії⁶⁴.

Примітка: заробітну плату міністра фінансів України та середню заробітну плату по країні розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року⁶⁵, заробітну плату міністра фінансів та середню заробітну плату у Великій Британії розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року⁶⁶.

Згідно з даними рис. 3.5.7 найнижчу заробітну плату отримує міністр фінансів України,

⁵⁸ Електронні декларації чиновників та депутатів. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://declarations.com.ua/>.

⁵⁹ Державна служба статистики України. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності за період з початку року у 2017 році. Отримано 27 вересня 2018 року з: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/Zarp_ek_p/zedp_17_u.htm.

⁶⁰ Salaries of Members of Her Majesty's Government from 9th June 2017. Retrieved 26th of September, 2018, from: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/629500/Salaries_of_Members_of_Her_Majesty_s_Government_from_1st_April_2017.pdf.

⁶¹ Ministry of Finance of the Republic of Lithuania. Retrieved 26th of September, 2018, from: <https://finmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/administracine-informacija/darbo-uzmokestis>.

⁶² Rémunération des acteurs institutionnels en France. Retrieved 26th of September, 2018, from: https://fr.wikipedia.org/wiki/R%C3%A9mun%C3%A9ration_des_acteurs_institutionnels_en_France.

⁶³ Salarissen van politieke ambtsdragers. Retrieved 26th of September, 2018, from: https://www.parlement.com/id/vjyqd6vz00ts/salarissen_van_politieke_ambtsdragers.

⁶⁴ Zoveel verdienen de ministers van Michel I. Retrieved 26th of September, 2018, from: <https://www.jobat.be/nl/artikels/zoveel-verdienen-de-ministers-van-michel-i/>.

⁶⁵ Конвертер. XE Currency Charts: UAH to EUR. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.xe.com/currencycharts/?from=UAH&to=EUR&view=2Y>.

⁶⁶ Конвертер середніх місячних обмінних курсів 2017 року. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.x-rates.com/average/?from=GBP&to=EUR&amount=1&year=2017>.

але при цьому рівень перевищення над середньою заробітною платою тут найбільший (близько 6 разів), а найвищу заробітну плату має міністр фінансів Нідерландів, проте перевищення становить 3 рази.

Найменше перевищення характерне для Великої Британії – близько 2 разів, а заробітна плата міністра становить більше 6,5 тис. євро.

Рівень заробітних плат міністрів закордонних справ

Рівень заробітної плати міністра закордонних справ у країнах ОЕСР та Україні показано на рис. 3.5.8.

Як і міністр фінансів (рис. 3.5.7), міністр закордонних справ України (рис. 3.5.8) має найнижчу оплату праці серед міністрів закордонних справ розглянутих країн (близько 1,1 тис. євро), але при цьому найбільший коефіцієнт перевищення над середньою заробітною платою – близько 5 разів.

В інших проаналізованих країнах (Франція, Бельгія, Нідерланди, Велика Британія) значно вищі заробітні плати міністрів (більше 10 тис. євро), але при цьому значно менше перевищення – від 3 до 4,5 раза.

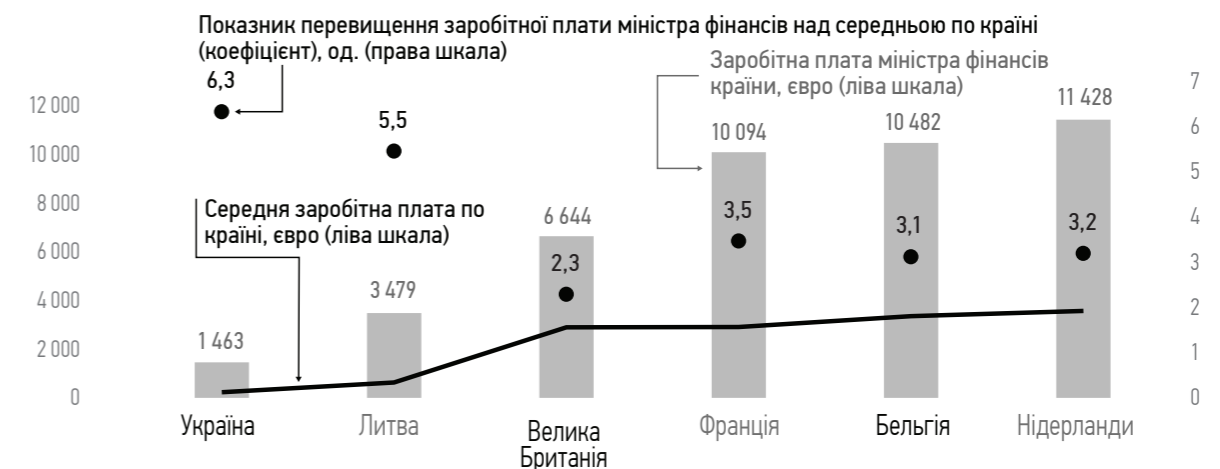

Рис. 3.5.8. Заробітна плата міністра закордонних справ та середня заробітна плата в Україні та країнах ОЕСР у 2017 році.

Джерело: розраховано авторами на основі електронних декларацій чиновників за 2017 рік від Національного агентства з питань запобігання корупції⁶⁷, інформації про середньомісячну заробітну плату в Україні⁶⁸, інформації про заробітні плати міністрів Великої Британії⁶⁹, Міністерства закордонних справ

⁶⁷ Електронні декларації чиновників та депутатів. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://declarations.com.ua/>.

⁶⁸ Державна служба статистики України. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності за період з початку року у 2017 році. Отримано 27 вересня 2018 року з: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/Zarp_ek_p/zedp_17_u.htm.

⁶⁹ UK politics. Retrieved 26th of September, 2018, from: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/boris-johnson-ministers-salary-not-enough-a7976641.html>.

Литви⁷⁰, винагородити посадовцям Франції⁷¹, інформації про оплату в уряді Нідерландів⁷² та Бельгії⁷³.

Примітка: заробітну плату міністра закордонних справ України та середню заробітну плату по країні розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року⁷⁴, заробітну плату міністра закордонних справ та середню заробітну плату у Великій Британії розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року⁷⁵.

У Литві міністр закордонних справ заробляє у 2,5 рази більше, ніж його колега в Україні.

Заробітні плати міністрів оборони

Рівень оплати праці міністрів оборони у країнах ОЕСР та Україні порівняно із середньою оплатою праці по країні подано на рис. 3.5.9.

На рис. 3.5.9 можна відзначити найбільший коефіцієнт перевищення над середнім рівнем оплати праці по країні в Україні – 7, але при цьому тут міністр оборони має найнижчу заробітну плату серед проаналізованих країн (1,6 тис. євро).

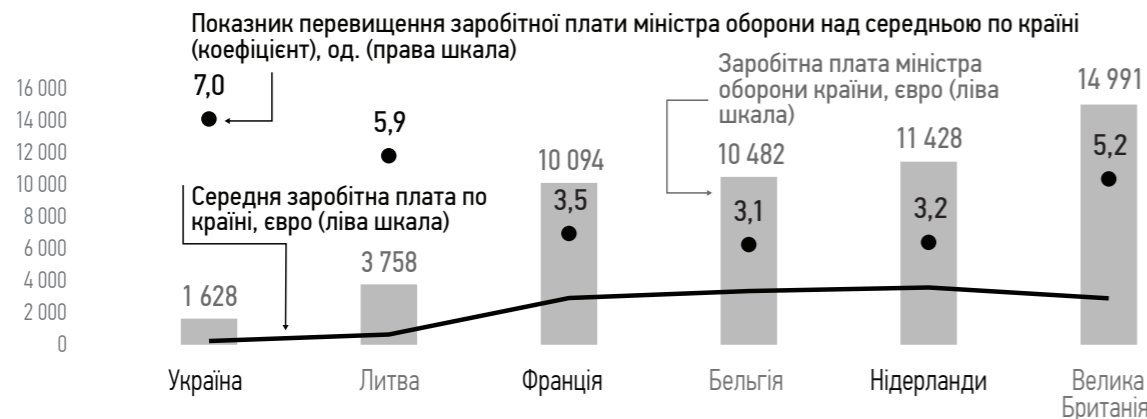

Рис. 3.5.9. Оплата праці міністра оборони та перевищення над середнім рівнем по країні в 2017 році в країнах ОЕСР та Україні.

Джерело: розраховано авторами на основі електронних декларацій чиновників за 2017 рік від Національного агентства з питань запобігання корупції⁷⁶, інформації про середньомісячну заробітну

70 Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania. Retrieved 26th of September, 2018, from: <https://www.urm.lt/default/lt/veikla/darbo-uzmokestis/2018-metu-iii-ketvirtis>.

71 Rémunération des acteurs institutionnels en France. Retrieved 26th of September, 2018, from: https://fr.wikipedia.org/wiki/R%C3%A9mun%C3%A9ration_des_acteurs_institutionnels_en_France.

72 Salarissen van politieke ambtsdragers. Retrieved 26th of September, 2018, from: https://www.parlement.com/id/vjyqd6vz00ts/salarissen_van_politieke_ambtsdragers.

73 Zoveel verdienen de ministers van Michel I. Retrieved 26th of September, 2018, from: <https://www.jobat.be/nl/artikels/zoveel-verdienen-de-ministers-van-michel-i/>.

74 Конвертер. XE Currency Charts: UAH to EUR. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.xe.com/currencycharts/?from=UAH&to=EUR&view=2Y>.

75 Конвертер середніх місячних обмінних курсів 2017 року. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.x-rates.com/average/?from=GBP&to=EUR&amount=1&year=2017>.

76 Електронні декларації чиновників та депутатів. Отримано 26 вересня 2018 з: <https://declarations.com.ua/>.

плату в Україні⁷⁷, щорічного звіту Міністерства оборони Великої Британії⁷⁸, Міністерства оборони Литви⁷⁹, винагородити посадовцям Франції⁸⁰, інформації про оплату в уряді Нідерландів⁸¹ та Бельгії⁸².

Примітка: заробітну плату міністра оборони України та середню заробітну плату по країні розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року⁸³, заробітну плату міністра оборони та середню заробітну плату у Великій Британії розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року⁸⁴.

Також високий рівень перевищення притаманний Литві та Великій Британії з коефіцієнтами 5,9 та 5,2 відповідно, але заробітні плати міністра та середні по країні кардинально різні: у Великій Британії вони у 4 рази вищі, ніж у Литві.

Для Франції, Бельгії, Нідерландів характерний коефіцієнт на рівні 3-3,5, а заробітні плати міністрів оборони – 10-11,5 тис. євро на місяць.

Рівень оплати праці міністрів внутрішніх справ

Заробітна плата міністрів внутрішніх справ у країнах ОЕСР та Україні в 2017 році представлена на рис. 3.5.10.

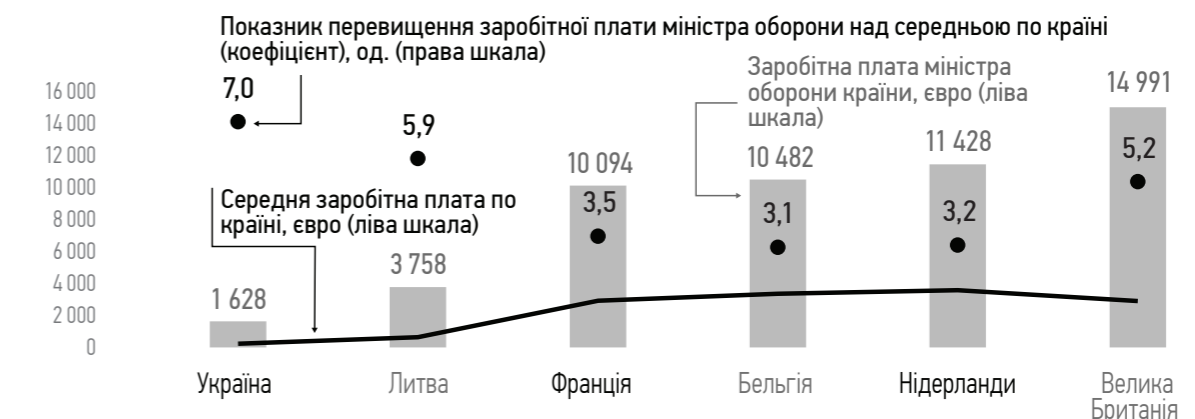

Рис. 3.5.10. Заробітна плата міністра внутрішніх справ та середня заробітна плата в Україні та країнах ОЕСР у 2017 році.

77 Державна служба статистики України. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності за період з початку року у 2017 році. Отримано 27 вересня 2018 року з: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/Zarp_ek_p/zepd_17_u.htm.

78 Ministry of Defence. Annual Report and Accounts 2016-17. Retrieved 27th of September, 2018, from: <https://www.contracts.mod.uk/wp-content/uploads/2013/12/Annual-Report-and-Accounts.pdf>.

79 Ministry of National Defence of the Republic of Lithuania. Retrieved 27th of September, 2018, from: https://kam.lt/lt/administracine_informacija/informacija_apie_darbo_uzmokesti.html.

80 Rémunération des acteurs institutionnels en France. Retrieved 26th of September, 2018, from: https://fr.wikipedia.org/wiki/R%C3%A9mun%C3%A9ration_des_acteurs_institutionnels_en_France.

81 Salarissen van politieke ambtsdragers. Retrieved 26th of September, 2018, from: https://www.parlement.com/id/vjyqd6vz00ts/salarissen_van_politieke_ambtsdragers.

82 Zoveel verdienen de ministers van Michel I. Retrieved 26th of September, 2018, from: <https://www.jobat.be/nl/artikels/zoveel-verdienen-de-ministers-van-michel-i/>.

83 Конвертер. XE Currency Charts: UAH to EUR. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.xe.com/currencycharts/?from=UAH&to=EUR&view=2Y>.

84 Конвертер середніх місячних обмінних курсів 2017 року. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.x-rates.com/average/?from=GBP&to=EUR&amount=1&year=2017>.

Джерело: розраховано авторами на основі електронних декларацій чиновників за 2017 рік від Національного агентства з питань запобігання корупції⁸⁵, інформації про середньомісячну заробітну плату в Україні⁸⁶, рейтингу політиків Великої Британії⁸⁷, інформації Міністерства внутрішніх справ Литви⁸⁸, винагороди посадовцям Франції⁸⁹, інформації про оплату праці в уряді Нідерландів⁹⁰ та Бельгії⁹¹.

Примітка: заробітну плату міністра внутрішніх справ України та середню заробітну плату по країні розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року⁹², заробітну плату міністра внутрішніх справ та середню заробітну плату у Великій Британії розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року⁹³.

З рис. 3.5.10 видно, що найменша заробітна плата на посаді міністра внутрішніх справ в Україні (близько 1,8 тис. євро), при цьому тут один з найбільших коефіцієнтів перевищення – близько 8. У Литві оплата праці міністра внутрішніх справ майже в 2,5 рази вища, ніж в Україні, проте коефіцієнт перевищення має майже таке саме значення.

У Франції, Бельгії, Нідерландах та Великій Британії заробітні плати міністрів внутрішніх справ на рівні 10-13 тис. євро, а коефіцієнти перевищення знаходяться в діапазоні 3,2-4,6.

Оплата праці міністрів охорони здоров'я

На рис. 3.5.11 представлено рівень оплати праці міністрів охорони здоров'я та середній рівень по країні.

Згідно з рис. 3.5.11 найменшу оплату праці серед міністрів охорони здоров'я має Україна (близько 900 євро на місяць), а рівень перевищення над середньою заробітною платою тут становить близько 4 разів.

85 Електронні декларації чиновників та депутатів. Отримано 26 вересня 2018 з: <https://declarations.com.ua/>.
 86 Державна служба статистики України. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності за період з початку року у 2017 році. Отримано 27 вересня 2018 року з: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/Zarp_ek_p/zedp_17_u.htm.
 87 The richest MPs in Britain based on income. Retrieved 27th of September, 2018, from: <http://uk.businessinsider.com/the-richest-mp-in-terms-of-second-incomes-2017-8/#13-sir-henry-bellingham-conservative-108000-mostly-as-a-non-executive-chairman-of-a-mining-company-1>.
 88 Vidaus reikalų ministerijos valstybės tarnautojų vidutinis darbo užmokestis. Retrieved 27th of September, 2018, from: <https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/DU%202018%20II%20ketv.pdf>.
 89 Rémunération des acteurs institutionnels en France. Retrieved 26th of September, 2018, from: https://fr.wikipedia.org/wiki/R%C3%A9mun%C3%A9ration_des_acteurs_institutionnels_en_France.
 90 Salarissen van politieke ambtsdragers. Retrieved 26th of September, 2018, from: https://www.parlement.com/id/vjyqd6vz00ts/salarissen_van_politieke_ambtsdragers.
 91 Zoveel verdienen de ministers van Michel I. Retrieved 26th of September, 2018, from: <https://www.jobat.be/nl/artikels/zoveel-verdienen-de-ministers-van-michel-i/>.
 92 Конвертер. XE Currency Charts: UAH to EUR. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.xe.com/currencycharts/?from=UAH&to=EUR&view=2Y>.
 93 Конвертер середніх місячних обмінних курсів 2017 року. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.x-rates.com/average/?from=GBP&to=EUR&amount=1&year=2017>.

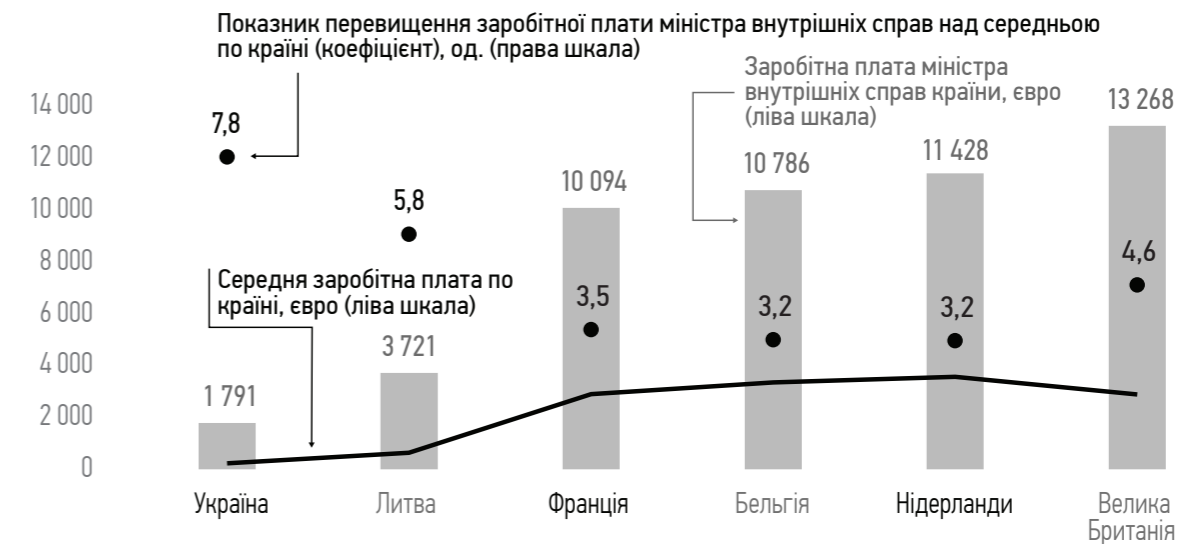

Рис. 3.5.11. Оплата праці міністра охорони здоров'я та перевищення над середньою заробітною платою по країні в країнах ОЕСР та Україні, 2017 рік.

Джерело: розраховано авторами на основі електронних декларацій чиновників за 2017 рік від Національного агентства з питань запобігання корупції⁹⁴, інформації про середньомісячну заробітну плату в Україні⁹⁵, зарплат міністерств Великої Британії⁹⁶, інформації Міністерства охорони здоров'я Литви⁹⁷, винагороди посадовцям Франції⁹⁸, інформації про оплату праці в уряді Нідерландів⁹⁹ та Бельгії¹⁰⁰.

Примітка: заробітну плату міністра охорони здоров'я України та середню заробітну плату по країні розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року¹⁰¹, заробітну плату міністра охорони здоров'я та середню заробітну плату у Великій Британії розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року¹⁰².

Майже в усіх інших розглянутих країнах коефіцієнт перевищення становить близько 3,5-4,3, у Литві – 5. При цьому заробітні плати міністрів охорони здоров'я значно вищі, ніж в Україні (у Литві – у 4 рази, у Франції, Бельгії, Нідерландах та Великій Британії – від 11 до 14 разів).

94 Електронні декларації чиновників та депутатів. Отримано 26 вересня 2018 з: <https://declarations.com.ua/>.
 95 Державна служба статистики України. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності за період з початку року у 2017 році. Отримано 27 вересня 2018 року з: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/Zarp_ek_p/zedp_17_u.htm.
 96 Members' pay and expenses and ministerial salaries 2017/18. Retrieved 27th of September, 2018, from: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=7&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiO1sHFmtvdAhUE_ywKHY8MCRgQFjAGegQIBBAC&url=http%3A%2F%2Fresearchbriefings.files.parliament.uk%2Fdocuments%2FCBP-8276%2FCBP-8276.pdf&usg=AOvVaw2EVEFE1_PpQgPAPyUjUz5c.
 97 Ministry of Health of the Republic of Lithuania. Retrieved 27th of September, 2018, from: <https://sam.lrv.lt/lt/administracine-informacija/darbo-uzmokestis>.
 98 Rémunération des acteurs institutionnels en France. Retrieved 26th of September, 2018, from: https://fr.wikipedia.org/wiki/R%C3%A9mun%C3%A9ration_des_acteurs_institutionnels_en_France.
 99 Salarissen van politieke ambtsdragers. Retrieved 26th of September, 2018, from: https://www.parlement.com/id/vjyqd6vz00ts/salarissen_van_politieke_ambtsdragers.
 100 Zoveel verdienen de ministers van Michel I. Retrieved 26th of September, 2018, from: <https://www.jobat.be/nl/artikels/zoveel-verdienen-de-ministers-van-michel-i/>.
 101 Конвертер. XE Currency Charts: UAH to EUR. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.xe.com/currencycharts/?from=UAH&to=EUR&view=2Y>.
 102 Конвертер середніх місячних обмінних курсів 2017 року. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.x-rates.com/average/?from=GBP&to=EUR&amount=1&year=2017>.

Рівень оплати праці членів парламенту

Рівні заробітної плати членів парламенту в країнах ОЕСР та Україні в 2017 році представлено в Додатку 3.5.3 та на рис. 3.5.12.

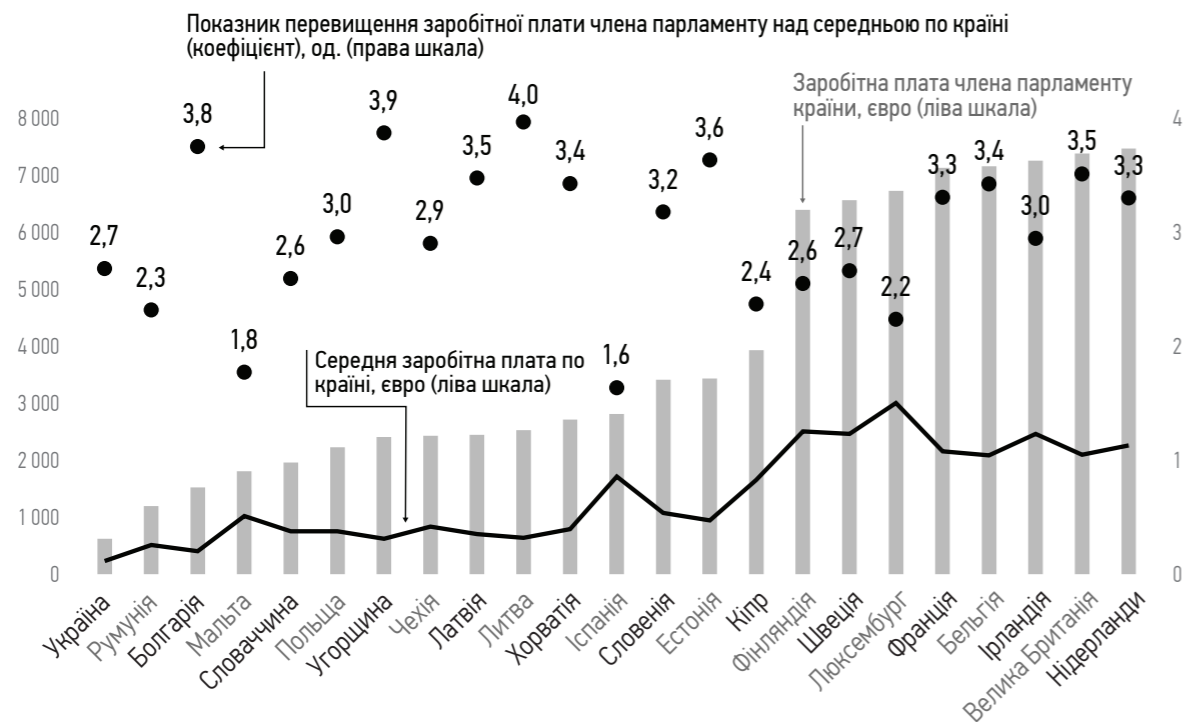

Рис. 3.5.12. Заробітна плата членів парламенту на місяць у країнах ОЕСР та Україні, а також середня заробітна плата по країні у 2017 році.

Джерело: розраховано автором на основі інформації Асоціації з адвокатування публічної політики в ЄС¹⁰³, середньої заробітної плати в ЄС¹⁰⁴, Постанови ВРУ¹⁰⁵, інформації про прожитковий мінімум¹⁰⁶ та середньої заробітної плати Державної служби статистики України¹⁰⁷.

Примітка: заробітну плату членів парламенту України та середню заробітну плату по країні розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року¹⁰⁸.

Згідно з рис. 3.5.12 найменшу оплату праці мають члени парламенту України, Румунії та Болгарії, а найвищу – Ірландії, Великої Британії та Нідерландів.

103 Basic monthly salary for MPs in the EU. Association of public policy advisors to the European Union. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.aalep.eu/basic-monthly-salary-mps-eu>; Salary Study Atlas in the 27 EU-countries. Retrieved 7th of July, 2018, from: <https://presse.preisvergleich.de/salary-atlas-in-the-27-eu-countries-mps-earn-an-average-of-878-percent-more-than-eu-citizens/>.

104 Average salary in European Union, 2017. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.reinistischer.com/average-salary-european-union-2017>.

105 Постанова Верховної Ради України «Про фінансове забезпечення діяльності народних депутатів України» від 7 грудня 2017 року №2240-VIII. Отримано 22 вересня 2018 року з: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2240-viii>.

106 Мінфін. Прожитковий мінімум в Україні. Отримано 22 вересня 2018 року з: <https://index.minfin.com.ua/labour/wagemin/>.

107 Державна служба статистики України. Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності у 2010-2017 роках. Отримано 25 вересня 2018 року з: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

108 Конвертер. XE Currency Charts: UAH to EUR. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.xe.com/currencycharts/?from=UAH&to=EUR&view=2Y>.

В Іспанії, Мальті, Люксембурзі, Румунії, Кіпрі, Україні, Фінляндії, Словаччині, Швеції, Чехії, Ірландії та Польщі коефіцієнт перевищення становить від 1,7 до 3, інші розглянуті на рис. 3.5.11 країни мають значення коефіцієнту в діапазоні від 3,2 до 4.

Отже, з аналізу випливає, що найменші заробітні плати мають посадовці з України. Водночас тут переважно одне з найбільших перевищень над середньою заробітною платою по країні, що свідчить про значно нижчий рівень життя в Україні, ніж в інших проаналізованих країнах (див. рис. 3.5.5-3.5.12).

3.5.3. ВІДМІННОСТІ В РІВНІ ОПЛАТИ ПРАЦІ КЕРІВНИКІВ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ОЕСР

До основних секторів економіки кожної країни належить нафтогазова галузь, її аналізу присвячено наступний підрозділ.

Рівень оплати праці керівників підприємств у нафтогазовому секторі

Огляд основних тенденцій оплати праці керівників підприємств нафтогазового сектору та середньої по країні представлено в Додатку 3.5.4 (табл. 3.5.4.1) та на рис. 3.5.13.

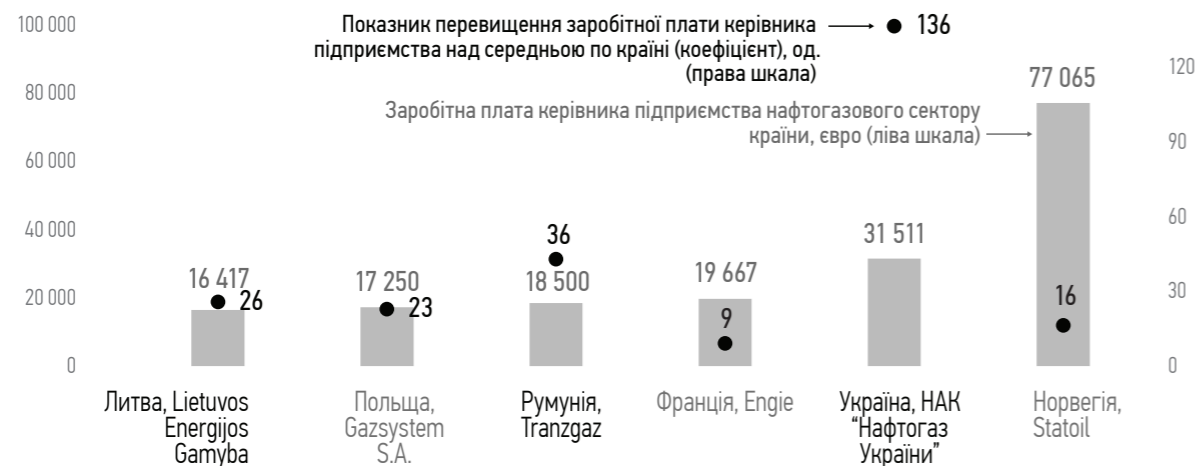

Рис. 3.5.13. Оплата праці керівників підприємств нафтогазового сектору та середня по країні на місяць, 2017 рік.

Джерело: складено авторами на основі звітів¹⁰⁹, даних додаткової угоди до контракту¹¹⁰, розпорядження Кабінету Міністрів України «Про погодження контракту з членом правління публічного акціонерного товариства "Українська залізниця" Кравцовим Є. П.» від 27.09.2017 року №1007-р¹¹¹ та інформації про

109 HAYS Recruiting experts in Oil & Gas. Oil & Gas Global salary guide. The 2017 Compensation, Recruitment and Retention Guide for the Oil and Gas Industry; Average Weekly Earnings, Australia, Nov 2017. Retrieved 28th of September, 2018, from: <http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/0/7F76D15354BB25D5CA2575BC001D5866?OpenDocument>. Emolument, Average salary in Asia Pacific. Retrieved 28th of September, 2018, from: <https://www.emolument.com/salary-reports/locations/asia-pacific/7206>. IMA's 2018 Middle East/Africa Salary Survey. Retrieved 28th of September, 2018, from: <https://www.imanet.org/insights-and-trends?ssopc=1>. Average monthly nominal wage in CIS. Retrieved 28th of September, 2018, from: <http://www.cisstat.com/rus/macro/zp-2.pdf>. Emolument, Statoil, Annual Report and Form 20-F 2017 (p.117). Retrieved 30th of October, 2018, from: <https://www.regjeringen.no/contentassets/da57d152bf054a6a8aed66cd690e21e1/arsrapport-2017---statoil-asa.pdf>, Norway average monthly earnings. Retrieved 30th of October, 2018, from: <https://tradingeconomics.com/norway/wages>.

110 Додаткова угода до контракту №45-Н/14 від 07.08.2014 з головою правління національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» Коболєвим Андрієм Володимировичем. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://ru.tsn.ua/groshi/glava-naftogaza-ezhemesyachno-poluchaet-po-menshey-mere-2-milliona-griven-zarplaty-smi-792544.html>.

111 Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про погодження контракту з членом правління публічного акціонерного товариства "Українська залізниця" Кравцовим Є. П.» від 27 вересня 2017 року №1007-р. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-pogodzhennya-kontraktu>.

середню заробітну плату Державної служби статистики¹¹².

Примітка: заробітну плату керівника НАК «Нафтогаз України» та середню заробітну плату по країні розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року¹¹³, заробітну плату керівника компанії «Statoil» та середню заробітну плату у Норвегії розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року з норвезьких крон¹¹⁴ та доларів США¹¹⁵.

З рис. 3.5.13 помітно, що найвищі середньомісячні заробітні плати в керівників підприємств нафтогазового сектору Норвегії (близько 77 тис євро) та України (більше 30 тис. євро), але при цьому рівень перевищення над середньою заробітною платою по країні кардинально різний: в Україні – 136 разів, у Норвегії – 16.

Диспропорція між середньою оплатою праці по країні та зарплатою керівника нафтогазового підприємства в Україні найвища серед проаналізованих на рис. 3.5.12 країн та в середньому у 8 разів більша, ніж в інших країнах. Наприклад, порівняно з Норвегією та Францією це значення становить 8 та 15 разів відповідно.

У Литві, Польщі та Румунії коефіцієнт перевищення заробітної плати керівника державного нафтогазового підприємства над середнім рівнем оплати праці по країні також значний – 26, 23 та 36 разів відповідно.

Заробітна плата керівників державних підприємств залізничного транспорту

Аналіз заробітних плат керівників підприємств та співвідношення із середньою заробітною платою по країні подано в Додатку 3.5.4 (табл. 3.5.2) та на рис. 3.5.14.

Згідно з даними рис. 3.5.13 найбільшу заробітну плату має керівник підприємства залізничного транспорту Великої Британії «Network Rail» – близько 80 тис. євро на місяць, при цьому коефіцієнт перевищення – 38 разів. В Україні заробітна плата керівника є значно нижчою та становить близько 10 тис. євро, а перевищення над середньою заробітною платою по країні – майже 45 разів, що є найбільшим показником серед проаналізованих країн.

У Литві заробітна плата керівника підприємства залізничного транспорту найменша (близько 6,5 тис. євро), а рівень перевищення становить 10 разів.

112 Державна служба статистики України. Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності у 2010–2017 роках. Отримано 25 вересня 2018 року з: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

113 Конвертер. XE Currency Charts: UAH to EUR. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.xe.com/currencycharts/?from=UAH&to=EUR&view=2Y>.

114 Конвертер середніх місячних обмінних курсів 2017 року. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.x-rates.com/average/?from=NOK&to=EUR&amount=1&year=2017>.

115 Euro (EUR) to U.S. dollar (USD) annual average exchange rate from 1999 to 2017. Retrieved 30th of October, 2018, from: <https://www.statista.com/statistics/412794/euro-to-u-s-dollar-annual-average-exchange-rate/>.

Рис. 3.5.14. Заробітна плата керівників підприємств залізничного транспорту та середній рівень оплати праці по країні в 2017 році

Джерело: сформовано авторами на основі звітів¹¹⁶, середньої заробітної плати в ЄС¹¹⁷, даних рис. 3.5.4 та інформації про середню заробітну плату Державної служби статистики України¹¹⁸.

*Примітка: розрахунок заробітної плати в.о. глави правління ПАТ «Укрзалізниця» показано у підрозділі 1.4, при цьому її рівень та середню заробітну плату по країні розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року¹¹⁹, заробітну плату керівника компанії «Network Rail» та середню заробітну плату у Великій Британії розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року¹²⁰.

У Чехії, Угорщині та Франції рівень перевищення знаходиться в діапазоні від 20 до 30 разів.

116 AB «Lietuvos geležinkeliai». Darbo užmokestis. Retrieved 28th of September, 2018, from: <https://www.litrail.lt/en/darbo-uzmokestis>. Idnes.cz. Šéf Českých drah si může vydělat 512 tisíc měsíčně, méně než Kurucz. Retrieved 28th of September, 2018, from: https://ekonomika.idnes.cz/sef-drah-bude-mit-plat-maximalne-512-tisic-fcx-/eko-doprava.aspx?c=A150108_130748_eko-doprava_suj. Kurzy.cz. České dráhy, a.s. – nabídka práce, průměrné platy, mzdy. Retrieved 28th of September, 2018, from: <https://prace.kurzy.cz/ceske-drahy-as-70994226-firma/>. Indeed. Network Rail Salaries. Retrieved 28th of September, 2018, from: https://www.indeed.co.uk/cmp/Network-Rail/salaries?job_category=accounting&start=15. Glassdoor. Network Rail Salaries. Retrieved 28th of September, 2018, from: <https://www.glassdoor.co.uk/Salary/Network-Rail-Salaries-E15205.htm>. BORS online. Évi 67 millió jár a MÁV vezérének. Retrieved 28th of September, 2018, from: <http://www.borsonline.hu/aktualis/evi-67-millio-jar-a-mav-vezerekek/130079>. MÁV-csoport. Karrier. Retrieved 28th of September, 2018, from: <https://www.mavcsoport.hu/mav-csoport/allasajantaink?page=1>. BFM Business. Retrieved 28th of September, 2018, from: <https://bfmbusiness.bfmtv.com/france/voici-les-salaires-des-patrons-des-entreprises-publiques>. Indeed. SNCF Salaries. Retrieved 4th of July, 2018, from: <https://www.indeed.fr/cmp/Sncf/salaries>.

117 Average salary in European Union, 2017. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.reinifischer.com/average-salary-european-union-2017>.

118 Державна служба статистики України. Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності у 2010-2017 роках. Отримано 25 вересня 2018 року з: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

119 Конвертер. XE Currency Charts: UAH to EUR. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.xe.com/currencycharts/?from=UAH&to=EUR&view=2Y>.

120 Конвертер середніх місячних обмінних курсів 2017 року. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.x-rates.com/average/?from=GBP&to=EUR&amount=1&year=2017>.

Рівень оплати праці керівників державних підприємств сектору оборонної промисловості

Відмінності в оплаті праці керівників державних підприємств оборонної промисловості у країнах ОЕСР та Україні та середньої заробітної плати по країні представлено в Додатку 3.5.5 (табл. Д. 3.5.5.1) та на рис. 3.5.15.

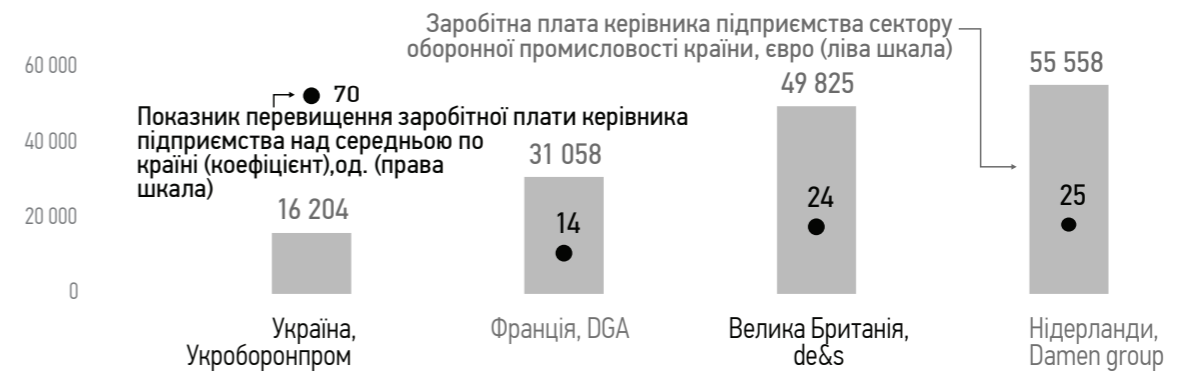

Рис. 3.5.15. Заробітна плата керівників підприємств оборонної промисловості та середня заробітна плата в країнах ОЕСР та Україні в 2017 році.

Джерело: сформовано авторами на основі інформації про оплату праці DGA¹²¹, de&s¹²², Damen group¹²³, середньої заробітної плати в ЄС¹²⁴, середньої заробітної плати Державної служби статистики України¹²⁵, даних декларації за 2017 рік Букіна П. Ю.¹²⁶.

Примітка: заробітну плату керівника ДК «Укроборонпром» та середню заробітну плату по країні розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року¹²⁷, заробітну плату керівника компанії «de&s» та середню заробітну плату у Великій Британії розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року¹²⁸.

Дані рис. 3.5.14 свідчать, що найменшу оплату праці серед керівників підприємств оборонної промисловості має керівник ДК «Укроборонпром» (понад 16 тис. євро на місяць), але при цьому в Україні найбільше перевищення над середньою заробітною платою по країні – близько 70 разів. Цей коефіцієнт приблизно в три рази вищий, ніж в

121 DGA (groupe international). Retrieved 28th of September, 2018, from: https://www.challenges.fr/classements/salaire/2017/fiche/dga-groupe-international-fonction-transverse_3.

122 New UK arms procurement chief lured with £535,000 pay package. Financial Times. Retrieved 28th of September, 2018, from: <https://www.ft.com/content/f1495730-d315-11e4-9b0a-00144feab7de>.

123 Smart reporting. Bloomberg. Retrieved 28th of September, 2018, from: <https://www.bloomberg.com/research/stocks/private/people.asp?privcapId=8744739>.

124 Average salary in European Union, 2017. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.reinifischer.com/average-salary-european-union-2017>.

125 Державна служба статистики України. Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності у 2010-2017 роках. Отримано 25 вересня 2018 року з: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

126 Щорічна декларація за 2017 рік Букіна П. Ю. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://public.nazk.gov.ua/declaration/d62f1c9c-7a9f-47d5-957f-29e34f76d0d2>.

127 Конвертер. XE Currency Charts: UAH to EUR. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.xe.com/currencycharts/?from=UAH&to=EUR&view=2Y>.

128 Конвертер середніх місячних обмінних курсів 2017 року. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.x-rates.com/average/?from=GBP&to=EUR&amount=1&year=2017>.

інших проаналізованих країнах.

Найвищу заробітну плату згідно з інформацією на рис. 3.5.14 отримує керівник підприємства «Damen group» з Нідерландів, вона в 25 разів перевищує середню заробітну плату по країні.

Заробітна плата керівників підприємств метрополітену

Рівень оплати праці керівників державних установ метрополітену представлено в Додатку 3.5.5 (табл. 3.5.5.2) та на рис. 3.5.16.

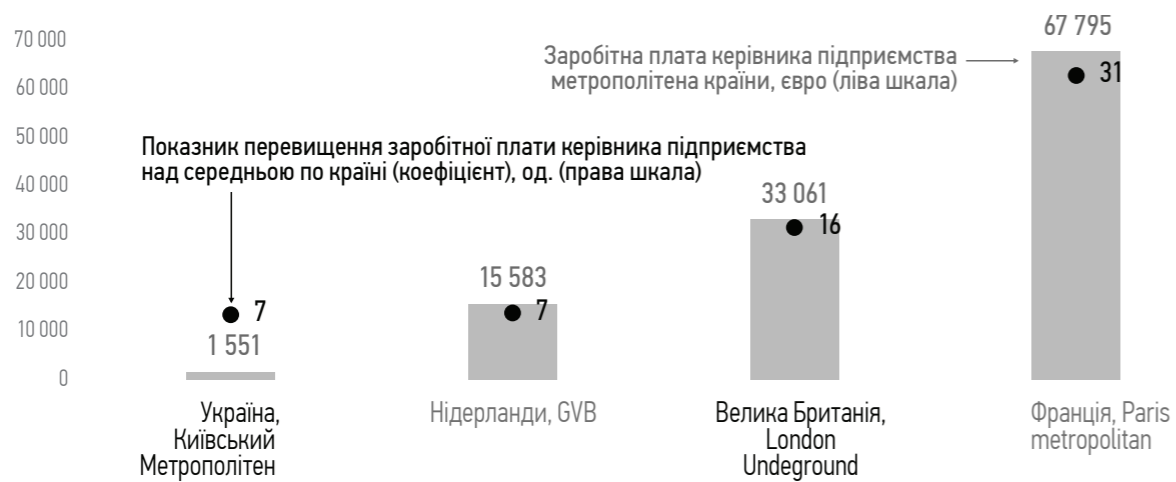

Рис. 3.5.16. Оплата праці керівників підприємств метрополітену та середньомісячна заробітна плата по країні в 2017 році.

Джерело: сформовано авторами на основі інформації про заробітні плати транспортної системи Лондона¹²⁹, Нідерландів¹³⁰, Франції¹³¹, даних декларації за 2017 рік Брагінського В. В.¹³².

Примітка: заробітну плату керівника КП «Київський метрополітен» та середню заробітну плату по країні розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року¹³³, заробітну плату керівника компанії «London underground» та середню заробітну плату у Великій Британії розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року¹³⁴.

129 Transport for London Organisational Chart 2016/2017. Retrieved 28th of September, 2018, from: <http://content.tfl.gov.uk/tfl-organisational-chart-2016-2017.pdf>.

130 GVB-directeur Van Huffelen gaat volgens norm verdienen. Retrieved 28th of September, 2018, from: <https://www.ad.nl/amsterdam/gvb-directeur-van-huffelen-gaat-volgens-norm-verdienen~ae4b50dc/>.

131 Compensation of Corporate Officers. Retrieved 29th of September, 2018, from: <https://globenewswire.com/news-release/2017/02/24/927633/0/en/Rexel-Compensation-of-Corporate-Officers-Catherine-Guillouard.html>.

132 Щорічна декларація за 2017 рік Брагінського В. В. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://public.nazk.gov.ua/declaration/8b8a5c8d-417c-4e56-a4a3-c1c70ff64643>.

133 Конвертер. XE Currency Charts: UAH to EUR. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.xe.com/currencycharts/?from=UAH&to=EUR&view=2Y>.

134 Конвертер середніх місячних обмінних курсів 2017 року. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://www.x-rates.com/average/?from=GBP&to=EUR&amount=1&year=2017>.

З рис. 15 видно, що найбільша місячна зарплата в керівника метрополітену у Франції (маже 68 тис. євро), вона в 30 разів вища за середньомісячну заробітну плату по країні.

Керівник метрополітену у Великій Британії отримує близько 33 тис. євро на місяць, а рівень перевищення при цьому становить 16 разів. У Нідерландах та Україні коефіцієнт перевищення майже однаковий – близько 7 разів, але при цьому керівник метро Нідерландів отримує близько 15,5 тис. євро, тоді як України – близько 1,5 тис. євро (див. рис. 3.5.15).

Оплата праці керівництва промислового сектору з виготовлення ракетноносіїв

В Україні підприємством з виготовлення ракетноносіїв є ДП «Південний машинобудівний завод», а єдиний аналог у Європі – нідерландська компанія Airbus, яка має офіси в Парижі (Франція) та Оттобрунне (Німеччина). Аналіз заробітних плат керівників підприємств в Україні та Франції подано в табл. 3.5.1.

Відповідно до табл. 3.5.1 заробітна плата керівника французької компанії «Airbus» вища за заробітну плату керівника ДП «Південний машинобудівний завод» у близько 285 разів. А середні заробітні плати в двох країнах відрізняються у близько 9 разів.

Таблиця 3.5.1

Оплата праці керівників підприємств сектору виготовлення ракетноносіїв та середньомісячна заробітна плата по країні в 2017 році

Країна, підприємство	Заробітна плата керівника підприємства сектору ракетноносіїв, євро	Середня заробітна плата по країні, євро	Показник перевищення заробітної плати керівника підприємства над середньою по країні (коефіцієнт)
Україна, Південний машинобудівний завод	1 062	231	5
Франція, Airbus (Paris)	302 813	2 157	140

Джерело: сформовано авторами на основі даних декларації за 2017 рік Войта С. М.¹³⁵, статті про винагороду¹³⁶.

Примітка: заробітну плату керівника ДП «Південний машинобудівний завод» та середню заробітну плату по країні розраховано в євро на основі конвертера середніх місячних обмінних курсів 2017 року.

Отже, у більшості розглянутих секторах, а саме – нафтогазовому, залізничного транспорту та оборонної промисловості, в Україні найнижчі заробітні плати керівників держаних підприємств, але при цьому найбільші коефіцієнти перевищення над середньою заробітною платою по країні, що свідчить про значні розриви в системі оплати праці та низький рівень життя більшості населення.

135 Щорічна декларація за 2017 рік Войта С. М. Отримано 26 вересня 2018 року з: <https://public.nazk.gov.ua/declaration/ac43167c-f195-4178-8847-34aed49cc69a>.

136 Salaire Thomas Enders chez Airbus Group (ex-EADS) en 2016. Retrieved 28th of September, 2018, from: <http://www.journaldunet.com/business/salaire/patron/thomas-enders>.

ВИСНОВКИ

В Україні середній рівень заробітної плати народних депутатів у 2018 році становить близько 20,5 тис. грн.

Найвищу оплату праці на місяць в Україні має міністр інфраструктури (63,2 тис. грн), міністр соціальної політики (59,3 тис. грн), міністр внутрішніх справ (59,2 тис. грн) та міністр оборони (53,8 тис. грн). Тоді як найнижчі заробітні плати в 2017 році отримували міністр аграрної політики та продовольства (17,9 тис. грн) та в. о. міністра охорони здоров'я (29 тис. грн).

Найбільше перевищення заробітних плат міністрів над середньою по країні становить від 7 до 8 разів (для міністрів з найвищим рівнем оплати праці), а найменше – 2,3 та 3,8 рази (для міністра аграрної політики та продовольства і в. о. міністра охорони здоров'я відповідно).

В Україні спостерігаються значні диспропорції в оплаті праці керівників державних підприємств. Зарплата керівника НАК «Нафтогаз України» становить понад 1 млн грн, ДК «Укроборонпром» та ПАТ «Укрзалізниця» – більше 500 та 300 тис. грн. відповідно. Керівники таких підприємств, як ПАТ «Одеський припортовий завод», ДП «Південний машинобудівний завод» та КП «Київський метрополітен», отримують заробітні плати в діапазоні від 30 до 50 тис. грн.

Серед проаналізованих країн Президент України має найнижчу заробітну плату (менше 1 тис. євро), також невисокі заробітні плати в президентів Польщі, Латвії, Угорщини, Естонії, Словенії та Чехії (близько 5-6 тис. євро).

Але при цьому слід зазначити, що серед досліджуваних країн найбільший коефіцієнт перевищення заробітної плати президента над середньою заробітною платою по країні в Україні – близько 4 разів. Найменше перевищення характерне для Словенії та Польщі (коефіцієнти 2,3 та 2,7 відповідно).

Найнижчу заробітну плату серед проаналізованих країн міністр фінансів отримує в Україні, але при цьому рівень перевищення над середньою заробітною платою тут найбільший (близько 7 разів), а найвищу заробітну плату має міністр фінансів Нідерландів, але перевищення становить 3 рази.

Аналогічна ситуація і з оплатою праці міністра закордонних справ України: найнижча зарплата (близько 1,5 тис. євро), але при цьому найбільший коефіцієнт перевищення над середньою заробітною платою – 7 разів.

Найнижча заробітна плата серед проаналізованих країн і в міністра внутрішніх справ України (1,3 тис. євро), але при цьому один з найвищих коефіцієнтів перевищення – близько 5,6 рази. У Литві оплата праці міністра внутрішніх справ майже в 3 рази вища, але коефіцієнт перевищення майже такий самий, як в Україні.

Найменшу оплату праці мають члени парламенту України, Румунії та Болгарії, а

найвищу – Ірландії, Великої Британії та Нідерландів. Коефіцієнт перевищення на середньою по країні для Іспанії, Мальти, Люксембургу, Румунії, Кіпру, України, Фінляндії, Словаччини, Швеції, Чехії, Ірландії та Польщі становить від 1,7 до 3, для інших країн – від 3,2 до 4.

Отже, з аналізу випливає, що найменші заробітні плати мають посадовці з України, але при цьому тут переважно одне з найбільших перевищень над середньою заробітною платою по країні, що свідчить про значно нижчий рівень життя в Україні, ніж в інших проаналізованих країнах.

Найвищі середньомісячні заробітні плати в керівників підприємств нафтогазового сектору Норвегії (близько 77 тис. євро) та України (більше 30 тис. євро), але при цьому рівень перевищення над середньою заробітною платою по країні кардинально різний: в Україні – 136 разів, а у Норвегії – 16.

Це свідчить про значний рівень диспропорцій в Україні між середньою оплатою праці по країні та оплатою праці керівника нафтогазового підприємства, яка в середньому у 8 разів більша, ніж в інших розглянутих країнах ОЕСР, а порівняно з Норвегією та Францією це значення становить 8 та 15 разів відповідно.

Найвищу заробітну плату має керівник підприємства залізничного транспорту Великої Британії «Network Rail» – близько 80 тис. євро на місяць, при цьому коефіцієнт перевищення становить 38 разів, в Україні керівник аналогічного підприємства отримує близько 10 тис. євро, що в майже 45 разів більше за середню заробітну плату по країні і є найбільшим показником серед проаналізованих країн. У Литві заробітна плата керівника підприємства залізничного транспорту найменша (близько 6,5 тис. євро), а рівень перевищення становить 10 разів.

У сфері оборонної промисловості найменшу оплату праці має керівник ДК «Укроборонпром» (більше 16 тис. євро на місяць), але при цьому тут найбільший коефіцієнт перевищення над середньою заробітною платою по країні, який відрізняється від показників інших країн у близько 3 рази.

Отже, у більшості розглянутих секторах, а саме – нафтогазовому, залізничного транспорту та оборонної промисловості, в Україні найнижчі заробітні плати керівників державних підприємств, але при цьому найбільші коефіцієнти перевищення над середньою заробітною платою по країні, що свідчить про значні розриви в системі оплати праці та низький рівень життя більшості населення.

ДОДАТКИ

Додаток 3.5.1

Рівень середньомісячних заробітних плат президентів та в середньому по країні в Україні та країнах ОЕСР

Країна	Заробітна плата глави країни, євро	Середня заробітна плата по країні, євро	Показник перевищення заробітної плати президента над середньою по країні, од.
Україна	924	231	4,00
Польща	4735	1753	2,70
Латвія	4782	1514	3,16
Угорщина	4798	1468	3,27
Естонія	5200	1597	3,26
Словенія	5419	2364	2,29
Чехія	5896	1604	3,68
Португалія	6523	1659	3,93
Фінляндія	10500	2849	3,69
Греція	11561	1699	6,81
Ізраїль	11715	2301	5,09
Франція	14910	2907	5,13
Німеччина	17833	3137	5,69
Іспанія	19909	2524	7,89
Італія	19917	2393	8,32
Ірландія	20751	3495	5,94
Ісландія	24207	3786	6,39
Австрія	27349	3266	8,37
Швейцарія	31799	4065	7,82

Додаток 3.5.2

Рівень середньомісячних заробітних плат глав уряду та в середньому по країні в Україні та країнах ОЕСР

Країна	Заробітна плата глави уряду країни, євро	Середня заробітна плата по країні, євро	Показник перевищення заробітної плати прем'єр-міністра над середньою по країні (коефіцієнт), од.
Україна	1093	231	4,73
Естонія	3342	1597	2,09
Чехія	3630	1604	2,26
Польща	3906	1753	2,23
Латвія	4033	1514	2,66
Словаччина	4799	1590	3,02
Португалія	4892	1659	2,95
Греція	5572	1699	3,28
Словенія	5938	2364	2,51
Іспанія	6622	2524	2,62
Угорщина	6718	1468	4,58
Італія	7411	2393	3,10
Фінляндія	10920	2849	3,83
Ізраїль	11374	2301	4,94
Нідерланди	13107	3572	3,67
Норвегія	14248	3627	3,93
Велика Британія	14352	2896	4,95
Франція	14910	2907	5,13
Ірландія	15853	3495	4,54
Ісландія	16405	3786	4,33
Швеція	16540	2895	5,71
Данія	16889	3555	4,75
Бельгія	17781	3353	5,30
Австрія	22218	3266	6,80
Німеччина	25000	3137	7,97
Швейцарія	32656	4065	8,03

Додаток 3.5.3

Рівень середньомісячних заробітних плат членів парламенту та в середньому по країні в Україні та країнах ОЕСР

Країна	Заробітна плата члена парламенту країни, євро	Середня заробітна плата по країні, євро	Показник перевищення заробітної плати члена парламенту над середньою по країні (коефіцієнт), од.
Україна	557	231	2,41
Румунія	1195	515	2,32
Болгарія	1526	406	3,76
Мальта	1811	1021	1,77
Словаччина	1961	755	2,60
Польща	2230	752	2,97
Угорщина	2412	622	3,88
Чехія	2433	837	2,91
Латвія	2448	703	3,48
Литва	2532	637	3,97
Хорватія	2719	792	3,43
Іспанія	2814	1718	1,64
Словенія	3419	1074	3,18
Естонія	3439	945	3,64
Кіпр	3936	1658	2,37
Фінляндія	6407	2509	2,55
Швеція	6574	2465	2,67
Люксембург	6739	3009	2,24
Франція	7143	2157	3,31
Бельгія	7172	2091	3,43
Ірландія	7271	2464	2,95
Велика Британія	7394	2102	3,52
Нідерланди	7481	2263	3,31

Додаток 3.5.4

Таблиця Д.3.5.4.1

Рівень оплати праці керівників підприємств нафтогазового сектору та в середньому по країні на місяць, 2017 рік

Країна, підприємство	Заробітна плата керівника підприємства нафтогазового сектору країни, євро	Середня заробітна плата по країні, євро	Показник перевищення заробітної плати керівника підприємства над середньою по країні (коефіцієнт), од.
Литва, Lietuvos Energijos Gamyba	16417	637	26
Польща, Gaz-system S.A.	17250	752	23
Румунія, Tranzgaz	18500	515	36
Франція, Engie	19667	2157	9
Україна, НАК «Нафтогаз України»	31511	231	136
Норвегія, Statoil	77065	4707	16

Таблиця Д.3.5.4.2

Рівень заробітної плати керівників підприємств залізничного транспорту та середній рівень оплати праці по країні, 2017 рік

Країна, підприємство	Заробітна плата керівника підприємства сектору залізничного транспорту країни, євро	Середня заробітна плата по країні, євро	Показник перевищення заробітної плати керівника підприємства над середньою по країні (коефіцієнт), од.
Литва, Lietuvos geležinkeliai	6583	637	10
Чехія, České dráhy, a.s.	16667	837	20
Угорщина, MÁV Magyar Államvasutak Zrt.	17917	622	29
Україна, Укрзалізниця	10333	231	159
Франція, SNCF	38167	2157	18
Велика Британія, Network Rail	79833	2102	38

Додаток 3.5.5

Таблиця Д.3.5.5.1

Рівень заробітної плати керівників підприємств оборонної промисловості та середньої заробітної плати в країнах ОЕСР та Україні, 2017 рік

Країна, підприємство	Заробітна плата керівника підприємства сектору оборонної промисловості країни, євро	Середня заробітна плата по країні, євро	Показник перевищення заробітної плати керівника підприємства над середньою по країні (коефіцієнт), од.
Україна, Укроборонпром	16204	231	70
Франція, DGA	31058	2157	14
Велика Британія, de@s	49825	2102	24
Нідерланди, Damen group	55558	2263	25

Таблиця Д.3.5.5.1

Рівень оплати праці керівників підприємств сектору метрополітену та середньомісячної заробітної плати по країні, 2017 рік

Країна, підприємство	Заробітна плата керівника підприємства метрополітену країни, євро	Середня заробітна плата по країні, євро	Показник перевищення заробітної плати керівника підприємства над середньою по країні (коефіцієнт), од.
Україна, Київський метрополітен	1551	231	7
Нідерланди, GVB	15583	2263	7
Велика Британія, London Underground	33061	2102	16
Франція, Paris metropolitan	67795	2157	31

Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України

вул. Лютеранська, 28а, оф. 1

01024, Київ, Україна

тел. +38 044 290 47 37

info@feao.org.ua

www.feao.org.ua

www.facebook.com/feao.vru/

Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України створено в межах проекту, що імплементується консорціумом партнерів, адмініструється Вестмінстерською фундацією за демократію (WFD) та фінансується програмою «Підтримка реформи управління державними фінансами» Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) за дорученням Федерального Міністерства економічної співпраці та розвитку Німеччини (BMZ) та Міністерства Великої Британії з питань міжнародного розвитку (DfID).

Завдання Офісу полягає в посиленні ефективності та якості економічного та фінансового законодавства, яке розробляє й ухвалює Верховна Рада України, та підвищенні використання наявної в Україні фінансової інформації для здійснення ефективного нагляду за діяльністю Уряду.

